

Nyt. szám: 18/0219

241/0762

Kl. sz.: 204-01

Tűzoltó 16/1993 HCSF int. 118

alapján

TITKOS

9h. Ph. 13

Nyt. sz.: 220

*Sony*

# HADTÁP BIZTOSÍTÁS



1

XIV. ÉVFOLYAM  
1981. 1. SZÁM

kiadott: 1991-03-18  
... év ... hó ... nap

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT  
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

51/68  
120/30

31/44

TITKOS

*„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”*

*[MN Harcászati Szabályzat (bo.-e.)  
47. pont.]*

# HADTÁPBIZTOSÍTÁS



1981

1

---

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

**Készült: 650 példányban  
Egy példány: 96 lap**

**Szerkesztő: a Szerkesztő Bizottság  
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy  
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György út 49/a. MN HTP Törzs  
Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes  
Felelős kiadó: Elekes János ezredes**

# A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

## A csapatok hadtápbiztosításának korszerűsítéséről

*Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy  
a hadtudományok kandidátusa*

A hadseregek fegyverzetében, felszerelésében végbemenő változások a korszerű harcitechikai eszközök tömeges megjelenése – ennek kapcsán a harcok és hadműveletek dinamizmusának fokozódása, a harcok, hadműveletek megsemmisítő hatásának növekedése a csapatok hadtápbiztosításával szemben minden vonatkozásában magasabb igényeket támaszt. Nagyobb terjedelmű, pontosabb és gyorsabb munkát követel. A feladatok nőnek, a feladatok végrehajtásának körülményei egyre bonyolultabbá válnak és azok végrehajtására kevesebb a rendelkezésre álló idő.

Míndezen körülmények arra ösztönöznek bennünket, hogy a hadtáp valamennyi vezetési szintjén szünet nélkül foglalkozunk a hadtáp tervszerű és arányos fejlesztésével, a hadtáp szervezeti, anyagi, technikai fejlesztésével, a működési rend tökéletesítésével s ezek összhatásaként a hadtáp, a csapatok hadtápbiztosítási rendszerének élet- működő- és teljesítőképességének növelésével.

Csak ez az út vezet el annak a közismert követelménynek a kielégítéséhez, mely szerint a hadtáp készenlétének, felkészítésének színvonala meg kell, hogy feleljen az általa kiszolgáló csapat készenléti, felkészítési színvonalának.

Ezt a feladatot, ezeket a célkitűzéseket különböző módon, különböző mennyiségű erő és eszköz ráfordításával lehet teljesíteni.

Számunkra azonban nem közömbös az, hogy céljainkat milyen áron és milyen határfokkal teljesítettük. A legcélravezetőbb út, a ráfordítandó erő és eszköz legoptimálisabb nagyságának meghatározása széles körű tudományos kutató munkát igényel, s nem nélkülözheti annak a tapasztalt, a hadtáp munka elméletében és gyakorlatában jártas tiszti, tiszthelyettesi állománynak a véleményét, amely már közel három és fél évtizede becsülettel és sikeresen oldotta meg feladatát a béke időszakában harctyákok, harcfeladatok, népgazdasági munkák és elemi csapás elhárítása során.

Célunk tehát az, hogy felvessük azokat a témát érintő kérdéseket, amelyek megoldásához tanácsokat, javaslatokat várunk.

A továbbiakban a hadtáp tagozódásának megfelelően lássuk a kérdéseket.

### *A csapathadtápról*

A csapathadtáp szervezete, teljesítőképessége az utóbbi években a csapatokkal összhangban fejlődött. Pl. amíg a csapatok páncélvédeltsége, elhárító képes-

sége, légvédelme, közvetlen légvédelme határozottan fejlődött, addig ez a hadtáp területein nem érte el a kívánt szintet. A lemaradást még erőteljesebbé az a tény teszi, amely a várható ellenségeink erőteljes diverziós tevékenységre, a visszamaradó erők aktív harcra való törekvéséből fakad. A kérdés megoldása egyszerűnek látszik – rendszeresíteni kell a hadtáp állományába a szükséges harceszközöket. A kérdés azonban nem ilyen egyszerű.

*Felvetődik:* ilyen eszközöket hova rendszeresítsünk; ezzel a létszámot is növeljük, vagy a meglévő állományt készítsük fel ezen eszközök kezelésére; a személyi állományt ezen harceszközök alkalmazásából képezzük ki; a tisztjeinket, tiszthelyetteseinket milyen mértékben, hol és mikor készítsük fel ezek alkalmazásának vezetésére?

Az életképességgel, vezetéssel összefüggő gondunk a hadtáp belső híradásának rendezése. E területen lefolytatott kísérleteink kedvezőek. Valamennyi szállító rajt, ello. szakaszt, ZSH-t a megjelölt magasabbegységnél rádióval láttuk el. A rádiók kezelésével másodbeosztásként a meglévő személyi állomány egy részét készítettük fel.

E két felvetett téma alapján jól érzékelhetjük, hogy a hadtáp személyi állomány felkészítése rendkívül bonyolulttá vált, ismerni kell az anyagot, kezelni kell a technikát, a rádiót, rakodógépeket, hűtő gépkocsit, kötöző gépkocsit, úza. töltő gépkocsit és töltősorokat; készen kell lenni az ellenség alacsonyan támadó repülői, kisebb páncélos csoportjai megsemmisítésére, a földi diverziós és visszamaradt harci alegységei támadásának elhárítására, stb.

Látszólag tehát sok ellentmondással kerülünk szembe. A feladatot azonban meg kell oldanunk és meg is oldható. Hogyan? vetődik fel a kérdés. Az látható, hogy a hadtáp létszáma csak meghatározott mértékig növelhető. Az intenzív módszereket kell előtérbe helyezni. Melyek ezek ezen a területen? Az egyik mindenképpen az, hogy célirányosabban használjuk fel mind a szellemi energiát, mind a rendelkezésre álló anyagi javakat.

A hadtápbiztosítás egész rendszerében alapvető kérdés az anyagok csapatokhoz történő eljuttatásának meggyorsítása. Ennek megvalósítására nem egy új módszer és eljárás látott napvilágot. Ezek a csapatoknál kikísérletezett és központilag bemutatott módszerek, jelentős előrelépést jelentettek és komplex alkalmazásuk lényegesen megbízhatóbbá teszik a csapatok hadtápbiztosítását. Felvetődik a kérdés különösen akkor, ha abból indulunk ki, hogy a magasabbegységektől a felhasználóig két közbeeső tagozaton keresztül jut az anyag, hogy nem kell-e keresni új utakat. Célszerű-e a „hagyományos” ellátási rendszerhez ragaszkodva belenyugodni abba, hogy 20 km mélységben (arcvonaltól a magasabbegység hadtápig) lényegében a harmadik átrakással jut el az anyag a rendeltetési helyére. A távolság megtételére kevesebb idő szükséges, mint az anyag átrakására. Gondolom, hogy sokoldalú elemzés után érdemes-e kérdést megvizsgálni, főleg olyan vonatkozásban, hogy a magasabbegységig bezárólag megtartsunk-e minden ellátó hadtáp tagozatot? Van-e lehetőség arra, hogy esetleg a zászlóalj, vagy ezred hadtápot mint ellátó tagozatot a rendszerből kikapcsoljuk? Ha ez megtörténik csökken-e, vagy szilárdabb lesz-e a csapatok hadtápbiztosításának rendszere, nem szűkül-e a csapatok önállósága? Ez utóbbi gondolat érintése nélkül is élő problémaként jelentkezik a gl. és hk. z-ak hadtáp helyzetének megítélése, alapvetően az, hogy indokolt-e ha z. hadtápok élére tiszt hadtáphelyetteseket állítunk?

Megítélésem szerint a gl. és hk. z-ak összefegyvernemi szerepének erősödése, fegyverzetük korszerűsödése és bővülése kapcsán a z. hadtáp erősítése látszik

célszerűnek és mint ellátó tagozatot az ezredet kellene kikapcsolni, meghagyva az e. hadtápok vezető szerveit olyan felfogásban, hogy azok, amellet, hogy a pk. támaszai, a magasabbegység hadtáp vezető szerveinek „csápjait” képezzék mellet tervezik, szervezik és végzik a zászlóalj, e. közvetlen hadtápbiztosításának gyakorlatát.

Ami a ZPK HTPH-i hely szervezését illeti szintén reális szükségletként jelentkezik. Ez indokolható a zászlóalj hadtápbiztosítási feladatainak fokozatos növekedésével, valamint azzal, hogy véleményünk szerint megérett a helyzet arra, hogy békeidőszakban is fokozott szerephez juttassuk a z. hadtápok, módosítva ezáltal a szd. alo. szolg. vezetői rendszert és a z. mindennemű anyaggal való ellátását békében is a z. hadtápokra testáljuk.

Ennyit a csapathadtápról azzal a megjegyzéssel, hogy ugyancsak hasznos volna tanulmányozni az érintett területek kiképzési, felkészítési és vezetési vonzatait.

#### *A hadműveleti hadtápról*

A hadműveleti hadtáp a szárazföldi csapatok vonatkozásában fontos és vezető szerepet tölt be. Feladatai fokozatosan kiterjednek, nőnek olyan mértékben, hogy azok végrehajtásának szervezését, tervezését és végrehajtását ugyancsak nem lehet végrehajtani a megszokott szervezetekkel és módszerekkel.

A hadműveleti hadtáp területén is érvényes az a követelmény, mely szerint a hadtáp élet teljesítő és működőképeségét tovább kell fejleszteni. Ezzel összhangban erősen meghatározó jellege van a szervezeti reorganizációnak, mert az erők és eszközök ésszerűbb csoportosítása: egyszerűbbé teszi a vezetést; lehetővé teszi az erők és eszközök hatékonyabb felhasználását, igénybevételét.

E tekintetben hasznos volna a széles körű vita kibontakoztatásának, mert nem nélkülözhetjük a konstruktív fejtegetéseket, javaslatokat sem a reorganizáció elvi alapjainak meghatározása, sem a konkrét szervezeti forma kialakítása tekintetében.

Konkrétan milyen kérdésekről is van szó? Ilyenekről: milyen módosításokat kell eszközölni a hadműveleti hadtáp szervezetében, struktúrájában annak érdekében, hogy a vezetés feltételei egyszerűbbek legyenek, a szervezeti formák tegyék lehetővé a direktebb feladatszabást, a rendelkezésre álló erők és eszközök hatékonyabb igénybevételét, a hadszíntér sajátosságaiból fakadó követelmények kielégítését.

E célkitűzések megvalósítása érdekében elengedhetetlen a különböző és azonos rendeltetésű htp. szervezetek integrációja. Az anyagi biztosítás erőit: ellátó dandárba, az egészségügyi biztosítás erőit: eü. ezredbe, a technikai biztosítás erőit: javító ezredbe, vagy dandárba célszerű összevonni.

Ezeket az összevonásokat természetesen nem mechanikus módon kell megoldani, hanem e munka során is érvényesíteni kell az intenzív módszereket. Fontos és hasznos volna ezeket a módszereket időben feltárni, javaslatokkal elősegíteni, hogy a racionalizálás oly módon menjen végbe, mely a legoptimálisabb erő és eszközráfordítással biztosítsa a hadtáp élet és teljesítőképességének növelését.

Az intenzív módszerek közé soroljuk azt is, hogy kiemelt figyelmet fordítunk minden szinten a hadtáp technika fejlesztésén kívül a hadtáp szervezetek technikai ellátottságának növelésére. Ezen igények kielégítése érdekében jelentős mértékben tervezzük igénybe venni a népgazdaság egyre bővülő technikai lehetőségeit, ezzel párhuzamosan az eddigiektől nagyobb mértékben tervezzük a polgári

szervekkel elvégeztetni egy sor olyan feladatot, mely az ország és a hadsereg szempontjából gazdaságosan és hatékonyan megoldható.

Teljesítménynövelő tényezőként figyelembe vesszük a hadművelleti területen fellelhető készletek és kapacitások felhasználásának lehetőségeit. Itt minden olyan anyagokra, szolgáltató eszközökre, javító, helyreállító erőkre és eszközökre gondolunk, melyek növelik a hadtápbiztosítás színvonalát és csökkentik az ország amúgy is megnövekvő leterheltségét. Ennek érdekében biztosítani kívánjuk a hadtáp szervezetekben azokat az erőket és eszközöket, melyek szükségesek ezen polgári kapacitások igénybevételének megszervezéséhez és végrehajtásához.

Számításba vesszük a korszerűbb módszerek kialakítását és ezek feltételeinek megteremtését. Például a szállítás korszerű módjai, a konténeres szállítás alkalmazása, az egységakománypézés elvi és gyakorlati módszereinek megvalósítása, ehhez a feltételek megteremtése, a harcoló csapatok komplex, folyamatos és tömeges feltöltési feltételeinek biztosítása stb.

A szállítások, a bázisokon, raktárakban történő anyagmozgatás gyorsítása, az eddigiekhez viszonyítva nagyobb mértékben rendszerbe állítani a rakodógépeket. A rendszeresített rakodógép szükségletet részben beszerzés, de alapvetően a népgazdaság rakodó eszközeinek lebiztosítása útján tartjuk célszerűnek kielégíteni.

Az anyagok egyes tagozatok részére a közbeeső tagozatok megkerülésével való eljuttatása, az ezzel kapcsolatos irányszállítványok megbízható őrzése, védelme céljából törekszünk valamennyi tagozatban ör-rakodó és szállítványkísérő alegységek rendszerbe állítására, ezzel a munka gyorsítására, az erők és eszközök megbízhatóbb megóvására, a veszteségek, a veszteségnéplési igények csökkentésére.

A hadtáp erők és eszközök – háborúban is – ésszerű, takarékos alkalmazását, felhasználását segíti elő, hogy megbízhatóbb feltételeket teremtsünk valamennyi szinten a hadtáp vezetés számára. Növeljük a mindenoldalú, de kiemelten a híradás, az automatizált vezetés feltételeit.

A hadtápvezetési tevékenység korszerűsítése fontos területének tekintjük a vezetésgépesítés, automatizálás mind széleskörűbb elterjesztését, eredményei, vívmányai hasznos és célirányos felhasználását.

Ennek szükségességét az indokolja, hogy a helyzet a korszerű hadműveletekben gyorsan és élesen változhat, viszont az idő az értékelésére és az elhatározás meghozatalára igencsak behatárolt lesz. Más oldalról, az információtömeg, amelyet feltétlenül össze kell gyűjteni és feldolgozni, állandóan növekszik. A Szovjet Fegyveres Erőknél folytatott kutatások eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy a hadtáp információ-mennyiség naponta elérheti: a központban 30–35 millió jelet, a frontnál 1,5 millió, a hadseregnél az 500–600 ezer és a hadosztálynál a 80–100 ezer jelet.

Ez a helyzet a törzsek tevékenységében növekvő ellentmondást jelent, melyet az operativitás növelésével, a törzsek létszámának emelésével már nem lehet megoldani. Az ellentmondás szűkítése, feloldása, amellet, hogy javítjuk a munkastílust, a munkamódszereket és korszerűsítjük a hadtáptörzsek, magasabbegységek, egységek és intézetek szervezetét, csak a vezetésgépesítési és automatizálási eszközök széles körű alkalmazásával lehetséges, amely egyben biztosítja a vezetés teljes folyamatának komplex automatizálására való áttérést, azaz a hadtáp vezetés automatizált rendszerének kialakítását.

Tehát egyidejűleg kell biztosítanunk a munkamódszerek, szervezetek, eljárások tökéletesítését és az automatizálás feltételeinek megteremtését. Ez egy hosz-

szű folyamat, melyben amellet, hogy gondoskodunk a technikai feltételek megteremtéséről mindenképpen gondoskodni kell a szubjektív feltételek megteremtéséről is, melynek során a szakember képzés mellett döntő jelentőséget kell tulajdonítani a törzsek szemléletének formálására, a munkastílus oly módon való alakítására, amely biztosítja az automatizált vagy csak elemeiben automatizált vezetési rendszer leghatékonyabb működését. Nagyon praktikus feladatokról van szó, de ez egyben döntő változást is jelent, mert a „megszokott hagyományos” munkastílust egy újabb, hatékonyabb vezetési eljárással kell többé-kevésbé vagy teljes egészében felváltani.

E feladat eredményes megoldása szempontjából fontos volna tanácsokkal segíteni, hogy biztosítsuk az átmenetet, az úgynevezett „vezetői korszakváltást”; milyen rendben történjen a béke időszakról a háborús időszakra való átállás: mit alkalmazzunk az egységeknél és hadtáp alegységeknél; hogy alkalmazzuk a békében meglévő számviteli részlegek eszközeit?

A hadtáp vezetés folyamatosságának, hatékonyságának biztosítása szempontjából ugyancsak megoldandó feladatként jelentkezik a végrehajtás szervezeti integrálása a vezető szervek széttagoltságának meghagyása kapcsán keletkező ellentmondás, mely megoldás arra kell hogy irányuljon, milyen módszerekkel munkarenddel biztosítsuk a nélkülözhetetlen szakmai felelősség érvényre jutását.

*A csapatok hadtápbiztosításának csupán néhány területét érintettem, annak bemutatására, hogy ezzel ösztönözsem gondjaink megoldásának segítségét, rész, komplex, ismert vagy eddig még ismeretlen tényezők feltárását azzal a határozott céllal, hogy kollektív bölcsességre támaszkodva növeljük a hadtápbiztosítási rendszerünk szilárdságát, a hadtáp élet, működő és teljesítő képességének növelését.*



## A szervezeti integráció néhány fontosabb elvi és hadügyi vetületű kérdése

*D r. Kazinczi István nyugállományú alezredes  
a hadtudományok kandidátusa*

*„... aki az általános kérdések előzetes megoldása nélkül nyúl a részkérdésekhez, az lépten-nyomon, akarva, nem akarva elkerülhetetlenül «belebotlik» ezekbe az általános kérdésekbe.” Lenin<sup>1</sup>*

Az V. ötéves tervidőszak fejlesztési direktívájából eredően az anyagi-technikai biztosítás, valamint az azt megoldó szervek<sup>2</sup> integrációja a Néphadseregünkben időszerű feladattá vált, amely – úgy tűnik – a VI. ötéves terv első felében kerül majd realizálásra. Ennek előkészítése a legfelsőbb vezetés utasításainak megfelelően folyamatban van. Az integráció – a jövőben minden bizonnyal kiszélesedő – gyakorlati feladatai megkívánják az integráció általános fogalmának elméleti tisztázását, egységes értelmezését. Ennek elősegítése érdekében kívánom bemutatni az e témában folyó kutatások néhány, számunkra is hasznos gondolatot adó eredményét.

Bevezetésként arra irányítanám rá a figyelmet, hogy az integráció – polgári területen a gazdasági, katonai vonatkozásban pl. az anyagi-technikai biztosítási folyamatok és szervezetek integrációja – értelmezésében korántsem egységesek a nézetek. Találkozni lehet mind az irodalomban, mind a véleménycserék és viták alkalmával olyan álláspontokkal, amelyek a gazdasági, a szociális vagy éppen a szervezeti integrációt helyezik előtérbe. Vannak olyan nézetek is, amelyek az integráció kialakításának kulcsát az integrált irányításban látják. Míg mások az integrált adatfeldolgozást tartják a célravezető megoldásnak.

Az egyik értékes szakirodalmi munka szerzője<sup>3</sup> találóan jegyzi meg az integrációról, hogy „létezik valamilyen fontos tartalom, amely kifejezési formát keres magának. Ez a tartalom ma fontosabb, mint évtizedekkel ezelőtt volt, mert napjainkban egyenlő cróvel lép fel a gazdaság, a társadalom nagyobb szféráiban és a szervezeti élet szűkebb keretei között.”

<sup>1</sup> Lenin V. I.: Összes művei. Kossuth Kiadó, Budapest, 1967. 15. kötet, 350. oldal.

<sup>2</sup> Az anyagi-technikai biztosítást megoldó szervezetek fogalmán itt a hadtápvezetés által össze nem fogott, főként olyan technikai ágazatokat értek (pl. fegyverzeti, páncélos-gépjármű, repülő, híradó, műszaki, vegyvédelmi és más olyan anyagi-technikai szolgáltatásokat végző szerveket), amelyek jelenlegi integrálása alacsony fokú.

<sup>3</sup> Tóth Imre Zoltán: Szervezés és vezetéselmélet. KSH és SZÁMOK közös kiadás, Budapest, 1976. 339. old.

Az integráció a magyar értelmező kéziszótár szerint egyik (absztrakt) értelmezésben „beillesztést, egy(ség)esítést” jelent. A másik értelmezés bizonyos fokú folyamat, illetve organizáció centrikus, mely szerint „az integráció a különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beolvadása, egységesülése.”<sup>4</sup> Az idegen szavak és kifejezések szótárából<sup>5</sup> három értelmezés bemutatása tűnik célszerűnek, amely szerint 1. Egységesülés, beilleszkedés, egyes részek egyesülése egy egészszé, összegeződés. 2. Beolvasztás, hozzácsatolás. 3. A gazdaság egyes ágazatának, részeinek, egységeinek együttműködése (közgazdasági értelmezésben).

Mindezekon felül még az integráció számos más – főként világgazdasági és politikai aspektusból történő – megfogalmazásával is találkozhatunk, amelyeket Butyenko szovjet kutató áttekinthetően foglal össze.<sup>6</sup>

Mielőtt a szervezeti integráció fontosabb elvi kérdéseinek elemzésére rátérnék a legfontosabb ismertető jegyek alapján, megkísérlem az integráció szintézisének megfogalmazását. *Véleményem szerint az integráció folyamat, melynek keretében – az egész és a rész dialektikájának törvénye szerint – a különálló részek egészzé (vagy viszonylagos egészszé) egyesülnek. Ennek keretében nem csupán egyszerű összegeződés megy végbe, hanem új, integrált minőség keletkezik, vagyis olyan folyamatok összessége, amelyben egységbe ötvöződik a korábban külön részeket képező egyének, szervezetek tevékenysége és funkciója. Az integráció tehát új minőséget jelent, amely a mennyiségi változások eredményeként jön létre.* E törvényszerűség – megítélésem szerint – a szervezeti (organizációs) integrációra egyértelműen vonatkoztatható.

A szervezeti integráció fontosabb elvi kérdéseinek elemzésekor feltétlen az integráció *marxista megközelítéséből* kell kiindulni, melynek legfőbb érdeme, hogy az integrációt összefüggésbe hozza a termelő erők és a termelési viszonyok fejlődésével. Megteremti ezzel annak lehetőségét, hogy az integrációt a társadalom összmozgására vonatkozó (már feltárt) törvényszerűségekkel összefüggésben vizsgálhassuk.

A marxista kutatók többségének véleménye szerint az integráció szélesen vett értelemben, a munka és a termelés társadalmi szervezetének, vagyis végső soron a termelési viszonyok fejlődésének megjelenési formája.<sup>7</sup> Valki László szerint a gazdasági integráció közelebbről a társadalmi munkamegosztás szélesedésének és magyulésének köszönheti létét.<sup>8</sup> Véleménye szerint az intézmények integrációja:

<sup>4</sup> **Juhász—Szöke—O. Nagy—Kovalovszky:** Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972. 596. old.

<sup>5</sup> **Bakos Ferenc:** Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973. 376. old.

<sup>6</sup> „Egyes vélemények szerint az integráció nem más, mint a termelés és az egész társadalmi élet internacionalizálódásának és integrálódásának folyamata; míg mások szerint az integráció olyan szabályozó folyamat, amely meghatározott országocsoportokat, azok törekvéseit egységes nemzetközi komplexumba próbálja összefogni; ismét mások pedig úgy vélik, hogy az integráció lényegében a piac újrafelosztásának a módja stb. E véleményekből szemmel láthatóan kitűnik az integráció okainak eltérő értelmezése; egyesek szerint az integráció mozgatóereje a termelőerők fejlődésében rejlik, mások szerint az nemcsak gazdasági, hanem politikai tényezőkben is jelentkezik, ismét mások szerint pedig csaknem kizárólag a politikai motívumok dominálnak. A kiválasztott álláspontoknak megfelelően egyes szerzők az integráció határaival próbálják meghatározni a szocialista és a tőkés világtrendszerek határait, mások számára napjainkban egyrészt csupán a KGST-országok, másrészt a Közös Piac országainak az integrációjáról lehet beszélni.” Forrás: **Butyeko:** A szocialista integráció, annak sajátossága és perspektívája. Znanijje, 1971. 8. old. (oroszul).

<sup>7</sup> **Palánkai Tibor:** A tőkés nemzetközi gazdasági integráció főbb elméleti kérdése. Tanulmányok az integráció témaköréből. Társadalom-tudományi Intézet kiadása, Budapest, 1971. 53. old.

<sup>8</sup> **Valki László:** A gazdasági integráció mint az állami intézményrendszerek integrációja KÜlpolitika, 1976. 1. szám, 28. old.

a szervezetek, mechanizmusok és az érdekcsoportok integrációját foglalja magába. Vizsgálja az integráció döntéshozatali oldalát összhangban a tartalommal és ráirányítja a figyelmet az integráció formái oldalára, valamint az ezt érintő rendszeres tanulmányozás szükségességére.<sup>9</sup> Káplár József a munkamegosztás két szoros egységben levő oldalát különbözteti meg, mely szerint „a munkamegosztás a differenciáló és integráló erők ellentmondásos egységének tekinthető.” Szerinte „az integráció funkciója . . . , a tevékenységek egységbe fogása a különböző kapcsolati csatornák . . . , valamint az arányokat biztosító szabályzó és irányító mechanizmusok, intézmények révén.”<sup>10</sup>

Dr. Kozma Ferenc az integráción mindenekelőtt olyan munkamegosztást ért, amely megfelel a tudományos-technikai forradalom által támasztott követelményeknek.<sup>11</sup>

Egy másik munkában levezeti a társadalmi munkamegosztás fejlődését az integrációra vonatkoztatva, amely szerinte a specializálódási-összekapcsolási folyamathárom alapvető fázisában valósul meg.<sup>12</sup>

*Első fázisra* az egységek (részek) enyhe speciálódása és felületi összekapcsolódása a jellemző. Emellett minden egység továbbra is öntörvényei szerint fejlődik.

*A második fázisban* az egységek jelentősen specializálódnak és strukturálisan összefonódnak. Valódi munkamegosztás alakul ki közöttük, azaz egymás strukturáját és fejlődési ütemét jelentősen befolyásolják, noha alapvetően még mindig öntörvényeiknek engedelmességgel működnek, fejlődnek.

*A harmadik fázis* akkor veszi kezdetét, amikor az előző folyamat elér egy kritikus értéket és kialakulnak az egyes részek (egységek) közös fejlődési feltételei és törvényszerűségei.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a marxista nézetek szerint az integráció „fokozatosan fejlődik az egyszerűbből a magasabb fokozatokra és a komplexebb formákra történő áttéréssel . . . , ezért feltételezi minden (integrálódó) elem komplexé történő, adekvát fejlesztését . . .”<sup>13</sup>

Az előzőekben említett nézetek és törvényszerűségek természetesen a marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanításaira épülnek. Már Marx rámutatott arra, hogy a munkások osztályharc során szükségszerűen „a termelés társadalmi formáinak harmonikus, nemzeti és nemzetközi koordinációjához jut el.”<sup>14</sup> Az integráció fontos mérföldkövet jelent Lenin azon elméleti és gyakorlati tételeinek megvalósításában is, amelyek a szocialista termelés nemzetközi, tervszerű megszervezésének elkerülhetetlen szükségességét támasztják alá.<sup>15</sup>

Végül az integráció marxista-leninista értelmezéséhez még egy fontos tételt említek meg, amelyet a szovjet Sírjajev frappánsan így fogalmazott meg: „Az integrációs folyamatok társadalmi és gazdasági elemzése nyilvánvalóvá te-

<sup>9</sup> Valki László: Döntéshozatal a közös piacban. Tanulmányok az integráció témaköréből. Társadalomtudományi Intézet kiadása, Budapest, 1971. 65–116. old.

<sup>10</sup> Káplár József: A nemzetközi integráció és külkereskedelem. Közgazdasági Szemle, 1966. 12. szám, 52–53. old.

<sup>11</sup> Dr. Kozma Ferenc: Gazdasági integráció és gazdasági stratégia Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1975. 213. old.

<sup>12</sup> Dr. Kozma Ferenc: A „Két Európa” gazdasági kapcsolatai és a szocialista nemzetközi együttműködés. Kossuth, valamint a Közgazdasági és Jogi Kiadó kiadása, Budapest, 1970. 61. old.

<sup>13</sup> Pécsi Kálmán: a KGST termelési integráció közgazdasági kérdései, Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1977. 31–32. old.

<sup>14</sup> Marx—Engels: Művei, Kossuth Kiadó, Budapest, 1964. XVII. kötet, 505. old.

<sup>15</sup> Lenin V. I. Összes művei, Kossuth Kiadó, Budapest, 1970. 141. old.

szí számunkra, hogy a szocialista, valamint a tőkés integráció között ugyanolyan óriási és alapvető különbségek vannak, mint a két termelési mód között...”<sup>16</sup>

Megállapíthatjuk tehát, hogy a marxista nézetek szerint az integráció fokozatosan fejlődik az egyszerűbből a magasabb fokozatokra és a komplexebb formákra. Ugyanakkor a fejlődés általános velejárójaként növekvő specializálódás az egész rendszer érdekeit sértő ellentmondások, konfliktusok és problémák kialakulását eredményezheti. Ezek megoldása az integráció egyre fejlődő szintjét vonja magával. Az integrációra ható erők problémákat előidéző felismerése a vezetés feladata. A folyamat végeredményét nem szükséges (sőt legtöbbször nem is lehet) az érintett vezetőknek előrelátni. Elegendő, ha a soronkövetkező lépés szükségességét ismerik fel és az ellentmondások felszámolásával megteremtik az integrációs részek közötti harmóniát.

Viszont, „ha a vezetés nem kíséri meg az ellentmondások magasabb szinten történő feloldását, akkor az integráció nem maradhat meg az adott szinten, elkerülhetetlenül lépéseket kell tenni az eredeti – integráció előtti – állapot visszaállítására. Ami természetesen nem jelent megoldást, hiszen azok a tényezők, amelyek az adott integrációs lépéseket kiváltották, nyilván ezentúl is hatni fognak. Éppen ezért előbb-utóbb megint hozzá kell kezdeni a már egyszer megkísérelt akciók végrehajtásához. Ekkor azonban már összehasonlíthatatlanabban nehezebb lesz...”<sup>17</sup>

*Az integráció elveire vonatkozó marxista-leninista állásfoglalásokat összegezve szintézisként rögzíthető, hogy: az integrációs folyamat az egyre mélyülő munkamegosztás és specializáció következtében alakul ki és az a munkamegosztást differenciáló és integráló erők ellentmondásos egységének tekinthető; az integráció fokozatosan valósul meg (jelenleg három ismert alapvető fázison keresztül) az egyszerűbbtől a bonyolultabb (komplexebb) formába történő áttéréssel; ha a fejlődésben ellentmondás keletkezik és azt a vezetés nem oldja meg, az integráció szétesik, azonban az integrációt kiváltó tényezők továbbra is hatnak és ennek következtében újra kell kezdeni az integráció kialakítását, amely ilyen előzmények után már lényegesen nehezebb feladatként jelentkezik.*

Az integráció problematikájának másik igen fontos elvi és gyakorlati kérdéscsoportját a szervezeti integrációra vonatkozó törvényszerűségek képezik. Ezek igen fontos elvi és gyakorlati problémákat tárnak fel és – legtöbb esetben – megmutatják a kivezető út (a megoldások) irányát is.

Vannak olyan nézetek, melyek szerint gyakorlatilag minden szervezet integrált, csak éppen különböző mértékben és minőségben.<sup>18</sup>

Mások a szervezeti integráció definícióját a szociális (társadalmi) integráció oldaláról közelítik meg, mint pl. Olsen, aki szerint „a szociális integráció olyan folyamat, amelyben egy szervezet alkotó részei úgy egyesülnek, hogy az egész szervezetet egységessé teszik.”<sup>19</sup> E meghatározás szerint az integrációt nem csupán folyamata, hanem annak eredménye is jellemzi. Van e meghatározásban igazság, de mint látni fogjuk, az integráció ennél jóval bonyolultabb jelenség.

<sup>16</sup> Sirjájev I. SZ.: A szocialista integráció gazdasági mechanizmusa, Kossuth, valamint a Közgazdasági és Jogi Kiadó közös kiadása, Budapest, 1975. 98. old.

<sup>17</sup> Valki László: A gazdasági integráció, mint az állami intézményrendszerek integrációja. Külpolitika, 1976. 1. szám, 37. old.

<sup>18</sup> Tóth Imre Zoltán: Szervezés és vezetés. KSH és SZÁMOK közös kiadás, Budapest, 1976. 337. old.

<sup>19</sup> Olsen M. E.: A szociális organizáció folyamata. Reinhart and Winston kiadás, New York, 1968. (angolul).

Ugyanis a társadalmi integráció nem azonos a társadalmi organizáció folyamataival, hanem annak csupán részfolyamata az adott behatárolt szervezeti keretek között. A szociológusok szerint az integrációt jellemzi az egyesítés módja is. Ennek szempontjából Olsen szerint kétféle (normatív és funkcionális) integrációs elmélet különböztethető meg.<sup>20</sup>

A *normatív integráció* szerint a szervezet közös érdekeken alapuló normák beépülésével integrálódik és az integráltság foka annál nagyobb, minél nagyobb egyetértés van az alapvető érdekeket illetően.

A *funkcionális integráció* elmélete az integrálódás folyamatát a munkamegosztással és a specializálódással hozza összefüggésbe. E szerint az integrációt a specializált, de egymástól függő részek koordinációja teremti meg és tartja fenn. Ezért az integráltság mértéke attól függ, hogy: milyen mértékű a részek közötti munkamegosztás és a komplementáris (kiegészítő) viszony; vannak-e belsőleg megfelelő szabályok a koordinációra; milyen mértékben hatékony a koordináló rész működése; mennyire hatékonyan működnek a kommunikációs csatornák.

Mindkét elmélet tartalmaz racionális magot, melyet az integráció során fel lehet használni, de vannak gyengeségeik is. A normatív elmélet pl. nem válaszol arra a kérdésre, hogy mi idézi elő a részek közötti egyetértést és még csak nem is említi a konfliktusok problémáját. A funkcionális elmélet viszont nem ad magyarázatot arra, hogy a részek miért vetik alá magukat a koordináló egységnek.

Mindezek ellenére úgy vélem, hogy az előzőleg említett racionális magot tekintve a szervezeti integrációnak van normatív és funkcionális tartalma, sőt magát az integrációt is normatív és funkcionális folyamatok együtt alakítják ki.

Az *integrációra vonatkozó törvényszerűségek makró relációban történő elemzése szociológiai szempontból sem érdektelen*, mert a nagyobb integrációk egységekből, részekből (több fokozatból) tevődnek össze, melyeknek legkisebb elemi egysége az egyén, vagyis az ember.<sup>21</sup> Ha egy integrált szervezet kialakul, magában hordozza egyrészt a konfliktusok keletkezésének lehetőségeit, melynek előidézői egyének, illetve részek (formális vagy informális szervezetek) lehetnek. Másrészt magába foglalja azokat az erőket is, melyek az integrációra, annak alakulására, fejlődésére pozitív vagy negatív hatást gyakorolnak. Zieleniewski, lengyel szervezés- és vezetéstudományi szakember által megfogalmazott törvényszerűségek szerint: „A centripetális erők jelenléte ugyanis az intézményekben olyan szervezeti viszonyok alakulását tükrözi, melyek lényege az, hogy a részek együttesen járulnak hozzá az egész sikeréhez. Az olyan centrifugális erők jelenléte pedig, melyek az egész egymástól független, gyakran fennmaradásra képtelen részekre kívánják felbontani azt tükrözik, hogy az intézményekben időben le nem küzdött belső konfliktusok merültek fel.”<sup>22</sup> Szovjet szakemberek szintén egyetértenek azzal, hogy „minden rendszer (így az integrációs rendszer is) két – egymást kölcsönösen kiegészítő, egymással ellentétes (integráló és deintegráló) – tényező hatása alatt változik”.<sup>23</sup>

<sup>20</sup> Ugyanott, (angolul).

<sup>21</sup> Tóth Imre Zoltán: Idézett mű, 241. old.

<sup>22</sup> Zieleniewski Jan: Szervezés és vezetés. Kossuth, valamint a Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1973. 276–277. old.

<sup>23</sup> Alexandrov J—Bogolepov V: Szervezés és vezetés (Az elmélet és a gyakorlat kérdései) (Nauka Kiadó, Moszkva, 1968. 63. old. oroszul)

Következésképpen rögzíthetjük, hogy az integrált szervezetben mindig fennállhat bizonyos konfliktusok lehetősége. A konfliktusok jelentkezése, fejlődése, formái és intenzitása viszont – Kurnal szerint – attól függ, hogy az integrált szervezet mennyire képes kielégíteni az egyének és a részek céljait, szükségleteit.<sup>24</sup> Az integrált szervezetben belüli konfliktus olyan feszültség, amely azonos együtteshez tartozó emberek vagy embercsoportok között alakul ki nézetek, értékelések vagy érdekek ellentéte alapján.<sup>25</sup>

Rögzíteni kell azt a törvényszerűséget, hogy a „konfliktusok – bár látszólag ellentmondanak valamennyi szervezet azon alapvető követelményének, hogy a részek együttműködjenek az egész sikeréért – az intézmény szempontjából nem mindig károsak.”<sup>26</sup> Ugyanis az olyan konfliktus, amelyet a vezetés időben észlel, azon úrrá lesz és a megoldást ésszerűen irányítja, egészséges, sőt szükséges jelenség is lehet. A konfliktus leküzdése megoldható: 1. szerkezeti változtatásokkal, melyek során az integrált szervezet egészét magasabb szervezettségi szintre emelik; 2. vagy növelik a részek és az egész céljának összhangját; 3. kiküszöbölik az olyan elemeket, melyek már nem működnek közre az egész sikeréért; 4. az integrált szervezet felbomlásával, megszüntetésével.<sup>27</sup> Természetesen az integrált szervezet vezetésének az a legfontosabb feladata, hogy a konfliktusokat az előzőleg említett első három módszerrel oldja fel.

Olsen felárta az *integráció és a konfliktus összefüggéseinek törvényét*, melyet Tóth Imre Zoltán frappánsan kiegészítve adaptált.<sup>28</sup> Az integráció és a konfliktus közötti összefüggéscsk áttekintését az 1. sz. vázlat szemlélteti.

Olsen szerint *az integráció és a konfliktus nem mondanak ellent egymásnak, sőt kiegészítik, erősítik egymást*. Szerinte *minél nagyobb egy szervezet egysége, annál több konfliktust képes elviselni, és konstruktív módon felhasználni anélkül, hogy dezintegrálódna*. Létezik a kettőnek egy bizonyos egyensúlya, s kívánatos, hogy ez az egyensúly az integráció és a konfliktus lehetőleg minél magasabb szintjén alakuljon ki.<sup>29</sup>

Következésképpen az integráció és a konfliktus összefüggése terén rögzíthetők a következő törvényszerűségek:

- Kis méretű integráltság: kevés konfliktus, az integráló szervezetet me-revvé teszi.
- Kis méretű integráltság mellett: a konfliktus növekedése szegmentálja (tagolja) az organizációt.
- Az integráltság növekedése: kevés konfliktus mellett az intézményesítés növekedését eredményezi.
- Az integráltság és a konfliktusok kiegyensúlyozott növekedése a szervezet rugalmassá és hatékonyá teszi.

*Ezek a megállapítások képezik a szervezeti integráció alapvető törvényszerűségeit.*

<sup>24</sup> Kurnal Jozef: A szervezeti elemek elmélete. 3. kiadás, PWN Kladó, Varsó, 1967. 229. old. (lengyelül).

<sup>25</sup> Zieleniewski Jan: Bevezetés a szervezés és vezetés elméletébe, Közgazdasági és Jogi Kladó, Budapest, 1966. 55–61. old.

<sup>26</sup> Zieleniewski Jan: 22. sz. lábjegyzetben idézett mű, 155. old.

<sup>27</sup> Ugyanott.

<sup>28</sup> Tóth Imre Zoltán: Idézett mű, 341–342. old.

<sup>29</sup> Olsen M. E.: Idézett mű, (angolul).

Amikor a szervezeti integráció fontosabb kérdéseit elemezzük, feltétlen állást kell foglalnunk azzal a nézettel kapcsolatban, mely szerint az integráció megvalósításban nem a szervezeti az elsődleges, hanem az integrációt meg lehet oldani az integrált adatfeldolgozás bevezetésével is. Úgy vélem, hogy ezzel az állásponttal vitába kell és lehet is szállni. Miből célszerű e vita során kiindulni? Abból a rendszerszemléletű megközelítésből, hogy minden integrált szervezeti struktúra rendelkezik egy vezetési (al)rendszerrel. Ennek a vezető szervnek a vezetés gyakorlásához az integrációt alkotó végrehajtó (al)rendszerekből (rendszerben összefogott) információkra van szükség. Mégpedig olyan integrált információs rendszerre, amely eszköze egy integrált döntési rendszernek. *Következésképpen egy integrált adatfeldolgozási rendszert csak egy integrált információs (és döntési) rendszer, valamint egy integrált vezetési rendszer összefüggésében lehet értelmezni.*<sup>30</sup>

Az e területeken végzett kutatás feltárta, hogy az információs adatfeldolgozás csupán az információs rendszer technikai vetülete. Alátámasztja ezt két német szakértő<sup>31</sup> következtetése is, akik kijelentik, hogy az adatfeldolgozással szemben támasztott követelményeket nem elsősorban az adatfeldolgozás műszaki és szervezési lehetőségei határozzák meg, hanem a végrehajtási és az irányítási folyamatok tartalmának és menetének integráltsága. Ezen belül az integrált célok az integrált feladatok és funkciók, amelyek egységesítése az integrált döntéshozatal modellrendszereinek segítségével lehetséges.

*Következtetésként rögzíthető, hogy az integrált adatfeldolgozási rendszer a szervezeti integráció részét képezheti, de nem valósíthatja meg annak feladatát, hanem csupán (részfeladatok megoldásával) segíti a szervezeti integrált rendszert.*

A szervezeti integráció kérdéseit feltétlen vizsgálni szükséges a hadügy területére kihatóan is – annál is inkább – mert az integráció fontosabb kérdéseit, törvényeit és törvényszerűségeit ezideig is a hadügy területét érintő anyagi-technikai szervezetek várhatóan elkövetkező integrációja érdekében vizsgáltuk. Előjáróban rögzíthető, hogy az integráció törvényei és törvényszerűségei a hadügy területén is érvényesülnek. Sőt, ha jól átgondoljuk, talán a hadügy területe volt az, ahol a szervezeti integrációt az elsők között alkalmazták.

*Már az ókori háborúkat, csatákat megvívó haderő integráns jellege kimutatható azzal, hogy egy vezér parancsnoksága alatt a csata, hadjárat megvívására különböző kötelékek (gyalogság, lovasság) egyesültek, melyek során a részek fegyelmезetten vetették alá magukat az egész érdekeit képviselő hadvezér akaratának.*

*A bábóruk kézműipari korszakában a munkamegosztás a haderőn belül tovább fejlődött, megjelentek a tűzszerzők és más műszaki ostrom eszközök stb., melyek a főtábornagy (mester generál) parancsnoksága alatt kerültek egyesítésre, illetve egységes vezetés alá.*<sup>32</sup> E megoldás szinten bizonyos fokú integráltságot tükröz.

<sup>30</sup> Tóth Imre Zoltán: Idézett mű, 343. old.

<sup>31</sup> Leykauf H.—Winkellmann J.: Integrált adatfeldolgozási rendszer a szocialista vezetés eszköze. NDK Állami Kiadója, Berlin, 1970. (németül).

<sup>32</sup> Erről Engels „Az angol hadügy” c. munkájában (amely megjelent a Neue Oder Zeitung 1855. január 8. és 9. számában) így ír: „... a főtábornagy. Ez a rang azoknak az időknek a szomorú maradványa, amikor a tudományt a katonához méltatlan dolognak tekintették és minden tudományos jellegű alakulat, a tüzérség és a műszaki csapatok nem katonákból álltak, hanem afféle nehezen meghatározható testületet alkottak, félig tudósokból, félig kézművesekből, akiket külön céhben vagy korporációban egyesítettek a mester-generál parancsnoksága alatt.” Forrás: Engels Frigyes: „Válogatott katonai írásai” Zrinyi Kiadó, Budapest, 1960. I. kötet, 194. old.

A gépi korszak bábóruiban szintén találkozhatunk integrációs megoldásokkal még akkor is, ha ezeket abban az időben nem nevezték integrált szervezeteknek. A második világbábóru során elvi és gyakorlati megoldásként alkalmazták, hogy a gyalogságot megerősítették egy-egy feladatának megoldásához tüzer és páncéltörő, valamint műszaki és harcokcsízó alegységekkel is, melyek egy (gyalogsági) parancsnok alatt mint integráns részek tevékenykedtek az egész sikeréért. Tipikus példáját lelhetjük fel az integrációnak a rohamcsoportok integrációs szervezeteiben és tevékenységeiben.

A Nagy Honvédő Háború során a hadtáp bizonyos fokú integráltsággal vezette a neki alárendelt szolgálati ágakat és integrációs jogkört gyakorolt az után és hátraszállítások szervezésében más (neki alá nem rendelt) ágazatok felé is.

A tudományos-technikai forradalom badügyre gyakorolt hatásaként egy sor olyan tényező jelentkezik, amely szükségszerűen magával vonja a szervezeti integráció fokozását, kiterjesztését. Az úgynevezett komplex technikai eszközök (amelyek műszaki felépítésében az egyre bonyolultabb műszertechnika, elektro-technika, optika, hidraulika, számítástechnika és más basonlóan bonyolult jellegű technikai elemek dominálnak) – beáramlása a néphadseregbe az utóbbi évtizedben számottevően felgyorsult – és egyre inkább integrált jellegű technikai kiszolgálási követelményeket követelnek. Ezek harci-hadműveleti alkalmazása, vezetésük, technikai biztosításuk integrált, új, de legalábbis korrigált szervezet igényt veti fel.<sup>33</sup> Ami az új típusú szervezetekben újszerű megoldásokat von maga után a harci alkalmazásban, a vezetésben és a kiszolgáló tevékenységben is.

A komplex haditechnikai eszközök alkalmazásának integráltságáról most különösen nem céloz fejtegetésekbe bocsátkozni, mert ez külön tanulmány keretét is kimerítené. Egy gondolat erejéig azonban megjegyezném, hogy a sokat emlegetett összefegyvernemi szemlélet, az integrációt tükröző összefegyvernemi szervezet bizonyos fokú integrációs összefüggéseket feltételez. Sőt, a korszerű harc, hadművelet az erők-eszközök koncentrált és integrált alkalmazását egyértelműen megköveteli.

A vezetésre vonatkozó integrációs követelmények megfogalmazást nyertek „A vezetési korszakváltás elé” c. tanulmányban<sup>34</sup>, amelyben a szerző rögzíti: „... a vezetési korszakváltás egyik fő jellemzője az lesz, hogy a szervezetek, személyek és vezetéstechnikai eszközök integrált felfogásban és rendszerben valósítják meg magasabb színvonalú, de tudományosan jobban megalapozott döntéseiket...”.

A korszerű, főként a komplex eszközök anyagi-technikai biztosítása szintén korszerű megoldásokat követel. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a jelenleg működő széttagolt rendszerben az anyagi-technikai biztosítás funkcióit hatékonyan megoldani napjainkban már nem lehetséges. Lépten-nyomon, nap mint nap, olyan problémákkal találjuk magunkat szembe (csupán egy példát említek: a komplex technikai eszközök technikai kiszolgálásának problematikáját), melyek szülik a konfliktusokat, ellentéteket és ellentmondásokat. Pedig ezeket egy integrált, jól összehangolt rendszerben rövid idő alatt fel lehetne számolni.

<sup>33</sup> Dr. Deák Péter alez.: Szükség van-e a hadtápbiztosítás reformjára? Honvédelem, 1978. 10. szám, 23. old.

<sup>34</sup> Dr. Damó László vörgy.: A vezetési korszakváltás elé. Honvédelem, 1978. 5. szám, 59. old.



A haditechnikai eszközök tökéletesedése, új eszközfajták rendszeresítését, új fegyvernemi és szakszolgálatok kialakulását eredményezi. Ezeknek megfelelően az anyagi-technikai biztosítás is új feladatokkal, szervezetekkel és módszerekkel gazdagodik. Mindez megerősíti az anyagi-technikai biztosítás már korábban megindult differenciálódását. A differenciálódás ugyanakkor nehezíti az anyagi-technikai biztosítás egykézben tartását, az önállóodó ágazatok tevékenységének összehangolását, megosztja a rendelkezésünkre álló erőforrásokat, párhuzamos és gazdaságtalan tevékenységek kialakulására ad lehetőséget.

A differenciálódás ezen hátrányos következményeinek elkerülésére való törekvés integrációs szükséglet kialakulását eredményezi. Kézenfekvőnek tűnik tehát – kiútként – az anyagi-technikai szervezetek integrációja, melynek szükségessége egyre sürgetőbben jelentkezik. Bár a jelenleg önállóan működő ágazati rendszerek hatékonyságát nem lehet egyértelműen kétségbe vonni vagy alkalmatlannak minősíteni, integrálás azonban sokáig már nem halasztható.

*A megoldás kulcsa egy össztechnikai szemléletű integrált anyagi-technikai szolgálat kialakítása lehetne, mely képes lenne átfogni a komplex technikai eszközök anyagi-technikai biztosításának irányítását és végrehajtását.* Egy ilyen megfogalmazott tézis bizonyos fokú szemlélet változást is kell, hogy előidézzен az integrált technikai biztosítási rendszerről sokak által eddig vallot nézetekben. Ezt dr. Deák Péter alez., a hadtudományok kandidátusa a szervezeti fejlesztés – anyagi-technikai relációjának – elismert kutatója így fogalmazta meg: „... ma a vezető technikai ágazattal (és ez a szervezetekben is tükröződik), a járműtechnikával kapcsolatban még sokan úgy képzelik el a technikai biztosítás egységes szervezeteit, hogy az átalakulás a páncélos és gépjármű technikai apparátus valamilyen hegemoniája alaján megy majd végbe.”<sup>35</sup>

Az anyagi-technikai szolgálatok integrációja érdekében ezideig – a már meghozott elvi döntéseken kívül – számos eredményes lépés történt. Ezek közül feltétlen meg kell említeni az „egyesített technikai szolgálatok” és az „Egyesített javító műhelyek” kísérleti működésének tapasztalatait, amelyek előremutatóak, mert: 1. bizonyították, hogy a technikai biztosítás korszerűsítése terén az érintett anyagi-technikai szolgálatok integrációja járható út; 2. igazolták, hogy a haditechnikai eszközök állapotát jó és megfelelő szinten lehet tartani az integrált struktúrában működő technikai szolgálatok tevékenységével is; 3. alátámasztották, hogy a komplex technikai eszközök javítása terén jelenleg mutatkozó (egyre bonyolultabb) probléma-komplexum alapvetően és racionálisan megoldható; 4. lehetővé teszi a technikai biztosításra hivatott erők és eszközök koncentrált alkalmazását, valamint a kapacitásokkal történő manőverezést; 5. modellként szolgálhat (kellő finomítással) a technikai szolgálatok jövőbeni integrációjához.

Ugyancsak jelentős integrációra mutató tapasztalatot szolgáltatott az 1979-ben lefolytatott hadtáp hadijáték, amelynek keretében az integráltan, összefogottan működő (az összekovácsoltság és az együttműködés alapszintjét elérő) fegyverzet-technikai szervek munkája igazolta, hogy a célirányosan vezetett anyagi-technikai szervek a jelenleginél hatékonyabb tevékenységre képesek.<sup>36</sup> A központ hadtáp hadijáték előkészítése és végrehajtása során igen lényeges (és újszerű)

<sup>35</sup> Dr. Deák Péter alez. Idézett mű, 20. old.

<sup>36</sup> Dr. Bencsik István mk. ezds.: A vezérkar ATB képviselői csoport tapasztalatai a háborús veszélyeztetettség és az első hadművelet megszervezésének időszakában. Honvédelem, 1979. 5. szám (különkiadás), 79. old.

körülményként jelentkezett az a tény, hogy a hadtápbba integrált ágazatokon kívül működő anyagi-technikai szervek egy közös (*az integráció csíráját magában hordozó* – kiemelés tőlem K. I.) irányító szerv vezetése alatt működnek.<sup>37</sup> A hadtáp hadijáték keretében felső (hadászati) és az ezt követő hadműveleti szinten első ízben került kipróbálásra az anyagi-technikai integráció elméleti kutató munkával megalkotott szervezeti és működési modellje. Ennek legfőbb tanulsága, hogy a modell (némi átdolgozás igénye mellett) kiállta a próbát.<sup>38</sup>

Az integrációra vonatkozó elvi fejtegetés tartalma és az anyagi-technikai biztosítás integrált alapokon történő megoldására irányuló gyakorlati tapasztalatok lényege arra enged következtetni, hogy:

- az anyagi-technikai biztosítás területén – már hosszabb idő óta felhalmozódott és a haditechnikai fejlődés objektív tényéből eredő – megoldásra váró problémák, (amelyek már napjainkban is hátráltatják és a jövőben még fokozottabban ronthatják az anyagi-technikai szolgálatok tevékenységét és azok központi akaratot érvényesítő, összefogott vezetését) egyre inkább megoldásra érettek;
- a megoldás legkézenfekvőbb módszerének az anyagi-technikai szolgálatok (kellő differenciáltsággal kialakított) integrációja tűnik, amit az e területen folyó kísérletek pozitív tapasztalatai alátámasztanak.

Ugyanis, mint az (a hadtáp hadijáték tapasztalatai alapján) igazolást nyert hogy: „... az integráció eredményeként nem csökken, hanem inkább növekszik a katonai felső vezetés irányító, feladatszabó és ellenőrző feladata, lehetősége ... megállapíthatók voltak ... a fegyverzet-technikai szervek egységes irányításának előnyei ... az integrációs törekvések hasznossága és az erre kidolgozott elgondolások helyessége.”<sup>39</sup>

Átekinvte az integráció fontosabb elvi kérdéseit és vázlatosan a gyakorlati megvalósítás néhány lehetőségét – megítélésem szerint – néphadseregünkben megérett a helyzet arra, hogy az anyagi-technikai biztosítás végrehajtási és vezetési folyamatai egyaránt korszerűsítésre kerüljenek. E probléma megoldására is vonatkoztatható pártunk azon iránymutatása, mely szerint: a gazdasági hatékonyság növelésével, tudományos igényű munkaszervezéssel, a korszerű módszerek vezetésben és végrehajtásban törejtő alkalmazásával, igényes kutató munkával, a csoportérdekeknek a közös célok alárendelésével, a rendelkezésre álló erőforrások célirányos, koncentrált felhasználásával képesek lehetünk gondjainkon segíteni.

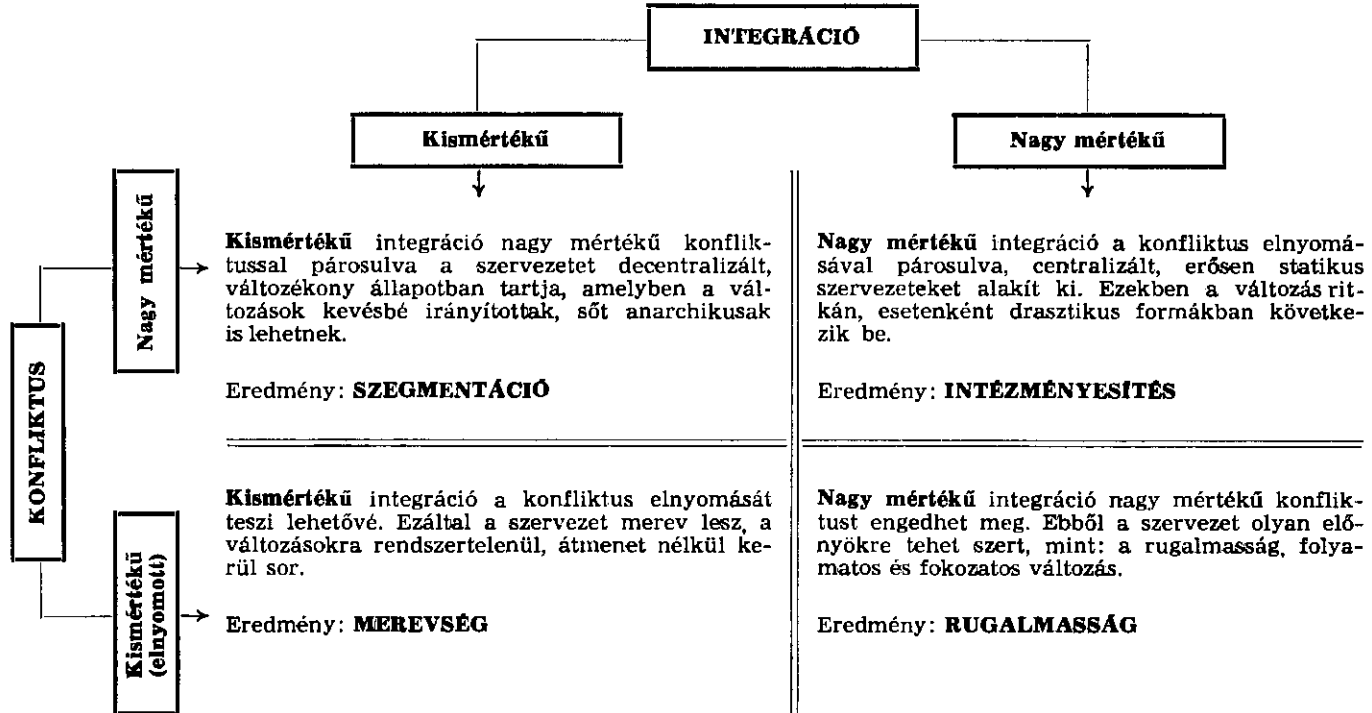
<sup>37</sup> Turák János alez.: A fegyverzet-technikai törzs tevékenysége a politikai feszültség, központ hadtáp hadijátékban. Honvédelem, 1979. 5. szám (különkiadás), 115. old.

<sup>38</sup> Lévay Gábor mk. ezds.: A központ hadijáték tapasztalatai az anyagi-technika biztosítási rendszer korszerűsítésére kialakított elgondolásokra vonatkozóan. Honvédelem, 1979. 5. szám (különkiadás), 78. old.

<sup>39</sup> Kiss Sándor mk. vörög.: A központ hadtáp hadijáték fegyverzet-technikai biztosításának tapasztalatai. Honvédelem, 1979. 5. sz. (különkiadás), 59. és 68. old.

## AZ INTEGRÁCIÓ ÉS A KONFLIKTUS KÖZÜTTI ÖSSZEFÜGGÉS ÁTTEKINTÉSE

a változás (fejlődés) jellege szerint, a merevség-rugalmasság és az intézményesítés-szegmentáció dimenziókban



## A hadtáp tömegpusztító és gyújtófegyverek elleni védelmének, őrzés-védelmének néhány újszerű kérdése

*Dr. Generál Tibor alezredes,  
a hadtudományok kandidátusa*

A hadtápbiztosítási rendszer életképessége fenntartásának alapvető rendszabályai között kiemelkedő jelentőségűek azok, amelyek a különböző rendeltetésű és nagyságrendű hadtápszervezetek atom-, vegyi-, bakteriológiai fegyverek károsító hatásától (hatáskomplexumától) való megóvására, a földi és légi ellen-séggel szemben történő védelmére, az erők és eszközök közvetlen őrzésére, a szállítmányok biztosítására, továbbá a gyújtófegyverek elleni tűzvédelemre irányulnak. Mint ismeretes, ezeket a rendszabályokat a csapatok harc- és harccal kapcsolatos tevékenységeinek minden fajtájában, illetve a hadtáp tevékenységének valamennyi módjában – rendszerint külön parancs bevárása nélkül, folyamatosan – meg kell szervezni.

Különös jelentőségre tesznek szert ezek a rendszabályok napjainkban, amikor a hadügy forradalma tovább bontakozik és az adott fejlődési szakaszban már megmutatkoznak azok a jelenségek, amelyek egy újabb szakasz tendenciáiként is fel-foghatók.

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia törzs és tanári állományának továbbképzésein, az utóbbi időkben feldolgozásra került néhány olyan kérdés, amelyek tükrében célszerű lenne részletesebb vizsgálat tárgyává tenni azokat az elveket, rendszabályokat, amelyek jelenleg meghatározzák a hadtáp megóvásának, őrzésének és védelmének feladatait. A feldolgozott kérdések közül – tárgyunk vonatkozásában – legfontosabbak voltak:

- a) azok a tendenciák és nézetek, amelyeket a katonai szakirodalom a „technológiai (technetronikus) háború” fogalmával jelez<sup>1</sup>;
- b) az a körülmény, hogy napjainkra az elektronikai védelem – mint a csapatok biztosításának új ága – kialakultnak tekinthető<sup>2</sup>;
- c) az osztrák haderő szervezeti és alkalmazási elveinek azok a változásai, amelyeket „Haderőreform-1978” fedőnév alatt foglaltak össze<sup>3</sup>;

<sup>1</sup> Lásd: Technológiai (technetronikus) háború c. ZMKA. tanulmányt. 1978. Klt.: 36/0276/Ea.

<sup>2</sup> Lásd: Az elektronikai védelem alapjai c. ZMKA. Rádióelektronikai tanszék jegyzetét (1980). Nytt. sz.: 4403/Ea.

<sup>3</sup> Lásd: „Haderőreform-1978” c. ZMKA. Felderítő tanszék jegyzetét (1978). Klt.: 36/0317/Ea.

d) a közelmúltban lezajlott helyi háborúk tapasztalatai a gyújtófegyverek alkalmazása, illetve az azok elleni védelem terén.

A cikk célja az, hogy egyfelől megkíséréljük az előzőekben felsorolt kérdéseknek néhány kihatását összefüggésbe hozni a hadtáp megóvása, őrzése és védelme „hagyományos”-nak tekinthető rendszabályaival; másfelől felvázoljuk a hadtáp elektronikai és tűzvédelmének sémáját.

\*

Mindenekelőtt tekintsük át a felsorolt kérdések lényegi ismérveit, a hadtáp megóvásáival, őrzésével, védelmével kapcsolatos legfőbb összefüggéseit.

a) A technológiai (technetronikus) háborúval kapcsolatos nyugati nézetek lényege azon a felismerésen alapszik, hogy mivel a nukleáris fegyverek kiszámíthatatlan következmény- és hatásmechanizmusa miatt a támadó fél „túlélése” is kétséges, olyan új típusú, szabályozható fegyverrendszerekre van szükség, amelyek magukban foglalják:

– a minőségileg oly módon kifejlesztett nukleáris fegyvereket, amelyek összetett hatását részekre bontják, hatóercjét – a célok függvényében – szabályozzák, miniatürizálják és biztosítják a célbecsapódás maximális pontosságát;

– a fokozott pusztítóerejű, nagy hatótávolságú és pontosan célbajuttatható hagyományos, ún. „precíziós távirányítású” (PGM) fegyvereket.

Az új típusú fegyverrendszerek kifejlesztéséhez felhasználásra kerülnek a lézer-technika, a telemechanika, az elektronika összes eszközei, illetve a tudományos technikai forradalom minden szükséges vívmánya. Így az új fegyverrendszerekhez tartoznak a nagy hatótávolságú híradórendszerek és lokátorberendezések, a modern hangfelderítő eszközök és számítógéprendszerek.

Az új technológia alapelve: az optimális „egy lövés, egy találat” aránya. Természetesen az új típusú fegyverrendszerek a fegyveres küzdelem minden kategóriájában (hadászati művelet, hadművelet, harctevékenység) alkalmazásra kerülőnek.

Minket – a dolog természeténél fogva – mindenekelőtt a harcászati (esetleg hadműveleti) szintű PGM fegyverek elleni védekezés lehetőségei érdekelnek, mivel a központ hadtáp megóvása alapvetően hátszágvédelmi (tehát a hadászati biztosítás körébe tartozó) kérdés. A harcászati és hadműveleti méretű támadás és védelem hatékonysága – nyugati nézetek szerint – jelentős mértékben fokozható a kis- és nagyerejű szonáris készülékekkel, az elektronika, az új hajtóanyagok, az alkalmazott atomfizika, a fegyveres helikopterek, a függőlegesen fel- és leszálló, illetve rövidpályás fel- és leszállású harcirepülőgépek, az új ballasztikus és szárnyasrakéták tömeges alkalmazásával. Az új technológia szerint elsősorban jöhetnek számításba a különböző hatótávolságú, de rendkívül nagy találati pontosságú „hagyományos” és atomfegyverek, a riasztó és felderítő rendszerek, a számítógépekkel felszerelt vezetési pontok és híradóközpontok, a programozott erődítések kiépítése a harcászati és hadműveleti mélység védőállásaiban, továbbá a késedelem nélküli előrejelzések és a legcélszerűbb haladéktalan ellenintézkedések programja nagyteljesítményű számítógépek felhasználásával.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Vö. az 1. sz. lábjegyzetben hivatkozott tanulmány 17–28. oldalain kifejtett nézetekkel. E nézetek a Magyar Néphadseregben – többé-kevésbé – vitatottak.

b) Az előzőekben említettük, hogy az új típusú fegyverrendszerek kifejlesztéséhez és alkalmazásához felhasználásra kerülnek – többek között – az elektronika (rádióelektronika) összes eszközei is. A rádióelektronikai eszközök tömeges felhasználása nélkül már ma sem képzelhető el a fegyveres küzdelem megvívása; hovatovább kialakulnak tekinthetők azok az erők és eszközök, illetve alkalmazásuk elvei, amelyek alapvető rendeltetése, hogy csökkentsék vagy kizárják az ellenséges rádióelektronikai eszközök hatékony felhasználását.<sup>5</sup> Ezt a (tulajdonképpen biztosító) tevékenységet rádióelektronikai harcnak nevezik, rendszabályait pedig a következő három fő csoportban foglalják össze: 1. elektronikai felderítés; 2. elektronikai lefogás; és 3. elektronikai védelem.

A hadtáp megóvása szempontjából minket elsősorban az elektronikai védelem rendszabályai érintenek. „Elektronikai védelem alatt a csapatvezetés és fegyverirányítás elektronikai rendszereinek és eszközeinek az ellenséges, illetve a saját kölcsönös zavarás viszonyai közötti megbízható munkája biztosítására irányuló szervezési és technikai rendszabályok komplexumát értjük.”<sup>6</sup>

Az ellenség a saját rádióelektronikai rendszereink és eszközeink folyamatos működésének megbontását nem csupán elektromos zavarok alkalmazásával, hanem a fizikai lefogás és megsemmisítés valamennyi módjával törekszik megvalósítani. Ezért – szélesebb értelemben – az elektronikai védelemhez tartoznak mindazon rendszabályok is, amelyek megvalósításával megfelelő módon védkezhetünk az ellenség ilyen jellegű ráhatása ellen.

Amikor tehát a hadtáp elektronikai védelmét szervezzük, ebben a szélesebb értelemben és komplex módon – más rendszabályokba ágyazva (pl. álcázás, körletváltás stb.) – értelmezzük az elektronikai védelem fogalmát.

c) Tekintettel arra, hogy a Magyar Néphadsereg háborús alkalmazásának alternatívái közül – bizonyos körülmények között – nem tarthatók kizártnak az olyan hadműveletek sem, amelyek Ausztria területén zajlanak le<sup>7</sup>, célszerűnek látszik foglalkozni az osztrák haderő várható tevékenységére vonatkozó doktrína néhány olyan kérdésével, amelyek meghatározó módon befolyásolják a hadtáp őrzését és védelmét abban az esetben, ha az előbbieken jelzett körülmények folytán sor kerülne az ebben a térségben folytatandó harctevékenységekre. Amire ebben a tekintetben (vagy esetben) számítani lehetne, az az ún. „Haderőreform-1978” nevű osztrák katonai koncepcióban (doktrínában) van összefoglalva.

Ennek – a hadtáp őrzése, védelme szempontjából felfogott – lényege a „területvédelem” melynek legfontosabb tétele az összefüggő arcvonalakon folytatott halogató védelem (mélybiztosítási övben és más ellenállási övezetekben) korábbi doktrinálás elvének a feladása és áttérés az ország területének kulcsfontosságú és területbiztosítási övezetekre való felosztására, a várható hadműveleti irányoknak megfelelően.

Ebben a védelmi rendszerben döntő szerepe lenne a helyi lakosságból bevonultatott és a helyi sajátosságok szerint kiképzett territorális csapatoknak, akik közül a vadász erők – akkor, amikor az ellenség már leküzdötte az adott övezetet és túlhaladt rajta – gerillaharcra térnek át, és ílymódon nyugtalanítják a „megszálló” csapatokat, különösen pedig ezek hadtápját.<sup>8</sup>

<sup>5</sup> Vö. a 2. sz. lábjegyzetben hivatkozott jegyzet 5. és 6. oldalain leírtakkal.

<sup>6</sup> Ua. a 6. oldalon.

<sup>7</sup> A státusz elemzését lásd: a 3. sz. lábjegyzetben hivatkozott jegyzet 3–6. oldalain.

<sup>8</sup> Ua. 21–24. oldalak.

Természetesen a „Haderőreform-1978”-nak más kihatásai is lehetnek a saját csapataink (koalíciós erők) hadtápbiztosítására (pl. az anyagi eszközök fogyasztási szerkezetének változása, az egészségügyi veszteség módosulása, a helyi erőforrások igénybevételeinek módjai stb.).

d) A modern tömegpusztító fegyverek elterjedésével úgy tűnt, hogy a – tulajdonképpen minden idők fegyveres küzdelmeiben hatékonyan alkalmazott – gyújtófegyverek jelentősége csökken. Ez a nézet azonban nem tartott sokáig. Napjainkban – különösen a közelmúltban lezajlott helyi háborúk tapasztalatai alapján – a gyújtóanyagok minden eddiginél nagyobb mértékű mennyiségi és minőségi fejlesztésének lehetünk a tanúi.

A fejlődés oda tendál, hogy a modern gyújtófegyverek hatásmechanizmusa és harcászati-technikai paraméterei megközelítik a tömegpusztító fegyverek károsító tulajdonságait (azok néhány – az alkalmazó félre nézve is – nem kívánatos következménye nélkül). Ezért – úgy tűnik – jelenleg a gyújtófegyverek tömegpusztító fegyverekké válásának perspektívája áll előttünk.

A gyújtófegyverek alkalmazásának egyik legfőbb objektuma az ellenfél hadtápjá – különösen lőszer- és üzemanyag-szállítmányai, de települési körletei is. A gyújtófegyverek hadtáp elleni alkalmazásának elvei szinte valtmennyi haderő szabályzataiban rögzítésre került. Ez a körülmény teszi indokolttá, hogy a hadtáp megóvásának rendszabályai között előkelő helyet kapjanak a tűzvédelem kérdései.<sup>9</sup>

\*

Mielőtt a hadtáp megóvása, őrzése, védelme és tűzvédelme néhány konkrét rendszabályát megvizsgálánánk az előzőek tükrében, röviden tekintsük át azokat az általános körülményeket, amelyek között különösen a csapathadtápnak kell a rendeltetésszerű feladatait végezni a harctevékenységek viszonyai között.

Mint ismeretes – a csapathadtáp kisebb alegységekből tevődik össze, létszáma és tüzereje csekély, a páncélelhárítás és az aktív légvédelem közelharc eszközei állományukban nincsenek rendszeresítve. A támadó földi és légi ellenesség, illetve az ellenük alkalmazott hagyományos vagy tömegpusztító fegyver károsító hatásának időben történő észlelését, a támadás elhárítását és a belső rend fenntartását célzó – a rendeltetéstől eltérő – feladatok végrehajtásában elsősorban saját erőire és eszközeire számíthat, esetenként bevonva a javításban levő fegyvereket, harcjárműveket, gépkocsikat, illetve ezek vezetőit és kezelőit, a vételező, a kiszállító, vontató és a megerősítésre rendelt eszközöket és személyeket, továbbá a könnyű sérülteket.<sup>10</sup>

A hadtápbiztosítás folyamatossága és a gyakori áttelepülések, manőverezések miatt az állomány csak ritkán van együtt, a szakfeladatok ismeretlen, gyakran fedett terepen, sötét napszakban kerülnek végrehajtásra, tehát nehéz a tájékozódás. A települési (elhelyezési) körlet, amelyben az erőket és eszközöket őrizni, illetve ellenséges ráhatás esetén védeni kell ideiglenes jellegű.

A csapathadtáp az arcvonalhoz viszonylag közel, gyakran a harcrendben tevékenykedik, így rendszerint lélektanilag alaposan megdolgozott visszamaradt vagy betört, gépesített vagy harckocsialegységek, mindenre elszánt felderítő-diverzans csoportok, illetve – számításba véve a „Haderőreform-1978” elveit, de

<sup>9</sup> Vö. „A gyújtóanyagok” című ZMKA jegyzet 7. oldalán levő szöveggel. Klt.: 36/0168/Ea.

<sup>10</sup> Vö. a Htp./3. „Csapathadtáp utasítás” 52. pontjában foglalt határozványokkal.

a területi védelemnek más haderőkben kidolgozott módszereit is – gerilláként tevékenykedő vadász erők, továbbá alacsonyan szálló harci repülőgépek, helikopterek támadásának van kitéve. Bonyolítja ezt a helyzetet az a további körülmény, hogy az amúgy is feszített hadtápbiztosítási feladatot idegen nyelvű, megtevesztett, ellenséges érzelmű lakosság körében kell végezni, akik egy nap esetleg bevonásra kerülnek az anyagmozgatásokba, másnap viszont bandákba verődve támadnak az általuk felderített hadtápra.

A csapathadtápban gyakori a kisebb gépkocsioszlopok, sőt az egyes gépkocsioszlopok, sőt az egyes gépkocsik mozgása, amelyek gyakorlatilag védtelenek a korszerű és hatékony fegyverekkel felszerelt földi és légi ellenséggel, a helyi (alpesi) viszonyokat jól ismerő, lesállításokban elsáncolt gerillákkal szemben. A települési körletben felállított fegyveres figyelő, vegyisugár ellenőrző személy egyidejűleg szakmai munkáját is végzi. A harcriadó rendszerint váratlanul és szakfeladat végrehajtása közben éri a hadtápegységet. Az után- és hátraszállítás, illetve az áttelepülés a harctevékenységek körzetében (a harcmezőn) történik, amely gyakran áll tüzéségi tűzhatás alatt, nincs megtisztítva az aknamezőktől, műszaki záráktól és amelyet erődítések, harci árkok, bombatölcsérek, rombolt és szennyezett terepszakaszok, műtárgyak roncsai, elöntések, tűzkörletek és más akadályok tesznek járhatatlanná. Ezenkívül a csapathadtápban az ellenség technikai (rádióelektronikai) felderítő eszközeinek közvetlen objektumát képezi.

A hadtápegységek alapvetően az előjáró kötelék főcsoportosításában tevékenykednek, ezért gyakran érhetik őket olyan atom, légi, tüzéségi (a későbbiekben pedig PGM fegyver) és egyéb csapások, amelyeket az ellenség elsősorban nem ellenük, hanem a fontosabb harcrendi elemekre váltott ki. Ugyanakkor azonban a közelükben tartózkodó csapatok a biztonságukat is növelik azáltal, hogy fedezetük alatt, a főerők légvédelmének oltalmazási körzetében helyezkednek el, akikkel módjuk van megszervezni az együttműködést.

\*

A nagy találati pontosságú fegyverek rendszerbeállításával, az elektronikai harc eszközeinek és módszereinek elterjedésével és a területvédelem újabb elveinek meghonosodásával megnő az előrejelzések (prognosztika), továbbá az értesítés feszec rendjének jelentősége és kiszélesedik a területe, mivel

- a PGM fegyverek várható alkalmazása bekerül az előrejelzett veszélyhelyzetek közé;
- a jeleket és jelzéseket is óvni kell az elektronikai felderítéstől;
- növekszik a hadtápban elleni földi támadás lehetősége, fokozódik a veszélyessége és változnak a módszerei.

A tömegpusztító és gyújtófegyverek alkalmazásának várható következményeiről és hatásadatairól, a földi és légi ellenség által előidézett veszélyhelyzetekről, továbbá a kiváltott csapások kárterületeinek határaitól, sugárszennyezések zónáiról, szektorairól, a rombolásokról, elöntésekről (vízbetörésekről) és tűzkörletekről, a fertőzésekről, illetve ezek körleteiről, trjedési irányaikról és mélységükről, illetve a természetes mentesülés idejéről és más adatokról szóló előrejelzéseket (prognóziát) továbbra is a hadtápban vezetési pont ügyeletese veszi át és jelenti a parancsnok hadtáphelyettesének, illetve a parancsnoksággal megbízott személynek. A hadtápban vezetési pont jelenlevő parancsnoka értékeli az adatokat,



következtetéseket von le belőlük és az értesítés rendszerén keresztül továbbítja a veszélyeztetettek részére.

A hátszági illetve a haderőnemi sugárfigyelő és jelző, meteorológia, hidro-meteorológiai, felderítő, rádiófelderítő és egyéb előrejelző rendszerek ismertetése, a bevezetőben felsorolt új jelenségek kihatása a munkájukra, nem tartozik a cikk tárgyához. Az a rendszer azonban, amelyben megvalósul a hadtápszervezetek személyi állományának értesítése az értékelt előrejelzésekről, továbbá a konkrét veszélyhelyzetekről, feltételenül áttekintést igényel.

A hadtápszervezetek értesítését a tömegpusztító és gyújtófegyverek várható alkalmazásának vagy az alkalmazás következményeinek veszélyhelyzeteiről – technikai híradóeszközök felhasználásával – a hadtáp vezetési pont útján (sürgős esetben közvetlenül), a harcálláspont hadművelleti ügyeletes hajtja végre. Ezen információk elektronikai felderítés és lefogás elleni védelme a leadó fél feladata. Amennyiben ezeket a jelzéseket vagy a közvetlen veszélyhelyzetről szóló jeleket a hadtáp vezetési pont ügyeletes, az objektum ügyeletes vagy az irányító pontokon tevékenykedő személy szintén technikai híradóeszközökön továbbítja, ennél a műveletnél már be kell tartani az elektronikai védelem rendszabályait. Tekintettel arra, hogy a hadtáp a technikai híradóeszközöket elsősorban nem értesítésre használja, hanem az előjáróval és az alárendeltekkel való összeköttetésre, a hadtáp elektronikai védelmének főbb rendszabályait nem itt, hanem külön foglaljuk össze. Itt csupán annyit jegyzünk meg, hogy a rádióelektronikai harc körülményei között megnövekedett a „hagyományos” (nem híradó eszközökkel továbbított) jelek és jelzések jelentősége.

A hadtápszervezeteken belül – ha elkerülhetetlen – minimális adóteljesítményű rádiójelek, alapvetően pedig lát- és hangjelek kerülnek alkalmazásra. A jeleket és jelzéseket rendszerint atom-, vegyi-, légi- és tűzveszélyre vagy riadóra, földi támadás elhárítását célzó harcriadóra, körletelhagyáshoz való felkészülésre vagy a körleváltás végrehajtására lehet meghatározni.<sup>11</sup> A lát- és hangjelzések továbbításának és dublázásának rendjét – megtévesztő hatások elkerülése végett – központilag részletesen szabályozni szükséges és a jelzés vétele által kiváltandó magatartást be kell gyakorolni. Különösen fontos ez a begyakorlás szállítóoszlopok mozgásakor, amikor az értesítést az élgépkocsin tartózkodó földi- és légi-figyelő hajtja végre, a gépkocsivezetők figyelmét pedig a menetvonal köti le.

A cikk bevezetőjében felsorolt összes új jelenségek és az ezek által előidézett körülmények megnövelték a hadtáp álcázásának jelentőségét is. A hadtápszervezetek álcázására (amelynek főbb követelményei: a folyamatosság a valószínűség és a változatosság) minden lehetőséget fel kell használni. A „MŰSZAKI SZAKUTASÍTÁS a nem műszaki alegységek számára”<sup>12</sup> az álcázás fajtáit természetes és mesterséges álcázásra osztja. A hadtápszervezetek álcázásának alapvető módja eddig a természetes álcázási lehetőségek felhasználása volt. Ennek lényege, hogy maximálisan kihasználjuk a terep álcázó tulajdonságait, az időjárás, az év- és napszak sajátosságait. Ezt úgy lehet elérni, ha a hadtápszervezetek és -objektumok a terephez alkalmazkodnak és kihasználják az erdők, cserjések, völgyek, horhosok, szakadékok, domborzatok és más terepképződmények álcázó-rejtő tulajdonságait, továbbá, ha a szállításokat és áttelepüléseket rossz látási viszonyok között, hang- és fényálcázási rendszabályok szigorú betartásával hajtjuk végre.

<sup>11</sup> A közvetlen veszélyhelyzetekről szóló jeleket és jelzéseket összefoglalva lásd az MN ZMKF által B/1651. sz.-on kiadott SZEMELVÉNYEK (1975) III. fejezetében.

<sup>12</sup> Mű/243. Budapest, HM 1978. III. fejezet.

A nagy találati pontosságú fegyverek veszélyessé teszik a mélyedések, a gyújtófegyverek pedig az erdők és cserjések felhasználását. Ezért feltehetőleg a jövőben a természetes álcázás lehetőségei egyre kevésbé fogják kielégíteni a követelményeket. A rádióelektronikai harc viszonyai között elsőrangúvá válik a rádiólokátorok elleni álcázás (visszaverők, elnyelők). Mindez a mesterséges álcák alapvetése irányában hat.

Mesterséges álcák azok, amelyeket a hadtápszervezetek készen kapnak, vagy maguk készítenek a helyszínen található anyagok és eszközök felhasználásával. Mesterséges álcák lehetnek: a függőleges, vízszintes, a tetőszerű, az alakmászító és a rádiólokátorok elleni álcák.

Az álcázás perspektívája átvezet bennünket a hadtáp elektronikai védelmének problémájához. A csapathadtápnál úgy teszünk eleget az elektronikai védelem követelményének, ha betartjuk mindazokat az aktív és passzív rendszabályokat, amelyeket az összefegyvernemi törzs – a REL tiszt és a parancsnok hadtáphelyettesének bevonásával – dolgoz ki és a parancsnok (törzsfőnök) utasításban ad ki. Mint az előzőekben már említettük, az elektronikai védelem területei 1. az elektronikai felderítés, 2. az elektronikai lefogás, 3. a fizikai megsemmisítés elleni védelem és 4. az elektromágneses kompatibilitás (EMK) – vagyis a saját rádióelektronikai eszközök összeférhetőségének – biztosítása. Az elektronikai felderítés ellen aktív és passzív rendszabályokkal védekezhetünk. Aktív rendszabályok például a felderítő eszköz megsemmisítése, (nem tartozik a hadtáp lehetőségei közé) zavarása, vagy dezinformálása. Passzív rendszabályok a rádió és rádiótechnikai eszközök, továbbá a rádiólokátorok elleni álcázás. A rádió és rádiótechnikai álcázással a rádiótechnikai eszközeink kisugárzásának rejtését szolgáljuk úgy, hogy a hadtápnál levő adóállomás olyan minimális jelteljesítménnyel üzemel, hogy a saját vevő még képes fogni, de az ellenségé már nem. Ide tartoznak még a gyors leadás, a kódolás, a gyakori forgalmi adatváltoztatás, az üzemmód váltás, a gyors frekvencia áthangolás, a részleges forgalmazási tilalom és egyéb rendszabályok.

A rádiólokációs álcázásról az előzőekben már volt szó. A csapathadtápnál a Magyar Néphadseregben rendszeresített „OMU” típusú szövegviszaverő ernyő kerülhet alkalmazásra, amely alkalmas a technikai eszközök imitálására, illetve rejtésére.

Az elektronikai lefogás elleni védelem módszereit szervezési és műszaki-technikai rendszabályokra osztjuk fel. A szervezési jellegű rendszabályokat az üzemeltetésért felelős törzsek (hadtáptörzsek) dolgozzák ki, amelyek lehetnek például rejtett és dublőr forgalmi rendszerek, tartalék frekvenciák és hívójelek, mozgó átjátszó állomások alkalmazása stb. A technikai rendszabályokért a kezelőszemélyzet felelős. Ilyenek lehetnek: a rádióelektronikai eszközök álcázása úgy, hogy az mindenkor megfeleljen az adott háttérnek, irányított antennák, gyorsadók alkalmazása, üzemeltetés zavaró viszonyok között stb.

A fizikai megsemmisítés elleni védelem alapvetően a rádióelektronikai eszközök védelmét jelenti a légi és földi ellenség támadásai ellen. Ezek közül különösen a rádiólokátorok védelmét kell biztosítani az ellenség önvezérlő rakétái ellen. Ez elérhető a lokátorok időleges kikapcsolásával, a rakéták zavarásával, „rakétacsapdák” alkalmazásával és egyéb rendszabályokkal.

Az elektromágneses kompatibilitás biztosítása alatt azoknak a feltételeknek a megteremtését értjük, amelyek lehetővé teszik egy adott környezetben levő rádióelektronikai eszközök egyidejű zavartalan működését. A zavarokat alapvetően

az egymás közeleső frekvenciákon való üzemeltetés, illetve a parazita kisugárzások okozzák. Ezek ellen rendszerint a rádióelektronikai eszközök célszerű, összehangolt elhelyezésével, továbbá az egyes fegyvernemek és szolgálati ágak érdekében működő rendszerek zavarmentes működése elsődlegességének időszakonkénti biztosításával kell védekezni.

Természetesen az elektronikai védelem ennél sokkal szélesebb körű tevékenységet foglal magában. Tényként kell elfogadni, hogy a jövőben valamennyi hadtáptípusnak, de különösen a parancsnok hadtáphelyettesének legalább olyan szinten kell elsajátítani az elektronikai harc módszereit, amely lehetővé teszi, hogy „partnere” legyen a REL szerveknek, sőt – alkalomadtán – szakszerű követelményeket tudjon megszabni a rádióelektronikai eszközöket irányító és kezelő személyeknek.

Az elektronikai harc és a nagy találati pontosságú fegyverek alkalmazásának viszonyai között a körletváltás még nagyobb jelentőségre tett szert, mint korábban. Ezért a hadtápszervezetek részére tartalék körletet és az odavezető utakat minden esetben ki kell jelölni. A tartalék körletben az egyes funkcionális részlegek (alegységek) elhelyezését járművekre menően ki kell jelölni és a körletváltás rendjéről az alegységek parancsnoki állományát eligazítani. Ugyancsak előre ki kell jelölni azokat a manőverezésre alkalmas utakat és objektumokat, amelyek felhasználásával a hadtápszervezeteket kivonhatjuk a földi és légi ellenség csapásai következtében elszennyezett, rombolt, elárasztott és tűzkörletekből, illetve amelyeket át megkerülhetik ezeket a körleteket.

Ugyanezen körülmények folytán megnövekszik a hadtápbjektumok műszaki berendezésének jelentősége is. A hadtápszervezetek településére (elhelyezésére) kijelölt körletek elfoglalásával egyidejűleg – esetenként ennél még korábban – meg kell kezdeni és a parancsnok hadtáphelyettese által meghatározott sorrendben, illetve az általa kijelölt erőkkel és eszközökkel végrehajtani a körletek műszaki berendezését. Először a kijelölt védőkörletek szegélyén lövésztechnóket kell készíteni, amelyeket előbb lövészkatákká, majd árokrésszé (óvóárokká) kell kiépíteni. Ezzel párhuzamosan elkészülnek a segélyhelyek fedezőkei, a hadtáp vezetési pont óvóhelyei, valamint a központi óvóárok (fedett árokréssz, fedezék). A következő lépésben a veszélyes anyagokat szállító gépkocsik tárolóállásainak motorfedezőket készítjük el, amelyeket tovább fejlesztünk egyedi vagy közös fedezőkékké.<sup>13</sup> Ezután a kevésbé veszélyes anyagokat szállító gépkocsik, illetve a földre rakott anyagi eszközök fedezőkeinek megépítésére kerül sor. A segélyhelyeken és az ellátó kötelekknél (védelemben) megépülnek a munkafedezőkei is. A műszaki létesítményeket úgy kell elkészíteni, hogy tűzfészekként is alkalmazhatók legyenek, maximálisan ki kell használni a terep védőképességét, továbbá célszerűen alkalmazni kell a robbantásokat, illetve a legcélszerűbben felhasználni a hadtáp rendelkezésére bocsájtott munkagép-kapacitásukat.

A következőkben röviden áttekintjük a hadtáp gyújtófegyverek elleni védelmének néhány alapvető összefüggését. A katonai felhasználásra alkalmas gyújtóanyagokat többféle szempont szerint lehet osztályozni. Leggyakrabban az égési folyamathoz szükséges oxigén szempontjából osztályozzák a gyújtóanyagokat. Ennek megfelelően vannak égő oxidáló anyagok (amelyek a levegő elzárása esetén is képesek égni) és oxidáló szereket nem tartalmazó gyújtóanyagok (amelyek égé-

<sup>13</sup> A hadtápnál alkalmazható műszaki létesítményeket lásd: „A szárazföldi csapatok hadtápbiztosításának alapjai” c. ZMKÁ tankönyv (Klt.: 36/086/Ea., 1978.) 90–92. oldalain.

séhez feltételenül szükség van a levegő oxigénjére). A potenciális ellenség arzenáljában levő gyújtófegyvereket összetételük alapján 1. fémtípusú, 2. olaj- és fémkomponensű és 3. olajtípusú anyagokra osztjuk.<sup>14</sup>

Fémtípusú gyújtóanyagok a termit alapú gyújtókeverék (lövedék, vagy bomba), az elektron fémpor, a nátrium, amelyet fehérfoszforral keverve gyújtóbombák és tartályok indítótöltetként használnak, továbbá a magnézium, amelyből termittel vagy napalmmal töltött bombatesteket készítenek, esetleg fémekkel kevert gyújtóanyagként használják.

Az olaj- és fémkomponensű gyújtókeverékeket a nyugati katonai szakirodalom pirogéleknek (pirotechnikai gélek) nevezi. Általában bombákba és tüzérségi lövedékekbe töltve alkalmazzák.

Az olajtípusú gyújtókeverékekhez azok a kőolajszármazékú gyújtóanyagok tartoznak, amelyeket sűrítők nélkül vagy sűrítőanyagok hozzáadásával készítenek el. A sűrítők nélküli anyagokat rendszerint lángszórókban alkalmazzák, tehát a hadtáp elleni ráhatás szempontjából kevésbé jöhetnek számításba. A különböző sűrítőkkel zselésített olajalapú gyújtókeverékek közös neve a vietnami háborúban hírhedtté vált napalm, amelyet többnyire gyújtóbombákban, gyújtótartályokban használnak.

A gyújtóanyagok között külön helyet foglal el a fehér foszfor, amelyet gyújtóbombákban, tüzérségi lövedékekben vagy indítótöltetként alkalmazhatnak.

A gyújtóanyagok az emberi szervezetben rendkívül fájdalmas égési sérüléseket és – füstjüket belelegezve – mérgezést okozhatnak. Ugyanakkor nem hanyagolható el az okozott lélektani hatás sem. Legfőbb károsodást azonban a tüzek előidézésével és főleg továbbterjedésével okozhatnak. A védekezés szempontjából legkedvezőbb, ha csak a gyújtóanyag ég, de a jelenlevő éghető anyagok következtében a tűz vagy újabb góccokban, vagy összefüggő körzetekben rendszerint továbbterjed. Az égés objektumai szerint lakott helyek; haditechnikai eszközök (anyagok) tüzeit; és erdőtüzeket különböztetünk meg. A tűzgócok vagy körzetek kialakulásának különböző olyan stádiumai vannak, amelyek meghatározzák az oltásra, illetve az egyéb ellenrendszabályokra vonatkozó teendőket. A tűzgóc vagy kialakulása és károsító hatása 10–15 perces első körlet stádiummal kezdődik, amelyre a viszonylag nem túl magas hőmérséklet (200 °C) és a gyors terjedés a jellemző. A második szakasz 30–60 percig tart, a hőmérséklet 1000 °C-ig növekszik, miközben a tűz még mindig továbbterjed. A harmadik szakaszban – az éghető anyagok fogyásával arányosan – az égés hevessége csökken. Erdőtüzeknél az égés terjedése az erdő nagyságától függően szinte korlátlan.

A hadtápszervezetek ellen alkalmazott gyújtófegyverek okozta égéskor legveszélyesebbek a lőszerrobbanások és az üzemanyag lángrobbanása. A haditechnikai eszközök és anyagok égése a személyi állománynál kombinált sérüléseket okoz.

Az összefüggő tűzgócokból keletkezett tűzkörletek – bizonyos idő elteltével – tűzvihar okozhatnak. Tűzvihar esetén az égéstermékek és a forró levegő 4–5 km magas oszlopot alkot, melynek helyére 50–60 km gyorsasággal normál hőmérsékletű levegő áramlik, amely bonyolult és veszélyes helyzetet teremt azáltal, hogy a magas hőmérséklet mellett csökken a levegő oxigéntartalma, miközben a szénmonoxid erősen koncentrálódik.

<sup>14</sup> Részletesen kifejtve lásd: a 9. sz. lábjegyzetben hivatkozott ZMKA jegyzet 35–70. oldalain.

Mint a bevezetőben már hangsúlyoztuk, a gyújtófegyverek elleni védelem külön hangsúlyt nyer a hadtápszervezeteknél, mivel azoknak a tűzcsapások esetén a saját személyi állomány és technika védelme mellett gondoskodni kell a sérültek, illetve az anyagi eszközök védelméről is.

A hadtáperők és -eszközök védelmére alkalmazhatók:

- a műszaki létesítmények;
- a zárt felépítményű gépjárművek;
- egyéni védőeszközök (amelyeket – ruházattal együtt – a tűzgőcből való távozás után el kell távolítani);
- a terepen meglévő természetes és mesterséges fedett helyek, létesítmények.

A kialakított mesterséges fedett helyeket, létesítményeket tűzvédő bevonattal kell ellátni, amelynek az alapanyaga rendszerint agyagból, homokból, oltott vagy oltatlan mészből tevődik össze.<sup>15</sup>

Tekintettel arra, hogy a gyújtóanyagok zöme tapadóhatású, zselészerű, ragacsos anyag, a védekezésnél olyan eszközöket célszerű alkalmazni, amelyeket a megóvandó anyagokról, haditechnikai eszközökről gyorsan el lehet távolítani. Ezért a letakaráshoz használt ponyvákat, védőhuzatokat, álcákat, függőleges vagy vízszintes bevonatokat nem szabad rögzíteni. A földbe süllyesztett tárolók építésekor ügyelni kell arra, hogy a képlékeny gyújtóanyagok ne folyhassanak be a tárolt anyagok mellé, az alkalmazott földemre pedig legalább 10 cm földréteget kell elhelyezni, nyáron locsolni, télen pedig hóval befedni.

A megelőző védelem mellett gondoskodni kell a keletkezett tüzek oltásáról is. Ebből a célból – a mentőosztag állományában vagy azon kívül – tűzoltó osztagot kell kijelölni és felkészíteni, az anyagi eszközök tárolóinál pedig vizet, a rendszeresített tűzoltókészülékeket, illetve helyszíni szükséganyagot tárolni. A víz csaknem valamennyi anyagfajta oltására alkalmazható, azonban a napálmféseségek oltásához a vizet porlasztani kell, egyfelől azért, hogy gyorsan gőzzé válva hőt vonjon el, illetve csökkentse a tűzkörlettel érintkező levegő oxigéntartalmát; másfelől viszont megelőzzük azt, hogy a vízsugárral a gyújtóanyag nagyobb felületre szóródjon szét.

A haboltó készülékek zöme (a szénsavas oltókészülékek kivételével) alkalmas a gyújtóanyagok oltására, azonban tűzgócok esetében csak habgenerátorokkal lehet a siker reményében felhasználni. A hab kiszórását a tűzgóc szegélyén kell kezdeni és fokozatosan haladni a középpont felé.

A szükséganyagok közül a föld és – télen a hó – alkalmas a tűzoltásra.

\*

A cikkben elemzett problémák természetesen csak jelzéseként foghatók fel annak illusztrálására, hogy a hadügy fejlődése miatt folyamatosan módosulnak azok a tényezők, amelyek megváltoztatják a hadtáp megóvásának, őrzésének és védelmének „klasszikus” elveit, tételeit. Az a munka, amely részletesen feltárja azokat a rendszabályokat, tennivalókat, amelyeket a bevezetőben felsorolt jelenségek külön-külön gyakorolnak a hadtápbiztosítás folyamatára, még hátra van.

A cikkben foglalt információk irodalmaként a lábjegyzetekben idézett művek kerültek felhasználásra.

<sup>15</sup> A különböző összetételű bevonatok összetétel arányait lásd: a 9. sz. lábjegyzetben idézett jegyzet 65–66. oldalait.

## POLITIKAI MUNKA A HADTÁPBAN

### Az aktív, eredményes pihenést segítő néphadseregünk üdülőiben folyó eredményes közművelődési tevékenység

*Dr. Sándor György ezredes  
a hadtudományok kandidátusa*

A mögöttünk lévő öt esztendő eredményeinek és meglévő gondjainak számbavétele kedvező feltételt biztosít a munkában szerzett tapasztalatok elemzéséhez és a legjobbak általánosításához. Írásunkban a néphadsereg egyik igen fontos szociálpolitikai területéről a hivatásos és polgári dolgozók üdültetésének helyzetéről, azon belül a beutalt vendégek körében folyó tájékoztató, közművelődési, szórakoztató munka néhány főbb kérdéséről kívánunk szólni.

Bevezetőként tekintünk át hadseregünk üdültetésében végbement legfontosabb folyamatokat. Ennek egyik legjelentősebb vonulata az üdültetésben részt vevők arányának lényeges növekedése. Ezt a növekedést úgy sikerült biztosítani, hogy egyrészt a csere és bérleményes üdültetést tovább bővítettük, másrészt a hétrvégi csapatüdülők egy részének bekapcsolásával – tulajdonképpen beruházás nélkül – lehetővé tettük a meglévő lehetőségek racionálisabb kihasználását.

Másik nem kevésbé fontos jellemzője volt üdültetési munkánknek az üdülők szolgáltatásainak további bővítése, a szolgáltatások színvonalának növelése, illetve a változó árak ellenére is azok szinten tartása.

Igen fontosnak tartjuk, hogy ezekben az években javult az üdültetési bizottságok munkája is. Eredményeként igazságosabb az elosztás és szociálpolitikai céljainkat jobban szolgálja például a nagy családok gyakoribb beutalása. A változás ellenére még mindig sok lehetőség húzódik a beutalás korszerűbb rendjének fejlesztésében. Egyrészt változatlanul szélesebb körben szükséges teríteni a beutalókat, mert az az elméleti számvetés, amely szerint minden 6–7 évben kerülhet főidénybe beutalásra az igényjogosult nem egy esetben a gyakorlatban úgy érvényesül, hogy egyesek 2–3 évenként, mások pedig esetleg 10 évenként kerülnek üdülőbe. Ez a kérdés látszólag távol esik a témánktól, de valójában nem így van, mert az üdülőben folyó közművelődési munka hatékonysága nagymértékben függ a beutaltak összetételétől, közérzetétől. Ezért változatlanul a következő években is nagy figyelmet kell fordítani az üdültetési bizottságok munkájára, biztosítva azokat a követelményeket, amelyek az üdültetési előnyök igénybevételeként igazságosabb elosztását nyújtja. Van persze itt egy olyan gyakorlat, amely nem engedi, hogy az üdültetési bizottság az üdülést soha vagy csak ritkán igénybe vevők körében felvilágosító munkával ösztönözzenek beutalók igénylésére. Hiszen a bizottságokat állandóan ostromolják azok akik rendszeresen veszik igénybe ezt

a lehetőséget és a dolog természetéből fakad, hogy örülnének, ha megközelítőleg őket ki tudnák elégíteni. Mégis azt ajánljuk, hogy a beutalók elosztásánál a már említett okok miatt szorgalmazni kell azoknak a családoknak az elküldését, akik még nem voltak üdülőben. Talán még ennél is jelentősebb azonban a fő idényen kívüli igénybevétel lényeges javítása ami nagymértékben a bizottságok munkájától függ.

Végül a változások futólagos áttekintése során meg kívánjuk említeni a csapatüdülők központi üdültetésbe történt bekapcsolásával összefüggő helyzetet. Az itt biztosított szolgáltatások szintje több vonatkozásban azonos, sőt némely dologban meg is haladja a központi üdülőkben biztosított lehetőségeket. Annak is van egy vonzó vonása, hogy a csapatüdülők méreteikkel családiasabb, meghittebb jelleget nyújthat és ez sokak számára elsődrendű dolog. Mégis a közművelődés tekintetében nagyobb eltérésekkel kellett számolnunk annak ellenére, hogy lehetőségein belül a Politikai Főcsoportfőnökség segítette anyagilag is az alapvető szükségletek kielégítését.

Már az eddigi elmondottakból is kitűnik, hogy az üdültetésben résztvevők körében folyó munka eredményessége igen sok ember közreműködését, segítségét feltételezi. Persze a legnagyobb felelősség az üdülők állománya, az üdültetési igazgatóság vállán nyugszik, de egyrészt a beutalók elosztásával, másrészt a csapatüdülők szolgáltatásainak szervezésével szinte az egész hadsereg közreműködése fontos tényezője ennek a szolgáltatásnak. Vázlatos áttekintésünk mellett e kérdések részletes kifejtése megtalálható Bagi Zoltán alezredes elvtársnak a Honvédségi Szemlében megjelent beszélgetésében.<sup>1</sup>

*Milyen célokat tűztünk magunk elé az üdülőkben folyó közművelődési munka során és mennyire sikerült ezeket teljesíteniünk?*

Azzal kell kezdenünk, hogy az elmúlt ötéves időszak igen kedvező feltételeket, jó körülményeket jelentett a közművelődési munkához. Ennek egyik oka az üdültetés már említett prosperitása, színvonal növekedése, amely kultúraltabb feltételeket nyújtott, s a beutaltak közérzetét is javítja. Másik igen fontos oka a jobb körülmények létrejöttének, hogy ezekben az esztendőben bontakoztak ki azok a törekvések, amelyek a párt közművelődés-politikájának, az állami közművelődési törvénynek a gyakorlati végrehajtását eredményezték.

Egyszóval a jó légkör, a javuló feltételek és az állomány körében meglévő aktív, kezdeményező készség lehetővé tette és indokolta az üdülőkben folyó közművelődési munkával szemben támasztott korábbi követelményeink fokozását. Talán a dolog azzal kezdődött, hogy Hadtápfőnökségünk pártbizottsági ülésén, amikor is a közművelődési feladatainkat alakítottuk ki, az üdülőkben folyó munkáról külön is szölvünk és tartalmi, formai vonatkozásban egyaránt részletesen megjelöltük a tennivalókat.

E feladat-állítás arra az elméleti-gyakorlati tisztázódásra épült, amely világosabbá, elhatároltabbá és pontosabbá tette az üdülők közművelődési munkájával szemben támasztott követelményeket. A gyakorlati igényekből kiindulva az üdülőkben folyó feladatokat három egymástól elválaszthatatlan területre osztottuk fel. Így:

1. A beutalt vendégek általános és politikai tájékoztatása feltételeinek biztosítása és a szükséges mérvű szervezése.

<sup>1</sup> Honvédségi Szemle . 1980. 7. szám. 91. oldal.

2. Közművelődési és kulturális igényeik kielégítése az adott üdülő helyi lehetőségeinek, környezeti adottságainak felhasználása révén.

3. A vendégek szórakozásának, kellemes időtöltésének szervezése, feltételeinek biztosítása.

Már a felsoroltakból is kitűnik, hogy e feladatok megoldása csak tervszerű, szervezett, ezt a munkát szerető és szívesen végző vezetőkkel, közművelődési szakemberekkel lehet eredményesen végezni. Az üdültetés sajátosságából fakadóan a közművelődés szervezésének hallatlan nagy előnye, hogy az üdülők közönsége két hetenként változik, két hetes programok forgószínpad szerűen ismétlődhetnek és azok magas színvonalú végrehajtása ezért jól biztosítható.

Ugyanakkor sok a munka hatékonyságát nagymértékben befolyásoló és nehezítő körülményt is számba kell vegyünk. Így mindenekelőtt az állandóan változó vendégkör mindig új – és új közeget jelent akiknek sajátosságait igen nehéz figyelembe venni. A másik ilyen gond az időjárástól való függőség, bizony igen eltérő igény és intenzitás jellemzi a közművelődési programok igénybevételét attól függően, hogy jó vagy rossz az idő. Ezt sajnos nem lehet tervezni, vagy befolyásolni.

Ezeknek és más sajátosságoknak a figyelembevétele arra készítetett bennünket, hogy a követelmények többségét keretjelleggel határoztuk meg és inkább elérendő célokat, optimálisnak ítéltető programokat kívántunk semmint esetleg olyan részletes szabályozást, aminek teljesítését objektív körülmények akadályozhatják.

A mintegy öt évvel ezelőtt megjelölt feladatok kialakításában nagy segítséget kaptunk a Politikai Főcsoportfőnökség Szervezési és Kulturális osztályától, akik több üdülőnkben áttekintve a gyakorlati munka tapasztalatait fontos útmutatásokat nyújtottak.

A *tájékoztató munkában* többirányú igény kielégítését mégpedig javuló színvonalon állítottuk az üdülők elé. Elsősorban időben és kulturált módon már a megérkezést követően biztosítani kell a beutaltak informálását mindazokról a kérdésekről, amelyek a zavartalan pihenés feltételeihez tartoznak. Az üdülő által biztosított szolgáltatások igénybevételének rendjéről, a szervezett programokról, az elvárható magatartási, viselkedési normákról egyszóval minden hasznos tudnivalóról, amely a kéthetes élet nyugodt feltételeit biztosítják.

A tájékoztatás másik fontos feladata megteremteni a világ és az országban végbemenő eseményekről szóló tudósítások megismerésének lehetőségét. Persze itt nem valamiféle „szabadnép” felőrára gondoltunk, hanem a tömegkommunikációs eszközök hozzáférhetőségének megteremtésére és a sajtó biztosítására. Ennek érdekében egyrészt jelentős színvonalnövekedés ment végbe, tovább emelkedett a rádiók és a televíziók száma, sőt valamennyi üdülőnkben megjelentek a színes televíziók is. A másik fontos lépés arra irányult, hogy a beutaltak sajtó ellátását szervezetteren oldjuk meg helyi árúsítás útján. Ezen a területen külön feladatnak tekintettük a katonai sajtókiadványok preferálását, amelynek előfizetését központi támogatásból növeltük.

A szabadságra induló, az üdülőbe érkező emberek jelentős része úgy kezdi pihenését, hogy megfogadja: „most pedig két hétig semmit sem fogok csinálni.” Ez a fogadalom azonban csak egy-két napig érvényes, hiszen magunkról tudjuk már a harmadik nap rosszul érezzük magunkat, ha még nem láttuk az újságot.



A pihenni érkezők időbeosztását kedvezően tudják befolyásolni azok a tájékoztatók, esetleg tablók, amelyek az üdülő környezetről, az adott táj jellegéről, nevezetességeiről, kiránduló helyeiről, séta útjairól nyújtanak felvilágosítást. E tekintetben is javult az üdülőkben folyó munka, formáiban is változatosabb lett. Így például a közös helyiségben elhelyezett térképvázat és a hozzákapcsolt rövid leírások felhívják a figyelmet és persze eligazodást is adnak. Más heylene diafilmvetítéssel, a környezetről szóló TIT előadással irányítják a figyelmet a környék érdekességeire.

A tapasztalatok igazolják ezeknek a törekvéseknek a helyességét, hiszen a pihennivágyó ember számára nem a semmittevés, hanem mindenekelőtt a kikapcsolódás, a ritmusváltás, az új környezet, az új közösség és így tovább terem kedvező feltételeket az aktív, valóban felüdülést jelentő pihenéshez.

A csapatpihenő helyeken a tájékoztatással kapcsolatos feladatok egy része az első perctől kezdve biztosított volt. De a környékről, a látóvalókról szóló felvilágosítás anyagát még most kell kialakítani. Hiszen korábban ide csak olyan vendégek érkeztek, akik számára a környezet ismert volt és így nem volt valós igény a tájékoztatásra.

Nagy fejlődés, színvonal növekedés jellemezte ezekben az években a közművelődés, a kulturális életet az üdülőkben. Egyrészt bővültek és minőségileg javultak a közművelődés feltételei másrészt új formákkal gazdagodtak a kulturális rendezvények és jobban igazodva a beutaltak összetételéhez nőtt látogatottságuk is. Lényegesen emelkedett üdülőink eszköz, anyagellátottsága, nagy arányban nőtt a televíziók, rádiók száma.

Nélkülözhetetlen ésényleges szükségletek kielégítését biztosítják könyvtáraink. Ezekben az években tovább gazdagodott könyvvállományunk, javult az összetétel, lépést tartanak a könyvkiadással és korszerűsödött nyilvántartási rendjük is. Megkönnyítette a vendégek könyvellátását a szabadpolcos rendszer bevezetése, a javuló könyvpropaganda. Szinte valamennyi üdülőben népszerűvé vált a turnusonként ismétlődő könyv-vásár. Rendszeressé tettük a könyvtárosok értekezletét, továbbképzését és javult szakmai irányításuk az olvasói igények felkeltése és befolyásolása érdekében. Az olvasótermekben az érdeklődők számára biztosítják a folyóiratokat, az újságok zavartalan áttekintését.

A csapatüdülőkben és a kisebb központi üdülőkben a kihelyezett kiskönyvtárak persze korlátozott lehetőségeket nyújtanak, de ennek könyvvállományát is a korábbiaknál gyakrabban frissítik fel. Az új könyvtár-törvénynek megfelelően a vezető könyvtár kijelölése és megerősítése útján még tovább javíthatjuk feltételeinket.

Eredményes volt a filmellátás javítása érdekében kifejtett központi erőfeszítés, amelynek következtében lényegesen javult az üdülők játék-filmmel történő ellátása. Hasonlóan növeltük a filmvetítések kulturáliságát, színvonalát. A beutalt vendégek körében változatlanul az egyik legkedveltebb kulturális időtöltés mozilátogatás. A terjedő televízió ellátottság és növekvő műsoridő sem csökkentette a film vonzását. Ebben persze hallatlan nagy előnyt jelent a filmvetítések időpontjának helyes megválasztása, amely nem kényszeríti választásra a beutalt vendégeket. Dicséretes kezdeményezésnek ítéltető, hogy Balatonkenesén a gyermekek részére a mese- és kalandfilmeket vetítenek, s ennek a korosztálynak az igényeit népszerű módon elégítik ki. Úgy hisszük elismerés illeti azokat akik követik ezt a példát és turnusonként egy-két mesefilmmel gazdagítják a filmvetítések programját.

Bár nem a kívánt mértékben, de növekedett az egyéb kulturális rendezvények száma. Itt elsősorban az alóadóestek, műsoros rendezvények és egyéb az irodalmi, zenei igénykeltés, szórakozás, nevelés lehetőségeiről van szó, amelyek alkalmként megrendezése még nem illeszkedik kellően az üdülők közművelődési programjaiba. Igaz az anyagi korlátok igen komolyan befolyásolják a lehetőségeket, de úgy ítélnénk meg, hogy ennek ellenére a kulturális rendezvények szervezésben beépülhetnének az üdülők programjaiba.

Végül röviden tekintsük át az általános szórakozás-művelődés játékos vetélkedők terén meglévő helyzetünket. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ezen a területen is komoly fejlődés ment végbe, amelynek alapjául a korszerűsítés, az igények alaposabb felmérésére épülő magasabb szervezettség szolgál. A teljes felsorolás helyett néhány fontosabb rendezvény megítélésére vállalkoznánk. Így elsőként a kirándulások, múzeum, városlátogatások és egyéb kollektív formák népszerűségéről. Mindenekelőtt szinte valamennyi üdülőkben – a bérleményes üdültetésnél is – kialakult ezeknek a kirándulásoknak a rendje és rendszeres ismétlődésükkel magas szinten kerülnek megszervezésre. Tapasztalatunk megcáfolt korábbi két előfelvetést is. Az egyik arra vonatkozott, hogy miután a beutaltak jelentős aránya személygépkocsival érkezik az üdülőkbe, csökkenni fog az igény az ilyen kollektív autóbushoz-hajóhoz kötött megmozdulások iránt.

Ez egyáltalán nem így van. A kocsival érkezők többsége csak a visszautazásnál veszi elő újból kocsiját. Másrészt az az előfelvetés is túlzott aggályosságra utalt, amely szerint a kirándulások önköltsége visszafogja tartani a beutaltakat a jelentkezésektől. Ez sincs így, mert ezeknek a kirándulásoknak olyan jó a visszhangja, hogy egy jelentős részük nem tudja kielégíteni a turnusonként megnyilvánuló igényeket.

Fontos eseményei a turnusoknak az ismerkedési estek, a tánc és disco rendezvények ahol is a vendégek kultúrált körülmények között tölthetik el estéjüket. Megszűntek ezeknek az estéknek a korábban még előfordult túlzásai, a mértéktelen italfogyasztás vagy ha akad is magáról megfélemedezett ember, azt a többiek ma már elég nehezen viselik el. Az ismerkedési est a nevében hordja funkcióját és a szórakozáson túl arra is hivatott, hogy a kéthetes együttlét emberi kapcsolatait is elősegítse. A kisebb létszámú üdülőkben jó szolgálatot tesznek az üdülés során rendezett egyszerű kis vetélkedők, játékok, még a nagyobb létszámnál a tombola örvend változatlan népszerűségnek.

Lényeges színterei az emberi kapcsolatteremtésnek a sport és ügyességi játékokból álló vetélkedők, amelyek a kellemes időtöltésen, mozgáson túl segítik a barátságok, ismeretségek kialakulását is.

Hangsúlyozni szeretnénk azoknak a jó hagyományoknak az ápolását, amelyekel *Mátraházán*, *Bujákon* és másutt is találkozhatunk ahol is közös rendezvények egyik legfontosabb színterévé a turisztika, a gyalogtúra vált. Ilyen és ehhez hasonló rendezvények iránt épp elkényelmesedő életmódunk miatt is megnőtt az igény, de egyáltalán az egészségvédelem tekintetében is szoktató szerepe van.

Az eddig felsoroltak áttekintése úgy gondoljuk szemléltetően mutatja be azt a sokszínű és gazdag tevékenységet, amellyel beutalt vendégeink kultúrált pihenését elő kívánjuk segíteni. Már említettük, hogy e munka szervezése nagy figyelmet és szakértelmet kíván. De talán még ennél is fontosabb az az elkötelezettség és szeretet, amely jellemzi közművelődési dolgozóinkat akik hivatásszeretete nélkül nem számolhatnánk be ilyen jó eredményekről.

Az üdültetés színvonalának emelésében jelentős szerepet játszott az igazgatóság által szervezett módszertani bemutató, amelynek Balatonkenesén történt megrendezése nemcsak a követelmények egységesebb értelmezését, a minőségi fejlesztés feladatait érzékeltette, hanem alkalmat teremtett egy olyan széleskörű tapasztalat cserére, amely gazdagította a pihenést irányító, szervező állomány felkészültségét. Már ott és most is szóvá kívánjuk ismételten tenni, hogy persze az üdültetés kollektív munkát igényel és minden részortnak megvan saját funkcionális felelőssége és tennivalója a határok itt nem lehetnek merevek. Különösen a közművelődés több olyan területén ahol a beutaltak jelentős része foglalkoztatva van, megkívánja az egész üdülővezetőség személyes közreműködését. Az üdülővezetők személyes kapcsolatának és mindennapi elfoglaltságának részévé kell válnia a közművelődési feladatokkal való foglalkozás. Nem lehet olyan turnus, amelyiknek egy-egy közművelődési rendezvényén ne jelenjen meg, vagy épp ne maga vezesse azt az üdülő parancsnoka, helyettese. Különösen egyértelmű ez a kisebb és a csapatüdülők tekintetében ahol nincs is e feladatra külön rendszeresített állomány.

Az eredmények áttekintése során szólnunk kell arról is, hogy természetesen a közművelődési-szórakozási programok szervezésénél figyelembe kell venni a beutalt vendégek változó életformájából kialakuló új igényeiket, szokásait. A pihenni vágyók nagy többsége – és ehhez kell igazítanunk programjainkat – a tartalmas, színvonalas kulturális rendezvények híve és azoknak hálás közössége. Van a beutaltaknak egy igen szűk rétege, akik szeretnének magasabb és színvonalasabb ellátáshoz jutni, de ezek kielégítését részben az anyagi feltételek hiánya, másrészt az ilyenre igényt tartók alacsony aránya nem, vagy csak alig teszi lehetővé.

Végül megtalálhatók turnusonként azok, akik mindennel elégedetlenek, akik „tavaly” a Krimben vagy a jugoszláv tengerparton vagy épp Velencében voltak és élményeikkel szeretnék elkápráztatni egyrészt környezetüket, másrészt lekicsinyelni a közösség érdekében tevékenykedőket.

Náluk talán csak a kártya megszállottjai képeznek inaktívabb réteget. Neveltséges és bizony szomorú látványa üdülőinknek ez a csoport, akiknek szabad idejében másra nem futja úgy-annyira, hogy még esetenként a vacsorát is utánuk viszik, mert nem tudják arra az időre sem abbahagyni.

Az üdülés kultúráltságának szintje tehát nemcsak a közművelődési programok gazdagságától függ. Örökzöld téma például az üdülőben az öltözködés. Legtöbbször két véglet csap össze. Az egyik amellet kardoskodik, hogy azért van az üdülőben, hogy ne kelljen öltözködni, ne kelljen „viselkednie”, másik pedig a napi divatbemutatók híve és minden alkalomhoz más és más öltözetet venne elő. Úgy gondoljuk, hogy az a vélemény és magatartás követendő, amelyik az üdülőben az időszaknak és az alkalomnak megfelelő öltözködést tartja etikusnak, esztétikusnak. Hiszen az üdülés során sem veszíti el a ruha a test védettségét szolgáló funkciója mellett a csinos és kultúrált, izléses, előnyös megjelenést biztosító oldalát. Mintahogyan a nudista strand öltözete a meztelenség, úgy az étkezédben a „bikini” nem szolgáltat jó esztétikai benyomást, de mosolyt kiváltó az is, ha valaki a partra nyakkendővel vonul le. Üdülőinknek nem kell divatbemutatóra kényszeríteni a vendégeket, de az izléses, kultúrált öltözködést, az alkalomhoz illő megjelenést sugallhatják általános légkörükkel, rendtartásukkal.

Szándékosan nem szólunk most az üdülőkben folyó regenerálás és kondicionálás közművelődési teendőiről, mert egyrészt ennek néhány kérdése még, teljesen nem is tisztázott, másrészt, mert az esetek túlnyomó többségében a programok automatikus résztvevői ők, akárcsak a beutalt üdülő vendégei. Itt még az illetékes fegyvernemek, az egészségügyi szolgálat együttes áttekintése várat magára, amelynek birtokában az üdülők pontosabban körvonalazhatják majd a feléjük irányuló munkájukat. Hasonlóan most nem volt célunk szólni az üdülő dolgozói körében folyó közművelődésről, amely napjainkban már több annál, hogy esetenként egyszerűen bekapcsolódnak ebbe vagy abba a rendezvénybe, de kevesebb legtöbbször a közművelődési politikából fakadó és lehetséges követelményeknél. Ez egyáltalán nem csökkenti annak a számtalan kezdeményezésnek az értékét, amelyek ezekben és a már érzékelt sokfajta egymástól különböző körülmények és feltételek ezt indokolják.

*Melyek azok a feladatok, amelyek végrehajtása tovább javíthatja az elkövetkező években az üdülőkben folyó közművelődési tevékenységet?*

Minden bizonnyal a jövőre vonatkozó elvárásaink megfogalmazásánál is tartanunk kell magunkat az útmutatás jellegű követelménytámasztás módszeréhez, mert hiszen az üdülők között eltérések és a már érzékelt sokfajta egymástól különböző körülmények és feltételek ezt indokolják.

Elsőként a követelmények közül azt tekintjük legfontosabbnak, hogy valamennyi üdülők közművelődési tevékenysége a beutalt vendégek igényeinek színvonalas kielégítése mellett vállaljon alkalmassá meghatározott igények felkeltésére és új közművelődési szükségletek kibontakoztatására. Ennek egyik feltétele akkor teremődik meg, ha a jól bevált programok színvonalát tovább növeljük, a másik pedig, hogy új, a művészeteket hatékonyan közvetítő formákat és módszereket vezetünk be a vendégek számára. Ennek követendő példaként említjük meg azt a próbálkozást, hogy a Képzőművészeti Alap segítségével Balatonkenesén az új idényben térplasztikai kiállítást, a serdülők számára pedig olyan foglalkozásokat terveznek, ahol alkalmuk lesz képzőművészettel, szobrászattal, faragással megismerkedni, azzal foglalkozni.

Az első követelményből fakadóan következik a második, amely arra biztatja az e területen dolgozókat, hogy fel kell frissíteni a programokat, egyrészt újak keresése, másrészt a régiek kiegészítése révén. Ennek azonban van egy másik vetülete is. Az üdülő vendégeinek épp adott összetételét figyelembe véve kiegészítő programok előkészítésével és szervezésével választékot kell biztosítanunk. Ez nemcsak azért indokolt, mert természetesen is visszakerülnek egy-egy üdülőbe ugyan azok a vendégek, hanem azért is, mert más-más érdeklődés is megosztja az igényt.

A következő és egyáltalán nemcsak a közművelődésre háruló növekvő feladat a beutalt vendégek gyermekeinek körében szervezni olyan elfoglaltságokat, amelyek egyrészt életkorukhoz igazodó közművelődési programjuk idejére szervezett és felügyelt foglalkozások nyugalmat biztosítanak.

Változatlanul fontosnak tartjuk azoknak a közművelődési formáknak a szervezését, amelyek a közösségi formák, az egymásközötti kommunikáció, kapcsolatteremtés hordozói is, azok elősegítői. Ezen a területen még számtalan kihasználatlan lehetőség van. Törekedni kell a könnyed, egyszerű, játékos formák kibontakoztatására. Olyan versenyek, játékok szervezéséről van szó min-

denekelőtt, amelyekre ne csak a valóban kiemelkedők merjenek benevezni és ebből a célból változtatni kell az elismerés formáját is, jutalmazva a résztvevőket is.

A következő szintén nemcsak a közművelődésre háruló feladatnak állítjuk az egészséges életmód, a szocialista életforma olyan típusainak eredményesebb közvetítését, amelyek a szabad idő hasznos, aktív, a szellemi és fizikai regenerálódást biztosító formáit népszerűsítik.

A felsoroltakból kitűnik, hogy a jövő feladatainak szóbavétele során eltekintettünk azoknak a tartalmi követelményeknek a felsorolásától, amelyek közművelődési határozatainkban megfogalmazódtak. Azért tekintettünk ettől el, mert a tartalmi feladatok az egyes művészeti, közművelődési formával szemben állított követelmények változatlanok, azokat kell minél eredményesebben megvalósítani. Változnak azonban az üdültetés körülményei és erre bizony figyelemmel kell lennünk. Egyik legfontosabb összefüggésére az anyagi-pénzügyi források alakulására még visszatérünk.

A továbbiakban néhány gyakorlati kérdésről kívánunk röviden beszélni, amelyek megoldása segíthet célkitűzéseink jobb teljesítésében. Vitathatatlan feladata a politikai osztálynak az igazgatóság segítése az üdültetéssel kapcsolatos propaganda-felvilágosító munka javítása. Egyrészt üdülőink népszerűsítése, az egyes üdültetési formákra való figyelem felhívás, a főidényen kívüli kapacitás kihasználása érdekében. Az üdülőkben folyó közművelődési szakemberek még eredményesebb felkészítése, továbbképzésük színvonalas szervezése, a jó kezdeményezések és bevált tapasztalatok terjesztése, amellyel eredményesen segíthetjük ezt a munkát. Igen egyszerű dolgok is sokban javíthatják a vendégek körében folyó szolgáltatásokat. Gyakori jelenség például, hogy az üdülőbe készülő család elfeledkezik a sajtó átirányításáról. Úgy tűnik nem okozna nagy gondot, ha a beutalóhoz akár egy nyomtatványt is csatolnánk, amelyen automatikusan, az üdülés idejére újságait átirányíthatná a vendég az üdülőbe.

A másik nem nagy erőfeszítéseket igénylő, de a tájékoztatást javító lehetőség a filmvetítéseket kiegészítő híradók katonai rövid filmek vetítése. Gyakori, hogy kényelmi vagy egyéb okok miatt egyszerűen nem vetítik ezeket az általános és a honvédelmi propagandát szolgáló kisfilmeket.

Ugyancsak lényegesen javíthatja vendégeink részvételét az a módszer, amely a közösség kívánságára épít egy-egy rendezvényt. Ennek egy fejlettebb megnyilvánulási formája amikor egy-egy kiemelkedő ügyességgel, jártassággal bíró beutalt vendég maga is közreműködik a rendezvény sikerének elősegítésén.

Javítanunk kell a könyvpropagandát is. Igen sokan tanácstalanul érkezünk a szabadság kezdetén az üdülőbe, de azzal a fogalommal, hogy most bepótoljuk elmaradásunkat elsősorban is a szépirodalom terén. Igen, de ehhez kellene épp a szakember aki irányítani tudná ezt az elhatározást. Sajnos esetenként elmarad ez a segítség. Így például néhány ügyesen összeállított plakát esetleg egy-két oldalon felsorolt és sokszorosított ismertető a legutóbbi évek sikerős terméséről az irodalmi élet területéről.

A csapatüdülők közművelődési feladataival csak úgy tudnak megbirkózni az ott dolgozók, ha továbbra is élvezik a helyörség politikai szerveinek támogató közreműködését. Ezért az üdültetés általános gondjaival törődő hadtápszakemberek nem feledkezhetnek meg ezen politikai szervek felkéréséről a szükséges támogatás megszervezéséről.

Befejezés előtt ígéretünknek megfelelően néhány anyagi-pénzügyi összefüggését is fel kívánjuk vázolni az elkövetkező esztendőknél. Bár hovatovább közhelynek számít, de mégis azzal kell kezdenünk, hogy az előttünk álló években nem növelhető az üdülőkben folyó közművelődési-kulturális tevékenység pénzügyi fedezete. Sőt. Jelenlegi megítélésünk szerint a rendelkezésre álló anyagi eszközök valamelyest csökkenni is. Ennek egyik jelentős okát abban kell keresnünk, hogy a mintegy 6-8 évvel ezelőtt rendszerbe állított játékautomaták (amelyeknek bevétele lényeges összetevőjévé vált az üdülők költségvetésének), elhasználódásukkal fokozatosan csökkentik a saját bevételi forrást. A másik költségvetést csökkentő tényező a televíziók és rádiók számának növekedése. Amíg ugyanis ezek száma csekély volt és a készülékek újak voltak alig vagy csak igen keveset kellett javításukra költeni. Most amikor a készülékek száma már több száz és jelentős rész már idős készülék, javításuk egyre többbe kerül, s a pénzügyi eszközök mind nagyobb hányadát leköti. Ezt is számba kell vennünk terveink készítésénél.

Milyen megoldás kínálkozik ebben a helyzetben? Abból kiindulva, hogy eddigi szolgáltatásaink szintjét nem szeretnénk, (legalább is nem nagyon) csökkenteni két lehetőség mutatkozik. Az egyik lehetőség, hogy közművelődési programjainkat felülvizsgáljuk a gazdaságosság szempontjából is. Nem könnyű ezek mérlegelése, hiszen a kultúra gazdasági haszna alig kimutatható. Mégis azt kell tennünk, hogy bizonyos mutatók alapján egy-egy kulturális programot előnybe kell részesítenünk, míg másokat nem.

A másik lehetőség, hogy növeljük a rendezvények látogatási díját, illetve keresünk olyan új lehetőségeket, amelyek a saját bevétel szintentartását esetleg növelését eredményeznék. Ilyen elgondolás formálódik például Balatonkenesén ahol felmerült az a gondolat, hogy bevezetik a csónakkölcsönzési-díjat. Ami a televíziós készülékek jövőjét illeti itt is elképzelhető, hogy üdülőkben hozzunk létre hordozható készülékekből egy bázist és a beutalt vendég használati díjat fizet a készülék igénybevételéért. Ezzel megoldhatnánk a javítás költségeit és tulajdonképp követnénk az üdülésben általánossá váló gyakorlatot.

Ezek a gondolatok azonban még csak arra szolgálnak, hogy most a jövő évi tervek összeállításánál osszuk meg gondjainkat és keressük közösen a megoldás legjobb formáit.

Összefoglalva írásunk szándékát, voltaképpen az elmúlt évek jó tapasztalatainak általánosításával szeretnénk volna segítséget nyújtani az üdülőkben folyó közművelődési munka színvonalának további javításához. Eredményes munka áll mögöttünk és megvannak azok a szilárd alapok, amelyekre támaszkodva meg tudjuk őrizni az elért színvonalat és együttes gondolkodás, erőfeszítés révén további fejlődés is biztosítható. Reméljük írásunk hozzájárult ezekhez a törekvésekhez.



# HARCKÉSZÜLTSGÉS ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

## A „GRÁNIT-80” honi légvédelmi rendszergyakorlat hadtáp tapasztalatai

*Elekes János ezredes,  
Skrabán László alezredes*

A légvédelmi rendszer csapatai részére időszakonként végrehajtásra kerülő rendszergyakorlatok mindig kiemelkedő helyet foglalnak el mind a Honvédelmi Minisztérium szervei, a seregtest törzse és csapatai, mind a hadtáp vezető és végrehajtó szervek életében. Így volt ez a „GRÁNIT-80” honi légvédelmi rendszergyakorlat esetében is. Jelentőségét tovább növelte, hogy

- a honi légvédelmi rendszergyakorlat alapvetően ráépült a fenti időben levezetésre került frontparancsnoki és törzssvezetési gyakorlatra;
- a gyakorlat újszerű hadműveleti keretben került végrehajtásra;
- az enyhülés ellenes erők intenzív aktivizálódása jellemezte - jellemzi - a nemzetközi politikai és katonapolitikai helyzetet;
- az MN terveinek megfelelő fejlesztés időszakában került végrehajtásra;
- korszerűsített HKSZ-i rendszerre alapozódott.

*Az előző „GRÁNIT” gyakorlatok tapasztalatai figyelembevételével, az MNHF HM b. elvtárs követelményének megfelelően a gyakorlat hadtápcélkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze:*

Gyakoroltatni a honi légvédelmi seregtest, az alárendelt csapatai hadtáptörzseit és szolgálatait az egységes légvédelmi rendszer hadtápbiztosításának vezetésében és végrehajtásában a béke helyzetből a háborús helyzetbe történő átállításkor.

Növelni a hadtáptörzsek felkészültségének színvonalát a harc hadtápbiztosítása tervezésében-szervezésében és vezetésében. Tökéletesíteni azok felkészültségét a tömeges légicsapások visszaverése hadtápbiztosítása szervezésében, az ellenség légicsapása hadtápkövetkezményei felszámolásában.

Tovább fejleszteni a központhadtáp középírányító vezető és végrehajtó szervei, a HÁVP-ság és a honi légvédelmi seregtest, magasabbegység- és egység-hadtápok közötti együttműködést hadműveleti viszonyok között.

Vizsgálni néhány kutatási területen a feladat valóságos helyzetben történő végrehajtási feltételeit.

A gyakorlat hadtápbéllítésének lényegét az alábbiakban lehet összegezni:

A meglevő terveknek, rendszabályoknak megfelelően a honi légvédelmi seregtest és alárendelt csapatai hadtápjának MHKSZ-be helyezése feladatai végre-



hajtása „M” nélkül. A tervekben foglalt feladatok gyakorlása és a begyakorlottság színvonalának ellenőrzése. A készségi erők harcbaléptetése hadtápfeltételeinek biztosítása, javítása.

A seregtest-hadtáptörzs tervező-szervező és irányító tevékenységének végrehajtása a HM hadtápdirektíva feldolgozása, a hadtápbiztosítás megtervezése, megszervezése, vezetése. A honi légvédelmi csapatok harctevékenysége hadtápbiztosításának – elsősorban a meglévő mozgó anyagi és kiképzési készleteiből, majd a központhadtáp által biztosított állandó és ideiglenes ellátási forrásokból való – végrehajtása.

A hadművelleti repülőterekre és a kis magasságú rejtett rádiolokációs mező létrehozására kitelepülő részlegekkel a mozgó anyagi készleteiken felül elszállíthatni meghatározott napi folyamatos tevékenységhez szükséges üzemanyagot, tartós élelmiszert, ruházati és egyéb anyagot. A hadtáp csapásvédeltségének fokozása érdekében a mozgó anyagi készleteiken felül – a valóságban – meghatározott napi tevékenységhez szükséges kiképzési készletek az objektumokból ki-, az alaprepülőtereken a mozgó anyagi készletek széttelepítettése. Biztosítani a segélyhelyek 75%-a funkcionálását, melynek érdekében azok megerősítésre kerültek kiképzett sebesültvivő katonákkal. Újszerűen került beállításra az, hogy a csapások következtében keletkezett fiktív személyi veszteségeket ki kellett jelölni és a meghatározott létszámban azokat be kellett szállítani a kijelölt kórházig, majd a vissza nem térő veszteséggel együtt – a „pótlásig” – együtt kellett tartani az arra kijelölt helyeken. Ellátásukat és foglalkoztatásukat mindenütt biztosítani kellett.

A csapások hadtápkövetkezményei felszámolásához magasabbegység és egység szinten meghatározott mennyiségű anyag és felszerelés került nagy távolságra kikülönítésre. A központhadtáp raktáraiból különböző kiképzési anyagok tényleges átvételének, elosztásának végrehajtása.

Jelentős mennyiségű anyag valóságos szállítását kellett végrehajtani és ezzel párhuzamosan szervezni a különféle fegyvernemi anyagok fiktív szállítását, az útvonalak biztosítását.

Kísérleti céllal egy elvonuló katonai szervezet laktanyájában visszahagyott anyagok felmérését a környéken diszlokáló honi légvédelmi csapatok részére történő biztosítási lehetőségeit kellett számba venni.

A seregtest hadtáptörzsnek széles körű együttműködést kellett végrehajtani a központhadtáp középírányító vezető és végrehajtó szerveivel az atomcsapások következményei felszámolásához.

Összességében elmondhatjuk, hogy a honi légvédelmi seregtest és alárendelt hadtápjai vezető és végrehajtó szervei az előző „GRÁNIT” gyakorlathoz viszonyítva magasabb követelmények elé lettek állítva. A gyakorlatvezetőséget az a cél vezérelte, hogy felmérésre kerüljön a seregtest és alárendeltjeinél egy viszonylag bonyolult helyzetben – csillagászatilag, illetve hadműveletileg meghatározott időtartamú tevékenység során – hogyan képesek a feladatokat békeállománnyal végrehajtani.

## I.

### *A gyakorlat végrehajtásának főbb tapasztalatai*

A honi légvédelmi seregtest és alárendelt csapatai békeállománnyal – az elgondolásnak megfelelően megszabott feladatokat alapvetően négy mozzanatban hajtották végre. A végrehajtás főbb tapasztalatai:

### *A gyakorlatra való felkészülés területén*

Hasznosnak bizonyult, hogy a seregtest és alárendelt hadtápszolgálatok 1980 első félévi tevékenységében kiemelkedő szerepet fordítottak a „GRÁNIT-80” honi légvédelmi rendszergyakorlatra való alapos felkészülésre. A felkészülés során megkülönböztetett figyelmet fordítottak a tényleges ellátási feladatok előkészítésére, a kitelepülő személyi állomány és technika minden oldalú hadtápbiztosítása megszervezésére. A seregtest és magasabbegységek hadtáptörzseiben nagy munkát végeztek a különböző tervek, okmányok pontosítása és előkészítése vonatkozásában. Ehhez a munkához felhasználták a korábbi „GRÁNIT”, a honi légvédelmi magasabbegység módszertani bemutató gyakorlatok és a HM-szemle tapasztalatait. A gyakorlatra való felkészülést elősegítette, hogy minden szinten előzetes hadtáptintézkedések kerültek kiadásra, melyek alapvetően a tényleges ellátási feladatok előkészítésére inspirálták a végrehajtó hadtápszolgálatokat. Az előkészítő munka során mindezen túlmenően úgy látjuk célszerű lett volna nagyobb figyelmet fordítani a harctevékenység hadtápbiztosítása megszervezésére, megtervezésére és vezetésére, valamint e témában az egységes követelmények pontosítására.

### *A magasabb harcászati helyzetbe helyezés területén*

A hadtáptörzsek és alárendelt csapatok hadtápszolgálati a magasabb harcászati fokozatokba való helyezés feladatait alapvetően a tervkivonatokban és munkajegyekben előírtaknak megfelelően – a beállított korlátozásokkal – hajtották végre. Ez arra utal, hogy a tervek jók és naprakészek. A végrehajtás során bebizonyosodott, hogy a hadtáp személyi állomány riasztása minden szinten tervszerint és normaidőn belül került végrehajtásra. A hadtáptörzsek az alárendeltekkel a kapcsolatot szervezetten felvették és azt a rendelkezésre álló lehetőségek útján folyamatosan fenn is tartották. Kiemelkedően jól begyakorlottak a mozgó anyagi készletek málházása, az egyes földi lépcsők kitelepülése.

Az ilyen gyakorlatok kiválóan alkalmasak arra, hogy gyakoroltassuk az „M” feladatokat irányító és végrehajtó szervezeteket. Ezt a lehetőséget azonban nem használták ki kellően a végrehajtó katonai szervezeteknél, mert az egyes „M” feladatok előkészítésére, az MVCS-k működési feltételeinek biztosítására és ellenőrzésére nem fordítottak elég figyelmet.

A HKSZ-i fokozat elrendelésével párhuzamosan kiadásra került a HM Hadtáp Direktíva, melynek értelmezésére és feldolgozására nagy figyelmet fordított a seregtest hadtáptörzse. A magasabbegység-hadtáptörzsek felé az előzetes intézkedéseket gyorsan – operatíván – dolgozták ki, azokat megfelelő időben eljuttatták. Ez mutatja, hogy ezen a téren szervezett és begyakorolt a tevékenység. Ugyanez a tevékenység a magasabbegység-hadtáptörzseknél már nem volt ilyen rugalmas és operatív, mert a végrehajtó hadtápszolgálatok felé kiadott előzetes intézkedések több lényeges pontatlanságot tartalmaztak és helyenként időben késve juttatták el azokat.

### *A harctevékenység hadtápbiztosítása vonatkozásában*

A harctevékenységek hadtápbiztosítására hozott elhatározások alapvetően megalapozott, jó módszerekkel és időben kimunkáltak voltak.

A tervezés időszakában jól alkalmazták a vezetés párhuzamos munkamódszerét. A seregtest és magasabbegység szinten – a lehetőségeknek megfelelően – fokozták helyszíni segítő ellenőrzéseiket, melyek megfelelően segítették az aláren-

deltek kidolgozó-végrehajtó munkáját. A hadtáptörzsek határozottan törekedtek az alárendelt csapatok hadtáphelyzetéről való folyamatos tájékozódásra és a végrehajtás helyszíni ellenőrzéseire. Ebben az időszakban ugyanakkor nem vált általános gyakorlattá a fontosabb alárendelt elhatározásainak meghallgatása. Esetenként bátortalanul éltek a csapatok közötti erő-eszköz átcsoportosításának lehetőségével, a fő feladatot megoldók érdekében. Úgy tűnik erre nagyobb figyelmet kell fordítani a jövőben, mivel ilyen lehetőségekkel rendelkeznek.

A hagyományos fegyverek tömeges alkalmazásával kiváltott légitámadások időszakában a hadtáptörzsek vezetési, irányítási készsége és gyakorlata folyamatosan fejlődött, mégis úgy látjuk további tennivalók vannak az irányban, hogy mindenkor érdemileg pontosan mérni tudják beavatkozásaik szükségességét és indokoltságát.

A hadtáptörzsek megfelelő együttműködést valósítottak meg a fegyvernemi törzsekkel és szolgálati ágakkal. Előrelépés volt tapasztalható minden szinten a hadtápbiztosítás egyes valóságos és fiktív feladataira hozott elhatározások meghozatalában. A további felkészítés szempontjából azonban fel kell figyelni arra, hogy egyes hadtáptörzsek a harctevékenység hadtápbiztosítása tervező-szervező munkáját a direktíva kivonat, illetve hadtápbiztosítási tervek megismerése után csak az elvárható határidők után tudták befejezni, továbbá, hogy a kialakított hadtápbiztosítási tervek több kívánivalót hagytak maguk után.

Nagyobb figyelmet érdemel az információk feldolgozására, rögzítésére való készség fokozása. Ezt különösen indokolja az ellenséges légitámadások hadtápbiztosításáról szóló információk feldolgozásának elhúzódnia a törzsekben, úgyszintén nagyobb figyelmet érdemel a tartalék hadtápbiztosítási pontok folyamatos tájékoztatásának kérdése.

A töpfe.-ekre való áttérést megelőző időben a törzsekben belül a feladatokat pontosították, azokat személyhez kötötték.

Feszített munkát kellett végezni minden szinten a tömeges atomcsapások hadtápbiztosításának felmérésének megítéléséhez, az elhatározás kialakításához. Ez az első nekifutásra csak részben sikerült, azonban a seregtest-hadtáptörzsről azt a lehetőséggel, hogy az MN központhadtápbiztosítási vezető állományából kijelölt operatív csoportokkal megfelelő élő együttműködést szervezzen. Az ilyen jellegű együttműködés először a „GRÁNIT-78” gyakorlaton valósult meg, melynek tapasztalatai alapján a „GRÁNIT-80” gyakorlaton az operatív csoportok körének bővítésével valósult meg.

A beállított valóságos szállítási feladatok szervezeten, eseménymentesen kerültek végrehajtásra, külön kiemelve a repülőegységek hadtápbiztosítását, ahol repülőegységenként egy időben két kirakó állomáson jelentős mennyiségű hajtóanyagot kellett bonyolult viszonyok között átvinni és a szükséges technológiai folyamatokat végrehajtani.

## II.

### *Összegezett tapasztalatok és következtetések*

A gyakorlat nyomatékosan aláhúzza a tömeges atomcsapások következményei felmérésének kiemelt fontosságát, melynek felületes, nem körültekintő végrehajtása oda vezethet, hogy a levont következtetések alapján helytelen elhatározások születhetnek. A csapatok alkalmazására vonatkozó elhatározás – mint közismert – csak akkor reális, ha a végrehajtás összes feltételei biztosítottak, ha ezekből egy is

hiányzik (például repülők esetében az elegendő repülő-üzemanyag) a feladat nem teljesíthető az elhatározás szerint. Így tehát a feltételek alakulása mindenkor hatást gyakorol a csapatok alkalmazására hozandó elhatározásra.

A következmények reális felmérése nem könnyű feladat. Az információk gyakorta jelentősen hiányosak lesznek, sőt egyes területekre vonatkozóan nem is lesznek. Mindezekből az következik, hogy a rendelkezésre álló információkat úgy rendezzük, hozzuk összefüggésbe, hogy ezáltal azokra a területekre is tudjunk következtetni, amelyekre vonatkozóan kevés az információ, vagy egyáltalán nincs. Ehhez a kérdéshez szorosan hozzátartozik, hogy ne csak a saját csapataink helyzetét, de a környezetet is vizsgáljuk. Különösen fontos ez a honi légvédelmi csapatok vonatkozásában, hiszen az egész ország területén tagolódnak szét. Még akkor is így van ez, ha alapvető erők az oltalmazandó körzetekben koncentrálnak.

A következmények felmérése a hadtáp továbbá lehetőségeinek tisztázása összes tényezőinek felsorolását mellőzve két kérdésnek a vizsgálatára inspirálnak bennünket a gyakorlat tapasztalatai. Egyik a harcoló állomány helyzete, a másik a környezet figyelembevétele.

A hadtáp további lehetőségei szoros összefüggésben vannak a csapatok tömeges csapások utáni helyzetével, harci lehetőségeivel, azok csoportosításában bekövetkező változásokkal. Így például adott készletek meglete esetén a harci állományban ideiglenesen, vagy véglegesen bekövetkezett veszteségek nagysága arányában nő a hadtáp lehetősége, fordított esetben viszont arányosan csökken, vagy adott fegyvernemi kötelék nagyobb távolságra történő átcsoportosítása – mint ezen a gyakorlaton is történt – után az eredeti harcrend közelében megmaradt készletek ha a körülmények, lehetőségek miatt teljes egészében bizonyos ideig nem szállíthatók, a harctevékenység biztosítása szempontjából időlegesen holt anyagok maradnak. Ilyen tényezők figyelembevétele tehát a helyzet megítélésénél elengedhetetlen. A környezet figyelembevételét illetően egy-két kérdésre utalnánk. A honi légvédelmi seregtest-parancsnokság – de saját működési területüket illetően így van ez a magasabbegységek vonatkozásában is – meglehetősen sok információval fog rendelkezni az ország területére különböző eszközökkel mért csapásokkal kapcsolatosan. Így kialakulhat egy olyan helyzetkép, aminek alapján – más információ híján – megítélhető többek között az előljáró lehetőségeinek alakulása is, ami nem közömbös a további tevékenység szempontjából. Például a seregtesthadtáp vezető szervek sajátos anyagfajtákat illetően többé-kevésbé ismerik a központi tárolási helyeket, így a csapások értékelése során megítélhetik, hogy milyen változások következhetnek be azokban. Vagy ha a csapások kikapcsolták a kulcsfontosságú vasúti csomópontokat, akkor más információ nélkül is megítélhetik, hogy az előljárónak bizonyos ideig nem lesz módja vasúti szállítással anyagi eszközöket utánszállítani, tehát erre nem számíthatnak. Mindezek jelentősen befolyásolják további lehetőségeiket és arra kell ösztönözzenek, hogy keressék a helyzet javításának összes belső lehetőségeit, illetve egyeztessék azt az előljáró és együttműködési szervekkel.

Ez utóbbinak igen jó példáját láttuk a gyakorlaton, amikor is a seregtest-parancsnok hadtáphelyettes együttműködés keretében az MNHF-ség középírányító-végrehajtó szerveinek vezetőivel (képviselőjével) együttesen értékelte a kialakult helyzetet, s vetették össze a lehetőségeket, határozták meg a konkrét tennivalókat. Itt is igazolódott, hogy az ilyen jellegű együttműködésnek rendkívül nagy a fontossága és nemcsak formai, hanem alapvetően meghatározó gyakorlati

tartalma és haszna van. Az adott igen bonyolult helyzetben ez az együttműködés lehetővé tette az alárendelt, a saját és az előjáró lehetőségeinek összevetése eredményeként a realisabb helyzetmegítélést és a tennivalók meghatározását.

A honi légvédelmi csapatokat illetően úgy tűnik, erősíteni kell az együttműködés helyi területeinek, lehetőségeinek feltárására irányuló munkát is. Gondolunk itt elsősorban a hátszágvédelmi összefegyvernemi (területvédelmi), illetve a szakcsapatokkal való együttműködésre, ezek közül is kiemelten a hátszági forgalomszabályzó kötelelékre, Ideiglenes Átrakó Körlet Parancsnokságokra, az ország nyugati térségében az összefegyvernemi seregtest csapataival, tábori hadtápalakulatokkal való együttműködésre. A hadtápbiztosítás megbízhatóságának fokozása szempontjából meggyőződésünk, hogy e téren sok tartalékot lehet feltárni.

A gyakorlat arra is rámutatott, hogy további tennivalók vannak a honi légvédelmi seregtest valamennyi hadtápvezetési szintjén a hadtápbiztosítás tervezésének tökéletesítése terén. A jelenleginél jobban szükséges a hadtápbiztosítási terveket, számvetéseket konkretizálni, a fegyvernemek harci alkalmazásának körülményeihez igazodni, irányok, feladatok szerint differenciálni.

A honi légvédelmi seregtest csapatai hadtápbiztosításának vezetése, irányítása terén a feltételek kedvezőek, biztosítják a hadtápvezetés folyamatosságát, operativitását. Ezeket a lehetőségeket a hadtáptörzsek alapvetően jól kihasználják. Úgy látjuk mindemellett, hogy van egy-két terület, ahol javítani lehet a vezetői tevékenységet. Néhány szót ezekről. Egyik ilyen terület a hadtápbiztosításra vonatkozó parancsok, intézkedések, egyéb információk megfelelő differenciálása az alsóbb vezetési szintek felé. Úgy látjuk nem teljesen érvényesül a honi légvédelmi csapatoknál az az elv, hogy a harctevékenység és annak minden oldalú biztosításával kapcsolatosan mindenki annyit ismerjen, ami rá tartozik és alárendelt szervezetek tevékenységének tervezéséhez, szervezéséhez, vezetéséhez, irányításához szükséges.

Valamennyi hadtápvezetési szintet végigjárva az volt tapasztalható, hogy a magasabbegység-hadtáptörzsek nem differenciálják kellően a különböző rendeltetésű alárendelt felé a seregtestparancsnok hadtáphelyettes által megszabottakat, egyes esetekben csupán tovább adják azt, ugyanez tapasztalható egység szinten. Mindez oda vezet, hogy osztály szinten is találkozzunk olyan felsőbb szinten megfogalmazott és felsőbb szintre tartozó követelményekkel és információkkal, amire ott semmi szükség nincs. Találkozhatunk mindemellett olyan egységparancsnok hadtáphelyetessel is, aki – a korábbi gyakorlaton tett észrevételünket érvényesítve – megfelelő differenciáltsággal szabta meg az alárendelt hadtápszervek feladatait és látta el a számukra szükséges információkkal.

Másik terület az alulról felfelé áramló információk hitelessége, azok ellenőrzése. Több esetben volt tapasztalható, hogy az összefegyvernemi és a szakágak felé adott alárendeltől feljövő információkkal, illetve a korábban kiadott hadtápbiztosítási intézkedésekkel összevetve a hadtápinformáció felső szinten eltorzul, nem reális. Ez részben felületességre, részben a helyzet, a körülmények nem reális felmérésére vezethető vissza. Célszerű tehát erősíteni az erre irányuló ellenőrző, másrészt a felkészítés során az ilyen problémák megszüntetésére irányuló munkát.

A harmadik terület az alárendelt hadtáptörzsek, hadtápagegységek helyszíni ellenőrzése segítése. A megelőző hasonló gyakorlathoz viszonyítva jelentős fejlődés tapasztalható e téren, mégis úgy látjuk, hogy tovább fokozható az ilyen irányú munka tervszerűsége, a gyakorisága.

Néhány gondolat a hadtápegységek tevékenységéről a harctevékenységek folyamán. Valamennyi gyakorlat, különösen az ilyen jellegűek rendkívül jó feltételeket biztosítanak a hadtápegységek sokirányú felkészítéséhez. Ezeket a feltételeket maximálisan ki kell használni. Úgy látjuk e vonatkozásban is vannak tenivalók. A végrehajtó szinten több helyen volt tapasztalható, hogy nem a megkövetelt harcszerű körülmények között gyakoroltak a hadtápegységek, nem igazodtak a kialakult helyzethez különösen a csapásokat követően. A kitelepült alegységek a kívánatosnál jobban támaszkodnak a béke elhelyezésükre (például nem mozgókonyhán főznek, hanem a laktanyában).

*Összegezve a „GRÁNIT-80” gyakorlat több hasznos tapasztalata tovább gazdagította a honi légvédelem harctevékenysége hadtápbiztosítása elméletét és gyakorlatát. Tapasztalataink közreadásával magunk is e célt kívánjuk szolgálni.*

## **Területvédelmi egységek magasabb harcászaltságba helyezése és mozgósítási feladatai végrehajtása üzemanyag-biztosításának sajátosságai**

*József Vince alezredes*

Háborúban a politikai célok elérése döntő mértékben a fegyveres küzdelem útján és annak eszközeivel történik. Az MN csapatai – a politikai célok teljesítésének fegyveres eszközeiként – az alaprendeltetéseknek és a felkészítésnek megfelelően oldják meg feladataikat. A fegyveres harcot elsősorban az elvonuló szárazföldi és honi légvédelmi csapatok vívják meg.

A haditechnikai eszközök – mindenekelőtt az atomfegyverek –, a célbajutató eszközök hatóerejének, hatótávolságának, sebességének nagyarányú növekedése, illetve fejlesztése következtében lehetővé válik, hogy a szembenálló felek igen rövid idő alatt döntő csapást mérjenek a világ bármely pontján elhelyezkedő ellenséges célpontra. Mindezek nagymértékben megnövelik a háterszág veszélyeztetettségét.

A háterszág a hadrakelt sereg (fegyveres erők) sikeres tevékenységéhez szükséges emberi és anyagi erőforrások alapja. Magába foglalja az országnak a front mögötti egész területét a lakossággal, a nyersanyagforrásokkal, a tudomány és a technika vívmányaival együtt.

Háterszágvédelem az ország honvédelmi felkészítésének alapvető része, a hadászati biztosítás eleme. Olyan politikai, katonai, polgári védelmi, igazgatási és gazdasági rendszabályok, amelyeket – a hadművelleti csapatok tevékenységével összhangban – foganatosítva, az ellenségnek az ország arcvonala mögötti területe ellen irányuló bármilyen tevékenysége megakadályozható, s amelyek a fegyveres küzdelem eredményes megvívásához hozzájárulnak.

Ebből következik, hogy az ország védelmi képességének, a hadsereg erejének és életképességének alapját, a lakosság és az ország gazdasági bázisai, lehetőségei képezik.

*A háterszágvédelmi csapatok – ezen belül a területvédelmi csapatok – helye, szerepe a fegyveres küzdelemben*

A háterszágvédelmi csapatok alaprendeltetésüknek megfelelően az ellenségnek az ország területe, lakossága, gazdasága ellen irányuló tevékenységét akadályozzák, hatását csökkentik. Részesei a fegyveres küzdelemnek, biztosítják a fegyveres küzdelem feltételeit.

A háterszágvédelmi csapatok alapvető feladatai: a szervezett állami élet fegyveres biztosítása; a kijelölt vezetési pontok őrzés-védelme, mentése-mentesítése; a vezetés működéséhez szükséges feltételek (hír., kiszolg., elló., kom.) biztosítása; együttműködve más erőkkel az államhatárok védelme; a katonai közlekedési utak fenntartásában, ideiglenes helyreállításában, az ellenséges diverziós csapatok, légideszantok megsemmisítésében a katonai szállítások és mozgások fegyveres biztosítása, fontosabb műtárgyak őrzése, a forgalom szabályozása; hadifogoly táborok telepítése, működtetése, a hadifoglyok őrzése; az országos SUFI és jelzőrendszer működtetése; a csapat és anyagszállítmányok katonai biztosítása, átrakó körletek létrehozásával és működtetésével, a szállítások folyamatosságának biztosítása; a katonai rendészeti feladatok ellátása, részvétel karhatalmi feladatok végrehajtásában és katasztrófák, elemi csapások elhárításában, a PV-vel együttműködve veszélyeztetett városok kiűritésében, támadás következményeinek felszámolásában.

*A háterszágvédelmi feladatoknak megfelelően a háterszágvédelmi csapatok tagozódása és alaprendeltetése az alábbi:*

- vezetést biztosító csapatok;
- központi rendeltetésű szakcsapatok;
- központi rendeltetésű területvédelmi csapatok;
- megyei területvédelmi csapatok.

E cikk keretében az utóbbi kettő üzemanyag-biztosítási sajátosságaival foglalkozom. Mielőtt erre rátérek tekintsük át a területvédelmi csapatok alkalmazásának jellemzőit.

Az alaprendeltetésnek megfelelően a csapatok egyrészt szakosítottak, másrészt többrendeltetésűek. Háborús alkalmazásuk a honi területre terjed ki, alapvetően a szakfeladatok, esetenként és ideiglenesen a harc feladatok végrehajtására.

A honi területen végzett szakfeladatok és harctevékenység végrehajtása nem teszi szükségessé a csapatok felszerelését nagyobb hatású pusztító eszközökkel és fegyverzettel. A térbeli – viszonylag – arányos elhelyezésük és többrendeltetésük nem igényli a nagy távolságú manőverek és átcsoportosítások végrehajtását, azonban a mentesítő alegységeknél – a gyors beavatkozás érdekében – szükséges a korszerű szállító és jól felszerelt, állandó üzemkészszerű szaktechnika. A területvédelmi csapatok tevékenységét többnyire az ellenség behatása vagy más ideiglenes körülmény váltja ki működési területük meghatározott körzetre korlátozódik. Működésüket az adott területen – a feladattól függően – huzamosabb (néhány hét) vagy rövidebb (néhány nap vagy óra) ideig fejtik ki. A tevékenységre való felkészülés hosszabb időszakát állandó elhelyezési körletekben töltik.

*Tevékenységük során több vonatkozásban közös együttműködésre utaltak a fegyveres testületek más erőivel és polgári szervekkel.*

A szakfeladatok egy részét elkülönített kisleghységek (SUFI, őrség, foszab. stb.) hajtják végre.

A szorosán vett fegyverzetten és harci technikán túl az állományukba tartozó eszközök nagy része polgári eredetű.

*A területvédelmi csapatok rendeltetése és feladatai*

*A központi rendeltetésű területvédelmi csapatok:* alapvetően területvédelmi, műszaki tűzserész, vegyi, forgalomszabályozó, rendészeti, felderítő és tűzér alegy-



ségekből állnak. E csapatok a HÁVPK alárendeltségébe tartoznak és a HÁVP számára megszabott központi feladatok végrehajtására hivatottak.

*A megyei rendeltetésű területvédelmi csapatok* területvédelmi, őrzés-védelmi, híradó, műszaki, vegyi, egészségügyi, sugárfigyelő és forgalomszabályozó alegységekből állnak. Szakmai irányítás tekintetében tartoznak a HÁVP-hoz, közvetlenül a megyei HB-nak vannak alárendelve. Szervezetük és feladatuk a megyében végrehajtandó feladatoknak felel meg. Háborúban a megyei vezetés kezében olyan erőt képeznek, amellyel reagálni tudnak valamennyi fegyveres és nem fegyveres eseményre. Ezek a csapatok tehát elsősorban a megyei (helyi) jellegű feladatok végrehajtására készülnek fel, de szervezetük felszereltségük biztosítja az általános (többirányú) feladatok végrehajtását is. Szükség esetén átirányíthatók más (központi, vagy más megyében jelentkező) feladat végrehajtására is.

A központi és megyei területvédelmi csapatok rendeltetése biztosítani az ország egyes területein (tájegységein), illetve a megyékben jelentkező ellenséges cselekmények vagy elemi csapások elhárítását, illetve azok következményeinek felszámolását, a mentő-mentesítő, műszaki, vegyi, egészségügyi, sugárfigyelő, forgalomszabályozó, őrzés-védelmi feladatok ellátását.

*A központi rendeltetésű területvédelmi csapatok feladata:*

- a PV parancsnokságokkal együttműködve veszélyeztetett városok kiürítése, ipari objektumok kitelepítése;
- az ellenség felderítő, diverziós csoportjainak, légideszantjainak, a belső ellenforradalmi csoportjainak a megsemmisítése;
- a tájegység területét, objektumait ért csapások után a mentés-mentesítés és helyreállításban való közreműködés;
- a lakosság és állami javak védelme, az elemi csapások okozta károk csökkentése, felszámolása.

*A megyei rendeltetésű területvédelmi csapatok alapvető feladatai* – erejük-hőz mérten (ezred, zászlóalj) és a megyei viszonyokra (szintre) adaptálva – lényegében megegyeznek a központi rendeltetésű területvédelmi csapatokéval.

A téma könnyebb megértése, a képbehelyezés érdekében szükségesnek tartottam a fentiek ismertetését, ugyanis személyes tapasztalataim azt igazolják, hogy a hivatásos állomány nagy többsége csak nagy általánosságban bír ismeretekkel a hátországvédelmi csapatok – ezen belül a területvédelmi csapatok – rendeltetésével, feladataival és összetételével kapcsolatban. Katonai tanintézetünk is csak igen kis mértékben érintik e témát.

Tekintettel, hogy a rendeltetés és a feladatokból fakadó sajátosságok nagy mértékben befolyásolják egy csapat mozgósításának végrehajtását, magasabb harckészültségbe helyezését, ezért elsősorban a fentiek tisztázását tartottam célszerűnek.

A területvédelmi csapatok mozgósítására, magasabb harckészültségi fokozatba helyezésére is az MN egészére vonatkozó utasítások a megfelelő kiegészítésekkel érvényesek. Az előzőekben a rendeltetésből és feladatokból eredő sajátosságokkal már foglalkoztam. A továbbiakban azon sajátosságok ismertetésére térek rá, amelyek a békeállomány, az elhelyezés, a megalakulás, a működési körlet, az anyagi készletek biztosítottasága területén tapasztalhatók, melyek az elvonuló egységek mozgósításával, magasabb harckészültségi fokozatba helyezésével szemben bonyolultabbá teszi e feladatok végrehajtását.

### *A területvédelmi egységek jellemző sajátosságai:*

– a központi rendeltetésű területvédelmi egységek, békében 3–5 fős „M” törzsekkel rendelkeznek;

– a megyei rendeltetésű területvédelmi egységeknél az „M” törzs szerepét a megyei hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokság területvédelmi osztálya tölti be;

– a területvédelmi egységek egy része laktanyában alakul meg és további tevékenységét is ott folytatja. Másik része polgári objektumokban (iskolák, gazdaságok stb.) áll fel, majd megalakulása után áttelepül a működési területén lévő laktanyába. A területvédelmi egységek harmadik része mind a megalakulást, mind a működést polgári objektumban végzi;

– a központi rendeltetésű területvédelmi ezredek zöme rendelkezik kiküldönített forgalomszabályozó zászlóaljjal, melyek a működési területükön lévő laktanyákban a tv. ezredek megelőzően önállóan hajtják végre a hadiállapotra való áttérést;

– a területvédelmi egységek üzemanyag és üza. technikai eszköz-készletei – a mindenkor érvényben lévő HKSZ utasításának előírt mennyiségben – az alábbiak szerint van biztosítva:

1. Hajtóanyag (benzin, gázolaj), valamint motorolaj, az „M” törzsnél tárolt zöldsávós „M” üzemanyag jegyben, mely bármely honvédségi szervnél, vagy ÁFOR telepen, kútnál beváltható.

2. Az egyéb kenő-karbantartó anyag, valamint üzemanyag-technikai eszköz „M” utalványon van biztosítva és a megalakulás helyén vagy közvetlen közelben van tárolva.

3. A területvédelmi egységek békében üza. töltő gépkocsikkal nem rendelkeznek. Feltöltésükre a mozgósítás során kerül sor, azonban a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a népgazdaságból töltőgépkocsi helyett legjobb esetben tartálygépkocsit tudnak csak biztosítani, a többség hordóval ellátott platós gépkocsival van biztosítva;

– a rendszeresített gépjármű állomány 1–2<sup>0</sup>/<sub>0</sub>-a van meg békében, a többi polgári gépjárművekkel van biztosítva;

– a laktanyákban megalakuló egységek a bevonuló gépjárművek feltöltéséhez az előjáró engedélyvel felhasználhatják a laktanyákban visszahagyott üza. készleteket, ennek következtében a bevonuló járművek tartályfeltöltésére biztosított – 1 javadalmazás – hajtóanyag a csapat további ellátását biztosítja 4–5 nap időtartamra. Ugyanakkor a polgári objektumokban megalakuló egységek a tartályfeltöltésre biztosított üzemanyag nagyobb részét – 0,3–0,7 ja. – használják fel a bevonuló járművek tartályfeltöltésére. Azonban a csapat részére így is az előírt mozgókészleten felül mintegy 2–3 napi tartalék marad (0,3–0,7 ja. felesleg képvisődik). Az így kialakult készlet elegendő a háborús utaltság életbelépéséig – az első vételezésig –, amikor a folyamatos ellátás megindul.

A továbbiakban arról szölok, hogy a magasabb HKSZ fokozatokban a sajátosságokat figyelembe véve milyen feladatokat kell megoldani az „M” törzsnek, a befogadó egységnek, illetve az üza. szolgálatnak az üzemanyag biztosítása területén. Mely általában megegyezik a többi „M” esetén felállítandó egységeknél alkalmazott tevékenységek, sajátosságok jellemzőivel.

### *Állandó harcckészültség időszakában:*

- az üzemanyagok és üza. technikai eszközök tervezése, a szükségletek biztosítása, készletek megalakítása, azok hadrafogható állapotban tartása; frissítése, szakszerű tárolása és karbantartása;
- a harcckészültséggel és mozgósítással összefüggő üza. szállítások tervezése;
- az üza. szolgálat, illetve meghatározott beosztású állomány harcckészültségi és mozgósítási okmányainak, terveinek, tervkivonatainak az elkészítése és naprakész állapotban tartása;
- az üza. személyi állomány felkészítése és begyakoroltatása.

### *Ezen túlmenően:*

Készen állnak az üza. szolgálat magasabb harcckészültségbe helyezésére, illetve mozgósítás útján történő kiegészítésére, feltöltésére, a hadiállományra való áttérésre, ezzel párhuzamosan a csapat magasabb harcckészültségi fokozatba helyezésével és a mozgósítással kapcsolatos üza. biztosítási feladatok végrehajtására.

### *Az ellátás forrásai és szabályai:*

Az „M” törzsek üza. ellátását a befogadó katonai szervezetek biztosítják. Az „M” szükségletek feltöltése a HKSZ utasítás, az „M” állománytáblák és az ideiglenes hadinormák alapján történik.

Mind a béke, mind az „M” szükségletek forrásai a béke ellátó bázisok (MN bázisok, polgári vállalatok).

Mind a béke, mind az „M” szükségletek forrásai – a magasabb harcckészültség időszakában is – a béke ellátó bázisok (befogadó egység, MN bázisok, polgári vállalatok).

A békében nem élő – a magasabb harcckészültség esetén hadi szervezetre áttérő forgalomszabályozó zászlóaljok utaltságát, az MNHF-ség intézkedése alapján kell szabályozni. Az utalási borítékot a mozgósítás elrendelése után fel kell bontani.

Az üza. mozgókészletet felhasználni tilos! A bevonult gépjárművek feltöltését a biztosított – 1 javadalmazás – üzemanyagból kell végrehajtani. A járművek által behozott – az előírt mozgósítási készleten felüli – üzemanyagot fel lehet használni, a további szükségletet az „M” törzs béke ellátójától kell igényelni és felvenni.

Az ellátást alapvetően a béke normák szerint kell biztosítani.

A központi és megyei rendeltetésű területvédelmi csapatok a mozgósítás feltelei javítása érdekében részleges mozgósítással előkészítő szervezetet (MVCS-t) hoznak létre.

A területvédelmi egységek „M” törzsei a befogadó egységek és az MVCS-k a jóváhagyott és naprakészen a helyzetnek megfelelően pontosított HKSZ-„M” okmányokban meghatározottak szerint végzik a mozgósítás és magasabb harcckészültségbe helyezés üza. biztosítását, végrehajtják az előírt rendszabályaiból a rájuk vonatkozó feladatokat. Ennek keretében a saját és utalt technika folyamatos üza. ellátása mellett;

- fokozzák a mozgósítási készletet, létrehozzák (telepítik) az üza. feltöltő helyet;

- felvételezik az „M” utalványon lévő készletet, szükség esetén a mozgósításhoz szükséges mennyiségben – beváltják az „M” üza. jegyeket;

- átveszik a kijelölt objektumokat;
- áttérnek a háborús ügyviteli rendre.

Az egységek az előírt mozgó anyagi készleteiket nem használhatják fel. A békében nem élők üza. ellátását (ha a zárt borítékot nem bonthatják, „M” előkészítő szervezetek) a béke utalási rendnek megfelelően kell végrehajtani.

A harcásztsági fokozatoknak megfelelően az egységek üza. szolgálatai áttérnek a háborús ellátási rendszerre és utaltsági rendre felvételezik a még „M” utalványon lévő készleteket. Áttérnek a háborús munka- és ügyviteli rendre.

A befogadó egység készletei és technikai eszközei (üza. kútjai) felhasználásával végzik a bevonuló gépek feltöltését. Azon egységek, melyek polgári objektumban alakulnak meg és a befogadó egység már elvonult, illetve valamilyen okból kifolyólag (légi vagy egyéb csapás) miatt nem áll rendelkezésre hajtóanyag készlet a feltöltést az „M” üza. jegyekre beváltott hajtóanyagból hajtják végre. Ez nem okoz gondot, mert így is 0,5–0,7 ja. kiegészítő készlet marad a mozgókészleten felül. (Figyelembe véve a bevonuló gépkocsik tartályaiban lévő hajtóanyagot).

A mozgósítás üzemanyag biztosításával, az ellátási és kiszolgálási feladatok végzésével párhuzamosan pontosítják, illetve a parancsnok elhatározása (elgondolása) alapján, az előljáró PK HTPH hadtápipntézkedésében meghatározottak szerint tervezik, szervezik az alkalmazás üza. biztosítását, felkészülnek a háborús feladatok végzésére, a háborús működési helyen való településre.

Az előljáró hadtápipntézkedésében meghatározott fogyasztási normák alapján, az engedélyezett mértékben kiegészítő készletet igényelnek, vételeznek, képeznek.

Az áttelepülő egységek üza. szolgálatai a megalakuláshoz igénybe vett objektumokat, megmaradt üza. készleteket átadják a visszamaradó részleg parancsnokának. Polgári objektumokat annak a szervnek kell visszaadni, akitől átvették.

A területvédelmi csapatok üzemanyag-biztosításának alapvető forrásai:

- a harcásztsági utasításban meghatározott, az „M” állománytáblákban rendszeresített és az MN ideiglenes hadinormáiban előírt és megalakított készletek;

- az utaltsági rendszerben kijelölt bázisok, illetve a tervezett HÁVP (vagy központi) ellátó decentrumok, egyrészt a HÁVP (központi) ellátó decentrum és MN központ hadtápipntézkedésében, másrészt a HÁVP (központi) ellátó decentrum és csapat közvetlen kapcsolat;

- a seregtest tartalékként képzett készletek (amelyek jelenleg nincsenek).

Az alapvető források készletein túl számolni lehet a saját (HÁVP élő, megszűnő vagy átszervezésre kerülő), illetve az MN elvonuló csapatai visszahagyott készleteivel is.

Az üzemanyag-ellátást az anyagi normák (anyagi gazdálkodás) alapján kell biztosítani, a felhasználást és a készletképzést esetenként a HÁVP HTPH intézkedései határozzák meg.

Az ellátás zavartalan biztosítása érdekében a csapatok havi fogyasztási keretet kapnak, melynek felhasználása az előbbi bekezdésben meghatározottak szerint történik.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a területvédelmi csapatok magasabb harcásztsági szintre helyezése, mozgósításának végrehajtása az egész MN-re

érvényes HKSZ-„M” utasítások alapján történik. Az elvonuló szárazföldi csapatokkal azonos feladatokat hajtanak végre – az egyes fokozatokban. Azonban a szervezetből a rendeltetésből, elhelyezésből, a működési területből fakadóan egy sor sajátosságot kell figyelembe venni, a végrehajtásban eltérő módszereket kell alkalmazni, mely bizonyos mértékben bonyolultabbá is teszi a feladatok végrehajtását. Az utasítások merev végrehajtása, a sajátosságok figyelmen kívül hagyása komoly veszéllyel járna. A bevezetőben már ismerttettem, hogy a területvédelmi – egység szervezetét mindig a konkrét feladatnak megfelelően hozzák létre. Ebből fakad, hogy nincs két egyforma köztük. Tehát mindegyiknél más-más sajátosságok jelentkeznek. Ezért e cikk keretén belül minden sajátosságra kitérni nem volt lehetőségem. Igyekeztem azokkal a sajátosságokkal foglalkozni, melyek viszonylag általánosak, legtöbb területvédelmi egységnél megtalálhatók és így alkalmasak arra, hogy képet adhasson a területvédelmi egységek harcászultságba helyezése és mozgósítása üzemanyagbiztosításának sajátosságairól. E cikk keretében nem foglalkoztam a területvédelmi egységek magasabb harcászultségi fokozatba helyezésének és mozgósításának gyakorlati végrehajtásával és módszereivel, mivel azt egy külön cikkben kívánom közzétenni.

## A gépesített lövész zászlóalj ellátó szakaszáról

*Eőri Tibor őrnagy és Csabai György százados*

A legutóbbi esztendőik tapasztalatai alapján a hadtápegységek felkészítésében a fő figyelmet a zászlóalj, osztályok hadtápjainak kiképzésére kell fordítani. Évek óta visszatérő jelenség ugyanis, hogy az ellátás irányító és végrehajtó végpontjain nem ismerik eléggé a lehetőségeket, a szükségesnél kevésbé tájékozottak, így meglehetősen nagy bizonytalanság tapasztalható egyes funkcionális és ellátási kérdések megítélésében, elsősorban a gyakorlatok folyamán. Részben ennek a következménye, hogy az elmúlt években tovább „néptelenedtek” az ellátó szakaszparancsnoki beosztások, s a fiatal tiszthelyettesek az úgynevezett „megbecsültebb” beosztások felé fordultak.

Biztató jel, hogy ma már az ellátószakaszok a zászlóalj, osztályok napi ellátásában is egyre fontosabb, nélkülözhetetlenebb szerephez jutnak. Például az összevont zászlóaljraktárak – élén az ellátó-szakaszparancsnokokkal –, jól illeszkednek az ellátás állandóan korszerűsödő rendszerébe. Ezért természetes, hogy az ellátó-szakaszparancsnokok részt vesznek a személyi állomány napi ellátásának, a szolgáltatások igénybevételének zászlóalj szinten összefogott irányításában. Közükben összpontosulnak mindazok az erők és anyagi-technikai eszközkészletek, amelyek törésmentesen biztosíthatják a béke ellátásról a hadi ellátásra való átérést.

A korszerű fegyverrendszerek rendszerbeállításából következik, hogy az integrált ellátószakaszoknak – amelyek elsősorban „harc alatti ellátásra születtek” – újszerű megnövekedett feladatokat kell megoldani. Következésképpen egyik legfontosabb felkészítési *feladataink közé tartozik a hadtápbiztosítás rendszere leggyengébb láncszemének erősítése, az ellátószakaszok alkalmazási készségének fokozása, az ellátó-szakaszparancsnoki állomány szakvezetői képességének emelése.* Az előbbieik alapján, célkitűzésünknek megfelelően, a tanulmányunkban az alábbi három fő kérdést kívánjuk részletesen megvizsgálni:

*az első:* a gl. z. ellátószakasz rendeltetése, szervezete, lehetőségei;

*a második:* az ellátó sz. alkalmazása és működése a gl. z. támadó harcában;

*a harmadik:* az ellátó sz. vezetésének rendje harcban.

„Az ellátószakasz . . . az alegységek állományába szervezett hadtápegység: feladata a zászlóalj (osztályok) alegységeinek lőszerrel, üzemanyaggal . . . meleg étellemmel való ellátása”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Katonai Ertelemző Szótár, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1972. 75. oldal.

Ez a meghatározás közérthetően hangzik, mégis azt kell mondanunk, hogy az ellátószakaszok, a hadtápbiztosítás rendszerében betöltött helye korántsem ilyen egyszerű, szerepe pedig jóval bonyolultabb. Az a véleményünk, hogy az *ellátó szakasz a zászlóaljak harca és a harccal kapcsolatos tevékenysége anyagi ellátására és egyéb irányú kiszolgálására bivatott, a zászlóalj állományába szervezett, integrált hadtápegység, a nála levő anyagi-technikai eszköz készletekkel.*

*Alapvető rendeltetése:* az elrendelt mozgó- és kiegészítő készletek fenntartása, az előljárótól érkező anyagok átvétele, szállítása, tárolása, felhasználásra való előkészítése, elosztása és a zászlóalj alegységei időben és megfelelő mértékben történő ellátása és kiszolgálása.

Az ellátószakaszok korszerű hadtáptechnikai eszközökkel, megfelelő anyagi készletekkel, nagy mozgékonyssággal rendelkeznek.

A szállítóeszközök célszerű elosztása és alkalmazása biztosítja az anyagi készletek szállíthatóságát, gyors kiadását. *Megerősítő hadtáperőkkel és -eszközökkel, vagy anélkül képes: találkozói harcban és támadásban menetből szétbontakozni, az erők és eszközök célirányos alkalmazásával a harci technikai eszközöket lőszerrel, üzemanyaggal, harci technikai anyagokkal feltölteni; a személyi állományt élelemmel, egyéb járandósági cikkekkel ellátni, gyors ütemben követni a csapatokat; menetből leküzdeni a szennyezett terep- és rombolt útszakaszokat, szervezeten elfoglalni a számukra kijelölt elhelyezkedési, feltöltési körleteket.*

Az ellenség állandó behatása miatt az ellátószakaszoknak állandóan készen kell állni a működési körlet elhagyására, diverziós csoportok és visszamaradt ellenséges erők támadásának szívós védekezéssel történő elhárítására, az ellenség által mért csapások következményeinek felszámolására, az életképesség megóvására és bonyolult harcászati helyzetben az ellátási-feltöltési feladatok időben történő szervezett végrehajtására.

Az ellátószakaszok szervezete, lehetősége mindig magán viseli azokat a fegyvernemi sajátosságjegyeit, amelynek ellátására és kiszolgálására létrehozták. Egyben mindenféleképpen hasonlítanak egymáshoz, alaprendeltetésükben és integrált szervezeti kereteikben. A szervezet vizsgálatánál ezért célszerűnek tűnik egy alaptípusból, a gépesített lövészászlóalj ellátószakasz szervezetének vizsgálatából kiindulva általánosítható következtetéseket levonni.

Hosszú évtizedek mindennapos tapasztalatai alapján alakult ki jelenlegi szervezetében a gépesített lövészászlóalj ellátószakasz. Szervezeti felépítésének legfontosabb és legértékesebb vonása az egységében rejlik. Mindjárt hozzátehetjük, hogy a nála levő anyagi-technikai eszközökkel, a készletek célszerű megosztásával az *ellátószakasz* világzínvonalon is korszerű, *integrált ellátó, kiszolgáló szervezet*, amely élén az ellátó-szakaszparancsnokkal) a) *lőszer-ellátórajból*, b) *egyéb anyag-ellátórajból*, c) *élelmezési ellátórajból*, d) *szállítórajból*, *szállító- és hadtáptechnikai eszközökből*, *előírt mozgó anyagi készletekből áll*

*Személyi állomány* 3 tiszthelyettes, 18–20 tisztes és honvéd, összesen 21 fő. *Technikai eszközei* 6 db tj. tlg., 1 db 1 m<sup>3</sup>-es üzemanyag-, 1 db 1 m<sup>3</sup>-es vízszállító utánfutó és 4 db 69 M mozgókonyha. Képes 20–25 tonna szilárd és 2 tonna folyékony anyag elszállítására.

*Mozgó anyagi készleteit:* 5–6 tonna lőszer; 2–3 tonna élelmezési anyag, kb. 1 tonna tábori elhelyezési és egyéb anyag, 3,45 tonna üzemanyag és üzemanyag-technikai eszköz képezi, amely *összesen 12–15 tonna anyag.*

Az ellátószakasz jelenlegi szervezete és lehetőségei részleteiben a következők:

a) *lőszer-ellátóraj*: parancsnokból, lőszer szereléből és három lőszeres katonából áll. (Békeállománya 1 fő, lőszerellátó-rajparancsnok.) Anyagi készleteit, amely 0,82 tonna lövész-, 1,55 tonna gpu., 0,94 tonna aknavető; 0,3 0tonna RPG-7; 1,89 tonna SZPG-9; összesen 5,50 tonna lőszer, amelyet a szállítóraj állományából 2 db 5 tonnán tj. tgg. szállít.

Rendelgetése: a zászlóaljnál rendszeresített löszerek ismerete, átvétele, kezelése, tárolása, hevederezése és rakaszolása, egységcsomagok, század löszerrakományok megalakítása, harcjárművek feltöltésében való részvétel. Harcban *lőszer-ellátóhelyet* (pontot) telepít, amely képes 2 db gépkocsin 8–9 tonna lőszer tárolására, csoportosítására, bevizsgálására, PSZH géppuska löszerek hevederezésére, rakaszolására és kiadására;

b) *az egyéb anyagellátóraj*: parancsnokból, raktáros és ellátókatonából áll (békeállománya 2 fő raktáros és ellátó). Anyagi készleteit, amely 0,51 tonna benzin, 2,72 tonna gázolaj, 0,23 tonna kenőanyag és üza. technikai eszköz, összesen 3,45 tonna üzemanyag és 0,77 tonna egyéb anyag a szállítóraj állományából 2 db 3 tonnás tj. tgg. és 1 db 1 m<sup>3</sup>-es üzemanyag-utánfutó szállítja.

Rendelgetése: a különböző üzemanyagok és harci technikai anyagok ismerete, átvétele, kezelése, tárolása, a harc- és gépjárművek hajtó- és kenőanyaggal való feltöltése, harci technikai anyagok, tábori felszerelések, ruházati anyagok kiadása és cseréje. Harcban *üzemanyag-ellátóhelyeket* (töltőpontokat) és *egyéb anyag-ellátóhelyet* (pontot) telepít, amely képes 2–3 tonna vegyes anyag és 5,5 tonna üzemanyag tárolására, egy gépesített lövészszázadot 15–20, gépesített lövészszázalajt megerősítő eszközökkel 30–35 perc alatt üzemanyaggal feltölteni. Az egyéb anyagszállító gépkocsin képes 1–2,5 tonna kiegészítő készlet, pl. 2–3 ja. kiegészítő élelmiszer szállítására, vételezés végrehajtására;

c) *élelmezési ellátóraj*: parancsnokból, négy szakácsból és négy db 69 M mozgókonyhából áll. (Békében állománya rajparancsnok és három szakács.) Anyagi készleteit, amely 3 napi, 1,83 tonna főzhető, 2 napi, 0,57 tonna kenyér, 0,37 tonna tábori élm. felszerelési anyag, összesen 2,77 tonna élelmiszer anyag, és 1 m<sup>3</sup> ivóvíz, a szállítóraj állományából 2 db 3 t tj. tgg. szállítja.

Rendelgetése: a megerősített gépesített lövészszázalaj személyi állományának hideg és meleg étellel, járandósági cikkekkel, ivóvízzel időben megfelelő minőségben és mennyiségben történő ellátása. Harcban *20–25 perc alatt élelmezési ellátóhelyet (főzőpontot) telepít*, amely képes 3–4 napi étel és kenyér, 1 m<sup>3</sup> ivóvíz tárolására, *3–4 óra alatt 960 adag egytál étel elkészítésére és 15–20 perc alatt a főzőponton, vagy a század ellátópontokon történő kiosztására;*

d) *szállítóraj*: parancsnokból, hat gépkocsivezetőből, 2 db 5 tonnás, 5 db 3 tonnás tj. tgg.-ből, 1 db 1 m<sup>3</sup>-es üzemanyag és 1 db 1 m<sup>3</sup>-es vízszállító utánfutóból áll és 4 db mozgókonyhát vontat.

Rendelgetése: az ellátórajok anyagi eszközkészleteinek szállítása, járműveken történő tárolása, az előjárótól érkező szállítmányok átrakása, szállítójárművek kisorolása, vegyes szállítóoszlop, vagy egységcsomagok, rakományok megalakítása, kiszállítása az alárendelték feltöltésében való részvétel az ellátórajokkal való együttműködésben. Az ellátórajok között mindig megosztva kerülnek alkalmazásra és alaprendelgetésüknek megfelelő feladataikat az ellátórajokkal együtt, a rajparancsnokok irányításával végzik, a következő csoportosításban:



*A málbázási utasítás követelményei szerinti az ellátószakasz málbázásának rendje (egy változat szerint) a következő:*

- az 1. sz. gépkocsin (D-566 típusú) kerül szállításra 2,3-2,5 tonna lővész-lőszer és vontatja a vízszállító utánfutót. A *gk. parancsnoka az ello. szakasz parancsnoka* és a gépkocsi utasai a 2 fő lőszeres;

- a 2. sz. gépkocsin (D-566 típusú) kerül szállításra 3,3-3,5 tonna *aknavető-és páncéltörő-lőszer* és vontatja az 1. sz. mozgókonyhát, amely menetben nem kerülhet üzemeltetésre. A *gk. parancsnoka* a lőszerellátó-rajparancsnok és vele utazik 1 fő szerelő, 1 fő lőszeres katona.

A két lőszerszállító jármű a meghatározott készleteken felül, ha a helyzet úgy kívánja, képes 0,8-1 tonna kiegészítő lőszerkészlet (pl. 0,2 ja. av. lőszer) ideiglenes szállítására is;

- a 3. sz. gépkocsin (CS-344 típusú) szállítható 2,4-2,5 tonna *élelem*, amely vontatja a 2. sz. menet alatt itt *üzemeltethető* mozgókonyhát. A *gk. parancsnoka* az élm. ello. rajparancsnok és vele utazik 2 fő szakács;

- a 4. sz. gépkocsin (CS-344 típusú) kell szállítani 1,3-1,5 tonna *tábori élelmezési felszerelési anyagot*. Ha a körülmények mindenképpen szükségessé teszik, magasabb harckészültség időszakában, vagy harc alatt, képes időlegesen 0,5-0,8 tonna, 1 ja. *kiegészítő élelmiszer szállítására*. Ez a gépkocsi vontatja a menet alatt is *üzemeltethető* 3. sz. mozgókonyhát. A *gk. parancsnoka* az az első menet alatt is *üzemeltethető* 3. sz. mozgókonyhát. A *gk. parancsnoka* az első szakács (élm. ello. rajparancsnok helyettes), vele utazik 1 fő szakács;

- az 5. sz. gépkocsin (CS-344 típusú) kell szállítani a *zászlóalj egyéb anyagi készleteit*, mintegy 0,8-1,0 tonna tábori elhelyezési anyagot, tüzfát stb. A körülményeknek megfelelően elsősorban ezt a járművet célszerű egyéb szállítási feladatokra igénybe venni, pl. élelmiszer vételezés, a magasabb harckészültség időszakában, esetleg harcban 1-1,5 tonna, 2 ja. kiegészítő élelmiszer, vagy lőszer időleges behatárolt célú szállítására. Ez a gépkocsi vontatja a 4. sz. menet alatt is *üzemeltethető* mozgókonyhát. A *gk. parancsnoka* az egyéb ag. ello. rajparancsnok és vele utazik az ellátókatona;

- a 6. sz. gépkocsin (CS-344 típusú) szállítható a zászlóalj 3-3,2 tonna *kan-názott és hordózott benzin, gázolaj, kenőanyag készlete, valamint az üzemanyag-technikai eszközök és vontatja az 1 m<sup>3</sup>-es üzemanyag-utánfutót*. A *gk. parancsnoka* a *gk. vezető* (szállítóraj) parancsnoka és vele utazik az űza. raktáros.

Az elmúlt évek gyakorlatainak összegzett tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szállítótér kihasználásának ez az egyik leggazdaságosabb, a működés szempontjából legcélszerűbb módja. Ha nem is éppen nagy, de egyes esetekben kedvező lehetőségek teremthetők kiegészítő készletek átmeneti jellegű, meghatározott célú szállítására. Erre egyaránt nagy szükség van a magasabb harckészültségi és a harc alatti ellátási feladatok végrehajtása során. A gépesített lővésszászlóalj szervezetét, anyagi készleteit és teljesítőképességet az 1. sz. *melléklet* szemlélteti.

#### *Az ellátószakasz alkalmazásának és működésének rendje a gl. zászlóalj támadóharcában*

*Az ellátószakasz a támadóharc anyagi biztosítási rendszerének döntő láncszeme, az ellátás legfontosabb végpontja, ahol kulcsfontosságú feltöltési, ellátási, kiszolgálási feladatok nyerneek végrehajtást. Enélkül a láncszem nélkül nem illeszt-*

hető az anyag az emberhez, a harci technikai eszközökhöz. Az ellátószakasz szervezett, dinamikus munkája nélkül az ellátás rendszere meginog, amely végül is sikertelen harctevékenységgé vezethet.

*Az ellátószakasz alkalmazásának rendjét, az anyagi eszközök felhasználásának méreteit és ütemét a gl. zászlóalj támadóbarcában a következők határozzák meg:*

- az ellenség megsemmisítésének módja;
- a gl. zászlóalj támadóbarcában elfoglalt helye és szerepe, alkalmazásának módja, miszerint támadhat az első lépcsőben, képezhet második lépcsőt, lehet tartalékban, működhet elővédként, előrevetett osztagként, harcászati légideszantként, alegységei alkalmazhatók roham- és megkerülő osztagban, rohamcsoportban, vagy egyéb ideiglenes harcrendi elemként;
- a gl. zászlóalj támadóbarcának méretei, amely 1–2 km széles sávban, 20–30 km-es mélységben elérheti a 2–3 km-es óránkénti átlag támadási ütemet;
- a gl. zászlóaljat megerősítő erők, amelyek lehetnek egy-kettő harcokciszázad, egy tü. osztag, egy aknavető-, páncéltörő üteg, műszaki, vegyivédelmi és egyéb szakalegységek;
- a gl. zászlóalj harcrendje, amely rendszerint egy lépcsőben épül fel, gl. század erőig terjedő tartalék létrehozásával;
- a gl. zászlóalj támadásának módja, amely lehet találkozóharc, védelemben levő ellenség elleni támadás menetből, vagy közvetlen harcérintkezésből.

#### *A) Az ellátószakasz alkalmazásának rendje*

A zömében tartalékos állományú ellátószakasz felkészítését már békében, céltudatosan a harc alatti ellátás követelményeinek, sajátosságainak megfelelően kell végezni. A tervszerű szakkiképzés, az összekovácsoló kiképzés mind a harc alatti szakfeladatokra való felkészítést szolgálja. A felkészítés során a fő figyelmet az ellátási, őrzés és védelmi feladatok gyakoroltatására, a szervezett működés biztosítására kell összpontosítani. *Következésképpen az ellátószakaszt három alapvető feladatra kell felkészíteni: menetelni; működni; védekezni.*

A támadóharc megszervezésének időszakában kiemelt figyelmet kell fordítani az ellátószakasz küszöbön álló szakfeladatai végrehajtásának előkészítésére. Az ellátószakasz állományával *gyakoroltatni* kell a hadtáptechnikai eszközök üzemeltetését, a hegyi felszerelések, a terepjárást fokozó eszközök, konténerek, csomagolóeszközök, egyéb speciális felszerelések kezelését és használatát.

A várható konkrét szakfeladatok figyelembevételével, a felkészítési terveknek megfelelően a *feladatok végrehajtását szakharcászati alaki foglalkozás módszereivel kell begyakorolni.* A szakmai feladatok gyakorlásával párhuzamosan gyakoroltatni kell a menetkésztség elérését, a diverziós csoportok, visszamaradt ellenséges területvédelmi landwer erők *támadásának sikeres elhárítását, az ellenséges tüzéség, repülő és tömegpusztító fegyverekkel mért csapások következményeinek felszámolását, az ellátószakasz életképességének megőrzését, működőképességének helyreállítását.*

Végre kell hajtani a *készletek kiegészítését* a szállítójárművek, hadtáptechnikai eszközök kisjavítását, karbantartását, próbaüzemeltetését, a személyi állomány ellátását, felszerelésének kiegészítését, fürdetését, fehérnemű-, esetleg idényruha cseréjét, meleg étellel való ellátását, járandóságainak kiadását és az ételmezési ellátóraj időszakos orvosi szűrővizsgálatát.

Minden tekintetben el kell érni, hogy a *badtápkészenlét idejére az ellátószakasz készen álljon szakfeladatai végrehajtására, az ellenséges csoportok elleni harcra, működőképességének megőrzésére.* Az ellátószakasz felkészültségét, a készletek meglétét az ellátó-*szakaszparancsnok személyesen a helyszínen ellenőrzi.*

*Az ellátószakasz csoportosítását, elhelyezkedését a zászlóalj harcfeladatainak megfelelően kell megszervezni. Az ellátószakasz – a zászlóaljparancsnok elhatározásának megfelelően – rendszerint egy lépcsőben kerül alkalmazásra: a peremvonaltól 4–6 km távolságra helyezkedik el; területi szükséglete 0,5–1 km<sup>2</sup> és naponta a támadás ütemének megfelelően 4–5 alkalommal települ át.*

Az ellátószakasz csoportosítása nem minden esetben történik egy lépcsőben. Abból kell kiindulni, hogy mi a zászlóalj feladata és milyen megerősítéssel, milyen harcrendben semmisíti meg az ellenséget. Az ellátószakasz erő-eszköz csoportosításának biztosítani kell a zászlóalj állományából kikülönített ideiglenes harcrendi elemek anyagi ellátását, feltöltését is. Következésképpen a gl. zászlóalj ellátó szakasza a harcfeladatnak, a megerősítő erők nagyságrendjének megfelelően helyezkedik (települ), megerősíthető löszert, üzemanyagot és egyéb speciális anyagi készleteket szállító gépkocsikkal, valamint szakállománnyal. Ezt tükrözi a 2. sz. melléklet, amelyen teljes részletességgel feltárul előtűnk a megerősített gl. zászlóalj harcrendje és a várható feladatnak megfelelően a „harcrendbe épített” zászlóaljhadtáp, a harcrendi elemek mögött szétbontakozott ellátószakasz.

Abban az esetben, ha a gl. zászlóaljat kettő harckocsiszázzaddal, egy tüzér oszttaljal erősítették meg, ezek ellátását célszerű továbbra is saját ellátószerveik útján elvégezni. Olyan esetben viszont, amikor a gl. zászlóalj egy hk. századdal, egy tü., egy av. üteggel, pct. tüzérszakasszal, műszaki és egyéb szakalegységekkel kerül megerősítésre *célszerű, ha ellátásukat a megerősített gl. zászlóalj ellátószakasza végzi.* A várható feladatnak megfelelően az ellátószakasz megerősítésre kerülhet 1 bk., 1 tü., 1 av. és pct., valamint egyéb anyagot szállító gépkocsival és 1 gázolajat szállító töltőgépkocsival.

Ilyen esetben célszerű a század anyagszállító-gépkocsikat az ellátószakasztól – a zászlóaljparancsnoki figyelőpont közelében – a sebesültszállító és karbantartó gépkocsival együtt hk., av., pc. és rakaszolt gpu. löszert, szállító gk.-t kikülöníteni, amely lehetővé teszi a legszükségesebb elfogyasztott löszerek harcrendben történő gyors pótlását, az aleggységek felesleges anyagoktól történő tehermentesítését.

*Az ellátószakasz erőt és eszközeit, mint ahogyan ezt a vázlaton bemutatjuk mindig meghatározott időre, meghatározott céllal kell kikülöníteni, például a kikülönített hk., av. és pct., rakaszolt gpu. löszert szállító járművek az ellenség védőkörletére és páncéltörő eszközeire mért tüzecsapás után átadják készleteiket, vagy csak készleteik egy részét és visszatérnek, vagy bevárják az ellátószakasz főerőt.*

A harci lehetőségeket, az ellenség harcéljárásait figyelembe véve gyakran adódnak olyan esetek, amikor a megerősített gl. zászlóalj *elővéd, vagy előrevetett osztagként* kerül alkalmazásra, feladatát az ellenség *találkozóharcban való szétverésében, erődámpontokkal megerősített védelmének áttörésében, vagy az ellenség üldözésében* való részvétel képezheti.

Következésképpen az ellátószakasz erő-eszközeit a kialakult helyzetnek, a harcfeladatnak megfelelően kell csoportosítani és átcsoportosítani. Az ellátószakasz ilyen esetben is célszerű megerősíteni löszert, üzemanyagot és egyéb speciális anyagot szállító járművekkel és szakállománnyal. Ugyanakkor a századokat, zász-

lőaljakat tehermentesíteni kell minden fajta erő-eszköztől, amelyekre a harc megvívásán előreláthatólag nem lesz szükség.

Ilyen esetben a *századok anyagszállító gépkocsijait* célszerű a zászlóalj technikai figyelőpontra összevonni, illetve a harcfeladattól függően *az ellátószakasz főerőivel* (élelmezési ellátóraj; egyéb anyagellátóraj) *báttra kell vonni az ezred-badtápbá* és az ezred ellátószázad alegységeivel együtt kell elhelyezni, üzemeltetni. A megerősített gl. zászlóalj harcrendjébe be kell sorolni a hk. és tüzér, av., pct. löszterrel műszaki harcanyaggal megrakott járműveket.

Tekintettel, hogy az ellátószakasz páncélvédelemmel nem rendelkezik a páncélozott harceszközök között a megsemmisítés célpontjául szolgál. Ezért, ha a helyzet feltétlenül nem követeli, az ellátószakasz erőit a zászlóalj harcrendje mögött kell összevonni, majd a zászlóalj harcból való kivonása, vagy az ezred főerőivel való találkozás után kell az ellátószakaszt felzárkóztatni.

Amikor a harcfeladattól adódóan ez elkerülhetetlen, a löszter szállító járműveket pl. amikor a gl. z. EVO-ként kerül alkalmazásra, a *löszter szállító 1-2 db gépkocsit*, a sebesültszállító és karbantartó gépkocsit a ZFP mögött menetelő *tartalék gl. század szakaszai menetoszlopába célszerű előre vonni* és a feladatok végrehajtását rövid megállásból végrehajtani. *Ha ezeket a járműveket magukra hagyjuk, biztos megsemmisítés vár rájuk még mielőtt feladataikat teljesítették volna.*

Az előbbiekből az is kitűnik, hogy az ellátószakasz áttelepítésének ütemei is szoros összefüggésben vannak az ellátási feladatokkal és a működőképességet befolyásoló tényezőkkel. Az ellátószakasz áttelepítését alapvetően az ellátási feladatoknak alárendelve a következő esetekben kell végrehajtani: az alegységek feltöltése céljából; az előjárótól érkező szállítmányok átvétele érdekében; a főerőktől történő lemaradás során; valamint az ellenséges behatások esetében.

*Az ellátószakasz életképességének megőrzésére, működőképességének fenntartása érdekében legfontosabb teendők közé tartozik az őrzés és védelem megszervezése.* Állandóan számolni kell az ellenség közvetlen behatásával, a visszamaradt területvédelmi erők támadásával, a tüzérség tűzcsapásaival, a légi ellenség, köztük a harci helikopterek csapásaival, a tömegpusztító fegyverek hatásaival. Mindezek megelőzésére, elhárítására és felszámolására rendszabályokat kell fogantatni, amely magába foglalja: az értesítést és riasztást, a figyelést és az ellátóponatok őrzését, a tüzérségi, a repülőcsapások és a tömegpusztító fegyverek elleni védelmet, a tűzvédelmet, valamint a visszamaradt ellenséges erők támadásának elhárítását.

Az ellátószakasz harcbiztosítása megszervezése során abból kell kiindulni, hogy az ellátószakasz nincs ugyan „egyedül”, de képesnek kell lenni önálló őrzés és védelmi feladatok megoldására. Az ellátószakasz működése során meg kell szervezni a fegyveres figyelést, a személyi állomány riasztását. Az ellátórajok részére minden elhelyezkedésben ki kell jelölni a védelmi terepszakaszt. A lehetőségek szerint a védőkörleteket műszakilag elő kell készíteni. A tűzszakaszokon lövészgödörket, lövészkutakat kell építeni, amelyet alkalmassá kell tenni a légi ellenség elleni harc megvívására, a tömegpusztító fegyverek hatásfokának csökkentésére is. A legfontosabb teendő a terep hozzáértő kihasználása, a tagolt telepítés, a harcokésztség állandó fenntartása, a védőeszközök hadrafogható állapotban tartása. Az ellátószakaszparancsnok legfontosabb kötelessége, hogy óvja az ellátószakaszt, minden körülmények között biztosítsa az élet- és működőképesség fenntartását. Az ellátószakasz e tekintetben esetenként oltalmazásra, védelemre szo-

rul, de az esetek többségében elegendő erővel rendelkezik ahhoz, hogy működőképességét saját tűzerejével biztosítsa.

### B) Az ellátószakasz munkájának megszervezése

A harc feladatok végrehajtásához a megerősített gl. zászlóalj: lőszerből 0,5–1; üzemanyagból 2–3; élelemből 3–5 harcnapra elegendő anyagi készlettel rendelkezik. Következésképpen egyes anyagokat naponta több esetben kell, másokat pedig elegendő naponta egy alkalommal pótolni. Azt is számításba kell venni, hogy a századok, a szakaszok, az egyes harceszközök anyagfelhasználásának volumenében és belső szerkezeti arányaiban jelentős különbségek mutatkoznak. Számtottevő eltérés mutatkozik, például a lőszerfelhasználás volumenében és belső arányaiban, amikor a gl. zászlóalj a „döntőfontosságú körlet” áttörésében, vagy páncélos-gépesített erők találkozóharcban való szétverésében vesz részt.

Ezek után nagy tévedés lenne azt gondolni, hogy az ellátószakaszoknak „nincs más dolga”, mint az ezredraktárból érkező egységcsomagok, egységakományok elosztása. Az ellátószakasz, az anyagi eszközök feltöltését, különböző módszerek alkalmazásával alapvetően három, többször ismétlődő ütemben végzi: (1) harc alatt; (2) harcból való kivonás után; (3) nap végén. Az ellátószakasz nem harckocsit lát el, hanem „a harckocsit” feltölti lőszerrel, üzemanyaggal, a „személyi állományát” pedig ellátja meleg étellel, ruházattal és egyéb anyagi járandóságokkal. Ehhez pedig a lőszer hevederezni, rakaszolni kell, az ételt el kell készíteni és készen kell állni egyéb ellátási feladatok pl. fürdetés, fehérműváltás végrehajtására is.

*Amikor az ellátószakasz erői és eszközei az alegységek feltöltése céljából szétbontakoznak egy olyan „önkiszolgáló üzem”-mé alakulnak át, ahol a katona és az eszköz anyagi szükségletei szigorúan szabályozott rendben és mértékben kielégítést nyernek. Ez a feladat sokrétű, aprólékos munkaszervezést, megfelelő szakmai hozzáértést, szervezett végrehajtást, szilárd katonai fegyelmet és állhatatosságot követel az ellátó szakaszparancsnoki és szakállománytól egyaránt. Ez a munka két alapvető időszakra osztható, nevezetesen: az elhelyezkedési körletben elvégzendő előkészítési munkára; a feltöltési körletben végrehajtandó feltöltési feladatokra.*

*Az elhelyezkedési körletben, amelyet részletesen a 3. sz. mellékleten mutatunk be, az ellátószakasz munkája a következő:*

– *a lőszer-ellátóhelyen, a rajparancsnok irányításával, a gépkocsivezetők bevonásával végrehajtják naponta az előljárótól érkező szállítmányok átvételét, bevizsgálását, 2 db hevederező és rakaszoló géppel 0,2–0,4 ja. PSZH. és hk. géppuska lőszer hevederezését és rakaszolását, egyéb lövészlőszerből századonkénti egységakományok, harci járművenkénti egységcsomagok megalakítását, a tüzér aknavető és harckocsilőszer fajtánkénti gyors elosztásához történő előkészítést és ütegenkénti – tűzszakaszonkénti – egységakományok megalakítását;*

– *az egyéb anyagellátóhelyen, saját erővel és eszközökkel végrehajtják az előljárótól érkező üzemanyagok, harci technikai anyagok (pl. műszaki harcanyag, vegyivédelmi anyag stb.) feltöltéshez, a ruházati anyagok lecseréléséhez való előkészítést, amelyek alapvetően egységcsomagok formájában jutnak el a századok feltöltési körleteibe;*

– *az élelmezési ellátóhelyen, a főzőpont telepítésével végrehajtják az előljárótól érkező élelmezési egységakomány, egységcsomagok átvételét, a meleg étel,*

melegítő ital elkészítését. Századonként (alegység-ellátópontonként) elvégzik a meleg étel, ivóvíz kiszerelését, a járandósági cikkekből (pl. cigaretta, szappan stb.) egységcsomagok megalakítását és a kereskedelmi árucikkeket előkészítik a gyors árusításhoz.

Ez a munka harcban nélkülözhetetlen, mivel lehetővé teszi az alegységek menetből történő feltöltését, és biztosítja a feltöltött készletek átalakítás nélküli, azonnali felhasználását.

*Az ellátási technológiai folyamat második fontos aktusa, az ellátás és feltöltés, valamint egyéb irányú kiszolgálás, amely lehet: (1) részleges-, kikülönített, vagy menetből szétbontakoztatott erőkkel – harc alatt; (2) komplex, a zászlóalj harcból való kivonása után, vagy a nap végén.*

*A harc alatti részleges feltöltés* feltételeit a 2. sz. melléklet szerinti lőszer-szállítóeszközök kikülönítésével, és az egyes harckocsik esetenkénti hevederezett géppuska és hk. lőszer kiegészítésével, a tüzer és aknavető, páncéltörő lőszer ütemként a tüzelőállásban történő átadásával biztosítható.

*A harc alatti feltöltés másik gyakori módszere, amikor az elhelyezkedésben levő ellátószakaszokból harcjárművenként egységcsomagokba készletezett, rakaszolt és hevederezett lőszer, valamint kiszertelt kenőanyagot és hajtóanyagot szállító járművek a szükséges szakállománnyal előrevonásra kerülnek és a barcoló zászlóalj mögött a harcból kivont századokat a kijelölt feltöltési körletben a kivonás sorrendjében lőszerrel, üzemanyaggal, szükség szerint egyéb anyaggal feltöltik.* Ehhez a feladathoz a megerősített ellátószakasz egy megerősített gl. század teljes feltöltéséhez szükséges (50–100%-ban hevederezett) lőszerrel, üzemanyaggal rendelkezik. A második különösen a harmadik század hasonló mérvű feltöltését az előljáró által a harc alatt kiszállított készletek felhasználásával kell pótolni.

A zászlóalj harcból való teljes kivonását, vagy a napvégi komplex feltöltését a személyi állomány meleg étellel és egyéb anyaggal való ellátását az előljáró és az ellátószakasz erő- és eszközei együttesen, az előljáró követelményei szerint végzik. A zászlóalj ellátószakasz képes a teljes állományt harcból kivonni, vagy napvégi feltöltése során meleg étellel, ivóvízzel, egyéb járandósági cikkekkel és kereskedelmi áruval ellátni, azonban a lőszer és üzemanyag egyidejű, gyors feltöltéséhez az előljáró – amely lehet az ezred, hadosztály, rendkívüli körülmények között a hadsereg –, eszközeire is szükség van.

Az alegységek harc alatti, napvégi, illetve a harcból való kivonást követő részleges, vagy komplex feltöltését mindig a kialakult helyzetnek megfelelően kell megszervezni és a legcélravezetőbb módszereket alkalmazni. Ezek közül a leggyakoribbak lehetnek:

– *harc alatt*, amikor a tartalékban levő gl. század harcbavetésével egy időben, vagy azt követően egy gl. század meghatározott feltöltési körletben kivonásra kerül és feltöltéshez „felsorakozik”, valamint a menetből szétbontakozó ellátószakasz saját és megerősítő erői és eszközei 3–4 feltöltő helyen végrehajtják a feltöltést;

– *harcból való kivonás után*, amikor a feltöltési körletben az előljáró és a zászlóalj eszközeiből létrehozott és szétbontakoztatott töltőcsoportok feltöltik a menetből századoszlopba összezárkózott alegységeket;

– *a nap végén*, amikor a zászlóalj, század, vagy 2–3 szakasz erőben korlátozott célú éjszakai harctevékenységet folytat az előljáró és a zászlóalj-eszközök

végrehajtják a komplex feltöltést, amely történhet századonként a kivonás sorrendjében, vagy a kivonás végrehajtását követően a komplex töltőcsoportok mozgatóásával, élelmezési és egyéb anyagelosztó-pont működtetésével.

### C) Az ellátószakasz vezetésének rendje

A harctevékenység magas fokú manőverező jellege és a helyzet éles változásai a hadtápalgységek szilárd, rugalmas és folyamatos vezetését követeli meg. A zászlóalj hadtápvezetés a zászlóalj vezetésének szerves része, amely magába foglalja az ellátószakasz működésének állandó irányítását, hogy bármilyen körülmények között képes legyen a harcoló és a harcból kivont alegységek anyagi eszközszetekkel való feltöltésére és egyéb irányú ellátására és kiszolgálására.

A zászlóaljparancsnok személyesen felelős azért, hogy az ellátószakasz időben végrehajtsa a megszabott feladatokat. A zászlóalj ellátószakasz vezetését alapvetően a z. TÖF, a zászlóalj figyelő harcállásponttól valósítja meg. A zászlóaljparancsnok PSZH-ba épített rádiókkal összeköttetést tart fenn a harcállásponttal az alárendelt egységekkel és megerősítő alegységekkel. A zászlóalj törzsfőnöke ugyanazon híradóeszközökkel vezet, mint a parancsnok. A zászlóalj-törzsfőnök a parancsnok nevében közvetlenül irányítja az ellátószakaszt, szóban helyszínen, híradóeszközök útján, vagy közvetlenül a közelben elhelyezkedő z. tartalékban levő szd. pk.-on keresztül eljuttatott parancsokkal.

A vezetés megvalósításában a zászlóaljtagozatban ténylegesen megnő az EPK. HTPH. szerepe, az ellátószakaszokkal való kapcsolat jelentősége. Következésképpen az EPK. HTPH. és törzse által az ellátószakaszok irányításának legcélszerűbb formája a személyes feladatszabás, amely történhet a helyszínen, vagy berendelés után az ezred HVP-n. A zászlóalj ellátószakasz napi tevékenységének irányát a zászlóalj támadási sávjának megfelelő előremozgási útvonal és feltöltési, elhelyezkedési körletek kijelölésével célszerű meghatározni.

A zászlóalj ellátó-szakaszparancsnok írásba foglalt hadtápvizsgálatot nem kap. Feladatait a PK. HTPH. és a ZPK. (Z. TÖF.) szóban személyesen, vagy összekötő- (irány-) tisztek útján határozza meg. Ennek jól bevált módszerei a megszervezés időszakában a következők lehetnek:

- az ezredparancsnok elhatározásának kihirdetése, vagy az ezredparancsnok által vezetett együttműködés megszervezése során a PK. HTPH. kihirdeti a hadtápbiztosítás rendjét, megszabja a zászlóalj ellátószakaszok feladatait és a hadtápegység együttműködés követelményeit, amelyekre az ellátószakaszt a ZPK. személyesen felkészíti és a végrehajtás irányítását a z. TÖF. valósítja meg a ZFP-ről, illetve helyszíni ellenőrzés útján;

- az EPK. HTPH. a harc megszervezésének időszakában berendeli az ellátószakaszparancsnokokat a HVP-re és szóban meghatározza a hadtápbiztosítás rendjét, az ellátószakaszok feladatait. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy célszerű, ha az ellátás legfontosabb követelményeit, a végrehajtandó feladatokat a PK. HTPH. „tollba mondja”, az ellátó-szakaszparancsnokok pedig vezetési munkafüzetekben rögzítik, amelynek helyességét a PK. HTPH.-e aláírásával „szentesít”;

- jól bevált módszernek kell tekinteni azt, az egyre jobban kiszélesedő gyakorlatot, miszerint az EPK. HTPH. törzsből zászlóaljanként felelős irányítókat jelöl ki, akik a helyszínen személyesen, a z. TÖF.-kel együttműködésben a

ZPK. elhatározásának figyelembevételével megszabják az ellátószakasz feladatát és konkrét segítséget nyújtanak az egyes jelentősebb ellátási feladat – pl. zászlóalj napvégi komplex feltöltése – megszervezéséhez és a végrehajtás szakirányításához.

Az ellátó-szakaszparancsnok a vezetési munkafüzetében rögzített feladatok végrehajtását megtervezi. Összeveti a feladatokat és lehetőségeket, átgondolja a végrehajtás lehetőségét, javaslatokat tesz a z. TÖF.-nek a feltöltés rendjére és módszereire. Ezt követően a rajparancsnokok előtt kihirdeti elhatározását, teljes részletességgel megszabja az ellátó-szállítórajok feladatát, a végrehajtás követelményeit, együttműködésük rendjét. A megszabott feladatok végrehajtásának megszervezését személyesen irányítja, ellenőrzi és jelenti a z. TÖF.-nek a hadtápkészlet elérését, amely azt jelenti, hogy a személyi állomány járandóságát megkapta, felszerelése kiegészítésre került, az alegységek és az ellátószakasz az elrendelt anyagi készletekkel rendelkeznek, a hadtáptechnikai eszközök üzemképesek, a személyi állomány felkészült a szakfeladatok végrehajtására, az ellátószakasz őrzésére és védelmére, ismeri a jeleket és jelzéseket, a vezetés rendjét.

Harc alatt az ellátószakasz vezetését a z. TÖF. híradóeszközök, küldöncök, összekötő tisztek útján és személyesen berendeléssel, hogy a helyszínen adott parancsok útján vezeti. A PK. HTPH. az ellátószakasz szakirányítását hasonló módon oldja meg, amelyek közül első helyen kell említeni a helyszíni személyes, vagy irányítást útján *nyújtott segítő ellenőrzést*.

Az ellátó-szakaszparancsnok az ellátó-szállítórajokat személyesen, szóban adott parancsok, a végrehajtás segítségével, számonkérésével vezeti. Az ellátó-szakaszparancsnok minden helyzetben az ellátószakasz körletében, menetben a menetoszlop élén tartózkodik. Vezetési okmánya: a „Vezetési munkafüzet”, amely tartalmazza: az előljáró parancsait, az ellátó-szakaszparancsnok elhatározásait, a feltöltésre vonatkozó feltöltési vázlatokat, és számvetéseket, a menetvonal vázlatokat, valamint az ellátószakasz szervezetére, lehetőségeire (teljesítményadataira) vonatkozó adattári részt.

A vezetési munkafüzetben kívül szükségtelen minden más okmány vezetése. Az ellátó-szakaszparancsnok legfontosabb kötelessége, hogy jól megértse, hogy milyen útvonalon kell előremenni, mikor melyik alegységet, milyen mértékben kell feltölteni, ehhez milyen erők és eszközök állnak rendelkezésre és melyek azok amelyeket az előljáró biztosít.

Befejezésként annak a gondolatnak szeretnénk hangsúlyt adni, hogy ebben a tanulmányban elsősorban a végponti ellátást irányító, ellátó-szakaszparancsnokokhoz kívántunk szólni és részükre segítséget nyújtani úgy az ello. szakaszok felkészítése, mint azok gyakorlati alkalmazása és működtetése tekintetében.

Úgy ítéljük meg, hogy a gl. z.-ak anyagi biztosításával kapcsolatos elvek, módszerek és eljárások tökéletesítését állandóan napirenden levő feladatnak kell tekintetni. Ennek érdekében kérjük ráirányítani a figyelmet az ellátószakaszok alkalmazására, működésének megszervezésére és néhány olyan időszzerű kérdésre: mint az egységcsomag és egységgrakomány; a zászlóalj-alegységek komplex feltöltése, valamint a harcoló és hadtáppállomány közös felkészítése stb., amelyek a jövőben mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban még sok tennivalót adnak a parancsnoki és szakállomány részére egyaránt.

(Mellékletek a folyóirat végén található.)



## Kiképzés és környezetvédelem

*Acs Gábor őrnagy*

Az utóbbi években, évtizedekben a technika rohamos fejlődésével, a népesség növekedésével és a fokozódó városiasodással párhuzamosan egyre aggasztóbb jelenségeket tapasztalhatunk környezetünkben. Mindenütt a világon – így Magyarországon is – központi gond lett a levegő, víz és a talaj szennyezése, a termőföldek csökkenése, a sugárveszély, a szilárd hulladékok felhalmozódása, az energiahordozók és ásványi kincsek lelőhelyeinek kimerülése, a növény- és állarvilág pusztulása. Idetartoznak a fokozott városiasodással járó gondok is: levegő szennyezettsége, ivóvíz hiánya, zöld felületek, parkok hiánya stb.

A környezet károsodásához, ha kis mértékben is, de a hadsereg is tevékenyen hozzájárul. Ez a hozzájárulás a hadsereg alapvető funkciójából fakad. SWEBOCZKI<sup>1</sup> szerint: „A hadsereg fegyveres tevékenységek és műveletek elvégzésére hivatott társadalmi intézmény. Béke időben is állandóan készen kell állni, hogy harcba bocsátkozzék és így mindig a lehető legnagyobb fokú harc-készültség állapotában kell lennie.” „A fegyveres erők alapvető feladata, a fegyveres harc.”

A haditechnika nemcsak a fegyverek hatótávolságát és pusztító hatását növelte, hanem nagymértékben kiszélesítette a fegyverzet fizikai hatásának körét is. A háborút emberek vívják. Ez egyben azt is jelenti, hogy minél tökéletesebbek a haditechnika eszközei, annál magasabb tudást követelnek az őket alkalmazó katonától. A hadsereg felszerelését, fegyverzetét ismerve könnyen belátható, hogy a hadsereg katonájának milyen nagy iskolázott és fegyelmezett szellemi erőre, de nem utolsó sorban gyakorlatra van szüksége.

A készenlét feltétele az állandó, magas szintű gyakorlás. A gyakorlás során (a hadsereg rendeltetés szerinti tevékenysége) alkalmazott legfejlettebb technikával veszélyezteti a környezetet. Éppen ezért elsőrendű feladat a káros hatások elhárítása, vagy minimálisra csökkentése, esetleg a veszélyforrás megszüntetése.

A hadseregben a környezetvédelmi feladatok meghatározására, koordinálására és ellenőrzésére az MN környezetvédelmi tanácsa hivatott. Az MN környezetvédelmi tanács létrehozását a 41/1975. (HK 20.) HM számú utasítás rendelte el. A Magyar Néphadsereg környezetvédelmi feladatait a 47/1978. (HK 23.) HM számú utasítás határozza meg. Az utasítás első része az ingatlanok

<sup>1</sup> Jerzy Cendrowski—Stefan Sweboczki: *Pszichológia a harcban és katonai vezetésben*, Zrinyi, 1976.

használóinak és a berendezések üzemeltetőinek környezetvédelemmel kapcsolatos feladatait, a második része a parancsnoki környezetvédelmi szemlék követelményeit állapítja meg.

### *A kiképzés egyes fázisainak környezetkárosító hatásai és a káros hatások csökkentésének lehetőségei*

Lövészetekre, éleslövészetekkel egybekötött gyakorló pályákra jelentős területeket zárnak le, használnak fel. A bokros, fás részeket (általában, amelyek a tevékenységet zavarják) kiírtják. Ez a terület nem kerül művelés alá, sőt a használata még további eróziót fog okozni. A talaj mint a termőhely fontos alkotórésze termékenysége által járul hozzá a rajta élő növény- és állatvilág létehez és ezen keresztül az ember jólétéhez. A talaj termékenységének a csökkenése tehát a környezet károsodásának fontos mutatója. A legnagyobb talajkárosodást a lövedékek idézik elő a célterületen és a különféle robbantások a robbanások helyén.

Milyen hatásokkal kell számolni lövészetek, robbantások során?

#### *Elsősorban a hanghatással*

A hanghatások környezeti károsító hatása elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az állatok, madarak erről a környékről eltávoznak. Nem telepednek meg, hiszen az állandó zaj zavarja életüket. A zaj az emberi szervezetet is ingerli, fárasztja, idegesíti, elvonja a figyelmet, csökkenti az étvágyat stb. Egy bizonyos határon túl halláskárosodást okoz.

Hogyan védekezzünk ellene?

Elsősorban a természetes növényi takaróval, védősávok létesítésével, vagyis ahonnan nem feltétlen fontos eltávolítani növényi takarót, azt semmi képpen ne bontsuk meg. Védősávok telepítését kell előírni és megvalósítani a lőterek-gyakorlóterek határain.

Másodsorban egyéni védőkészülékkel. Ilyenek pl. a füldugó, fültakaró stb. A 110 dB-t meghaladó impulzus zaj esetén (lövészet, robbantás) hatásos védőeszközök viselése minden esetben kötelező.

#### *Másodsorban tüzek keletkezésével*

Ilyen tüzek keletkezhetnek lövéskor is. A legveszélyesebbek a hátrasiklás nélküli fegyverek hatása. Ezeknek a fegyvereknek a jellemző tulajdonságuk az, hogy a fegyver alkatrészeinek nincs hátrasiklásuk, a fegyver hátsó része nincs lezárva. Így lövéskor a forró löporgázok jelentős része hátrafelé távozik. Ezért igen fontos rendszabály, hogy ilyen fegyverekből való tüzelés előtt, a fegyver hátsó része környezetéből el kell távolítani az éghető anyagot. A tüzelőállást, nyílt terepen kell kijelölni. Tüzet okozhat még tüzéségi lövészeteknél a torkolat láng is. Löveg elől minden esetben el kell távolítani a gyúlékony anyagokat.

A másik jelentős eszköz a tűzokozás szempontjából a különféle világító és jelzőtáblák, rakéták, lövedékek. Ezeknek az eszközöknek a használatakor gondosan járjunk el a kezelését illetően. Az eszközök világító-jelző elegyét pirotechnikai elegyek képezik, amelyek magas hőmérsékleten égnek el, rendkívül gyúlékonyak és maguk jól gyújtanak. Ügyeljünk arra, hogy a kezelők, vagy lövők a használati előírásokat mindig szigorúan tartsák be, sohasem irányítva em-

berekre, épületekre vagy bármilyen gyúlékony anyag felé. Amennyiben nem tartjuk be az alkalmazásra vonatkozó előírásokat, az elegyek földre égnek és súlyos tüzet okoznak.

### *Harmadsorban robbanás okozta batásokkal*

Mint ahogy az előzőekből részletesen kitűnik, a legnagyobb fokú környeztkárosítást a robbanások idézik elő. Ezért vizsgáljuk meg részletesebben magát a robbanás jelenségét, az okozott károkat és a károk elleni védekezés lehetőségét, illetve módszereit.

Elsősorban nézzük, hogy tulajdonképpen mi is az a robbanás? Úgy fogalmazhatjuk meg, hogy minden olyan fizikai és kémiai folyamat, amely rendkívül gyors energiáfelszabadulással jár. A felszabadult energiától az energiát felszabadító anyag, valamint a környező közeg helyzeti és mozgási energiát nyer, deformálódik. Ha a robbanás szabadban, vagy vízben történik, akkor a környező levegőben, vagy vízben *nyomáshullám* keletkezik és minden lehetséges irányban terjed a robbanás helyétől. Zárt térben a környező szilárd közegben terjed a nyomáshullám, a közeg darabokra törik, sőt a belső túlnyomás darabokra szétdobja. Robbanáskor a környezetet mozgásba hozó közeg is mozgásba jön és terjeszkedik. A robbanások nagy részében a kiterjeszkedő gáztermékek idézik elő a hatást.

A robbantás tehát tudatosan indított robbanás, ahol a robbanóanyagokban kívülről közölt kezdőenergia hatására (iniciál impulzus) nagy sebességgel önmagát fenntartó (önfenntartó), a robbanóanyagban tovaterjedő kémiai átalakulás indul el. Ez az átalakulás nagyon gyors folyamat, nagy mennyiségű hő felszabadulásával és gázok képződésével jár. (Lásd 1. ábra) Hogy ezek milyen nagy értékek, szerepeljen a közismert nitroglicerín adata példaként:

1 kg NG felrobbantásakor

- |                          |               |
|--------------------------|---------------|
| - a robbanás hőmérséklet | 4250 °C       |
| - a detonáció sebesség   | 8200–8500 m/s |
| - robbanáshő             | 1575 Kcal     |
| - gáztérfogat            | 715 liter     |

*Most pedig vizsgáljuk meg, hogy a robbanás következményei milyen batással vannak környezetünkre?*

#### *1. Mérgező gáztartalom*

A robbanóanyagok robbanásakor az emberi szervezetre és a környezetre ártalmas mérgező gázok (szénmonoxid, nitrogén-oxidok) képződnek. A képződött gázok mennyisége elsősorban a robbanóanyag minőségétől, másodsorban a robbantás körülményeitől függően változik. Általában 1 kg robbanóanyag robbanásakor kb. 500–1000 liter gáz fejlődik, amelynek 10–20 % a mérgező gáz.

Például: Paxit 3 esetében

190 liter

Nitrocertusit esetében

100 liter

A legnagyobb mennyiségű mérgező gáz akkor keletkezik, ha a robbanóanyag energiája nem munkavégzésre használandó fel!

Az adott körülmények között felrobbantott robbanóanyagból képződő mérgező gázok fajlagos mennyiségét szénmonoxidban kifejezve adják meg és átszámítási tényezők figyelembe vételével számítják át szénmonoxidra.

Az 1 kg robbanóanyag felrobbantásakor keletkező égéstermékek mérgező gáz tartalmát az alábbi képlettel számítják ki:

$$V = V_{CO} + 6,5 V_{NO}$$

A mérgező gázok keletkezését minimálisra csökkenthetjük:

- ha kellő mértékű fojtást alkalmazunk;
- ha az indításhoz megfelelő erősségű gyutacsot (iniciáló eszközt) használunk;
- ha a szomszédos robbantás helyét úgy választjuk meg, illetve úgy készítjük elő, hogy a gödör oldala ne omoljon be, ezáltal elkerülve a gázkifúvást;
- ha a robbantáshoz csak teljesen ép, száraz, az előírásoknak megfelelő robbanóanyagot használunk;
- és végül, ha a robbantás helyét jól választjuk meg (ha horhosban vagy mélyedésben robbantunk a szélirányt is vegyük figyelembe!).

## 2. Szeizmikus hatás

A robbantáskor (földkéreg egy részének, vagy a felszínre helyezett testnek a robbantásakor) keletkezett energia nemcsak hasznos munkát végez, hanem a környezetet is rezgésbe hozza. Rezgésbe jön a levegő, víz, talaj, közeli tárgyak. Ezt a hatást, amely a talajt csak olyan mértékű elmozdulásra készíti, hogy tördés, repedés még nem következik be, szeizmikus hatásnak nevezzük.

Amennyiben a robbantás helyéhez közeli távolságban kis szilárdságú tárgyak, gyenge építmények találhatók, akkor a robbantás szeizmikus hatása ezekben a létesítményekben károkat okozhat. A károsodás a robbantások gyakoriságának növekedésekor fokozódik. A robbantás okozta rezgések hullámmozgás természetűek. A robbantások gyakoriságától függően sűrűsödnek és ritkulnak a hullámok, ahol sűrűsödnek ott erősebbek lesznek. Ugyanez a jelenség játszódik le a talaj, főleg a kőzet belsejében. Az már csak idő és összetartó erő kérdése, hogy mikor reped, illetve törik el.

*A robbantások szeizmikus hatása elsősorban függ:*

- a robbantás módjától (a töltet minőségétől, nagyságától, elhelyezkedésétől, fajtájától stb.);
- a robbantási hely kőzet vagy talaj tulajdonságaitól (szilárdságától, repedezettségétől, nedvesség tartalmától, vastagságától stb.);
- létesítmény esetében a robbantás távolságától és a létesítmény tulajdonságaitól (anyagától, alapozás módjától, magasságától stb.).

A szeizmikus hatást lehet csökkenteni, bár még nagyságrendi közelítő becslése is nehéz feladat. Mégis meg kell tenni mindent a nem kívánatos hatás csökkentésére. Sok méréssel, a körülmények alapos elemzésével, mérések eredményeinek összehasonlításával a robbantások megbízhatóbban tervezhetők. Melyek azok a tényezők, amelyekkel csökkenthetők a szeizmikus hatások?

- óvatos és körültekintő felmérés, ha a közelben szerkezeti hibákkal, repedésekkel rendelkező építmények vannak (lehetőleg kerülni ezeket a helyeket!);

- a töltet enyhébb beszorítása esetén szabadabb a kivetési és törési lehetőség;

- vízben, vagy nagy víztartalmú talajban végzett robbantásoknál nagyobb hatásokkal kell számolni, még jelentős nagy távolságoknál is;

- rendellenes, kifúvórobbantások nagy rázkódással járnak, tehát kerülni kell az előidéző okokat;

- sorozat robbantásoknál nagyobb időközöket kell hagyni, az egyes indítások között (a hullámok összegeződését kerüljük el);

- a robbanóanyag mennyisége is hatással van (mindig alaposan mérlegeljük, számítsuk ki a szükséges mennyiséget).

A robbantások közvetlen közelében előforduló védendő létesítmények besorolása a szeizmikus terhelhetőség szempontjából:

*Legtartósabbak:* közút, vasút, függőpálya, villamos távvezeték, távbeszélő vezetékek;

*Tartósak:* vasbeton- vagy acélvázaz építmények, alagutak, a külszíntől nem nagy mélységben lévő földalatti térségek;

*Jól megépítettségűek:* a repedésmentes téglá és panel lakóépületek, középületek, tornyok, üzemben lévő gyárkémények, vízművek szabadtéri villamos berendezések.

*Nem teljes értékűek:* a hajszálrepedésekkel átszótt téglá- és panel épületek, kőolaj- és földgázkutak, országos háromszögelési pontok védőtornyai, üzemanagyraaktárak.

*Bizonytalan létesítmények:* a megrongálódott, megsüllyedt, szerkezetileg hibás épületek, műemlékek, nyomás alatt álló csővezetékek és azok szerelvényei;

*Különös védelmet igénylő létesítmények:* a 20 m-nél nagyobb fesztávú hidak, duzzasztógáták, villamos berendezések (állomások), távközlési létesítmények, repülőterek, honvédelmi létesítmények.

### 3. Légnyomás

A robbanás pillanatában a robbanóanyag tömege igen rövid idő alatt (néhány ezred másodperc) magas hőmérsékletű gázokká alakul át. A gáz nyomása a 100 000 atmoszférát is eléri. Ez a magas hőmérsékletű és nagy nyomású gáz igen gyors térfogatváltozása során ütést mér a vele érintkező légrétegre. Ez az ütőhatás rétegről-rétegre terjed minden irányban, csökkenő sebességgel. Mind nagyobb térben eloszolva a nyomása csökken, míg végül a hang terjedési sebességénél nyomása a közönséges hanghullámok nyomásával azonos.

A levegőben terjedő nyomáshullámnak két jellemző szakasza van. Egy rövid ideig tartó nyomóhatás – ahol a nyomás értéke nagyobb, mint az atmoszférikus nyomás – és egy kb. háromszor hosszabb ideig tartó szívóhatás. A rombolás mértékét a két hatás erősen befolyásolja. A szívóhatásnak tulajdonítható például az, hogy a betört ablaküveg mindig kifelé esik.

A robbantás során keletkezett légnyomás nagysága függ a robbantás módjától és a felrobbantott töltet nagyságától. Ha a robbanóanyagot a szabadban, a talaj szintje fölött bizonyos magasságban robbantják fel, akkor a robbanóanyagban felhalmozott energia teljes mértékben lökőhullám formájában jelenik meg. Ha viszont a robbanóanyagot megfelelő mélységben a föld alatt robbantják, akkor a robbanóanyag energiája az aprításra, kivetésre és szeizmikus hullámok keltésére használandó fel.

A légnomás okozta rombolás mértéke tehát függ:

- a légnomás nagyságától és időtartamától;
- az építmények szerkezetétől, anyagától és alakjától.

A légnomás nagyságát atmoszférában mérjük. Egy atmoszféra légnomás esetén a felület minden  $m^2$ -rére 10 000 kp erő hat. Ha a robbantáskor ilyen nyomás keletkezik, ez a légnomás már a legtöbb épületet képes romba dönteni. Ennél nagyobb léglökést képesek elviselni a vasvázás és vasbetonból készült épületek, valamint a földrengésbiztos építmények.

A falazott épületek már 0,4 at. légnomás hatására is rombadőlhetnek, ha az igénybevétel elegendő hosszú ideig éri az épületet. A hatásidőnek ugyanis nagy szerepe van. Ha a légnomás nagyon rövid ideig éri az épületet és még mielőtt a fellépő erőhatások nyomán kimozdulhatna, a léglökés továbbhalad, akkor nem következik be rongálódás.

A léglökés hatásideje függ a felhasznált robbanóanyag mennyiségétől. A gyakorlatban használt töltetsúlyoknál ez a hatásidő a másodperc ezredrésze. Több tíz, vagy száz tonna robbanóanyag felrobbanása esetén már elérheti a másodperc tizedrészét, míg az atombomba esetén a másodperchez közel eső érték lehet. Ezért nem elég csak a légnomás nagyságát számítani a várható rombolóhatás szempontjából.

A rombolás mértékét befolyásoló másik tényező a védendő létesítmények anyaga, szerkezete és formája. A nagy szilárdságú betonépítmények és a kis felületű formák lényegesen nagyobb légnomást képesek elviselni, mint a közepes szilárdságú lakóépületek és egyéb építmények.

A légnomás elleni védekezés módját a várható léglökés nagysága alapján kell megválasztani. Kerülni kell a felesleges robbanóanyag felhasználást. Rátett (folytás nélküli) tölteteket csak végszükség esetén szabad használni. Ha a robbantás közelében üvegezett felületek vannak, akkor ezeket nádpállóval védeni kell. A robbantási helyet úgy kell megválasztani, hogy a robbantási hely és a védendő létesítmény között megfelelő védőtávolság legyen.

#### 4. Repeszhatás

A robbantásoknál mindig kell számolni a repeszhatással, még akkor is, amikor burkolat nélküli robbanóanyagot használunk fel a robbantáshoz. A robbantási energia, a környezet megbontását, aprózását és kidobását végzi. (Lásd: 2. ábra) Gondosan megtervezett és kivitelezett robbantásoknál is számítani kell azonban az apró törmelékek, nagyobb távolságra való szétszóródásával. Különösen vonatkozik arra az esetre, amikor köves talajon végezzük a robbantást, vagy kőzetet aprítunk.

Különösen fontos a repeszhatás elleni védelem, amikor burokból lévő robbanóanyagot robbantunk. Pl.: tüzéségi lövedékeket, aknákat stb. A repeszdarabok szétrepülésükkor annál nagyobb távolságra jutnak, minél erősebben lökik meg őket a robbantáskor felszabaduló gázok, vagyis minél nagyobb a szilánk kezdeti sebessége. A kezdősebesség csökken, ha:

- könnyebben összenyomható, képlékenyebb a kőzet;
- kisebb a robbanóanyag töltési sűrűsége;
- nagyobb az előtét.

A repeszhatás megakadályozására az alábbi megoldásokat kell alkalmazni:

- a robbantási síkot a terepszint alatt kell elhelyezni, hogy ezáltal is csökkenjen a kivetés pályahossza;
- a burokból elhelyezett robbanótöltetek mennyiségének megválasztásakor minden esetben szigorúan ragaszkodni kell a szakutasítások előírásaihoz;
- a burokból elhelyezett robbanóanyagok robbantásakor 1–1,5 m mély robbantógödört kell ásni és az engedélyezett mennyiséget a gödör aljára kell rakni;
- védőtakarást kell elhelyezni a robbantó gödrökbe (pl.: rőzsét, használt autógumiból stb.);
- a védőtakarást több rétegben kell elhelyezni robbanóanyag fölött (egy sor rőzse, egy sor agyagos talaj, egy sor rőzse stb.);
- összpontosított nagy töltetek helyett, a töltet egyenletes elosztására kell törekedni, több robbantó gödörrel és osztott töltetekkel.

A repeszhatás elleni védekezés célja elsősorban a kisméretű darabok megfogása, sebességének csökkentése. A repeszhatás elleni védelemnél általában úgy járunk el, hogy a repeszdarabok mozgási energiáját alakváltoztatást végző munkává használjuk fel. Az alakváltozást végző munka lehet:

- laza szerkezetű anyagok tömörítése;
- szilárd, viszonylag merev lapok átütése;
- rugalmas anyagok megnyújtása.

A védekezéshez többnyire a helyszínen található, olcsó, tömegesen előforduló, gyakran hulladékot képező anyagokat használják fel. Ilyenek lehetnek: rőzse, szalmabála, nádálló, fagyapot, faforgács, rongybála, homokzsák, szőlővenyige, elhasznált gépkocsi gumik, sűrű drótháló, használt gumiheveder stb.

### 5. Vízalatti batás

Víz alatti robbantással a gyakorlatban igen ritkán találkozunk, azonban annál is inkább foglalkozni kell a robbanás víz alatti hatásával, mert a vizek védelme (állat- és növényvilága) elsőrendű feladat. Foglalkozni kell még azért is, mert a robbanás víz alatti hatása nagyban eltér a földfeletti, vagy földalatti robbantások hatásától.

A víz csak nagyon kis mértékben nyomható össze és nehezen melegszik fel tömegénél fogva, addig, amíg a levegő könnyen felmelegíthető és jól sűríthető, a robbantás energiája gyorsan felemészthető. Ellentétben a vízben, a robbantás erőművi hatása nagy távolságokban is észlelhető, a robbanás keltette hullámok a töltettől távolodva igen lassan csillapodnak. A robbanási hullámok kis gyengítéssel messzire eljutnak.

A víz alatti robbantáshoz különleges munkamódszerek és szigorú előírások szükségesek. Ennek oka elsősorban a víznek a robbanóanyagra való hatásában (elnedvesedés) a robbantáskor keltett hullámok nagy erejében és a töltés bonyolultabb körülményeiben van.

Általános robbanás biztonsági szabályzatban szabályozva van a vízben tartózkodó személyektől számított legközelebbi robbantási távolság. Ez az érték 1 kg töltet súlyig legalább 100 m és minden további 1 kg töltetre 100 m-rel növekszik!

Ide kell sorolni a jégrobbantást is. A jégrobbantást általában az árvíz elleni védelemben használják, mert a jég elleni védelem egyik leghatásosabb eszkö-

ze a robbantás. Az összeállt úszó jégtáblákat nagyobb dobótöltetekkel lehet felrobbantani. Ahhoz, hogy a jég felületén történő robbanásokról keletkező erős hullámok ne veszélyeztessék a közeli létesítményeket, a tölteteket nem szabad a létesítményekhez 50–100 m-nél közelebb dobni. Ehhez mindenkor figyelembe kell venni a víz sebességét is.

A víz alatt végzett robbantások hatásának korlátozására a veszélyeztetett létesítményeket légfüggőnnyel védik. A légfüggöny létrehozásához a meder alján perforált csőrendszerből sűrített levegőt áramoltatnak felfelé.

### *Egyéb katonai tevékenység környezetkárosító hatásai*

Lőszerraktárak, bázisok munkájukból adódóan, végrehajtják a felgyülemlett nagy mennyiségű használhatatlan lőszeranyagok (lőpor, robbanóanyag stb.) megsemmisítését. Ezek a megsemmisítések történhetnek égetéssel, robbantással, kiolvasztással.

A robbantás hatásaival az előbbieken már részletesen foglalkoztam. A továbbiakban nézzük meg az égetés és kiolvasztás káros hatásait környezetünkre.

#### *1. Égetés*

Égetésnél a nagy hőenergia-felszabadulás jellemző. A felszabaduló hőenergia nagy gyújtó hatással rendelkezik, mégpedig közvetlen és sugárzás útján.

Égetéskor tiszta területet kell felhasználni. Hatás szempontjából a hőszugárzás okozta gyulladásra kell elsősorban számolni, illetve figyelembe kell venni a biztonsági távolságok számításánál.

Különböző pirotechnikai eszközök égetéskor óvatosan kell eljárni, mert az égési hőmérséklet az elegyek alumínium és magnézium tartalma miatt 2000–3000 °C-ot is meghaladja. Továbbá a szétrepülés veszélyével is kell számolni.

Éppen ezért olyan segédeszközöket kell alkalmazni, amelyek megakadályozzák az elegyek szétrepülését és a környezetben található éghető anyagok felgyújtását. Ilyenek például:

- égető kemencék;
- égető tér betakarása rácsos szerkezettel, vagy dróthálóval.

Külön kell beszélnünk a robbanóanyagok égetéssel történő megsemmisítéséről. Elsősorban arra kell ügyelnünk, hogy csak kis mennyiségben – kb. 1–2 kg – gyűjtsünk meg robbanóanyagot, mert robbanásba mehet át az égés, nagyobb adag esetén. Csak olyan robbanóanyagot szabad égetéssel megsemmisíteni, amelyek láng hatására nem robbannak fel.

Másodsorban lehetőleg csak az olyan robbanóanyagokat semmisítsük meg égetéssel, amelyeknek az oxigén egyenlege pozitív. Vagyis a robbanóanyagban megtalálható az égéshez szükséges oxigén is, mert az égés nagy sebessége miatt az oxigén kívülről nem biztosítható, és ez az oxigén mennyiség elégséges is az átalakuláshoz. A leggyakrabban használt néhány robbanóanyag oxigén egyensúlya:

Trotil – 74;                      Hexogén – 21,7  
Nitroglicerin + 3,5;              Dinitro naftalin – 139,4.



Mint látható a legnagyobb mennyiségben használt robbanóanyag a trotil oxigén egyenlege is negatív. Ez azt jelenti, hogy égetéskor tökéletlen lesz az égés és ezért sűrű fekete füst keletkezik, amely nagyfokú környezet szennyezéssel jár. Ennek elkerülése végett a trotilt égetéssel lehetőleg ne semmisítsük meg. Helyette keressük meg a módját az ipari felhasználásnak. Végső esetben robbantással semmisítsük meg.

## 2. Kiolvasztás

A kiolvasztás nem más mint a robbanóanyag eltávolítása a lövedék, aknagránát testek üregeiből melegvízzel és gőzzel. A kiolvasztás művelete során az üzemszinten egészségre ártalmas gőzök keletkeznek. Ezért a mérgező hatású robbanóanyagok kiolvasztásánál a technológiai folyamatokat és technológiai berendezéseket úgy kell szervezni, illetve szerkeszteni, hogy a dolgozók mérgezési lehetőségét kizárja.

A kiolvasztott robbanóanyagot vaslemez tepsiben kell összegyűjteni, majd denmedés után ládába kell csomagolni. Komoly gondot okoz az elfolyó víz, mert igen nagy mértékben szennyezett. Különösen fennáll ez ammónium-nitrát és trotil keverékével szerelt robbanóanyagok esetében. (Például a 90/10 összetételűnél a robbanóanyag összmennyiségének 90%-a ammónium-nitrát). Az ammóniumnitrát oldatba megy át, szilárd rész csak a trotilból marad fenn. Az oldat nagy töménységű és erősen szennyezi a talajt, felbomlik a C/N egyensúly, ugyanis a talajba vitt szerves anyag lebontását végző baktériumoknak a testük felépítéséhez nitrogénre van szükség. Ha a szerves anyagban elegendő nitrogén van, akkor abból fedezik, ha nincs elegendő, akkor a talajból vonják el a növény elől. Ha a C/N arány nagyobb a növényben, mint 33, akkor csak N megkötés van, ha 17–33 közötti érték, akkor egyensúly áll fenn, míg ha 17 alatt van, akkor a növények által felvehető formába alakul át (3. ábra).

A talajvédelem érdekében az erősen szennyezett kifolyó vizet nem lehet közvetlenül a talajra engedni. Megfelelő gyűjtő tartályba vagy ciszternába kell felfogni, majd a folyadékot semlegesíteni kell. Semlegesítés után az ellenőrzést végre kell hajtani, megfelelő eredmény után a folyadékot tovább lehet engedni.

A fenti gondolatok közreadásával próbáltam érzékeltetni az MN-ben a képzés két nagy területét érintő tűzérési lövészeteknek, és a műszaki robbantások környezetünkre gyakorolt hatását.

A leírtakkal próbáltam rámutatni ezen hatásoknak környezetünket sok esetben károsan befolyásoló összetevőire. Próbáltam felhívni a figyelmet a negatív hatások csökkentésének lehetőségeire a végrehajtás folyamatában. A tűzérési lövészetek és műszaki robbantások vezetőinck tervező, szervező tevékenységében a jövőt illetően célszerű ezen szempontok szemelőtt tartására is törekedni.

### *A szövegben előforduló mértékegységek átszámítási tényezői SI rendszerbe*

1 cal	= 4,187 Joule (hőmennyiség meghatározására)
1 at	= 0,981 bar (nyomás mértékegység)
1 kp	= 9,81 N (erő mértékegység)

### *A szövegben előforduló szakkifejezések meghatározása*

*detonáció sebesség* = az a sebesség, amellyel a detonációs hullám egy robbanóanyagoszlopon keresztül halad.

*gázkifűvés* = a nem megfelelő fojtás miatt a robbanóanyag nem képes átalakulni, a robbantó lyukból égő robbanóanyag részek fújnak ki füst-, mérgező, nitrózus és szénmonoxid gázok kíséretében, tökéletlen hatás nélküli robbanás következik be.

*gáztérfogat* = a robbanáskor keletkezett gáz alakú bomlástermékeinek térfogata.

*oxigén egyenleg* = a robbanóanyag oxigéntartalmának viszonylagos meghatározására használt fogalom, amely a robbanóanyagban lévő oxigén feleslegét vagy hiányát jelenti, azzal a mennyiséggel szemben, amely a benne lévő szénnek és hidrogénnek széndioxiddá és vízzé való teljes oxidációjához szükséges.

*pirotechnikai elegy* = oxidáló és éghető anyagok keverékei, melyek égés közben fejtik ki a megkívánt pirotechnikai hatást.

*robbanóanyag* = minden olyan rendszer, amelyből megfelelő iniciálás, illetve indítóimpulzus hatására könnyen és pillanatszerűen szabadul fel a kémiai energia, magas hőmérsékletű, nagy mennyiségű gázfejlődés, jelentős térfogat- és nyomás-változás kíséretében.

*robbanásbő* = az a hőmennyiség, amely 1 kg robbanóanyag robbanásakor keletkezik.

*robbanási hőmérséklet* = az a legnagyobb hőmérséklet, amelyre a robbanási termékek a robbanáskor felmelegszenek.

(Az ábrák a folyóirat végén található!)

## Legenda és valóság a megsemmisült 2. magyar hadsereg ellátó rendszeréről

*Dr. Generál Tibor alezredes, a hadtudományok kandidátusa  
és Szauter Lajos százados*

### I. rész

*Az ellátás „megszervezése”. Előírások és a valóságos üzemanyag- és élelem-ellátás*

Hazánk népeit és nemzeteit – történelmünk során – az uralkodó osztályok hódító vagy a hódítás ellen védekező politikája, illetve a feltörekvő osztályok függetlenségi törekvései, számtalan kisebb-nagyobb háborúba vitték bele. Milliós nagyságrendben mérhető a harc téren, vagy a háborúval kapcsolatos tevékenységek során meghalt emberek száma.

Tény azonban, hogy Magyarország történetében uralkodó klikk soha annyi vért és könnyet nem sajtolt ki a népből, mint a Horthy-fasizmus 25 éves nemzetvesztő rémuralma.

Hazánkban sokan élnek még olyanok, akik katonaként megjárták a második világháború poklát. Az átélt borzalmak négy évtized távlatában is fakasztanak még könnyet, de a tragikomikum mosolyát is.

A halottakat a túlélők elsiratták. Ha sírjaik közös temetőben lennének, csupán a 2. magyar hadsereg halottainak százezernél több fejfa állítana örök mementőt.

Az életben oly sokszor meggyalázott magyar „bakát”, aki fegyver és lőszer híján, dermedt hidegben, a puszta életéért sem tudott küzdeni, az elmúlt évtizedekben egykori parancsnokai is „elsiratták”, s teszik ezt napjainkban is.

Az utóbbi években hiteles dokumentumokon kívül hazánkban és nyugaton egyaránt jelentek meg visszaemlékezések, tanulmányok a 2. magyar hadsereg harcairól és pusztulásáról.<sup>1</sup>

Horthy-Magyarország részvételét a második világháborúban az egyes szerzők nagyon sok oldalról közelítették és közelítik meg, a tényeket sokféleképpen csoportosítják, mivel minden visszaemlékezés, tanulmány befolyásolt a szerző világnézeti, társadalmi helyzetétől.

*Közleményeinkkel az a célunk, hogy a 2. magyar hadsereg ellátó rendszerének (mai kifejezéssel élve hadtápbiztosításának) kritikai bemutatásával szembeszáll-*

<sup>1</sup> — Lásd pl.: Dr. Horváth Miklós: A 2. Magyar Hadsereg megsemmisülése a Donnál, Budapest, Zrínyi, 1959., Nemeskürthy: Rekvium egy hadseregért.

junk azokkal az abszurd, tudománytalan nézetekkel, amelyek a pusztulás okát kizárólag a felszerelés, az ellátás hiányosságaiban keresik és magyarázzák.

Célunk továbbá, hogy – amennyire lehet – elvonatkoztatva a 2. magyar hadsereg hadművelési alkalmazásának politikai alapjaitól és összefüggéseitől, pusztán a „steril” katonai tevékenységből, mint drágán megfizetett „tananyag”-ból, a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának minden beosztottja okuljon és még árnyaltabban lássa munkájának közvetlen hatását a harcalkészültség magas szinten tartására, továbbá a harctevékenység sikeres hadtápbiztosítására.

Az általunk ismert hazai szerzők mindegyike kimondja, hogy a 2. magyar hadsereg pusztulása elsősorban nem az ellátás, hanem társadalmi, politikai, erkölcsi tényezőkben keresendő.

Ezzel szemben a nyugaton élő, s visszaemlékezéseiket napjainkban publikáló szerzők (így különösen „vitéz” kisbarnaki Farkas Ferenc vezérezredes és Adonyi-Naredy Ferenc is) igyekeznek saját személyük és egykori uraik szerepét a ma embere számára elfogadhatóvá tenni, ezért a politikai kalandorságot agyonhallgatják és részlettényezőket emelnek az általánosság rangjára.

Visszaemlékezéseiket az „Igazság Szolgálatában” cím alatt érdemes szó szerint idézni:<sup>2</sup>

*„...Katonáink és a felsőbb vezetés nem kódos eszmék és idegen érdekek szolgálatában hozták meg áldozatukat, hanem a trianoni igazságtalanság bilincseinek széttörése után meg akarták tartani az országnak azt, ami magyar volt évezredek történelmünk során. Mi is büszkéek lehetünk haderőnknek teljesítményére. Önmarcangolásra nincs okunk.”*

A tények meghazudtolását, az ellátás, a felszerelés hiányosságaira visszavezethető vereség magyarázatát legjobban cáfolja az a tény, hogy Hitler fasiszta hadserege a kor minden rendelkezésre álló technikájával fel volt szerelve, sorsa azonban a Szovjetunió megtámadásának pillanatában mégis megpecsételődött. Hogy ez időben és térben a 2. hadsereg pusztulásától eltért, abban valóban szerepe volt a felszerelésnek és ellátásnak, de a fasiszta fenevad „barlangjában történő teljes megsemmisítését” a korszerű fegyverzet és a jól szervezett ellátás sem tudta megakadályozni.

### *Készült-e a magyar gazdaság a háborúra*

A trianoni békeszerződés a magyar uralkodó osztályok kezét hosszú ideig megkötve tartotta, ezért sovíniszta, nacionalista politikáját katonai erővel nem tudta aláátásztani. A magyar uralkodó osztályok azonban soha, egy pillantra sem mondtak le a szomszédos népek elleni területszerzésről, e cél érdekében kihasználták a kezükben levő nevelési lehetőségek, tömegkommunikációs eszközök minden lehetőségét, teljes tárházát.

1938 tavaszára az egész világon, de különösen Európában felgyorsult fegyverkezés idején elérkezettnek látták az időt a hadsereg mennyiségi szaporítása mellett a minőségi fejlesztésre is. Március 5-én Darányi Kálmán miniszterelnök „győri” beszédében meghirdette a kormány fegyverkezési programját, mely öt év alatt egymilliárd pengő beruházását irányozta elő a hadsereg fejlesztésére. A leg-

<sup>2</sup> A magyar királyi fegyveres erők krónikája (München, 1977.)

felsőbb vezetés világosan látta a fegyverzet, felszerelés terén meglevő lemaradást. Az 1939. évi II. törvénycikk rendelkezései lehetővé tették az ország összes személyi, szellemi és dologi erőforrásainak beállítását a háborús készülődés szolgálatába. A győri program eredményeként a hadsereg megrendeléseit teljesítő iparágak új üzemeket létesítettek, termelésük jelentősen emelkedett, nőtt a kapacitás kihasználása, amelyek komplex hatása átmenetileg gazdasági konjunktúrát is eredményezett.

A magyar hadsereg szervezési, technikai lehetőségei azonban a trianoni szerződés és a magyar uralkodó osztályok korábbi politikájának eredményeként, az európai országokhoz viszonyítva, annyira elmaradott volt, hogy azt a rendelkezésre álló rövid idő alatt lehetetlen volt pótolni.

1938-ban a szudéta kérdés során kiéleződött német–csehszlovák konfliktus elősegítette a magyar vezetés számára revíziós törekvéseinek érvényesítését a felvidéken.

A kormány az 1938 augusztusi „Bledi egyezmény” hatására megkezdte a nyersanyagkészletek felhalmozását, szeptemberig pedig két és félszeresére növelte a működő hadiipari üzemek számát.

Az ország anyagi és személyi lehetőségei és az irredenta kardcsörtető körök kalandor elképzelései között azonban óriási ellentmondások voltak. Magyarország béke hadrendje a felvidék megszállásakor mintegy 100 000 fő katonát jelentett. Háborús szervezésre történő kiegészítéskor ez a létszám mintegy 33 dandárra nőtt volna, ugyanakkor a potenciális ellenség 60 béke hadosztállyal rendelkezett.

A fejlesztésben kétségtelenül elért eredmények ellenére, különösen a motorizálásban volt rendkívüli elmaradás. A bevonulás alkalmával a katonai kérdésekben képzetlen polgári lakosságnak is feltűnt, hogy a motorizált csehszlovák csapatok után olyan magyar katonai szervezetek jelennek meg gyalogosan és székéskaravánokon, amelyek az első világháborúban is elavultnak tűntek volna.

Csatay tábornok, aki megszemlélte a felvidéki megszállást, kénytelen volt megállapítani, hogy a szállítások korszerűtlensége miatt komoly ellenállás esetén az egész hadművelet állásharcba merevedett volna.<sup>3</sup>

Horthy-Magyarország politikai, de főleg katonai vezetői – teljesen eltérő katonapolitikai körülmények között – átvették a hitleri-Németország villámháborús doktrínáját. Ennek szellemében került sor a „Huba” elnevezésű hadrend felállítására. Ez nem volt más, mint az emberanyag kihasználása és az anyagi teljesítőképesség tekintetében az ország egyszeri, maximális erő kifejtése.

Amikor tehát arról beszélünk, hogy a 2. magyar hadsereg tartalékok nélkül „indított támadást” a Szovjetunió ellen, az okok viszonylagosan egészen ide vezethetők vissza. Meg kívánjuk azonban jegyezni, hogy a német „blitzkrieg” (világháború) terve –, amely egyébként megalapozottabb volt, mint annak magyar utánpótlása –, akkoriban időlegesen ható tényezőre alapult, mint az ellenfél hitszegő meglepése, ezért csak ott ért el időleges sikert, ahol komoly ellenállás nem bontakozott ki. A „Huba” hadrend célkitűzései anyagi okok miatt nem kerültek következetesen végrehajtásra.

A német „áldással” végrehajtott három bevonulás (Felvidék, Erdély, Délvidék) megmutatta azokat az alapvető hiányosságokat, amelyek úgy a szervezésben, mint az anyagi szolgálatban megtalálhatók voltak.

<sup>3</sup> Vö. Csíma János: Magyarország katonai részvétele a második világháborúban című műve vonatkozó részeivel.

Megállapítható, hogy az ország hadipotenciálja nem biztosította annak a már akkor is alapvető elvnek a végrehajtását, mely szerint a harcászati egységek és magasabbegységek közel azonos menetesség folyamatos tartását elérő szervezetekből álljanak. A végrehajtó tagozatok ellátását végző anyagi szolgálat szervezéséből teljesen hiányzott a gépjármű. A megnövelt személyi állomány és technikai eszközök ellátásának végrehajtására hivatott vonatalakulatok (mai szóval szállító alegységek) döntő többsége fogatolt (lóvontatású) országos járművekből (szekerekből) állott. Ezek hossza gátolta a manőverezést, a légi felderítés elől nem lehetett elrejtteni, nem utolsósorban pedig akadályozták a csapatok támadását, vagy üldözésbe való átmenetét.

A hadsereg járműállományára jellemző, hogy az 1940/41-es évre szóló szervezési intézkedésekhez készített elosztó az 1940. XII. 1-i helyzet szerint csak mintegy 1882 terepjáró tehergépkocsit tüntet fel a hadrendben.

Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy a ténylegesen meglévő hiányosságok ismeretében miért nem foganatosított a legfelső vezetés hathatós rendszabályokat? Úgy gondoljuk, elfogadható magyarázat, hogy óhajokból és kívánságokból nem lesz technika, ugyanakkor különböző rendszabályok csak akkor valósíthatók meg, ha megfelelő anyagi háttér áll rendelkezésre.

A magyar uralkodó körök – a román államvezetéshez hasonlóan – igyekeztek a riválisnál jobban kitüntetni magukat a Szovjetunió elleni agresszióban, így remélve nagyobb koncot szerezni az osztozkodásnál.

*Az anyagi szolgálattal szembeni követelmények és a valóságos helyzet a 2. magyar hadseregnél*

Az anyagi szolgálat részére kiadott utasítás<sup>4</sup> 9. oldal 1. §-a az anyagi szolgálat jelentőségét a következőképpen határozza meg:

*„... minden fontosabb katonai cselekménynek sikere lényegesen függ a célszerű anyagi előkészületektől, a szükségleteket kielégítő, lelkiismeretes anyagi megalapozástól. A legkisebb részletekig menő, tervszerű anyagi előgondoskodás képezi minden tervszerű intézkedésnek alapját. Az anyagi előgondoskodásokat, intézkedéseket, a többi intézkedéssel szemben, sajátosságuknál fogva, mindenkor jóval az események, illetve a szükségleti időpont előtt, előreláthatóan foganatosítsuk.”*

Úgy véljük, az utasítás egyértelmű és önmagáért beszél. Jogos tehát az a feltételezés, hogy az 1942. április 11-én a Szovjetunió területére 882 százttízengelyes katonavonattal induló 2. magyar hadsereg várható hadműveleteihez minden szükséges „anyagi előgondoskodás” megtörtént. Hiszen Szombathelyi vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke, 1942. április 11-i bizalmas parancsában<sup>5</sup> leszögezi, hogy az anyagi ellátás terén is mindent megtett a legfelsőbb vezetés annak érdekében, hogy a csapatok „minél gazdagabban bocsátassanak útra”. Érdemes felfigyelni arra a tényre, hogy Szombathelyi vezérezredes úgy hivatkozik a német vonalról történő ellátásra, mint amit teljes mértékben leszabályoztak. Történelmi tény azonban, hogy a 2. magyar hadsereg német vonalról történő ellátásáról szóló kormányközi szerződés csak 1942. május 20–22-én került Budapesten aláírásra. S az is tény, hogy a kivonulás időszakában a 2. magyar hadsereg várható alkal-

<sup>4</sup> 1936. évi 2700/eln. 1/c. számú körrendelethez A-65.

<sup>5</sup> Hadtörténeti Intézet Levéltár (továbbiakban: HIL), 1942. VKF 174.

mazásáról a németek nem adtak előzetes tájékoztatást. Ha visszaidézzük a korábban hivatkozott utasítás azon részét, hogy az anyagi előgondoskodásokat mindenkor jóval az események előtt foganatosítani kell, joggal vetődik fel a kérdés, hogy az ellátó szolgálat feladatismeret hiányában hogyan tud felkészülni e feladat teljesítésére?

Úgy a mozgósítás, mint az ellátás bonyolult ikrezési rendszerrel került végrehajtásra.

Ellátás tekintetében ez azt jelentette, hogy alapvetően német ellátás érvényesült a hadművelleti területen, a sajátos anyagokkal történő ellátás hazai területről, a fővezérség és a hadtest másodtörzsek által került utánszállításra. E két formát a helyszíni beszerzés egészítette volna ki.

Hogy mit jelentett már a felkészülés időszakában a tájékoztatás hiánya, bizonyítják a levezetett törzsgyakorlatok, hadijátékok, melyek alapvetően meleg éghajlati viszonyok feltételezésével zajlottak le. A vezetés úgy értékelte, hogy a hadsereg a Kaukázus vidékén folyó hadműveletekben kerül majd alkalmazásra. Ennek megfelelően gyakorolták a trópusi sisak viselését, a szunyogháló kihúzását, valamint a meleg éghajlati betegségek elleni védekezés módjait. Ha ez a „színi előadás” nem követelt volna százezernél több halottat, kedves és szellemes anekdóták valóságalapja lehetett volna.

A 2. magyar hadsereg problémái már a vasúti szállítások idején kiütköztek. Az 1942. évi nyári támadás tervezett időpontjáig csak a III. hadtest érkezett be, a második szállítási lépcső csapatai Gomeltől 1000 km-t gyalog, a páncélos hadosztály pedig 2000 km-t talpon tett meg a kijelölt tevékenységi körzetéig.

Az előkészítés színvonaláról képet kapunk, ha figyelembe vesszük, hogy április 11-én indult és július 27-én fejeződött be a csapatok kiszállítása.

Az anyagi szolgálat részére kiadott utasítás II. rész 19. oldalán található<sup>6</sup>:

*„... az anyagnyilvántartások és anyagjelentések célja a valóságos anyagi helyzetről – mennyiségi, hadihaszánálhatóság, teljesség tekintetében – tiszta képet és biztos alapot nyújtani ahhoz, hogy az anyagnak célirányos beszerzése, kiutalása, igénybevétele, kiegészítése biztosítva legyen. A nyilvántartások és a jelentések a rideg, valóságos helyzetet tárják fel. Szépitgetés, túlzás vagy a valóság eltitkolása végzetes következményekkel jár: bűn a hazával szemben, mert a vezetés hamis képet kap és e hamis kép alapján jut elhatározásra és intézkedik. Helytelen, felületes nyilvántartások és jelentések szerkesztői, ellenőrzői és a jóváhagyó parancsnok ellen szükség szerint fegyelmi vagy bűnvádi eljárást kell indítani.”*

A fentiekhez nem kívánunk véleményt mondani, úgy véljük, a különböző szolgálati ágak ismertetése majd megadja a választ.

*Üzemenyaggal történő ellátás helyzete:*

A szabályzat kimondta, hogy<sup>7</sup>

*„... a hadműveleteket az anyagellátás terén gondosan készítjük elő. Ne forduljon elő, hogy a hadműveletek az anyagi el-*

<sup>6</sup> 1936. évi 2700/eln. 1/c. sz. körrendelet.

<sup>7</sup> Határozványok a hadbiztonsági szolgálat ellátására.

*látás hiányossága, vagy az anyag elkésett utanszállítása miatt megbíúsuljanak. Viszont ne erőszakoljunk olyan hadműveleteket, amelyeket anyagilag megalapozni és táplálni nem tudunk. Az anyagi felvonulás biztosítsa a hadműveletek anyagi ellátását addig az időpontig, ameddig az utanszállítás megbízhatóan nem működik.”*

A 2. magyar hadsereg üzemanyaggal történő ellátása teljes mértékben német ellátó helyekről volt biztosítva. Természetesen a magyar állam ezért megfelelő-exporttal térített Németország felé.

Az Uriv-i hídfő elleni támadás 1942. július hónapban kezdődött meg. A nagytávolságú menetek után a csapatok felkészületlenül, a beérkezés után azonnal harcbevételre kerülnek. A 2. magyar hadsereg parancsnokság hadműveleti naplója alapján kísérik figyelemmel az üzemanyag-ellátást.

1942. VII. 11-én<sup>8</sup>

9.55 A vezérkar főnökének (ma hadsereg törzsfőnök – a megjegyzés a szerzőktől) jelentik, hogy az 1. pc. ho. üzemanyaghiány miatt áll.

12.17 Az 1. pc. ho. ismét üzemanyagot kér. Veress altábornagy közli, hogy üzemanyag és lőszer hiánya miatt nem tudja a támadást végrehajtani.

19.20 A VKF jelenti a HDS PK-nak, hogy a 19. k. ho. ellátása csak akkor lehetséges, ha a németek segítenek.

20.05 A HDS PK parancsa, hogy anyagi hiányok miatt a VII. hdt. addig nem mozoghat előre, amíg a németek nem biztosítják anyagi ellátását.

20.25 A VII. hdt.-tel közli a VKF: meg kell indulni, mintha anyagi zavarok nem volnának, de ha anyagot nem sikerül holnap biztosítani, akkor holnapután állj!

1942. július 25-én<sup>9</sup> a VII. hdt. részére papíron kiutalt üzemanyagból a németek részére a kiutalt mennyiséget át kellett adni, de ugyanakkor a meg sem kapott üzemanyagot az előljáró zárolta is. Gyimesy altábornagy, hadtestparancsnok jelentése meggyőzhet arról, hogy mit érez a parancsnok, ha csapatai üzemanyaghiány miatt teljesen ki vannak szolgáltatva az ellenség lövegeinek.

Az anyagi, azon belül különösen az üzemanyag-ellátás egyre rosszabbodó helyzete miatt Szombathelyi Ferenc vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke 1942 szeptemberi látogatása során tájékoztató megbeszélést folytatott az ellátást irányító parancsnoki állománnyal. Selyey vk. alezredes az általános helyzeten belül jelentette, hogy a téli készletek előreszállításában nehézséget jelentett az üzemanyag-kiutalás csekély mérve.<sup>10</sup> A gépjármű előadó (mai kifejezéssel: gépjármű szolgálat főnök – megjegyzés a szerzőktől) jelentése során kitért arra, hogy a kiutalt kis mennyiségű üzemanyag a bevezetett erős korlátozások mellett sem biztosítja a szükséges szállítások végrehajtását.

Idézzük a legilletékesebbet, a hadsereg főszállásmesterét (parancsnok hadtáp-helyettes – megjegyzés a szerzőktől):

13.000/2. hds. főszmstr. 42. XI. 5. sz.<sup>11</sup>

<sup>8</sup> HIL 2. hds. pság. Napló, 152. sz. mell. 5. doboz.

<sup>9</sup> HIL 2. m. hds. 5. doboz, 239. sz. mell.

<sup>10</sup> Ua., 7. doboz Napló, 854. sz. mell.

<sup>11</sup> Ua., 9. doboz 9/b. mell. 1061/ein. 2. hds. 1943. számhoz.



„... Különös hiányok kiemelése:

Üzemanyagból napi kontingensünket 70 m<sup>3</sup>-ben állapította meg a német parancsnokság, dacára a több ízben emelésre tett ígéretnek. Ezzel szemben október hónapban az átvonuló német alakulatoknak átadott üza. levonása után 52,5 m<sup>3</sup> napi üza-ot kaptunk. Ez a hds. szükségletét nem elégíti ki.”

16.000/2. hads főszállásmester 42. XII. 7. sz.<sup>12</sup>

„... az üzemanyag helyzet változatlanul feszült. A kiutalt üzemanyagunk egy részét német alakulatnak kellett részben véglegesen, részben kölcsönképpen átadni. A magyar vonalról igényelt és kiutalt motorolaj nem érkezett be, miután német vonalról még a 2<sup>0</sup>/<sub>0</sub>-ot sem kapjuk meg. A helyzet aggasztó...”

**Élelemellátás helyzete:**

A hadbiztonsági szolgálat feladata volt a csapatok étellel, ruházattal, felszereléssel és pénzzel való ellátása, valamint a gazdaszat-közigazgatási szolgálat vezetése és ellenőrzése. Idézet az utasításból:

„... az ételmezési szolgálat eredményes vezetése a csapat erkölcsi értékelésének és teljesítőképességének fenntartására igen nagy befolyással van. Jó ételmezés = jó szellem, nagyobb teljesítmény és eredmény, bizalom a vezetéssel szemben... Döntő barok előtt különösen bőséges, jó ételmezésről gondoskodjunk.”

Az ételmezést a kiszállítás után alapvetően a német ellátó szolgálattól, valamint helyszíni beszerzés útján kellett biztosítani. A hadi ételadagok megszóltak „Szabványos adag” és „Tartalék adag”-ra.<sup>13</sup>

**Összetételük: (grammban)**

Megnevezés	Szabványos adag	Tartalék adag	Kiegészítés tartalék adagról szabványos adagra
Kávékonzerv (2 adag á: 27 gr)	54	54	—
Marhahús (nyers állapotban)	300	—	—
Húskonzerv (hús és lé)	—	300	—
Főzelék (száraz)	200	—	200
Elkészítési cikkek:	Só	20	—
	Rántás liszt	20	—
	Fűszer (paprika, bors)	1	—
	Zsír	20	—
	Leveszöldség (szárfított)	1	—
	Hagyma	5	—
	Ecet	1 cl.	—
	Cukor	5	—

<sup>12</sup> Uo.

<sup>13</sup> Hadbiztonsági szolgálat.

Megnevezés	Szabványos adag	Tartalék adag	Kiegészítés tartalék adagról szabványos adagra
Kenyér	700	—	350
Kétszersült	—	200	—
Dohány	15	15	—

A német vonalról történő élelemellátás az áttérés után azonnal problémákat váltott ki a harcoló állománynál.

*Élelmezési hiányosságról jelentések:*

19. k. Hopk. (Szász ezds.)<sup>14</sup>

„... a 2. hds. 306/2. hds. főszállásmester 42. V. 2. sz. rendelete kapcsán jelentem, hogy a német élelmezésre való áttérés óta az illetményes napi adagot hiánytalanul még csak kevés alkalommal lehetett kiszolgáltatni a 19. k. ho. csapatainak. Egyes cikkekben (cukor, búspor, tojás, sajt, vaj, konzervek és fűszerek) csak nem rendszeres hiányok mutatkoznak. Súlyosítja az élelmezési helyzetet, hogy a legelől küzdők részére a harc helyzet folytán meleg étkezést naponta csak egyszer lehet kiszolgáltatni az esti órákban. Általában naponta 3.00-kor kerül kiosztásra a cukor hiányában élvezetellen reggeli, s az egész napi étkezési adag, mely a német napi adag vacsorarésze. Ez azonban még akkor is kevés volna reggel 3.00-tól este 20.00-ig egy harcoló embernek, ha teljes mennyiségben és rendszeresen lenne kiszolgáltatható. Ezen kívül ételhordók, főzöládák hiányában az sem biztosítható a széles kiterjedésű Don védelmében, hogy a küzdők a napi egy meleg étkezést élvezhető, meleg formában megkapják.

Ezek az élelmezési körülmények a harcok súlyát viselők erőállapotát igen hátrányosan befolyásolják. A továbbiakban ez az állapot nem tartható fenn, mert ez az állandó harcban álló egységek ellenálló erejét csökkenti, másrészt nem is tartom erkölcsösnek, hogy a harcoló csapat a számára amúgy is szokatlan, a mi élelmi adagunknál kisebb kiméretű napi adagokat se kapja meg.

42. VIII. 20. 09. 45.

Szász ezds.

19. k. hopk.”

A magyar katona, aki a fűszeres ételekhez szokott, naponta szalonnát evett nem tudta megszokni a német ételeket (nudel, kartofeln, dörrgemüse, general sos stb. – megjegyzés a szerzőktől) s ez hangulati tényezővé vált. Az élelemellátás rosszabbodása miatt a III. hdt.-nél 1942 július végén a parancsnok elrendelte a kenyéradagok csökkentését. A beérkezett jelentések alapján a csökkentett mennyiség mellett a minőség olyan volt, hogy a fogyaszthatóságot sem biztosította.

Az ellátás színvonalát jól tükrözi Szombathelyi vezérezredes 1942. IX. 13-i Tábournoki parancsa.<sup>15</sup>

<sup>14</sup> HIL 4. doboz. 497/19. k. ho. szmst. 42. VIII. 20.

<sup>15</sup> Ua., 7. doboz. Napló, 865. sz. mell.

„... a katonáknak, mint élő embereknek, megvannak a maguk igényei, melyeket feltétele nélkül ki kell elégíteni. Kiebezett és agyonhajszolt csapatokkal nem lehet eredményesen harcolni. Ezek a vezetés akaratát, ha ez mégolyan zseniális lenne is, nem képesek megvalósítani...”

S nem néhány száz ember élelmezéséről volt szó. Az 1941. IX. 1-i<sup>16</sup> élelmezési létszám 203 248 főt tüntet fel a hadrendben.

A magyar ember számára szokatlanul hideg tél, – 35–40 °C között váltakozott, az élelemellátás alapvető javítását követelte volna meg.

Ezzel szemben a stálingrádi harcok miatt a németek úgyszólván a minimálisra csökkentették a magyar csapatok ellátását. Meg kívánjuk jegyezni, hogy a katonaállományt nem váltották, tartalék nem létezett, a hiányos élelmezés miatt a személyi állomány legyengülése egyre súlyosabbá vált.

1942 XII. 31-én a hadsereg vezető hadbiztosa – látva a helyzetet javaslatot terjesztett fel a Honvéd Vezérkar főnöke részére.<sup>17</sup>

„... az elől küzdő csapatok teljesítőképességének fenntartása érdekében kérek sürgős intézkedést egyelőre 150 tonna szárazfőzelék és száraz tésztaféle soronkívül való kiszállítására. Szükségességét az alábbiak szerint indokolom:

1. Az első vonalban alkalmazott csapatok fokozottabb igénybevétele folytán részükre megállapított német hadi élelemdag kevés.

Ennek összetétele a magyar katona ízlésének nem felel meg teljesen és telítőképessége jóval kevesebb a megszokott magyar élm. adagnál.

2. Az elől küzdő csapatok a szokatlan, zord hideg és a nagyfokú igénybevételel, jagyott földben állások, akadályépítés, hóeltakarítás, kedvezőtlen elhelyezési, fűtési nehézségek és emellett állandó barci tevékenység, figyelő és járőrszolgálat miatt az illetményes élm. kiszabtnál bőségesebb ellátásra szorulnak, hogy az élet fenntartásához és a végzendő munkához szükséges, lényegesen nagyobb kalória-szükséglet fedezhető legyen.

3. Az eddigi tapasztalatok szerint a jelenlegi étkezés mellett különösen az elől küzdő csapatok erőállapota aggasztóan csökkent. Abban az esetben, ha a kért élm. pótlék nem kerülne kiszolgáltatásra, az elől küzdők erőállapotában olyan további csökkenés állna be, mely küzdőképességük fenntartását lehetetlenné teszi...

A németek az O. K. H. VII. hó 29-én kelt Gen. St. D. H. (Gen. Qu.) 821/13. sz. rendelettel elutasítanak minden javaslatot, mely főzelékadag fel-emelését kéri, tekintettel a készlethiányra és beszerzési nehézségekre. Német vonalról tehát nem számíthatunk a helyzet javulásával.

5757/2. hds, főszmstr. bbs. 42. XII. 31.”

Különösen súlyossá vált a katonák élelmezése az 1943. január 12-én megindult szovjet támadás után. A magyar csapatok hátraözönlése egyben azt is jelentette, hogy minden eszközt hátrahagyva menekültek a biztos halál elől.

A helyzetet jól tükrözi az 1943. január 19-i hds. hadműveleti napló<sup>18</sup>.

<sup>16</sup> Ua., 1. sz. mell.

<sup>17</sup> Ua., 10. doboz. 11. sz. mell.

<sup>18</sup> Ua. Napló. 46–47. oldalon.

„... a hds. erkölcsi és fizikai ellenálló ereje a folytonos harcok, a harcokocsikál vívott kilátás nélküli (nincsen már páncéltörő fegyver, ami a T-34 ellen védene) mérkőzések az egybetes igen nagy hideg és élelmezési nehézségek miatt a legkisebbre csökkent. Előreláthatólag a most még harc képes alakulatok is elvesztik rövid időn belül teljes ütőképességüket. Mindezek következménye sok helyen a legénység rendezetlen, menekülésszerű visszavonulása, visszaözönlése, melyet a helyenként alkalmazott legerélyesebb eszközök sem tudtak megakadályozni.

Az anyagi ellátás terén a nehézségek az utánpótlási lehetőségek és eszközök hiánya miatt fokozódnak.

Fokozta a nehézséget az is, hogy a mozgókonyhák túlnyomó zöme az ellenség kezébe jutott, a legénység elbagyta evőcsészéjét, tehát még a meglevő élelem elkészítése és kiosztása is lehetetlen. A hds. pság. szükség-eszközök kiméletlen rekvirálását a főszállásmester útján rendelte el.”

Tévesnek tartjuk azokat az állításokat, melyek szerint a szovjet támadás a 2. magyar hadsereget váratlanul érte. Úgy a csapatoknál, mint a hadsereg törzsben várták a támadást. Hogy az összeomlás nagyon rövid idő alatt bekövetkezett, azt – a szovjet fölény elsődlegessége mellett – a demoralizáltság és az általános elgyengülés okozta.

Hogy állításunkat alátámasszuk, idézünk Kovács vezérőrnagy Hadsereg vezérkari főnök 1943. I. 2-i telefonbeszélgetéséből<sup>19</sup>

„... 17.20 a VKF közli a főszállásmesterrel a 12. k. bo.-nál megejtett vizsgálat nagybani eredményét:

A legénység a neki járó „Szabványos adag”-ot megkapta. 1-2 napig nagyon egyhangú volt. Érezni lehetett továbbá a kenyéradag-korlátozást is. Ezzel szemben megállapítást nyert, hogy a „Szabványos adag” egymagában nem elegendő. A száma- és fűtőanyaghiány igen nagy. Egy század pld. 2 m<sup>3</sup> fát kapott, melynek nagy részét fedezék építéséhez kellett felhasználni. Ezt a csapat nagyon megérzi, mert az emberek fűtetlen bunkerokban a földön kénytelenek hálni. Ugyanez a helyzet a lőtáppal is, mely a lovak lassú, de biztos pusztulására fog vezetni.

Ugyanakkor a malária és a bélburut is járványszerűen fellépett a legénység-nél, mely azután a nagymérvű végelgyengülésekre vezetett. A vez. orvos XII. 16-án jelentette, hogy a 18/III. zlj.-nál bármikor lehet számítani 20-30 ember halálával végelgyengülés végett.”

A fenti telefonbeszélgetés 10 nappal előzte meg a támadást. Kovács vörgy. a támadás után a 12. k. ho. tevékenységét mégis elítélte, amikor nem volt képes az ellenséggel szemben komoly ellenállást tanúsítani.

A puszta létért való embertelen küzdelemben ki törődött már a kényelmes irodában olyan szépen megfogalmazott elvvel: „döntő harcok előtt különösen bőséges, jó élelmezésről gondoskodjunk.”

A következő időszakban szerény kutatásaink eredményeihez mérten szeretnénk bemutatni a ruházati és egészségügyi ellátás néhány jellemző mozzanatát, valamint következtetéseket levonni, tanulságokat megfogalmazni az eredeti okmányok, továbbá a ma is élő egykori anyagi vezetők elbeszélése alapján.

(Folytatjuk!)

<sup>19</sup> Ua., Napló 20. sz. mell.



# A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

## Egység-akományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése a csapatok háborús anyag biztosítása rendszerében

### Harmadik rész

*Lex Mihály ezredes  
és Boros János mk. alezredes*

*A cikksorozatot azzal a szándékkal közöljük, hogy ezzel is teljesebbé tegyük a csapatok harc alatti feltöltése módszerei, eljárásai tökéletesítése érdekében az elmúlt években végzett elméleti és gyakorlati munkát és szélesítsük az e téren folyó vitát. A „Honvédelem” különkiadásában megjelenő, a csapatok komplex feltöltésével kapcsolatos konferencián elhangzottakkal célszerű összevetni ezen anyagot.*

*A szerzők a jelen cikksorozatban leszűkítve vizsgálják a problémát, nem elemzik a szélesebbkörű összefüggéseket, az egyéb-irányú következményeket.*

*Mindezek figyelembevételével ajánljuk olvasóinknak.*

*Szerkesztőség*

### *Egység-akományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése*

Az egység-akományok megalakításának különböző változatai – amelyek az átrakás nélküli szállítások végrehajtásának alapelemei lehetnek – az előzőekben bemutatásra kerültek.

Az átrakás nélküli szállítások szervezési munkáinak összefoglalása előtt azonban szükséges néhány olyan alapelv elemzése, amelyik közvetlenül kapcsolódik az egység-akományok alkalmazási feltételeihez és a csapatok „harc alatti” ellátásához. Ilyen alapelv pl. az „szakaszos terítő”, illetve a magasabbegységek utánszállítási tagozatában a „terítő” ellátás elve, rendszere. Ezen alapfogalmak használatára a cikksorozat első részében került sor – a „Következtetések az egység-akományok alkalmazására vonatkozóan” cím alatt –, azzal a hivatkozással, hogy részletes elemzésük a sorozat többi részében megtalálható lesz.

Nos, erre most kerül sor.

### *Mit jelent a „szakaszos terítő” ellátás elve*

Ismeretes, hogy az érvényben levő szabályzatok (utasítások) alapján a harcoló csapatok feladataik végrehajtásához szükséges anyagi eszközeiket a mögöttük „mélységben” lépcsőzve telepített (elhelyezett) ellátási forrásokról, anyagi bázisokról kapják (1. sz. ábra szerint) általában közvetlenül, illetve az ellátás szakaszos rendszerének megfelelően „fönről-lefelé”, adott konkrét helyzettől függően egy-egy ellátási szakasz megkerülésével, kihagyásával.

Az anyagi eszközök utánszállítása természetesen az ellátás rendszerének megfelelően ugyanúgy szakaszosan – központ-, Front- (Tábori hadtáp-), hadsereg-, hadosztály-, ezred-, zászlóalj utánszállítási tagozatain keresztül kerül végrehajtásra.

Az utánszállításra kerülő anyagi eszközök csoportjából – tömegét és sokféleségét tekintve – célszerű kiemelni a lőszeret. A lőszer egy meghatározott szintig alapvetően fajtánként – a felhasználók igényeinek megfelelően minimális csoportosítással – kerül szállításra. Ez a „határ” általában a magasabbegységek ellátó zászlóaljainál, az egységek ellátó századainál van. Ebben a rendszerben a gépesített lövész- és harcokocsiegységek számára a lőszer – a felhasználók érdekében alapvető – csoportosítását a magasabbegységek ellátó zászlóaljainál, a zászlóaljak részére pedig általában az ezredek ellátó századainál hajtják végre. A megfelelően csoportosított lőszer magasabbegység vonatkozásában pl. ugyanúgy szakaszosan (hadosztály-ezred-zászlóalj-felhasználó) kerül továbbszállításra, mint ahogyan az az előző tagozatokból történt. Ez a változat a hagyományos módszer.

A „szakaszos terítő” ellátás elve-rendszere alapján a lőszer szakaszosan kerül szállításra a magasabbegység ellátó zászlóaljáig, ott megfelelően csoportosítják, egységakományokba képezik, s a hadosztályoktól közvetlenül a felhasználókig (zászlóaljakhoz, harcjárművekhez) szállítják a magasabbegységek szállító járműveivel. (Lásd a 2. sz. ábrát.)

A „szakaszos terítő”, illetve a „terítő” ellátás (részletes elemzésére sor kerül) a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében – a lőszerellátás és -szállítás végrehajtására – egy olyan korszerűsített változat, mely a későbbiekben alapja lehet valamennyi anyagi eszköz (üzemanyag, műszaki anyag stb.) felhasználókhoz történő közvetlen kiszállításának.

*A „szakaszos terítő” ellátás és szállítás tevényt azt jelenti, hogy a lőszer magasabbegység raktáráig szakaszosan, majd ezektől a raktáraktól egységaktárakat „kihagyva” – átrakás nélkül – közvetlenül a felhasználókig kerül utánszállításra „terítő” elosztással, úgy, ahogyan a közvetlen felhasználók elhelyezkednek és megkívánják (a 2. sz. ábra szerint).*

A lőszer szállításért való felelősség természetesen továbbra is a magasabbegység PK HTPH kezében összpontosulna.

A „szakaszos terítő”, illetve „terítő” ellátás” elve és gyakorlata természetesen a hadosztály és az ezredek fegyverzeti szolgálata szervező és vezetési munkájának részletesebb elemzését (vizsgálatát) kívánna meg.

Az egységek fegyverzeti szolgálatai pl. a „szakaszos terítő” utánszállítási rendszerben lőszerellátás vonatkozásában mint „*alapvető átjáró állomások*” (információk vétele az alárendeltektől, azok feldolgozása és továbbítása az előjáróhoz, az ezredekénél levő lőszerartalékokkal való manőverezés, oszlopok átrendezése stb.) működne a „közvetlen felhasználók” és a magasabbegységek között.

A magasabbegységek fegyverzeti szolgálata viszont mintegy „lőszer szállítmányozó központ” (lőszerátvétel az előljárótól, tárolási, ellenőrzés, előkészítés, egységakomány-képzés, kiadás az alárendeltek részére stb. kötetmeit végrehajtva) biztosítaná a löszert közvetlenül a felhasználók részére.

A „szakaszos terítő” utánszállítások végrehajtásának jelzett módja természetesen feltételezi, hogy a hadosztály PK HTPH-ek élnek a saját és alárendeltségükben levő ezredek és szállító erői központosított felhasználásával (alkalmazásával).

Vizsgálat tárgyát képezhetné esetleg a szállító eszközök átrendezése a hadosztályhadtáp és az alárendelt egységek között.

Azt az alapelvet azonban ezen esetben is indokoltnak tartjuk érvényesíteni, hogy az ezredhadtápok rendelkezzenek olyan anyagi eszközkészletekkel (lőszer-tartalékokkal), amelyek az egységek viszonylagos önállóságát hadtáp szempontból biztosítják.

A löszernek egységakományokba való képzésével, a „terítő” ellátási rendszer alkalmazásával biztosítható lenne a hadosztály utánszállítási tagozatában az *át-rakás nélküli szállítások végrehajtásának egyik alapvető változata, a gépkocsi-cserés anyagátadási mód gyakorlati megvalósítása*, mely a közvetlen felhasználók számára mind a rakodási munkák csökkentése, a szállítási idő lerövidítése, mind az ellátottság „biztonsága” vonatkozásában igen nagy segítséget jelentene.

Amennyiben a magasabbegység ellátó zászlóalj raktáraitól – a „terítő ellátás” módszerével – kerülne a löszer utánszállításra közvetlenül a felhasználókhoz, akkor az átlagos szállítási távolság – beleszámítva az ellátó zászlóalj megengedett lemaradási távolságát is – kb. 10–20 km-rel lenne nagyobb a hadosztály szállító járművei számára, mint ahogyan az a jelenlegi szakaszos utánszállítások viszonylatában kialakult. Ezzel a többletfutással szemben viszont különböző olyan előnyök adódnak, amelyek elsősorban a harcoló csapatok esetében igen kedvezően befolyásolják feladataik végrehajtásának eredményességét.

*Ezek az előnyök a következők lehetnek:*

- a korszerűsített módszer alkalmazásával az ezred ellátó századánál löszerral összefüggő művelet, alapvető fizikai munka elmarad, tehermentesül a hadtáp a rakodási és a tárolási munkák alól, illetve az anyagok nyilvántartásával összefüggő feladatokra szűkül;

- figyelembe véve az ezred raktárainál eltöltendő műveleti időket, azokat összehasonlítva a 10–20 km-es nagyobb távolság befutásához szükséges idővel, megállapítható, hogy lecsökken a löszer szállítási ideje;

- megnő a harcoló csapatok anyagi biztosítotttsága löszer vonatkozásában, ugyanis a feladatok végrehajtásához szükséges készletek közvetlenül hozzájuk kerülnek eljuttatásra;

- növekszik az ezredhadtáp mozgékonyasága, mivel egy sor löszerkezelési művelettől felszabadul;

- a löszerellátás érdekében csoportosításával, egységakományokba való képzéssel járó tevékenységek zöme áttevődik a magasabbegység raktáraihoz, ahol kedvezőbbek a feltételek mind a rakodási munkák végrehajtásához, mind az ellátási feladatok teljesítéséhez (az erők-eszközök manőverezésével, főleg a szállító eszközök központosított alkalmazásával);

- növekszik a magasabbegység PK HTPH számára a járműállománnyal való manőverezés lehetősége, s a szállító eszközök központosított igénybevétele megbízhatóan alkalmazható;



- növekszik a szállító járműállomány szállítókapacitásának kihasználása;
- növelhető a szállító járműállomány karbantartási-javítási lehetősége, ugyanis magasabbegység viszonylatában kedvezőbbek a feltételek ezen munkák végrehajtására, mint az alegységeknél (ismeretes, hogy a gépkocsik az anyagi eszközök „mozgó raktárai”, ezért karbantartás és javítás esetén vagy a lőszerrel megpakott jármű megy a „javítóműhelybe”, vagy a javító-szerelő brigád megy a szerzámaival együtt a „lőszerraktár” körletébe).

Tovább lehetne bővíteni az előnyök sorát, azonban az alapelvek feldolgozásához az eddig összefoglaltak – úgy tűnik – kellő támpontot nyújtanak. Azt azonban feltétlenül tisztán kell látni, hogy a „szakaszos terítő” ellátás és szállítás vertikálisan érinti – az anyagi biztosítás rendszerében levő – valamennyi ellátási forrás munkáját lőszerbiztosítás vonatkozásában, a „terítő ellátás” elvét-rendszerét azonban alapvetően csak a maeg. elló. z.-tól a felhasználókig vizsgáltuk. Lehetőséget látunk arra, hogy az ezred ellátó százada saját készletéből az alárendelt szállító eszközeinek bevonásával főleg egyes zászlóaljainak közvetlen feltöltését lőszerrel hasonló módon oldja meg. A lőszer szállítmányok előkészítéséhez a harc közbeni települések (elhelyezkedés) alatti időt használják fel.

A magasabbegység utánszállítási tagozatában a „terítő ellátás” elve-rendszere alkalmazható a lőszernek mind hagyományos módon történt, mind egységgrakományokban való szállítása esetén. Amennyiben a lőszer egységgrakományokba összeállítva kerül közvetlenül a felhasználókhoz, akkor ez egyben azt a tényt is rögzíti, hogy az egységgrakományok képzése a magasabbegység ellátó zászlóalj raktárainál történik. Ezért a feltételeket ezen a ponton kell megteremtteni az egységgrakományok megalakításához mind személyi, mind technikai vonatkozásban.

A cikksorozat egyik alapvető célja az, hogy az egységgrakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő, átrakás nélküli szállításokat – egy-egy változatban – bemutassa, így a továbbiakban annak részletes elemzése következik.

#### *Egységgrakományokból összeállításra kerülő gépkocsioszlop tervezése átrakás nélküli szállítások végrehajtására*

Az átrakás nélküli szállítások végrehajtásra kerülhetnek az anyagi biztosítás rendszerében levő egy, vagy egymásután több (két-három) közbeeső anyagi bázis, ellátási forrás kihagyásával, megkerülésével. Az, hogy az anyagi eszközök átrakására hol és hányszor kerül sor, alapvetően attól függ, hogy ki a felhasználó, mi a feladata a harc-hadművelet megvívása idején, hol helyezkedik el „területileg” az ellátó anyagi forráshoz viszonyítva, milyen lőszerrel kap, és mennyit. Következésképpen az átrakás nélküli szállítmányok összeállítása és alkalmazása is alapvetően az előzőektől függ. A cikk közreadásának célja az, hogy egységgrakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő, átrakás nélküli szállításokat bemutassa a csapatok „harc alatti” ellátása során, – ezekből is kiemelve a gépesített lövész- és harcokocsi egységeket, alegységeket, ugyanis az egyik legbonyolultabb feladatnak jelenleg ezen csapatok lőszerellátása tűnik a harcban.

Az egységgrakományokba képzett lőszer szállítására sor kerülhet a „terítő ellátás” elve-rendszere alapján magasabbegység utánszállítási tagozatában (elemzésére már sor került), a „szakaszos terítő” eljárással akkor, amikor az egységgrakományokat hadsereg mozgóbázison, vagy attól még nagyobb mélységben, távolabb levő raktárakban képezik, majd ezeken a helyeken összeállított gépkocsioszlopok közlekednek egészen a felhasználókig, illetve a számukra megszabott pontokig.

*Egységakományokból összeállításra kerülő  
gépkocsioszlopok tervezése*

(Példa alkalmazásával bemutatva)

Az egységakományokat szállító gépkocsik oszlopba rendezése (egy változat szerint) a következő feltételek (elfogadott elvek) alapján történik:

– ládázott lőszerből, hagyományos kézi rakodással egységakományba képzett lőszerrel kerül feltöltésre a gépesített lövészhadosztály alárendeltjeiből hat első lépcső gépesített lövészzászlóalj és hat ( $3 + 3 = 6$ ) harcokcsizászlóalj;

– a gépesített lövészzászlóaljak egyformán (valamennyi) 0,25 ja. lőszer kapnak, ez zászlóaljanként egy-egy tehergépkocsi rakománynak felel meg (a valószínűségben ennek a többszöröse is lehet);

– a harcokcsizászlóaljak ugyancsak 0,25 ja. lőszer kapnak, ez zászlóaljanként négy-négy járművet jelent, vagyis összesen 24 gépkocsit;

– az egységakományok a HDSMB-n kerülnek megalakításra, következésképpen az MB-n összeállított gépkocsioszlop rakományának átrakása nélkül közlekedhet a megindulási ponttól egészen a felhasználóig, illetve a számukra meghatározott helyig;

– a lőszer a gépesített lövészzászlóaljak esetében közvetlenül a felhasználóig, a harcokcsizászlóaljak viszonylatában (harcokcsiezred alárendeltjeit értve ez alatt, a 3. sz. ábra szerint) a harcokcsiezred ellátó század körletéig kerül szállításra, ahol majd a konkrét helyzetnek megfelelően rendezik az oszlopot a harcokcsizászlóaljak helyeinek megfelelően.

A példában elfogadott hat gépesített lövészzászlóalj (mely a gépesített lövészhadosztály három gépesített lövészezredének két-két gépesített lövészzászlóalját jelenti), valamint a hat harcokcsizászlóalj (mely a harcokcsiezred három-, és a gépesített lövészezrednek egy-egy harcokcsizászlóalját tartalmazza) csak egy változat. Lehet az ellátandók (zászlóaljak) mennyisége bármennyi, kevesebb vagy több, ez gyakorlatilag az egységakományokat szállító járművek darabszámának módosításával (növelésével vagy csökkentésével) mindig a konkrét helyzetnek megfelelően, minden nehézség nélkül tervezhető.

A gyakorlat azonban azt igazolja, hogy harc alatt az alegységek (zászlóaljak, századok) feltöltésének szintje – fogyasztásuktól függően – állandóan változó, vagyis a zászlóaljaknak (harcjárműveknek) különböző fajta és különböző mennyiségű lőszerre van szükségük. Az egységakományok összetétel és mennyiség vonatkozásában úgy nyertek megalakítást, hogy tartalmazzák azokat az alapvető lőszerfajtákat, amelyekre a fogyasztóknak leggyakrabban szükségük lehet. Ezért az átrakás nélküli szállítványokból összeállításra kerülő gépkocsioszlopokat meg kell tervezni ellátandókra és anyagmennyiségre vonatkozóan (számvetésekkel) nyomtatványon úgy ahogyan a lehetőségek megengedik.

**T E R V**  
**az EGYSEGRAKOMÁNYBÓL összeállításra kerülő gépkocsioszlop állományának**  
**meghatározásához**

Fsz.	Ellátandó alegység (egység) megnevezése	Az oszlop állománya												Megjegyzés
		löv.-lőszer			av.-lőszer			hk.-lőszer						
		ja.	t (kg)	tgk. (db)	ja.	t (kg)	tgk. (db)	ja.	t (kg)	tgk. (db)	ja.	t (kg)	tgk. (db)	
1	Egy gl. z.	0,25	3207	1	0,25	1047	—	—	—	—	—	—	—	
2	Hat első lépcső gl. z.	0,25	19 242	6	0,25	6282	—	—	—	—	—	—	—	
1	Egy hk. z.	0,25	932	—	—	—	—	0,25	13 244	4	—	—	—	A hk. gpu. lőszer együtt kerül felra- kásra a 100 mm lö- szerekkel a 4 db gk-ra
2	Hat hk. z.	0,25	5592	—	—	—	—	0,25	79 464	24	—	—	—	
	Egységgrako- mányba rende- zett gk.-oszlop által szállított lőszer összesen:	—	24 834	3	—	6282	—	—	79 464	24	—	—	—	

A gépkocsioszlopba rendezve közlekedik: 30 db tgk.

Az oszlopban szállításra kerül összesen: 110 580 kg lőszer.

Példánkban ez a feladat az erre a célra készített TERV-nyomtatványon került megoldásra (az 1. sz. táblázat szerinti).

*A nyomtatványon megtervezett, egységakományokat szállító gépkocsioszlop összeállítása (a 3. sz. ábrának megfelelően) egy változatban a következő lehet:*

A hadsereg mozgóbázis előtt levő megindulási pontról induló oszlop élén halad az oszlop PK., majd öt követi a gépesített lövészzászlóalj löszerét szállító 6 gépkocsi. A gépesített lövészzászlóalj szállítmányai után következik a harcokcsizászlóalj löszerét szállító 24 tehergépkocsi, majd az oszlop végén halad a technikai zárórészleg. Lehetne az oszlop összeállításának olyan változata is, hogy járműcsoportok kerülnének megalakításra, pl. két gépesített lövészzászlóalj részére összeállított szállítmányok mögé kerülne besorolásra az egy harcokcsizászlóalj löszerét szállító 4 tehergépkocsi, és a mozgóbázison megalakított oszlop végén csak a harcokcsiezred zászlóaljainak löszerét szállító járművek közlekednének. Ennek a változatnak az alkalmazása akkor célszerű alapvetően, ha már az oszlop indulás előtti összeállításánál megbízhatóan ismert az ellátandók állománya, és a részükre átadandó löszer (egységakományok) mennyisége.

Az átrakás nélküli szállítmányok gépkocsioszlopát a megindulási ponttól az ellátandókhoz való megérkezésig „követni”, irányítani kell. Ennek a feladatnak a megoldásához a szállítónalakon minden olyan helyen, ahol az oszlop állományának „megbontására”, átcsoportosítására sor kerülhet (pl. ellátási források előtti útelágazásoknál, ellátandók elhelyezkedése előtt stb.) átrendező pontokat (ÁP) kell kijelölni.

Az átrendező pontok helyeit – mely gyakorlatilag egy-egy könnyen megjegyezhető útelágazás, közúti hurok, lakott területhez köthető műtárgy stb. – az oszlop PK részére pontosan meghatározzák. Az oszlop PK menetparancsában az oszlopban közlekedő szállító rajparancsnokoknak (gépkocsivezetőknek), technikai zárórészleg PK-nak az átrendező pontok (ÁP) helyeit, az ott végrehajtandó feladatokat pontosan meghatározza, ugyanis az oszlop állománya alapvetően ezeken a pontokon változik, általában csökken, mert a szállító járművek egy része rendeltetésének megfelelően, letér a menetvonalról.

#### *Az egységakományokat szállító gépkocsioszlop közlekedése*

Az eddigi összefoglalt példát továbbfolytatva, a hadsereg mozgó bázison oszlopba rendezett (3. sz. ábra szerint) és útbaindított járműállomány együtt közlekedik az első átrendező pontig (ÁP<sub>1</sub>). Ez a pont gyakorlatilag a magasabbegység ellátó zászlóalj raktárainak körlete előtt van. A löszerszállítmányok azonban nem a hadosztály részére érkeznek közvetlenül – a küldemények rendeltetési helyei az alárendelt ezredek zászlóaljainál vannak –, ennek megfelelően az első átrendező ponton az oszlop állománya nem változik, ezért az oszlop PK járműállományával megállás nélkül áthalad és közlekedik a következő átrendező pontig.

A kettes átrendező pontnál (ÁP<sub>2</sub>) az oszlop végén közlekedő – harcokcsilöszerből képzett egységakományokat szállító – tehergépkocsikból 12 jármű letér az útvonalról és önállóan folytatja menetét a harcokcsiezred ellátó század körletéhez, ahol majd átrendezik a harcokcsizászlóaljaknak megfelelően.

Az oszlop PK a gépesített lövészzászlóalj, valamint a gépesített lövészezredek harcokcsizászlóaljainak löszerét szállító járművekkel tovább közlekedik a

következő átrendező pontokig (a 3. sz. ábra szerint) és a „terítő ellátás” elvének megfelelően a zászlóaljnak átadja a lőszer, vagy járművekkel együtt ott hagyja az alárendelteknek. Az átadás-átvétel végrehajtása után az oszlop PK öszszegyűjti a leürített vagy üres járműveket és visszatér a számára meghatározott körletbe.

A levezetett példa alapján bemutatásra került az egységakománnyok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállításoknak egy másik változata. *A lőszer szállító gépkocsioszlop a HDS MB-n került összeállításra, s rakományával a badosztály és ezred ellátó kötelekek raktárain „áthaladt”, anélkül, hogy rakodásra, ellátás érdekében csoportosításra ezeken a helyeken sor került volna.*

A bemutatott példa alapján a gépesített lövészhadosztály első lépcső zászlóaljai, vagyis a közvetlen felhasználók részére a lőszer *mélysegből*, a „szakaszos terítő” ellátás *elvé-rendszere* alapján átrakás nélkül került utánszállításra és átadásra.

Az eddigiekben összefoglalt átrakás nélküli szállítások alapjai „hagyományos” kézi rakodásra kialakított egységakománnyok alkalmazásával kerültek bemutatásra.

A rakodólapok alkalmazásával kialakított egységakománnyokat szállító gépkocsioszlopokat ugyanúgy célszerű külön megtervezni (ellátandók és anyagi eszközök mennyisége vonatkozásában), ahogyan az a hagyományos kézi rakodás esetében történt. Az egységakománnyokba képzett lőszer mennyisége nem változik, de a gépesített lövészzászlóaljak viszonylatában azonos lőszer szállításiához a szükséges szállító járművek száma megkétszereződik. Következésképpen a szállítási terveket ennek megfelelően kell kidolgozni, az oszlopok anyagi-technikai, egészségügyi biztosítását az állomány módosulásának figyelembevételével kell szervezni. Továbbá a rakott rakodólapok mozgatásához rakodógép szükséges.

A feladat végrehajtásához szükséges járulékos eszközök (rakodólap, pántológép, heveder stb.) mennyisége, vagy pl. a rakodógépek darbaszáma mindig attól függ, hogy az egységakománnyok hány db harcjármű, gépesített lövész- vagy harcokszászlóalj részére, s milyen mennyiségben kerülnek átadásra. Az előzőekben bemutatott példa alapján összesen 12 zászlóalj vár feltöltésre. Amennyiben az átadásra tervezett lőszer rakodólapok alkalmazásával kerül egységakománnyokba – mivel ezek a zászlóaljak területileg elkülönülnek egymástól – minimálisan 12 olyan rakodógépre van szükség, amilyen vagy a szállító járművekre van szerelve, vagy azokkal együtt mozog, oszlopban, az anyagátadási helyekre. (Ezek hiányában a rakodólapokról kézi erővel kell a lőszer lerakni, átrakni.)

A rakott rakodólapokat szállító gépkocsioszlop összeállítása csak nagyságrendben és a szállító járművek milyenségében tér el az előzőekben ismertetett változatoktól. Az oszlop közlekedésének rendje teljes mértékben azonos a hagyományos, azaz kézi rakodásra tervezett egységakománnyokat szállító gépkocsioszloppal.

## *Következtetések*

1. A csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében, a csapatok „harc alatti” ellátásában meghatározó szerepet játszhat az átrakás nélküli szállítások módszerének alkalmazása. Az már beigazolódott, hogy a csapatok ellátási rendszeréből a rakodási munkákat nem lehet kiküszöbölni, meghatározott területeken viszont adott a rakodások csökkentésének lehetősége, s itt jelentkezik az átrakás nélküli szállítások gyakorlati alkalmazásának előnye, szükségessége.

2. A korszerű haditechnikai eszközök rendszerbe állításával egyre nagyobb mértékben növekszik a felhasználásra kerülő anyagi eszközök tömege. Addig, amíg a felhasználókhöz eljut pl. a lőszer, aránytalanul megnő, mintegy halmozódik a rakodási munkák volumene, ugyanakkor csökken az ellátás végrehajtásához szükséges idő minden területen. A probléma megoldását nem elegendő kizárólag a rakodási munkák gépesítésének fejlesztése útján keresni, az anyagi biztosítás rendszerének egészét célszerű vizsgálat alá venni, különös tekintettel a végrehajtás módszerének, formáinak fejlesztésére, további vizsgálatára.

3. Az átrakás nélküli szállítások gyakorlati végrehajtásának egyik alap-eleme a különböző egységakományok kialakítása. Ezen a területen célszerű az átrakás nélküli szállítások gyakorlati alkalmazásának további kutatása, széles körű véleménycserék szervezése.

4. Az anyagi biztosítás rendszere korszerűsítésének vizsgálata csak komplex szemléletben, az anyagi biztosítás teljes vertikumában lehet megbízható, eredményes.

A cikksorozat végére érve célszerű visszaemlékezni az első részben összefoglaltakra. Alapvető célunk volt lőszer-utánszállítás vonatkozásában az átrakás nélküli szállítások megoldásának kutatása, egy-egy változat bemutatása. Ehhez a feladathoz szükségessé vált a különböző egységakományok megalakításának vizsgálata, mint az átrakás nélküli szállítások egyik alapfeltételének megteremtése.

A kutatási munkák során csak az ellátás érdekében csoportosítással kialakításra kerülő egységakományok szükségességével, ellentmondásaival foglalkoztunk, végig szem előtt tartva azt a kitűzött célt, mely csak a gépesített lövész- és harc-kocsizászlóalj (egy-egy harckocsi) „harc alatti” lőszerrel való feltöltésével foglalkozik. Ismeretes, hogy a harc-hadművelet megvívása folyamán felhasználásra kerülő lőszerből a gépesített lövész- és harckocsicsapatok fogyasztása csak egy rész. A tűzérségi, légvédelmi, vagyis egy szóval illetve –, a többi lőszer átrakás nélküli szállításával tudatosan nem foglalkoztunk. Az legyen a jövő feladata.

A felmerült problémák átfogó vizsgálatához a megoldási módokat ki-munkálásához szándékoztunk hozzászólni, vizsgálati szemléletünk, problémamegközelítési felfogásunk közreadásával.

(A mellékletek a folyóirat végén található.)

## **Az MN tárolási részrendszerében (kaposvári magasabbegység) lezajlott korszerűsítési folyamat elemzése, a tartalékok kihasználásának lehetőségei**

*Magyar János mk. főhadnagy*

A HM Direktíva követelményként határozta meg, hogy az 1976–80-as időszakban „*Kedvezőbb feltételeket kell teremteni a tárolás, az anyagmozgatás... a területi ellátási rendszer kiépítéséhez, a szállítások gazdaságosabb végrehajtásához.*”

Gyakorlatilag ennek a jegyében indult és valósult meg a kaposvári magasabbegység raktárkorszerűsítési programja. Az elért jó eredmények ellenére nem állhatunk meg, a továbblépés lehetőségeit kutatni kell, a tartalékokat meg kell kereshnünk, ki kell használnunk.

A cikk első részében elméleti jellegű feldolgozásban próbáltam magát a korszerűsítési programot elhelyezni az MN tárolási és anyagmozgatási rendszerében, illetve elméleti síkon egy fajta értéklést kívántam adni, a létrejött korszerűbb tárolási formának. A második részben gyakorlati lehetőséget mutatok be, a jelenlegi általános helyzethez könnyen igazítható tartalék-kiaknázási módszerre.

### *A tárolótér korszerűsítés értékelése*

Jelenleg az MN tárolóterének korszerűsítése technikai–műszaki értelemben a közelmúltban kialakult helyzetben két fázisban hajtható végre. A harmadik fázis már komplex rendszerelméleti értelemben vett ellátási korszerűsítést jelent (a tárolást is, mint technológiát belcértve).

A technikai–műszaki értelmezés némi magyarázatra szorul. Gyakorlatilag a tárolási rendszert a jelenlegi helyzetben korszerűsíteni kétféleképpen lehetséges: egyrészt a tárolási rend (mint rendszerelméleti fogalom) megváltoztatásával (pl.: átszervezéssel, új nyilvántartási rendszerekkel... stb.); másrészt a tárolóberendezések (raktárak) technikai–műszaki színvonalának (pl.: Dexion–Salgó elemek, különféle magas állványok stb.) emelésével. A valóságban többször előforduló változat az, amikor mind a tárolási rend, mind annak technikai–műszaki színvonala együtt változik a kihasználtság és a hatékonyság pozitív irányába. A kaposvári magasabbegység esetében a tárolótér technikai–műszaki színvonalának emeléséről volt szó, amely a meglévő raktárak korszerűbb berendezését jelentette; a tárolási ellátási rend kérdéseiben nem történt alapvető változás (kivételt képeznek a laktanyahadtáp keretei között működő katonai szervezetek).

Az első fázis a Kaposváron befejezett korszerűsítési folyamatban: a meglévő fázis az első fázis „finomítását” a tárolási mutatók javítását a rejtett tartalékok engedte határértékig tartalmazza. A harmadik fázis (a jövőre vonatkozólag) az MN tárolási és ellátási rendjének (további permanens technikai-műszaki színvonal emelése mellett) komplex megváltoztatását jelentené (ATB... stb.).

Az első fázis a Kaposváros befejezett korszerűsítési folyamatban: a meglévő raktárak korszerű berendezése (Dexion-Salgó elemek, raklapok, magasítók, nehézállványok alkalmazása), mely lehetővé teszi a rendelkezésre álló rakodótér (hasznos rakterület) mind alapterületi, mind mélységi (magassági) kiterjedésének a lehető legjobb kihasználását. Természetesen az anyagok (nehéz anyagok) mozgatását, mivel elsősorban a magassági kihasználás nő meg, (különbféle magasállványok) gépi úton kell megvalósítani. Erre konkrét példát szolgáltatnak az egységek technikai anyagraktárai, ahol a nehézállványokra a rakodólapon levő földarabokat csak gépi erővel (különbféle emelővillás targoncák stb.) lehet felrakni, illetve felhalmozni.

Az emelővillás targoncák és egyéb anyagmozgató gépek rendszeresítése többekévvé a korszerűsítéssel párhuzamosan valósul meg. Ez a párhuzamosság feltétele is egyben a korszerű tárolási rend első fázisa végrehajtásának. (A tapasztalatokat a kaposvári magasabbegység 1979. szeptember 30-ával lezárult korszerűsítési programjából nyertem.)

Célszerű lenne - véleményem szerint a jövőben az eddigieknél erőteljesebben - a KSZF-ségnek a kizárólagos *csereszabotosság*, illetve ahol lehet a *típusazonosság* elvét szigorúan követni. Ezt a kaposvári magasabbegység esetében is jó lenne megvalósítani. Egységes, gazdaságos, hatékony javítóházist csakis a fent említett elvek maradéktalan betartása mellett lehet megtervezni. Ezen elvek meg-, illetve nem megtartása döntően befolyásolja a javítás és a szervizhálózat távlati fejlesztési koncepcióit. (Véleményem szerint a fenti elvek jelenleg nem érvényesülnek, nem szükséges bizonyítani, hogy ilyen heterogén gépparknak amilyen nagy a típuszórása, olyan nehéz az egységes szervizhálózatát létrehozni.)

A korszerűsítés első fázisa gyakorlatilag folytatható az eddigi tapasztalatok alapján MN szinten is. Nyitva kell azonban hagyni azt a lehetőséget, hogy a második és harmadik fázisban végrehajtandó korszerűsítési feladatok átfedhetők legyenek. Ezt a lehetőséget konkrétan aláírással az egyenlőtlen raktározási színvonal. Pontosabban léteznek olyan raktárak, amelyek - ha a kapcsolódási rendszerek is felfejlődnek (gyűjtés-terítés-központ stb.) - azonnal beilleszthetők lennének a „*harmadik fázisba*”.

A „*második fázisban*” gyakorlatilag további finomításokat kell végrehajtani a meglévő, már korszerűbb tárolási rendszeren a kihasználtság további fokozása érdekében. A kihasználási fokon túlmenően a raktáregységeken belül az anyagmozgási útvonalak minimalizálását kell elérni, ezzel az anyagok mozgási sebességét lehet jelentősen növelni. Így az éves kihasználtsági fokot is maximalizálni lehet, nem beszélve a jelentős energiamegtakarításról mind manuális, mind gépi értelemben véve.

*A tárolótér korszerűsítés elméleti alapjaiboz*

A kaposvári magasabbegység mintegy 25%-os tárolótér-kapacitás megtakarítást tudott felmutatni az áttérés „első fázisában”. A *rejtett tartalékok kiaknázásával további 10%-os* tárolótér-kapacitást lehet felszabadítani, illetve megtakarítani.



A rendszer finomításának első lépéseként adatokat kell gyűjteni a raktárak „feltöltöttségi” fokának időbeli változásáról. Célszerű az anyagmozgást egyéves keresztmetszetben vizsgálni (egyedileg raktáranként!), így megállapíthatók a szűk keresztmetszetek, pontosabban a maximum, illetve a minimum pontok.

A raktárak maximális feltöltöttségi állapota adja meg a rejtett tartalékok reális maximumát. Csak erre az állapotra szabad tartalékokat maximalizálni (becsülni), egyéb törekvés hamis eredményre vezethetne.

Természetesen ez az állapot a raktár statikus helyzetére vonatkozik, nem lett figyelembe véve a raktáron belüli anyagmozgás, a raktárak anyagmozgási dinamizmusa. A dinamikus tényezők hatására a kihasználható tartalék (egy-két kivételtől eltekintve) feltétlen csökkenő tendenciát mutat átlagában, vagyis a dinamizmus negatív hatással (lehet) van a kiaknázható tartalék maximumára nézve.

A felmérések csak akkor adnak reális keresztmetszetet, ha mind a statikus, mind a dinamikus tényezőket figyelembe vesszük.

A statikus mutatót egyszerűen képezhetjük ( $K_s$ ), ha a raktár tárolásra felhasználható maximális köbtartamához ( $A$ ) viszonyítjuk (lásd: normáldiagram 8. old.) a raktárban ténylegesen az adott pillanatban tárolt anyagok által elfoglalt térfogatot ( $C$ ).

$$K_s = \frac{C}{A}, (C < A,) - \text{feltétel érvényességét feltételezve}$$

Pl.: Adott raktárban adott anyagok raktározására rendelkezésre álló tér  $1000 \text{ m}^3$ . Ha a kiszolgálási-technológiai utak (stb.) által elfoglalt teret figyelembe vesszük az adott helyzetben, a kihasználandó tér  $800 \text{ m}^3$  lesz. Éves viszonylatban a raktárban tárolandó anyagmennyiség térkihasználásának maximuma  $650 \text{ m}^3$  volt.

$$a K_{s\max} = \frac{650}{800} = 0,8125 - 81,25\%.$$

A  $K_s$  értékét havi átlagos kihasználásra, vagy ha szükséges akár napi, nap-szaki bontásban is vizsgálhatjuk.

$$a K_{s\text{elméleti}} = \frac{650}{1000} = 0,65 - 65\% (K_{s\text{elmáx}} = 1,)$$

Jelen példánkban az elméleti tartalékot a  $0,62-1,0$  (elméleti) különbözetben találjuk egyrészt, másrészt pedig a gyakorlatban felhasználható  $0,8125-1,0$  (valóságos) között. Szervezéssel, korszerűsítéssel, új kiszolgálási technológiával lehet a tartaléksávot kihasználni és az optimumhoz közelíteni.

A statikus felmérés (analízis) nem ütközik különösebb akadályba. Egyszerűen az adott raktárban célszerűen, hónapos terminusban fel kell mérni, rögzíteni a raktár kihasználtsági fokát (ahol szükséges 6 napos, illetve napos bontást is lehet alkalmazni). Így összességében megfelelő keresztmetszetet lehet kapni a kihasználtság éves változásáról. A táblázatos nyilvántartáson kívül természetesen oszlopdiagramot, illetve normáldiagramot is lehet (kell) készíteni, amelyek egyszeri rátekintéssel is szemléletesen eligazítanak, ezenkívül kijelölhetők azon a statikus maximum, illetve minimum tartalék pontok. Mintaként a továbbiakban egy táblázatot, egy oszlopdiagramot, valamint egy normáldiagramot mutatok be: (Nem a példa adatai alapján.)

A Normáldiagram a(z) X raktár éves kihasználtsági fokának alakulásáról a 2. sz. mellékleten tanulmányozható.

A legrészletesebb normáldiagramot a napi mérések alapján lehet felfektetni. Nevezhetjük ezt a digramot bázisdiagramnak is hiszen megtörtént (éves) paramétereket rögzít, mely a következő terminus tartalék kihasználását segíti elő. Egyszerűen és könnyen kijelölhetők a maximumpontok, a pont(ok) x tengelyre párhuzamos érintője metszi ki (é max) a függőleges tengelyből (y) a maximumértékeket, illetve értéket. A rendelkezésre álló teljes kihasználtsági fok (A) és a maximumpont által meghatározott kihasználtsági érték ( $B_{max}$ ) különbsége adja a kiaknázható minimális tartalékot, az adott pillanatnyi helyzetben. Tehát a tartalék ( $T_{min}$ ):

$$T_{min} = A - B_{max}$$

Természetesen a görbe minden pontjához képezni lehet tartalékot. Az éves kiaknázható tartalék értéke a  $T_{min}$  és a  $T_{max}$  értékek között mozog. A görbe feletti terület a tartalékot reprezentálja a  $T_{max} = A - B_{min}$  mutatószámmal.

A teljes kihasználtsági fok megállapításánál feltétlenül le kell szögezni a következőket: 0 = üres raktárat jelent, 1 = teljesen kihasznált raktárat. A valószínű kihasználható érték 1-nél mindig kisebb, hiszen a raktáron belüli közlekedési utakra, kezelési helyekre (stb.) fenntartott területek (magasságok) levonódnak az egységből. A gyakorlatban mindig érvényes a  $T < 1$  állítás. (Ez alól kivételt képezhetnek azok a raktárak az MN-ben, amelyeket bizonyos „M” anyagokkal közel teljesen ki lehet használni. Ezek az anyagok azonban többnyire „önhordó” csomagolásúak, karbantartást nem igényelnek stb.)

A  $T = A - B$  (0/0) értékben megadott, illetve meghatározott tartalék egy raktárkapacitás lehetőség, amelynek kihasználását, az ezzel kapcsolatos technológiai műveleteket, azok milyenségét és sorrendjét az adott raktárobjektumokban egyedileg kell eldönteni.

A dinamikus kihasználtsági mutató ( $K_d$ ) képzésének kérdéseit az általános állásponttal ellentétben teljesen le kell szűkíteni a jelen probléma vizsgálatánál. A dinamikus jelentést egyszerűen csak egy adott raktárobjektumon belül mozgó olyan anyagféleségekre kell érteni, amelyek a raktárban tárolt egyéb anyagokhoz képest nagyobb forgási sebességűek, illetve a karbantartás (állagmegóvás) miatt többet „mozognak”, mint a raktárban tárolt egyéb anyagok. Nem célszerű a mozgatási utak figyelembevételével a tényező meghatározásánál, csupán a raktározandó állagból a dinamikusabban mozgó hányadot kell meghatározni. Ehhez az értékhez egyszerűen a statikus mutató mintájára ezen áruféleségek tégigényének a meghatározása útján juthatunk. Valójában a statikus mutató sem „statikus” abszolút értelemben, hacsak végtelen kis időintervallumokban (raktározási idő jelenleg) nem gondolunk. Jelen probléma tárgyalása megengedi a dinamikus hatásokat egyszerű dimenziójú figyelembevételét (pl.:  $m^3$ ). A dinamikus kihasználtsági mutató ( $K_d$ ): a raktározott anyagmennyiség dinamikusabb mozgó elemi anyagféleségeinek összessége (D):

$$K_d = D (m^3),$$

$$D = (c_1 + c_2 + \dots + c_n), (m^3)$$

ahol:  $c_1, c_2, \dots$ , a dinamikusabban mozgó anyagféleség köbtartalma.

A dinamikus mutatóból kiaknázható tartalékot általános érvényűen jelen esetben nehéz megfogni. Feltétlenül az adott raktárobjektum specifikumait messze-  
menően figyelembe kell venni. Pontosán ismerni kell a különféle anyagok raktáron  
belüli mozgási gyakoriságait. *A „dinamikus mutató” megmutatja, milyen mennyi-  
ségű (térfogató) anyagot kell koncentrálni a raktár kezelőhelye(i)nek (kiadó pult  
stb.) közelébe.* Ha ezt sikerül megvalósítani, akkor a kevésbé mozgó (esetlegesen  
inkurens), tehát immobilis anyagokat el lehet helyezni a raktár anyagmozgás  
szempontjából statikusabb (távolabbi) helyein is. Így feltétlenül csökkenteni lehet  
a kiszolgálási utakat és főleg a kiszolgálási időket, nem is beszélve a nagysúlyú  
anyagoknál megtakarítható mozgatási gépórakról.

Az anyagmozgás pontos dinamizmusának feltérképezése után a raktár ideigle-  
nes túlterhelése esetén esetleg a raktározási útvonalak egy megengedhető részét  
fel lehet használni tárolásra. Ez is tartalékkihhasználásnak tekinthető egy adott  
időszakra. A dinamizmus ismerete valójában a kiszolgálási és tárolási idő csök-  
kentése terén lehet döntő, az itt feltárható tartalékok a raktár teljes értelemben  
vett kapacitására (éves, napi stb.) hathat kedvezően.

A kaposvári magasabbegység raktáraiban bevezetett technikai-műszaki érte-  
lemben vett korszerűsítés kedvezően hatott a kihasználtság (statikus) fokának ja-  
vításában. Az előzőekben taglalt statikus kihasználtsági fok elemzésével objek-  
tumonként (raktáranként) megvizsgálva a kérdést, *további mintegy 10%-os táro-  
lói kapacitás szabadítható fel a magasabbegység szinten.*

a) A konkrét elemzés feltételezi az alkalmazott korszerű raktári berende-  
zések (Dexion-Salgó állványok stb.) lehető legjobb kihasználását; különösen a  
tárolódobozok (MHD, Ratamobil stb.) maximális kihasználása a döntő. Meg kell  
valósítani a több kisebb, vagy közel azonos nemű anyagok egy dobozban történő  
tárolását, ezeket a doboz címjegyzékeken együttesen kell feltüntetni (a gyakorlat-  
ban előfordult, hogy pl.: 1 db 18x28x17 cm-es dobozban 1 db (egy!) kis kézi  
franciakulcsot helyeztek el, ami a doboz gyakorlatilag 0 kihasználását jelentette).

b) Bátrabban kell hozzányúlni a Dexion-Salgó elemek variálhatóságának kér-  
déséhez. *A további tartalék kihasználásnak fontos eleme ez a kérdés.* Senki nem  
állíthatja, hogy a meglehetősen inhomogén anyagok (különféle méret, súly stb.)  
tárolása a Dexion elemeken a legjobb kihasználást eredményezi rögtön az első  
összeszerelés alkalmával.

*Összefoglalva:* a tartalékok kihasználásának, figyelembe véve az előzőekben  
leírtakat és a jelenlegi raktározási helyzetet, (ott ahol a korszerűsítési program  
már befejeződött) két alapvető lehetősége van gyakorlatilag:

*Az egyik lehetőséget* (a kihasználtság, valamint a tárolás dinamizmusa isme-  
retében) *a Dexion-Salgó elemek variációs alkalmazása* (intenzív lehetőség!) je-  
lenti. Szinte teljes bizonyossággal állítható, hogy az első összeszerelés nem adja  
meg a lehető legoptimálisabb állapotot. A finomítás során bátran lehet és kell is  
a polcmagasságokat, állványtávolságokat stb., változtatni a lehető legjobb kihasz-  
náltság elérése érdekében.

*A másik lehetőség a raktározási technológiában van.* Elemezni kell, hogy a  
korszerűsített raktár (-ak) a rendelkezésre álló erőkkel és eszközökkel hogyan  
oldja meg a feladatát. Keresni kell azokat a mennyiségi és minőségi lehetőségeket  
a technológiákban, melyek alkalmazásával további tartalékok használhatók ki.  
Az elemzést elemenként (objektumonként) kell végezni, de nem függetlenül a  
kapcsolódó rendszerektől.

A technológiában rejlő tartalékok és a DS-elemek variációs lehetőségei adják együttesen, egymástól kölcsönösen függően a gyakorlati lehetőségét a raktárgondok további enyhítéséhez.

*Utóirat:*

A valóságban – a kérdés elméleti részén túlmenően – a gyakorlatban pozitív eredményt e területen csak az adott raktárobjektumban tevékenykedő személyi állomány (raktáros(ok) érhet el abból az álláspontból kiindulva, hogy a kérdéses raktárobjektumra vonatkozó anyagmozgás és az összes raktározással kapcsolatos paraméter – információ közvetlen birtokában ők vannak.

A napi feladatokon túlmenő tartalékfeltárási és kihasználási tevékenység jelen ösztönzők mellett nem lenne népszerű feladat. Célszerű lenne, hogy minden elért tartalék feltárási  $\%$  után pénzjutalomban részesüljenek az e témában eredményt elérő dolgozók.

Természetesen az a helyes, ha nem lineárisan határozzuk meg a jutalom növekedést a százalékos növekedési lépcső arányában, hanem valamivel intenzívebben. Ennek egyszerű magyarázata az, hogy a nagyobb tartalék  $\%$  kiaknázás és a kihasználás négyzetesen nagyobb feladatot is jelenthet.

*Megjegyzés:* A továbbiakban kiaknázható tartalék közelítőleg  $10\%$ -os értékét a vizsgált magasabbegységénél megvalósított korszerűsítési program gyakorlati adataiból, valamint a helyszíni tapasztalataim alapján becsléssel nyertem.

(A mellékletek a folyóirat végén találhatóak.)



## HASZNOS TAPASZTALATOK

*Tisztelt olvasók!*

Napjainkban a népgazdaság területén igen széles körű mozgalom bontakozott ki a gazdaságosság, a takarékoság, az újítás és bárminemű ésszerűsítés eredményeinek megismertetésére, a hasznos tapasztalatok közreadására.

Ezt a széles körű társadalmi megmozdulást kívánják kiterjeszteni a Magyar Néphadseregben is a különböző szintű párt- és tömegszervezeteink. Erre hívta fel a figyelmet, illetve mozgósított – *a felső- és középszintű gazdálkodó szervek képviselői részére 1981. február 26-án tartott pártnapon előadói beszédében* – a Honvédelmi Miniszter elvtárs is.

A hadtápszolgálat valamennyi ágazatában a munkavégzés egyes területein tapasztalható túlterheltség csökkentésére, a munkahelyeken előforduló létszámi hiányok áthidalására, a gazdálkodás adta lehetőségek figyelembevételével, a gazdaságosságra, takarékoságra való törekvés érdekében igen sok, a gyakorlati életben hasznosított „ötlet”, „újítás” tapasztalható. Ezek közül jónéhány elgondolás, kísérlet, tapasztalat kellő figyelmet, és a szűk szakmai körökön túl, nyilvánosságot érdemel.

Ennek érdekében az MN Hadtáp Tudományos Tanács kezdeményezésére folyóiratunkban új „rovat”-ot nyitunk „*Hasznos tapasztalatok*” címmel. Célunk, hogy számonként 3–4 rövid, néhány soros, vagy oldalas közleményben bemutassuk azokat az újszerű kísérleteket, kezdeményezéseket, ötleteket, újításokat, illetve egyes területeken jól bevált tapasztalatokat, melyek várhatóan másutt is alkalmazhatók, illetve megvalósításuk módszere gondolatébresztők lehetnek. Ezzel is ösztönözve a szolgálatunk valamennyi területén, illetve szintjén tevékenykedő hivatásos és polgári dolgozóinkat a gazdálkodási, szolgáltatási tevékenységük hatékonyságának fokozására, további ésszerűsítésére vonatkozó törekvéseik szélesebb körű kibontakoztatására.

Kérjük szerzőinket, olvasóinkat, hogy – az új rovat életben-, illetve szinten-tartása érdekében – szolgálati tevékenységüket érintő területken bárminemű új ötleteiket, hasznos tapasztalataikat kötetlenül, röviden írják le és közreadás céljából küldjék meg szerkesztőségünk címére.

*A szerkesztőség*

## Ötletek az ételmezési szolgálatnál

1. Az építő csapatok vonatkozásában létrehozásra tervezett báziskonyha a működési területek körzetében központi helyen tevékenykedne. Itt a főzés egységes étlap alapján az igényeknek megfelelően történne. Az elkészített ételek hőtartó edényekben kerülnének kiszállításra étkeztetési időszakonként a munkaterületen levő alegységekhez. A szállítást zárt felépítésű (hőtartó) kisméretű étel-szállító gépkocsival lehet megoldani irányjáratokkal. Ebből következően az alegységeknél csak melegítőkonyha, valamint étkezde működne.

2. Újszerű megoldásként mutatkozik a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, hogy a hallgatók önállóan – a szükségletnek megfelelően – adagolják a reggeli ételkészítési cikkeit (a tartósított hentesárak kivételével). Ezzel a módszerrel bizonyos mértékben csökkenteni lehet az ételhulladékot, illetőleg a megmaradt ételkészítési cikkeit – mivel azok az étkezőkkel nem érintkeznek – visszavételezésre, s az eltarthatóságot figyelembe véve újból felhasználásra kerülnek.

Az 1979. december 10-én bevezetett rendszerről Sztankovics Tibor alezredes hadtápfőnök elvtárs adott tájékoztatást, melynek lényege a következő:

- az állomány étkeztetése önkiszolgáló rendszerben történik;
- a reggelire kiadásra kerülő felvágott és sajtféleségeket 2-4 dkg-os szeletekre vágják és nagyobb edényekbe a tálalópultra helyezik, amelyből a higiéniai szabályok betartásával, tehát villával, mindenki szükséglete szerint szed a tányérjára;
- az osztó pultok fölé plexi lapokat helyeztek el, ezen keresztül az étkező látja mit szed tányérjára, és az étel védve van a cseppfertőzés ellen;
- ilyen módon kerül biztosításra disznósajt, tepertő, pörcc, tejtermékből a vaj, valamennyi sajtféleség, a kockasajt kivételével, kisebb adagokra vágva a főttkolbász és krinolin, valamint a körözött is;
- a reggelihez biztosított folyadékot, tejet, teát, műanyag bögrékbe szintén a tálalópultra teszik, és mindenki szükséglete szerint vesz belőle;
- a kiutalványozott anyagmennyiség egy része kerül csak felszeletelésre az étkezés kezdetére, a további szeletelés a szükséglet szerint történik úgy, hogy a folyamatosság biztosítva legyen;
- a megmaradt anyag utalvány alapján a raktárba visszavételezésre kerül;
- ha több az igény, mint a kiutalványozott mennyiség, akkor a szükséges anyagot póttartalványokon kiadják, de erre időben kell intézkedni, hogy az étkezés folyamatossága biztosítva legyen;
- a rendszerből adódik, hogy a szükségletnél nagyobb mennyiséget kell a raktárba biztosítani, tehát megfelelő tartalékkal kell rendelkezni az esetleges póttartalványozás miatt, de ez a mennyiség ha megmarad, ugyanúgy, mint a visszavételezett anyag a büfé rendszerű vacsoráztatásnál felhasználható, ahol követelmény, hogy négyféle választék egészen az utolsó étkezőig legyen biztosítva. Ilyen esetekben előfordul, hogy 5-6 féle választási lehetőség van, ami még kedvezőbb helyzetet teremt.

### *Tapasztalatok:*

- az étkező állomány részéről teljesen megszűntek a reggeli étkezéssel kapcsolatos panaszok, jóllakottan, megelégedetten hagyják el az éttermet és jó közérzettel kezdik meg a napi kiképzési feladatokat;

- minden étkező az igénye és szükséglete szerint vesz a kitett mennyiségből,  
- az első hónapban december 10-31-ig ez az étkeztetési rendszer 20 ezer forint megtakarítást eredményezett és ennek alapján került sor a véglegesítésre; így az ételhulladék gyakorlatilag majdnem teljes egészében megszűnt;

- 1980. január 1-től október 31-ig, tehát 10 hónap alatt a reggeliztetés illetménye: 3 196 254,50 forint. Ebből 373 244,62 forintot takarítottak meg, ami az illetmény 11,6%-a;

- a reggeli étkeztetés két turnusban történik, az elsőben a sorállomány, a másodikban pedig a hallgatói állomány. Az önadagolós rendszer bevezetésével az eddig biztosított 30 perc étkezési időt 40 percre kellett növelni, mivel lelassult az adagolási ütem;

- négy osztóhelyet alakítottak ki, a hallgatói századok étkezdébe érkezését ellépcsőzték, ezáltal biztosítani tudják a torlódásmentes, folyamatos adagolást. Minden század részére külön asztalsor van biztosítva, melynek terítéséről saját maguk gondoskodnak;

- a négy osztóhelyen a régi rendszer szerint 3-3 főre, tehát összesen 12 főre volt szükség, hogy a napirendben biztosított időben az ételosztást folyamatosan lehessen biztosítani, a jelenlegi ellátási körülmények között, viszont elegendő 2-2 fő, vagyis 4 fővel kevesebb a feladat végrehajtásához.

#### *Feltételek az új étkeztetési rendszer végrehajtásához:*

- megfelelő osztóhelyek kialakítása, amely a főiskola étkezdéjében biztosított;

- az étkeztetés megszervezése, folyamatos biztosítása és ellenőrzése az élelmezési szolgálatvezető és étkezdevezető jelenlétével, mert csak így valósítható meg a helyzetnek megfelelő azonnali és operatív intézkedés és az ellátás zavartalansága;

- az étkező állomány politikai felkészítése, hogy ne pazaroljanak és ne vigyék ki az étkezdéből a reggelire biztosított anyagot, csak annyit vegyenek el, amennyit az étkezdében elfogyasztanak;

- parancsilag biztosítani kell az alegységek vezettségét (a századparancsnokok, vagy helyettese a szolgálatvezető köteles az étkezésnél jelen lenni).

#### *Az elért megtakarítás felhasználása*

- a sorállomány részére a teljes munkanapokra - hétfőtől péntekig - a hallgatókkal azonos tízórait biztosítanak 2,- Ft értékben;

- a hallgatói állomány részére a hat órás, vagy annál hosszabb időtartamú terepfoglalkozásokra a századparancsnokok igénylése alapján 4-5 forint értékben tereptízórait biztosítanak (személyenként csomagolva két szelet kenyér között felvágott, ami a terepen könnyen fogyasztható);

- a teljes állomány részére hetente két alkalommal saját készítésű cukrászsüteményt biztosítanak.

#### *Következtetések:*

- az új önadagolós reggeliztetési rendszer közmegelegedést váltott ki és jó hatással van az állomány hangulatára;

- sikerült megoldani az igények és szükségletek szerinti ellátást, valamint az ésszerű takarékos gazdálkodást;

- megfelelő szervezettség és vezettség mellett biztosítható az ellátás zavartalansága;



- a kellő tapasztalatok megszerzése után, a szükséges értékelések és elemzések alapján lehetőség van a továbbfejlesztésre, egyrészt a reggelineél a többféle választék biztosítására és a büfé rendszerű vacsoráztatásnál is az önadagolásos rendszer bevezetésére, vagyis a szükséglet szerinti ellátás megoldására;

- bizonyos időszakok elteltével - félévenként - célszerű a tapasztalatok alapján az ételreceptúra módosítása, vagyis a tervezett kiszabatok közelítése a tényleges felhasználáshoz, hogy kevesebb anyagot kelljen pótutalványon kiadni, illetve a raktárba visszavételezni.

Ezen étkeztetési forma további kísérletezést és adminisztratív kimunkálást igényel a társadalmi tulajdon védelme érdekében is. Az elgondolásukat első sorban tanintézeteknél lehetséges tovább kísérletezni.

## **Anyag-börze az MN Hadtáp Kiképző Központban**

### *A tanintézet vezetésének tájékoztatója*

A különböző ellenőrzések és laktanyaszemlék során megállapították, hogy a szolgálati ágaknál a kiképzési alosztálynál, valamint az alegység raktárakban sok elfekvő, felesleges anyagokat tárolnak, amelyeket az anyagfelelősök nem használnak.

Felmerült az a gondolat, hogy a polgári vállalatokhoz hasonlóan úgynevezett „anyag-börzés” készítenek elő, ahol az elfekvő készleteket, anyagokat át csoportosítják olyan szervek részére, akik ezeket az anyagokat hasznosítani tudják.

Az elképzelést az intézet vezetése megtárgyalta, azt aktuálisnak tartotta, jónak ítélte meg. Ezt követően megkezdődött a szervezési munka. Az elfekvő, felesleges anyagok felmérésére megfelelő szakmai és helyi ismeretekkel rendelkező szakértői bizottságot jelöltek ki. A bizottság vezetője a felméréssel kapcsolatos elgondolását jelentette, majd jóváhagyásra került a felmérés végrehajtásának terve.

A felmérési munka 1980. 11. 03-tól 11.25-ig tartott. A bizottság minden raktárhelyiséget - az anyagfelelősök jelenlétében - ellenőrzött. A felmérési munkáról az előtalált anyagokról részletes kimutatást „jelentést” készített. Ebben 108 fajta anyag szerepelt, például: diavetítő, gépkocsi diagnosztikai műszerek, kiképzési anyagok, különféle faanyagok stb. Az anyagok nagyobb része használható volt, kisebbik része kiselejtezésre kerülhetett.

1980. 12. 02-án „anyag-börze” napot tartottak. Ezen részt vettek a szolgálati ág vezetők, alosztályvezetők, zászlóaljparancsnokok. A börze előtt egy héttel a meghívottak részére kiadták a bizottság által készített jelentés 1-1 példányát. Így elegendő idő állt rendelkezésre a jelentés áttanulmányozására, valamint a hasznosításra tervezett anyagok kiválasztására.

Az „anyag-börzén” a jelentésben szereplő anyagok felsorolásakor - az illető anyagfelelős néhány mondatban tájékoztatást adott, hogy az anyagot milyen célra lehetne felhasználni. Ezután, akiknek szükségük volt rá - választhattak - a felkínált anyagok közül. A jelentésben szereplő anyagok kb. 40%-ára jelentettek be igényt. Így az eddig elfekvő anyagokból értékes, felhasználható anyagok váltak.

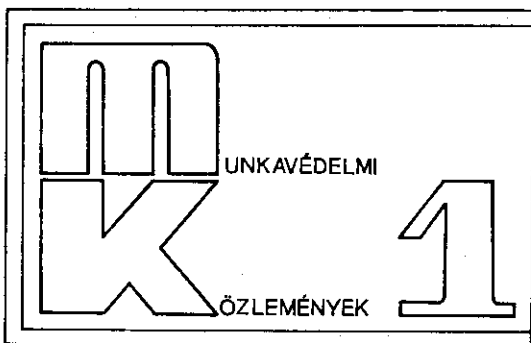
Az anyagok átadása, átcsoportosítása természetesen okmányváltás ellenében, a szabályzatoknak megfelelően történt. Azokat az anyagokat, amelyeket semmilyen célra nem lehetett felhasználni, kiselejtezték.

Az „anyag-börze” megszervezésével a következő célokat tűzték ki:

- a hasznosítható anyagok átcsoportosításával, felhasználásával jelentős pénzüsszeget takarítsanak meg;
- a felesleges anyagok kiselejtezésével megkönnyítsék az év végi vagyonfelmérő leltározás végrehajtását;
- megszüntetni a raktárak túlszűfoltóságát;
- megakadályozni a párhuzamos beszerzéseket a különböző költségvetési szervek között.

Az „anyag-börze” célját elérte, megismétlését minden év vége előtt tervezik.





*Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség  
baleset-elbárártási és munkavédelmi osztálya*

*Tartalom:*

1. A Magyar Néphadsereg I. Munkavédelmi Konferenciája
2. A csonkulásos balesetek alakulása a néphadseregben
3. Egy halálos baleset okairól (Farnadi Tibor mk. alez.)

## **1. A Magyar Néphadsereg I. Munkavédelmi Konferenciája**

1980 november 18-án az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség szervezésében került sor az egész néphadsereget érintő első MN szintű munkavédelmi konferencia megrendezésére.

A konferencián részt vett Csémi Károly vezérezredes elvtárs, honvédelmi minisztériumi államtitkár, Sólyom Ferenc elvtárs a SZOT munkavédelmet felügyelő titkára, Kádas István a Közalkalmazottak Szakszervezetének titkára és munkatársai, jelen voltak a meghívottak között nagy számban a Honvédelmi Minisztérium főnökei, a néphadsereg vezető beosztású parancsnokai.

Az előzetesen írásban közreadott vitaindító referátum, a beterjesztett szóbeli kiegészítés, valamint az elhangzott hozzászólások egybehangzóan kiemelték, hogy a munkavédelmi tevékenység a néphadseregben alapvető polirikai kérdés, eredményessége közvetlenül kihat a harcckészültségre, ezért a parancsnoki, vezetői teendők szerves részének kell tekinteni. A hozzászólók, köztük seregtest- és magasabbegység-parancsnokok összegezték az eddigi erőfeszítéseket, azokat hasznosnak ítélték és körvonalazták a soron következő feladatokat.

A konferencián Csémi Károly vezérezredes elvtárs hozzászólásában megállapította, hogy a munkavédelem területén a néphadseregben alkotó, széles alapokon nyugvó, szervezett és eredményes munka folyik.

Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség párt- és állami vezetése úgy ítéli meg, hogy az MN első munkavédelmi konferencia kedvező feltételeket teremt a gyorsabb ütemű előrehaladáshoz.

A konferencia vitaindító referátuma, az ahhoz fűzött szóbeli kiegészítés, valamint a hozzászólások ismertetésére a következő számokban térünk ki.

## 2. Csonkulásos balesetek alakulása a néphadseregben

Súlyosságuk, a munkaképességet maradandóan csökkentő következményeik folytán kiemelkedő figyelmet érdemelnek a csonkulásos üzemi balesetek, megelőzésükben a veszélyeztetett dolgozók, valamint a munkahelyi közösség és az egész társadalom egyaránt érdekelt.

A néphadseregi feladatok ellátása során bekövetkező sérülések egy része szintén csonkolódással végződik. Ezek jelentős hányada súlyos csonkolódás\*, sérülteik alkalmatlanná válnak a haza fegyveres szolgálatára, leszerelésük után pedig gyakran már eredeti szakmájukban nem helyezkedhetnek el. A csonkulásos balesetek megelőzése ezért valamennyi parancsnoktól, munkahelyi vezetőtől a szervezett megelőző munka további szélesítését igényli. Növeli ennek időszerűségét, hogy az ilyen balesetek egy része évről évre azonos okok miatt, illetve körülmények között fordul elő, valamint, hogy az összes csonkulásos balesetek száma folyamatosan növekszik.

A baleset minősítése	1976	1977	1978	1979
Szolgálattal, munkával összefüggő	40	36	52	46
Szolgálattal munkával nem összefüggő	3	9	7	18
<b>Összesen:</b>	<b>43</b>	<b>45</b>	<b>59</b>	<b>64</b>

Különös figyelmet érdemel a szolgálattal, munkával nem összefüggő csonkolódások számának emelkedése.

A baleset-megelőzés esélyeinek növelése érdekében ismerni kell a néphadseregben előforduló főbb csonkulásos balesettípusokat, azok számszerű alakulását, bekövetkezésük okait. A vizsgálat tárgyául a legtöbb csonkulásos balesettel terhelt 1979-es évet érdemes választani.

A baleset súlyosságának alakulására vonatkozó főbb jellemzőket az alábbi táblázat szemlélteti.

Év	Csonkulásos balesetek		Kiesett szolgálati, ill. munkanapok		1 főre eső kiesett szolgálati napok		Tartalék állományba került	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a	fő	%
1978	59	100,0	2480	100,0	42	100,0	13	100,0
1979	64	108,5	2880	116,1	45	107,1	19	146,2

Ez évben a csonkulásos sérülések számszerű emelkedésén túl nőtt a sérülések súlyossága, jelentősen emelkedett azok száma akiket sérülésük miatt az egészségügyi szervek idő előtt kényszerültek leszereltetni.

\* Súlyos csonkulásos az a sérülés, amely a hüvelykujj, a kéz vagy a láb két vagy több ujjá nagyobbik részének, illetve az érzékszerv részleges vagy teljes elvesztésével jár.

A katonai szolgálattal, munkával összefüggő csonkulásos balesetek száma 1979-ben csökkent, de ez a kevésbé súlyos (főként a kézujj körömperce) csonkolódások számának csökkentésére vezethető vissza. A sérülések súlyossága azonban emelkedett: a kézfej, a kar, valamint a látás elvesztésével, tehát a súlyos egyéni tragédiákkal, a munkaképesség jelentős csökkenésével járó balesetek gyakoribbá váltak.

A balesetek során csonkolódott testrészek, valamint a sérültek állománycsoportonkénti megoszlása a következő:

Áll. csoport. Testrész	Hivatásos		Sor		Hallgató		Pa.		Összesen	
	1978	1979	1978	1979	1978	1979	1978	1979	1978	1979
Kézujjak, ujjak	2	2	39	27	1	1	5	3	47	33
Kézfej, kar			2	4					2	4
Lábfej, láb		1	3	2					3	3
Szem				5						5
Egyéb				1						1
Összesen	2	3	44	39	1	1	5	3	52	46

A csonkolódások mintegy fele a katonai szolgálat ellátásával járó munkatevékenységhez kapcsolódik, közel harmaduk közlekedés, hatodik pedig kiképzés során következett be. Néhány sérülés sportolás és egyéb, szabad időben végzett tevékenység közben történt.

A csonkulásos kimenetelű munkabalesetek főként a faipari, az építőipari, a konyhai, valamint a barkácsológépek üzemeltetésével függenek össze. Különösen sok csonkolódás történt a faipari gépek kezelése közben: minden negyedik faipari gépen, közülük minden második gyalugépen végzett munkához kapcsolódó baleset csonkolódással végződött. A balesetek okai közül főként a védőberendezések, védőeszközök hiányát, illetve alkalmatlanságát, a sérültek szakképzetlenségét, munkavédelmi ismeretek hiányát kell említeni.

Hangsúlyozottan kell kiemelni a szükséges ellenőrzések elmulasztását: az előírt parancsnoki és más vezetői ellenőrzések alkalmával a baleseti okok nagyrészt fel lehetne tártni, meg lehetne szüntetni.

A kiképzési, és egyéb katonai feladatok végrehajtása során elszenvedett csonkulásos balesetek okai között a biztonsági szabályok megsértése, a sérültek fegyelmezetlen magatartása és részben a gyakorlatlanság szerepelnek.

1979-ben minden tizenhatodik közlekedési baleset csonkolódással végződött. Az ilyen baleseti események gyakoriságukon túl a sérülések jellege, súlyos következménye folytán is kiemelkedő jelentőségűek. Számukat tekintve, a tehergépkocsin történő utazás, le-, felszállás, súlyosságukra nézve pedig inkább a vasúti utazás során elszenvedett csonkulásos sérülések érdemlik a fő figyelmet.

Az év folyamán négy alkalommal fordult elő, hogy szabadságra, vagy onnan vissza utazó katona a mozgó vonat alá került és kezét, vagy lábát a kerekek levágták. Az ilyen balesetek okait tekintve az ittasság, az elalvás, a sietés, – az elkésző katona meggondolatlan kapkodása – említhető.

Bár bizonyos feladatok végzésekor a gyűrűviselés évtizedek óta tiltott, mégis változatlanul magas a gyűrű által okozott csonkolódások, ujjleszakadások száma. Közülük továbbra is a gépjárművön való utazáshoz, a le-, felszálláshoz kapcsolódik a legtöbb sérülés. Az 1979. évi 12 gyűrű által okozott ujjcsonkolódás közül 8 gépjárműről való le-, illetve felszállás során történt.

*Néhány példa a szolgálattal, munkával összefüggésben keletkező csonkulásos balesetekre:*

– az MN 8931 Zalaegerszeg egységénél Stumpf István őrv. a harcjármű tárolóhelyre történő beállítását irányította. A szomszédos harcjármű figyelmetlen irányítása következtében Stumpf őrv. ujjá a két harcjármű közé- szorult és roncsolódott;

– az MN 7015 Budapest egységénél Lovas Lajos őrv. utazás közben a tehergépkocsi rakfelületén az utolsó padon ült, mint kijelölt szállítótér-felelős. Karjával szabálytalanul az oldalmagasítóra könykölt. Egy jobbra kanyarodó útszakasznál a szembejövő tehergépkocsi olyan közel került járművékhöz, hogy a hátsó sátorvasnak ütközött. Az ütközés következtében Havas őrv. bal karja széttroncsolódott;

– az MN 8920 Kiskunhalas egységénél Farkas Jenő honv. az asztalos műhelyben gyalugépen dolgozott. A gyalugép nem volt rögzítve, a védőlemez működése rendeltetésének nem felelt meg. A gép a gyalulandó anyagot kilökte a honvéd kezéből. Ujjá a késhez ért és csonkolódott;

– az MN 2. KAFÉV állományából Jakab László szakképzettség és munkavédelmi ismeretek nélkül habarcsszivattyú géppel dolgozott. A gépet meghibásodás miatt leállították. Jakab honv. a visszaeresztő csonkot szabálytalanul lecsavarta, a 8 m magas tömlőből visszafolyó malter kilövelt a berendezésből és Jakab honv. szemsérülését okozta;

– az MN 9027 Szombathely egységénél Sipos Károly honv. konyhai kisegítő munkán kenyérszeletelő gépen dolgozott. A gép kezelésére oktatást nem kapott. A mozgásban levő gépbe benyúlt és az két ujját roncsolta;

– az MN 2164 Vác egységénél Antal László honv. a gyűrűlevétel ellenőrzése után gyűrűjét az ujjára visszahúzta, amely leszállás közben beakadt a gépjármű plató peremébe és leszakította az ujját;

– az MN 7860 Budapest állományába tartozó Szabó József honv. jutalom szabadságra távozott. Utazás közben jelentős mennyiségű alkoholt fogyasztott. Ennek következtében – a vasúti utazás szabályait súlyosan megszegve – a vonat külső részén a kocsik lépcsőin kapaszkodva akart egyik kocsiból a másikba átjutni. A mozgó vonaton egyensúlyát veszítette és a kerekek alá került, melyek mindkét lábát levágták.

Évek folyamán emelkedő tendenciájú volt, 1979-ben ugrásszerűen megnőtt a katonai *szolgálattal, munkával nem összefüggő* csonkulásos sérülések száma.

Az elektromos berendezések általánossá válásával növekedtek az otthoni munkabalesetek, ezen belül azok a sérülések, amelyek barkácsológéppel, vagy házilag előállított, „fusított” faipari gépekkel végzett munkához – például egyszerű körfűrészsel végzett favágáshoz – kapcsolódnak. Gyakoriak a katonai szolgálat ellátásához nem kapcsolódó – például szabadság ideje alatt magáncélú utazások során elszenvedett – csonkulásos közlekedési balesetek.

Szükséges szót ejteni a légpuska-balesetekről: 1979-ben két katona veszítette el a szemévilágát légpuskával való felelőtlen játék következtében.

A katonai szolgálattal nem összefüggő csonkulásos baleseteknél a néphadsereg felelőssége ugyan nem áll fenn, azonban a balesetek következményei – az egyéni tragédiákon túl – súlyosan csorbítják a néphadsereg érdekeit is. 1979-ben 7 fő sorkatona került a katonai szolgálati idő letelte előtt tartalék állományba.

A súlyos, csonkulásos balesetek megelőzése csakis az általános baleset-megelőző tevékenység fokozásával oldható meg: tapasztalatok szerint a balesetek bekövetkezésekor a sérülés súlyosságát, kimenetelét nem befolyásolja semmi, az leggyakrabban csak a véletlenül múlik. Ezért az olyan eszközök használata esetében, illetve tevékenységeknél, ahol jellegüknek fogva gyakoribbak a csonkolódások csak valamennyi baleset megakadályozását megkísérelve érhető el eredmény. Ilyenek például a faipari munkagépek, a konyhagépek, ilyen a kézi anyagmozgatás, rakodás is. Ezért különösen fontos, hogy az általános kötelezettségeken túl a gyakoribb csonkulásos sérülés veszélyével járó feladatokhoz mindig biztosítottak legyenek a megfelelő védőberendezések, az egyéni védőeszközök, megfelelő állapotukat, előírás szerinti használatukat pedig rendszeresen ellenőrizték.

Minden veszélyes feladatot ellátó személy részére rendszeresen meg kell tartani a munkavédelmi oktatást. El kell érni, hogy az oktatott anyag mindenütt a konkrét veszélyek elhárítását vagy a veszélyes helyzethez való alkalmazkodás készségének kialakulását segítse, valamint, hogy a ritkán előforduló, veszélyes feladatok megkezdését mindig előzzék meg a baleset elhárításra vonatkozó eseti oktatások is.

A berendezések veszélymentes állapota, az állomány munkavédelmi ismeretei és a szabályok maradéktalan betartásának szándéka, a fegyelem a vezetői ellenőrzések alkalmával mérhető fel, javítható tovább. Szükséges, hogy az ellenőrzéseket határozott intézkedések kövessék. Ha a hiányosságok a szemlék ellenére is hosszú időn át fennmaradnak, ha az önmagukat és másokat is veszélyeztető, megrogzított szabályszegőket nem vonják felelősségre, nem parancsolják el a veszélyes berendezések mellől, akkor az a hiedelem keletkezhet, hogy az előírás szerinti gép állapot, a fegyelmezett munkavégzés, a biztonsági rendszabályok betartása nem is fontos igazán. Sajnos számos helyen ezt a hiedelmet csak egy-egy tragikus baleset képes szétoszlatni.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szabadságot, eltávozást megelőző eligazítások során részletesebben és határozottabban kell foglalkozni az utazás közbeni italozás veszélyeivel. Fel kell hívni a katonák figyelmét arra is, hogy az otthoni munkavégzés során körültekintően járjanak el különösen az olyan szakmai ismereteket igénylő, veszélyes feladatok esetében, amelyek végzésében nem rendelkeznek gyakorlattal.

Az általános baleseti helyzet javításának keretein belül a csonkulásos balesetek megelőzése valamennyiünk közös érdeke. Szükséges, hogy minden parancsnok, munkahelyi vezető mérje fel a felügyelte alá tartozó szolgálati munkafeladatok, illetve az ehhez kapcsolódó eszközök veszélyességét, a balesetek legvalószínűbb előfordulási lehetőségeit, és időben tegye meg a szükséges intézkedéseket a sérülések megelőzése érdekében.



### 3. Egy halálos baleset okairól

*Farnadi Tibor mk. alezredes*

A néphadsereg egyik intézeténél ez évben kazánfűtés során szénmonoxid mérgezés következtében életét veszítette egy honvéd. Az intézetnél – csakúgy, ahogy ez a néphadsereg más szerveinél is gyakori – kevés kazánfűtő alkalmazására volt lehetőség, ezért a fűtők munkájának megkönnyítése érdekében a sorállomány tagjaiból néhány főt, intézeti parancs alapján, segédfűtőként osztottak be a kazánhoz. A segédfűtők feladata az egyszerű fizikai munka elvégzése, kokszelőkészítés, salakkhiordás volt. Erről munkábalállításuk előtt – elmondásuk szerint – a segédfűtőket is tájékoztatták.

A haláleset napján a kazánok délutáni műszakra beosztott képesített fűtője – egy rendezetlen életű, italozó ember – fejfájásra panaszkodott, a munkaidő vége előtt haza akart menni. Ezért megkérte az aznapra beosztott segédfűtő honvédet, hogy ügyeljen a kazánokra. A teendőket számára el is mondta: este 20 óra körül tegyen mindkét kazánra 5–6 talicska koksztot, majd az alsó huzatszabályozó ajtókat zárja el, a kazánokat töltsse fel vízzel és a kémény járatába épített két szélső huzatszabályozót eressze le. (Ennek az a szerepe, hogy a huzatot lecsökkenti, így a kokszt lassan ég, és másnap reggel begyűjtés nélkül folytatható a fűtés.)

A fűtő, miután a honvéd, szabálytalanul elvállalta a fűtést, 18 órakor engedélyt kért az ügyeletes tisztától a munka befejezésére, aki, látva, hogy a kazán így sem marad kezelő nélkül, meggondolatlanul hazaengedte őt.

Az esti órákban a parancsnoki épület pincéjében elhelyezett kazánházból áradó, erős, szengáz szagra lett figyelmes néhány honvéd, akik a bűz okát keresve a kazánok előtt fekvő találták a segédfűtőt. A helyszínre érkező mentők már csak a halála valószínű okát, a szénmonoxid mérgezést állapították meg. Ezt a feltevést megerősítette szakvéleményében a boncoló orvos.

A kazánházi légtér elgázosodásának konkrét technikai oka valószínűleg az volt, hogy amíg a kazánfűtő a teendők elmondásakor a két ECA-IV. típusú kazánból álló egység két szélső huzatszabályozójának leszerelésére gondolt, addig ezen a szakképzetlen, gyakorlatlan honvéd kazánonként a két szélső, vagyis valamennyi huzatszabályozó leengedését értette: megtalálásakor ugyanis mind a négy szabályozó zárva volt. Bizonyára a szabályozók leengedése után nyitotta meg a felső koksztbetöltő nyílást, és kezdte meg a kazánok betöltését (6 talicska kokszt betöltése legalább 10 perc). Ez alatt a nyitott alsó huzatszabályozó ajtó és a kazántetőn levő betöltő nyílás által kialakult légjáratnál nagy mennyiségű gáz áramlott a kazánháza. Ettől a segédfűtő rosszul lett, eszméletét veszítette, majd a növekvő gázban meghalt. Megtálalásáig a kokszt betöltő nyílás nyitva maradt, rajta még nagy mennyiségű gáz áramlott ki.

A baleset okát vizsgálva megállapítható, hogy a konkrét műszaki ok maga is csak következmény. Az igazi ok az a szabályszegés sorozat, amelynek ismerete feltehetően tanulságokkal szolgál mindenki számára, akinek feladatkörébe kazánok üzemeltetése tartozik.

Alapvető szabályszegésnek a Katonai Általános Baleset-elhárító, és Egészségvédő Szabályzat (KÁBESZ) 8. pontjának megsértését kell tekinteni. A balesethez vezető tevékenység során az elhunytat olyan tevékenységgel foglalkoztatták, amelyhez az előírt és szükséges szakmai ismeretekkel nem rendelkezett. A gondjaira bízott kazán kezeléséhez a 9/1976. (XII. 19.) NIM számú rendelettel

módosított 2/1971. (IV. 28.) NIM számú rendelet 14/ A § „a” pontja alapján „Kisteljesítményű kazánfűtő” szakmai képesítés szükséges, enélkül senki sem kezelheti a kazánt. A rendelet előírását a kazán vizsgázott fűtőjének hivatalból kellett ismernie, ő azonban saját pillanatnyi érdekei miatt figyelmen kívül hagyta ezt a nagyon fontos szabályt. Meggondatlanságáért a törvény előtt kell felelnie, a vád ellene: foglalkozás körében elkövetett halált okozó gondatlan veszélyeztetés.

De a balesethez vezető kisebb súlyú mulasztások elkövetői valamennyien megszegték a KÁBESZ előírásait.

Fontos, hogy minden berendezés, gép közelében legyen olyan kezelési utasítás, amely alapján valamennyi kezelő félreérthetetlenül tájékozódhat az eszközzel kapcsolatos tennivalókról úgy az üzemeltetés, mint veszélyhelyzet esetén. Ennek a KÁBESZ-ban is megfogalmazott követelménynek a kazánházban kifüggesztett kezelési útmutatás nem tett eleget.

Nyilvánvaló, hogy a kötelező munkavédelmi szemlék színvonala, mélysége, részletessége elmaradt a szükségestől. Erre utal az alkalmatlan kezelési utasítás megtűrésén túl a kazánházban uralkodó – bár a halálessel közvetlen okozati összefüggésbe nem hozható – általános rendtelenség is.

Az elhunyt segédfűtő azáltal, hogy a szükséges szakértelem és végzettség hiányában elvállalta a fűtést, ugyancsak megszegte a KÁBESZ előírásait. Más, és széles körben érdeklődésre számot tartó kérdés lehet, hogy egyes szűkebb közösségekben a kialakított normákkal összeegyeztethető és célszerű viselkedés-e a szabályokra hivatkozva „kibúvót” keresni kisebb szivességek, vagy éppen egy rosszul meghatározott, csak szabálytalanságok árán végrehajtható feladat teljesítése alól.

Az sem biztos, hogy az elhunyt és a fűtők ismerték a KÁBESZ előírásait. A 32/1976. MN PÜSZF sz. intézkedés 20. pontja, valamint az intézet Parancsnoki Baleset-elhárító és Egészségvédő Utasításának (PBEU) 7. pontja szerinti munkavédelmi vizsgakötelezettségnek a fűtők nem tettek eleget, illetve ezekre vonatkozó okmányok nincsenek. Ugyancsak hiányzik minden olyan okmány, amely azt igazolhatná, hogy az intézeti parancs alapján segédfűtői munkára kijelölt állomány oktatása megtörtént. Pedig előírás van rá, de anélkül is nyilvánvaló, hogy az új, az eddigiektől eltérő veszélyes feladatok ellátását csak a feladathoz közvetlenül kapcsolódó, eseti munkavédelmi oktatást követően szabad megkezdeni. Ennek szabályos és főleg a veszélyekhez igazodó, tartalmas végrehajtására az oktatással megbízott elhelyezési szolgálat szakemberei nem fordítottak kellő gondot.

A fűtők munkája, illetve a munkafegyelem is több figyelmet érdemelt volna. Bizonyára hosszú időn át a követelménytámasztás, az ellenőrzések hiányában alakultott ki az a légkör, amelyben viszonylag ilyen egyszerűen nyílt mód a munka félbehagyására és a foglalkozás szabályainak ilyen súlyos megszegésére. Nem mentség, de valószínű, hogy e liberalizmus kialakulásában szerepe van a szakmára jellemző munkaerőhiánynak is.

A felsorolt okok mind közrejátszottak abban, hogy meghalt egy húszéves fiatalember, akinok felesége két kisgyermek felnevelésével maradt magára.

Az eset legyen súlyos figyelmeztetés mindazoknak, akikre mások munkájának irányítása tartozik: nem elég gyors intézkedésekkel a hatékony munkát elősegíteni, egyúttal meg kell szervezni a végrehajtó állomány életének, testi épségének, egészségének védelmét is. Az igazán hatékony feladatvégrehajtás – többek között – a biztonság megnyugtató tudatán, a kezelő állomány, illetve a dolgozók technikai eszközök iránti feltételen bizalmán is alapul. Ennek megteremtése a parancsnokok, munkahelyi vezetők egyik alapvető feladata.



# TÁJÉKOZTATÓ

## A rendszeresített hadtáp technikai eszközökről és anyagokról

A hadtápbiztosítás szerkesztősége egy régi adósságát törleszti azzal, hogy ismét rendszeresen bemutatja az új hadtáp technikai eszközöket. Először az elmúlt öt évben (1975–1980) rendszeresített hadtáp technikai eszközöket ismertettük. Jelenlegi számunkban a közlekedés szaktechnikai eszközök egy részét mutatjuk be. (Az MN vezetésének döntése alapján, a közlekedési és szállítási eszközökön kívül, a rakodásgépesítés és a konténerizáció profilgazdája az MN Közlekedési Szolgálat Főnökség.)

A szerkesztőség

### Közlekedés szaktechnikai eszközök

#### 1. Vasúti rögzítő eszköz-készlet

Típus: KG (4 típ. kerekes; 3 típ. lánctalpas)

Alkalmazása: Kerekes, lánctalpas haditechnikai eszközök vasúti szállításánál.

Rendeltetése: A hagyományos módon történő rögzítések kiváltása vasúti szállításoknál. Többszöri felhasználásra alkalmas.

Főbb harcászati – műszaki adatok

Az univerzális rögzítő eszközkészlet					Rögz. techn. max. súlya					
Jele		Elemiei		Testelő vez. db	Súlya		Málházási térf.		ker. lct.	
ker.	lct.	hátsz.	oldalsz.		ker.	lct.	ker.	lct.		
		támasz, db		kg		m <sup>3</sup>		+		
1K		4	4	1	33		0,025		6	
2K	2G	4	4	1	58	60	0,037	0,033	14	16
3K	3G	4	4	1	115	120	0,08	0,078	26	30
4K	4G	4	4	1	130	150	0,1	0,095	36	42

## 2. Terepjáró rakodógép

Típus: DVHM 3222 TN

Rendeltetése: Az MN-en belül a terepen történő anyagmozgatási feladatok végrehajtása. Egységgrakományok mozgatása villával, egyéb feladatok ellátása kiegészítő eszközökkel: kanállal, bálafogóval, tuskével, rönkfogóval.

Alkalmazása: Az MN-en belül elsődlegesen csapat-, illetve tábori és központhadtáp tagozatban.

### *Főbb barcászati – műszaki adatok*

Mérettek:

- hossz 4,485 m
- szélesség 2,000 m
- magasság 3,850 m

Önsúly: 5150 kg

Névleges teherbíróképessége: 3200 kg

Tengelytávolság: 2,240 m

Kezelők száma: 1 fő

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

## 3. Motoros emelővillás targonca

(alacsonyemelésű)

Típus: RAK-2A, RAK-3A

Rendeltetése: Az MN-en belül raktárakban, szabadtéri tárolóhelyeken tárolt egységgrakományok mozgatása. Továbbá átrakókörcsövekben vasúti kocsikba, zárt kocsiszekrényes tehérgépkocsikba és konténerekbe történő bejárással egyéb anyagmozgatási feladatok ellátása.

Alkalmazása: Az MN-en belül elsődlegesen csapat-, valamint tábori és központhadtáp tagozat raktáraiban, valamint javítóbazison.

### *Főbb barcászat – műszaki adatok:*

Mérettek:

- hossz 2,875 m
- szélesség 0,956 m
- magasság 1,630 m

Önsúly: 2360 kg

Névleges teherbíróképesség: 1250 kg

Tengelytávolság: 1,075 m

Kezelők száma: 1 fő

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

## 4. Motoros emelővillás targonca

(középmelésű)

Típusok: DVHM 2022N, 2022TN; DVH 1622N; RAK-2B, RAK-3B.

Rendeltetésük: Az MN-en belül raktárakban, szabadtéri tárolóhelyeken, továbbá átrakókörcsövekben, rakodólapos egységgrakományok emelése, mozgatása.

Alkalmazásuk: Az MN-en belül csapat-, továbbá tábori és központhadtáp tagozatban.

*Főbb barcászati - műszaki adatok:*

Típus	Méretek			Önsúly	Névl. teherbíró kép.	Tengely-sáv	Kezelők száma
	hossz.	széles.	magas.				
	m			kg	kg	m	fő
DVHM 2022N, 2022TN	3,645	1,105	2,330	3830	2000	1,580	1
DVH1622N	3,130	1,085	2,350	3260	1600	1,450	1
RAK-2B, RAK-3B	2,875	0,958	2,200	2400	1000	1,075	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*5. Elektromos emelővillás targonca*  
(gyalogvezetéses, alacsonyemelésű)

Típusok: EN 136-1, EN 136-2 EN 137-3, EN 137-4, EN 141-1, EN 141-2.

Rendeltetésük: Az MN-en belül tarkókörletekben rakodólappal vasúti kocsik ki- és berakása, raktárakban és javítóházakon rakodólappal egységmozgatók mozgatása, illetve hasonló jellegű szállítási és rakodási feladatok végrehajtása.

Alkalmazása: az MN-en belül tábori és központhadtáp tagozatban.

*Főbb barcászati - műszaki adatok:*

Típus	Méretek			Önsúly	Névl. teherbíró kép.	Tengely-sáv	Kezelők száma
	hossz.	széles.	magas.				
	m			kg	kg	m	fő
EN136-1 EN136-2	1,910	0,675	1,480	600	1000	1,500	1
EN137-3 EN137-4	2,060	0,675	1,480	630	1250	1,500	1
EN141-1 EN141-2	1,950	0,675	1,480	670	2000	1,530	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*6. Elektromos emelővillás targonca*  
(gyalogvezetéses, középemelésű)

Típusok: EV 210-1, EV 210-2, EV 351.

Rendeltetése: Az MN-en belül raktárakban, tömbtárolásnál, vagy állványkar tárolásnál jó minőségű teherbíró utakon való közlekedtetés mellett rövidtávú, belső anyagmozgató feladatok végrehajtása.

Alkalmazása: Az MN-en belül tábori és központhadtáp tagozatban.

*Főbb barcászati – műszaki adatok:*

Típus	Méretek			Önsúly	Névl. teherbíró kép.	Tengely- sáv	Kezelők száma
	hossz.	széles.	magas.				
	m			kg	kg	m	fő
EV210-1	1,466	0,870	2,200	700	630	0,900	1
EV210-2	1,786	0,870	2,200	700	450	0,900	1
EV351	2,140	0,850	2,110	1100	630	0,880	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*7. Elektromos emelővillás targonca  
(alacsonyemelésű)*

Típusok: EV612-3, EV641-3, EV641-6, EV654-28.12, EV661-3,  
EV67622-7, EV684-7, EV68722-10, EV68728-10.

Rendeltetése: Az MN-en belül tanintézetek, raktárak, bázisok területén belső anyagmozgatási feladatok végrehajtása. Továbbá átrakókörletekben vasúti kocsikban, zárt kocsiszekrényes gépkocsikba és konténerekbe történő bejárással, egyedi anyagmozgatási feladatok végrehajtása.

Alkalmazása: Az MN-en belül tanintézeteknél, továbbá tábori és központ-hadtáp tagozatban.

*Főbb barcászati – műszaki adatok:*

EV612.3	2,225	0,860	1,900	1540	630	0,860	1
EV641-3	2,470	1,040	1,900	2250	1000	1,000	1
EV641-6	2,470	1,040	1,750	2240	1000	1,000	1
EV654-28-12	2,525	1,000	1,900	2350	1250	1,143	1
EV661-3	2,510	0,950	1,900	2380	1250/ 960	1,080	1
EV67622-7	2,820	0,980	1,620	2400	1000	1,030	1
EV684-7	2,830	0,940	1,820	2490	1000	1,030	1
EV68722-10	2,740	0,960	1,630	2160	1000	1,085	1
EV68728-10	2,740	0,960	1900	2230	1000	1,085	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*8. Elektromos emelővillás targonca  
(közémemelésű)*

Típusok: EV 631-3, EV 651-3, EV 662,28.2, EV 676.28-7, EV 687.33.10,  
EV 717.33-22, EV 738-12.

Rendeltetésük: Az MN-en belül a központi raktárakban az állványokon tárolt egységakományok mozgatása. Továbbá átrakókörletekben rakodólapok, minikonténerek emelése, illetve az azokkal kapcsolatos anyagmozgatási feladatok végrehajtása.

Alkalmazásuk: Az MN-en belül tábori és központ-hadtáp tagozat raktárakban, javító bázison, illetve a rakodó zászlóaljnál.

*Főbb barcászati – műszaki adatok:*

Típus	Méretek			Önsúly	Névl. teherbíró kép.	Tengely- sáv	Kezelők száma
	hossz.	széles.	magas.				
	m			kg	kg	m	fő
EV631-3	2,470	1,040	2,200	2250	1000	1,000	1
EV651-3	2,510	0,950	2,150	2420	1150	1,080	1
EV662.28.2.	2,690	1,000	1,925	2800	1600	1,305	1
EV676.28-7	2,820	0,980	1,920	2400	1000	1,030	1
EV687.33.10	2,740	0,960	2,200	2250	1000	1,085	1
EV717.33-22	3,430	1,150	2,220	3500	2000	1,360	1
EV738-12	3,770	1,130	2,200	4800	3000	1,470	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*9. Elektromos emelővillás targonca*  
(magasemelésű)

Típusok: EV418.45-3 EV418.45-4, EV424, EV651.45-3, EV738.45-12.

Rendeltetése: Az MN-en belül a központi raktárakban magas állványokon tárolt egység rakományok mozgatása.

Alkalmazása: Az MN-en belül tábori és központhadtáp tagozat magas raktáraiban.

*Főbb barcászati – műszaki adatok:*

Típus	Méretek			Önsúly	Névl. teherbíró kép.	Tengely- sáv	Kezelők száma
	hossz.	széles.	magas.				
	m			kg	kg	m	fő
EV418.45-3, EV418.45-4	2,640	1,210	2,200	2150	1000	1400	1
EV424	2,502	1,240	2,200	1890	1000	1280	1
EV651.45-3	2,550	0,950	2,100	2700	1150	1080	1
EV738.45-12	3,810	1,220	2,200	5200	3000	1470	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

*10. Elektromos szállító targonca*

Típusok: EP-001; EP-006; EP-011.

Rendeltetése: Az MN-en belül központi raktárakban, zárt és nyitott tárolóhelyeken, illetve azok közötti szabadterén történő anyagok és darabáru szállítások – anyagmozgatási feladatok – végrehajtása.

Alkalmazása: Az MN-en belül tanintézeteknél, illetve tábori és központhadtáp tagozatban.



*Főbb harcászati – műszaki adatok:*

EP-001	2,750	1,060	1,320	900	1000	1,375	1
EP-006	3,180	1,210	1,430	1350	2000	1,660	1
EP-011	3,280	1,300	1,350	1740	3000	1,660	1

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

11. *Elektromos szállító targonca*  
(billenőplató)

Rendeltetése: Az MN-en belül központi raktárakban, zárt és nyitott tárolóhelyeken, illetve azok közötti szabadterén történő ömlesztett, félceppfolyós rakományok mozgatása és gyors ürítése.

Alkalmazása: Az MN-en belül tanintézeteknél, tábori és központhadtáp tagozatban.

*Főbb harcászati – műszaki adatok*

Méretek:

- hossz 3,460
- szélesség 1,510
- magasság 1,390

Önsúly: 2250 kg

Névleges teherbíró képesség: 2000 kg

Tengelytávolság: 1,660 m

Kezelők száma: 1 fő

Rendszerbentartás várható ideje: 15 év.

**ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ  
СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ**

**A hadtáp harcckészültsége**

*Írta: I. GOLUSKO vezérezredes,  
a Szovjetunió Fegyveres Erői hadtáptörzsfőnöke,  
a hadtudományok doktora*

*(Fordítás: megjelent a „Тил и Снабзсенийе” c. folyóirat 1980. 9. számában)*

A Szovjetunió dicső fegyveres erőinek harcosai együtt az egész szovjet néppel a harci munkában elért újabb sikerekkel készülnek az SZKP XXVI. kongresszusának megünneplésére. A hazafias törekvés által vezérelt harcosok nagymértékben hozzá akarnak járulni az ország védelmi képességének további növeléséhez, ezért állhatatosan tökéletesítik hadi mesterségüket, táborig kiképzésüket, nap mint nap igen magas eredményeket érnek el a harc- és politikai kiképzésben. A nemzetközi helyzet kiéleződésének viszonyai között a hadsereg és a flotta személyi állománya éberrel védi a haza, a szocialista közösség országainak érdekeit, ebben látva saját alkotmányos köteleességét.

Ismeretes, hogy a fegyveres erők erejének fő kritériumát azoknak, akármelyik agresszorral szembeni késedelem nélküli ellátást garantáló, állandó harcckészültsége biztosítja.

A harcckészültséggel kapcsolatos, olyan fontosabb tételeknek, mint a szocialista országok fegyveres erői harcckészültsége növelése objektív szükségszerűségnek, az ország gazdasági, szociálpolitikai, tudományos (tudományos-műszaki), szellemi (ideológiai) és katonai potenciálja által a csapatok harcckészültségére gyakorolt hatása mechanizmusának; egyrészt a hadtevékenységek menete, másrészt a hadsereg és a flotta harcckészültsége színvonala közötti jelentős kapcsolatnak fejlődése V. I. Lenin nevével hozható összefüggésbe. Vlagyimir Iljics a szocializmus békés építésének viszonyai között számtalanszor figyelmeztetett az imperialista agresszió veszélyére és arra, hogy az ország háborús készenlétét, a fegyveres erők harcckészültségét magas színvonalon kell tartani. 1920. március 29-én az OK(b)P KB IX. kongresszusán tartott beszámolóban kihangsúlyozta azt, hogy „a béke érdekében tett lépéseinkkel egyidejűleg fokoznunk kell harci készültségünket”. Ugyanezen év decemberében pedig a VIII. összoroszországi szovjetkongresszuson pedig azt mondta, hogy „harci készültségünket mindenképpen meg kell őriznünk. Anélkül, hogy hagyatkoznánk az imperializmusra már ráért csapásokra, nekünk bármilyen áron meg kell őriznünk Vörös Hadseregünknek harci készültségét és erősítenünk kell annak hadrafoghatóságát.”

A szocializmus fegyveres erői harcászultságára vonatkozó lenini tételeket a pártkongresszusok, a Központi Bizottság plénumainak anyagai, L. I. Brezsnyevnek, a Szovjetunió Kommunista Pártja főtitkára, a Honvédelmi Tanács elnöke, a Szovjetunió marsallja munkáiban, D. F. Usztyinov, a Szovjetunió marsallja, az SZKP KB PB tagja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere felszólalásaiban továbbfejlesztette. A hadsereg és a flotta magas fokú harcászultsága fenntartásának szükségességét hangsúlyozzák az SZKP XXIII., XXIV. és XXV. kongresszusainak a dokumentumai is. Így pl. a párt XXV. kongresszusán kihangsúlyozták azt, hogy „senki előtt sem lehet kétséges az, hogy pártunk mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy a Szovjetunió dicső fegyveres erői a jövőben is rendelkezzenek – a szovjet nép békés építőmunkája feletti örökös, a világbéke oltalmazása – felelősségteljes feladataik végrehajtásához minden szükséges eszközökkel.

A marxizmus-leninizmus klasszikusainak munkáiban, a pártdokumentumokban megtalálható eszmék és tételek képezik a fegyveres erők bármely ellenség kétsedelem nélküli visszaverésére való készenléte tudományos értelmezésének a kiindulási alapját.

Pártunk külpolitikai irányvonalát, annak a béke érdekében kifejtett fáradhatatlan tevékenységét a haladó emberiség széleskörűen támogatja. Az agresszív imperialista körök azonban, elfeledve a múlt tanulságait, felduzzasztják katonai kiadásaikat, siettetik a fegyverkezési hajszát, újabb katonai bázisokat hoznak létre, igyekeznek a világot visszatéríteni a „hidegháború” korszakához. Ahogy azt a tények is igazolják, a jelenlegi pekingi vezetés együttműködik a világreakcióval, feloldozva nagyhatalmi terveinek a kínai nép nemzeti érdekeit.

A jelenlegi katonapolitikai helyzet és azon háború jellege, amelyet az imperialista agresszorok kirobbanthatnak a Szovjetunió és a szocialista közösség országai ellen, a támadó fegyverfajták hatalmas romboló ereje, az óceánon túli szoldatesztának a támadás váratlanságával kapcsolatos elképzelése abból a célból, hogy hadászati előnyhöz jusson, magas fokú éberséget igényel a szocialista országok népeitől és hadseregeitől.

A hadseregnek és a flottának a kommunista párthoz és a néphez önzetlenül hű harcosai kötelmeik maradéktalan végrehajtásáért való felelősségérzet tudatában azt sajátítják el, amire nekik a háborúban szükségük van. A haza fegyveres védelmezőivel egy sorban haladnak a csapathadtáp szakemberei is és készek bármely pillanatban ellátni a csapatokat és a hajókat pillanatok alatt a szükségesekkel a harchoz, az erős, technikailag jól felszerelt ellenség feletti győzelemhez.

Mit is jelent a hadtáp harcászultsága korszerű viszonyok között? A csapatok meghatározott állapota katonai kategóriáját tekintve, ki kell hangsúlyozni azt, hogy a hadtáp esetében a harcászultságnak nem lehetnek valamiféle különleges mutatói. A csapatok és a hadtáp harcászultsága követelményeinek összhangját az egységek és az alegységek harc alatti sikerének azok anyagi és más szükségletei kielégítése minőségétől való fokozódó függése idézi elő. Ezen összhang realissá válásának lehetősége elsősorban függ a valamennyi katonai kategória számára közös harcászultság erkölcsi tényezőjének alakulásától, a hadművészet elmélete és gyakorlata élenjáró vívmányainak a csapatok és azok hadtápjára harc-, politikai és szakkiképzésben való meghonosításától.

A harcászultság erkölcsi tényezőjének megvannak az általános, ugyanakkor a csapatokra és a hadtápra jellemző ideológiai, társadalmi-pszichológiai aspektusai. Azoknak lényege – a harcosok és a katona kollektívák állandóan készek kése-

delem nélkül teljesíteni a szocialista haza, a szocializmus vívmányai védelmével mély értelemben vett történelmi rendeltetésükkel hazafias kötelességükkel, internacionalista küldetésükkel kapcsolatos szent kötelességüket.

Ugyanakkor a szovjet embereknek és harcosoknak a haza védelmével kapcsolatos közös érdekei, céljai és feladatai, azoknak a lenini párt, valamint a szovjet nép és állam vezető ereje köré való tömörítése valamennyi szinten a csapatok és a hadtáp harckészültségének magas fokú erkölcsi tényezőjét igényli, mind a hadseregnél, mind a flottánál.

Az erkölcsi tényezőnek és a csapatok magas fokú harckészültsége biztosítása, az ellenség feletti győzelem kivívása reális feltételeinek elválaszthatatlanságára V. I. Lenin is rámutatott. Ő ezzel kapcsolatosan a következőket írta: „az ország katonai szervezete és annak gazdasági és kulturális rendje közötti kapcsolat eddig soha nem volt olyan szoros, mint napjainkban”. A Nagy Októberi Szocialista Forradalmat követően Vlagyimir Iljics kihangsúlyozta azt, hogy „az ország védelmi képessége nem érhető el a nép által bátran véghezvitt nagyszerű hősiesség, a hatalmas gazdasági átalakulások nélkül. A nagyon fejlett szocialista gazdaság, tudomány és technika meglétében (jelenlétében) ő a szovjetek országa katonai erejének, annak hadserege és flottája a harckészültségének anyagi-technikai alapját látta.

A mi mindennapi gyakorlatunkban sem lehet eltérés egyrészt a csapatok, másrészt a hadtáp harckészültségének erkölcsi tényezője között. Valójában, amíg a marxí-lenini ideológia szellemében nevelkedett személyi állománynak az a fő feladata, hogy tegyen szert tapasztalatra a korszerű harceszközök leghatásosabb felhasználásában, addig a hadtáp szakembereknek az a kötelessége, hogy egyenlő mértékben feleljen azért, hogy ezt a személyi állományt időben ellássák minden szükségességgel, a technikát és a fegyverzetet üzemképes és a legbonyolultabb viszonyok között is alkalmazásra kész állapotban tartásuk.

Ezért mind a csapatok, mind a hadtáp harckészültsége erkölcsi tényezőjének formálásában nagyon fontos az, hogy a személyi állomány magas fokú kiképzésével hozzáértően valósítsuk meg, hogy valamennyi harcos ne csak ismerje, hanem időben meg is tudja oldani a kapott feladatokat, amelyeknek jellege és volumene a legkülönbözőbbek lehetnek. Így például a teljesen feltöltött és magas fokú harckészültségben levő hadtápalegységeknek képesnek kell lenniök arra, hogy bármelyik pillanatban hozzákezdjenek a csapatok biztosításával kapcsolatosan megszabott feladat végrehajtásához, fokozva egyidejűleg saját harcképességüket a harctevékenység folyamán.

A hadtáp magas fokú harckészültségének fenntartására minden esetben nagy kihatással lesz a helyzet állandó ismerete, az arra való operatív reagálás, az előrelátás és a meglévő tartalékokkal való gyors manőverezés. Mindez sikeresen megvalósítható a hadtáptevekenység és harckészültsége folyamatos és szilárd irányításának esetén.

Fontos megjegyezni, hogy a csapatok és a hadtáp magas fokú harckészültségének biztosításakor összességében elérjük az egyik legfontosabb kritériumot – az ellenség támadása meglepetésszerűségének, avagy a harc alatti váratlan szituációk jelentős befolyásának megakadályozását. Ezért képezi a hadtáp harckészültségének részletes tervezésének és irányításának megszervezése a parancsnokok, a csapatok minden szükséges anyagi eszközzel való ellátására hivatott összes szakemberek egyik legelsőbrendű feladatát.

Mit is kell érteni a hadtáp harcckészültségének irányítása alatt? Mindenek előtt azt, hogy a szolgálati személyek jól ismerjék saját szolgálati kötelemüket, az alárendelték irányítására, a fegyverzet, a technika és más anyagi eszközök hadrafogható és harcckész állapotba való helyezésére vonatkozó szabályzat szerinti és más szabályozó előírásokat. Ezzel együtt állandóan fenn kell tartani a szilárd vezetési és híradó rendszert, ismerni kell az elhatározás meghozatalának és a tervezésnek korszerű módszereit, törekedni kell a pontos végrehajtásra és a folyamatos ellenőrzésre. Magától értetődően ennek a vezetési rendszernek minden konkrét esetben, a hadtápalegységek rendeltetésétől függően, meg lesznek a maga sajátosságai. Céljait és feladatait tekintve azonban azt időben, helyben és volumen alapján kell szigorúan szabályozni, az szigorúan feleljen meg a csapatok harcckészültsége folyamatos hadtápbiztosítása követelményeinek.

Gyakorlatilag a mi hadtápalegységeink és vezetési szerveink kellően képzettek, alkalmasak feladataiknak megoldására. Ahogy azonban azt a gyakorlatok tapasztalata is bizonyítja, gyakran ütköznek nagy nehézségekbe, többek között a lehetséges harctevékenység feltételeit megközelítő intézkedések kidolgozásakor. És ez érthető is. Elképzelni, vagy kialakítani reális harchelyzetet, még jól berendezett gyakorlótereken is rendkívül nehéz feladat. Azonkívül számolni kell még a csapatok, a fegyverzet és a technika tömeges alkalmazásával megvívandó korszerű háború jellegével, a nagymérvű anyagi eszköz-szükséglettel, valamint a jelentős veszteségekkel.

Nem véletlen ezért, hogy a törzseknél és a tanintézeteknél, továbbá közvetlenül a harci- és a hadtápalegységeknél az utóbbi időben egyre gyakoribbak a korszerű számítástechnika alkalmazásával lefolytatott és speciális programmal ellátott harcok és hadműveletek. A hallgatók lehetőséget kapnak arra, hogy modellezzék (imitálják) a harctevékenységeket és a hadtápbiztosítás folyamatait különböző helyzetben és ezáltal megtalálják az elhatározásoknak, a megszabott feladatok sikeres végrehajtását garantáló, legoptimálisabb változatait. A modellezés (imitálás) pl. felöllelheti mind az egész, mind csak egyes tagozatok hadtápbiztosításának a rendszerét. Ez lehetővé teszi, hogy a hadtáp, avagy azok tagozatainak vonatkozásában különböző szituációkat alakítsanak ki.

Az egyes feladatoknak, vagy a külön kidolgozott programoknak az elektronikus számítógépbe történő betáplálásával, ahogy azt a gyakorlat is bizonyítja, meg lehet kapni a meglévő erők és eszközök hatékony felhasználására a csapatok harcviszonyok közötti időben történő és teljes biztosítására vonatkozó megalapozott elhatározás meghatározásához szükséges adatokat.

A hadtáp feladatok ilyen modellezésének (imitálásának) irányai a konkrét helyzettől fognak függni. Azoknak azonban fel kell ölelniök a hadtáp harcckészültsége hadtápbiztosítási rendszereinek a következő főbb elemeit, azok céljait és feladatait.

A személyi állománnyal, hadtáptechnikával és megszabott készletekkel való felöltöttség. Ez a hadtápalegység állapotának olyan általános mutatója, amely meghatározza annak harcckészültségét, amellyel a hadtápalegység felhasználása feltételeinek, rendjének megfelelő imitálásakor számolni kell. Fontos kiválasztani a helyzetnek olyan változatát, amelynek esetén végső soron a hadtápalegység teljesen fel van töltve és a szigorúan megszabott időn belül folyamatosan tudná biztosítani a csapatok harcckészültségét és azok eredményes tevékenységét.

Meg kell említeni azt is, hogy békében fel kell újítani a fegyverzetet, technikát, egy sor anyagi eszköz elavul és azokat állandóan frissíteni kell. Mindez

szükségessé teszi azt, hogy a hadtáptörzsek és szolgálati ágak ellenőrizzék és korigálják a megfelelő terveket, hozzanak konkrét elhatározásokat a hadtáparegységek magas fokú harcckészültségének biztosításával kapcsolatosan, bárhol is tartózkodjanak és akármilyen feladatokat is hajtsanak azok végre békében.

Anyagi biztosítás. Tudni kell azt, hogy a hadtáparegységek kötelesek anyagi készleteket létrehozni a csapatok biztosítására. Ezeknek a méretei óriásiak. Az elmúlt háborúhoz viszonyítva azok 8–10-szeresére is nőhetnek, ami összefüggésben áll a rakodási munkák gépesítésével, a konterizáció és az egységtrakomány alkalmazásával, a bekötőutak előkészítésével, továbbá a vezetés megszervezésével.

A hadtáp magas fokú harcckészültsége biztosításának az a fő célja, hogy az anyagi készletek bármilyen helyzetben eljussanak a csapatokhoz.

A közlekedési biztosítás feladata az, hogy megteremtse a különböző közlekedési utakon a katonai szállítások és az anyagi eszközök utanszállítása folyamatos vérehajtásának a feltételeit. Ennek megoldása nagymértékben függ a közlekedési utak vonalvezetésétől és állapotától, a szállítóeszközök meglététől, a csapatok és a hadtáp harcckészültsége biztosításának jellegétől. Ezért a legmesszebbmenőkig figyelembe kell venni és gondosan meg kell tervezni azt, hogy egyes helyzetekben naponta hány és milyen szállítóeszközöket lehet igénybevenni.

Korszerű viszonyok között a hadtáp technikai biztosítása, teljes gépesítésének és motorizációjának következtében, különösen bonyolult. A csapatok harcckészültsége és azok tevékenysége folyamatos hadtápbiztosításához szükség van a közlekedési utak gyorsított helyreállítására, nagymennyiségű, különböző anyagi eszközfajta tárolására és feldolgozására, azoknak vasúti-, gépkocsi-, vízi- és légi szállítóeszközökön való utanszállítására, jelentős mennyiségű üzemanyagnak csővezetéseken, nagy távolságra való elszállítására, a rakodási és egyéb más munkák komplex gépesítésére, a hadtáp szaktechnika és anyag időben történő javítására, bonyolultabb tábori diagnosztikai műszerek egészségügyi biztosítására való felhasználására. Az ilyen célokra használt hadtáp technikai eszközök legyenek állandóan üzemképesek és álljanak alkalmazásra készen. Természetesen mindig tudni kell azt, hogy mire számíthat a hadtáp és ennek érdekében milyen intézkedéseket kell tenni a harctevékenység folyamán.

A csapatok és a hadtáp harcckészültségének szempontjából különös jelentőséggel bír a harcosok egészségének megóvására, továbbá azon képességének fenntartására irányuló egészségügyi biztosítás, hogy a korszerű harc legbonyolultabb viszonyai között is meg tudják oldani feladataikat. Tudni kell azonban azt, hogy az egészségügyi szolgálat, más szolgálatnál konkrétan oldja meg a csapatok és saját hadtápjá magas fokú harcckészültségének biztosításával kapcsolatos feladatokat, mivel azokat emberek alkotják és ez szükségessé teszi az egészségügyi alegységeknek magas fokú szakmai felkészítését.

Korszerű harcban különös élcsséggel védődik fel a hadtáp megbízható biztosítása. Amíg a múltban a legfontosabb volt a hadtáp objektumok közvetlen őrzésének és védelmének a megszervezése, addig az új viszonyok között azon kívül felmerültek a hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni megbízható védelmének a kérdései is. Tulajdonképpen a hadtáp életképességét biztosító összes rendszabályoknak ez a betetőzése.

A hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmével kapcsolatos rendszabályok egy sor gyakorlaton főképpen az élő erő, a technika és a készletek rejtésére irányuló műszaki munkában merültek ki. Természetesen a terep, a különleges lé-

tesítmények és a földfedezékek természetes álcázóképességének a felhasználása, különösen a személyi állomány tömegpusztító fegyverek elleni védelmének egyik leghatásosabb eszköze és módja. Ismeretes, hogy az atomfegyver létrehozásához és gyártásához szükséges elemeket szolgáltató föld képezeti egyenlőre még az emberek tömegpusztító fegyverek, elsősorban a rádióaktív szennyeződés elleni védelmének legmegbízhatóbb eszközét.

Korszerű viszonyok között azonban a hadtáp műszaki biztosítása mellett gondolni kell az erre a célra külön légideszant és más speciális alegységeket kiképző ellenség lehetséges támadása, továbbá a hadtáp objektumok légi csapás elleni földi védelmére is. A csapatok tevékenységének zónájában a parancsnokok hozzáértően szervezzék meg a légvédelmet; időben állítsanak be gyorsan mozgó erőket és eszközöket az objektumoknak közlekedési utakon való őrzésére és védelmére; végeztessek a műszaki felderítést és foganatosításnak rendszabályokat az elhelyezési körzetek előkészítésével és az ellenség által a hadtápban telepíthető műszaki záruk hatástalanításával kapcsolatosan; idejében foglalják el a tartalék körleteket. Nagyon fontos, hogy ezeket és a többi ilyen jellegű munkákat megelőzőként végezzék el. Helytelen, amikor a gyakorlatokon, csak azután kezdenek hozzá ezekhez a munkákhoz, miután az „ellenség” már alkalmazta a tömegpusztító fegyvereket. Ennek következtében minden a csapások következményeinek korlátozására és a hadtáp hadrafoghatóságának helyreállítására irányul. Ennek elvégzése magától értetődően igen fontos. A hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmében és életképességének biztosításában azonban azon intézkedések komplexumának időben történő foganatosítása a legfontosabb, amelyeknek az a célja, hogy megelőzzék a veszteséget, avagy minimálisra csökkentsék azt és állandóan magas színvonalon tartsák a hadtáp hadrafoghatóságát.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a hadtáp állandó harcckészültsége a csapatok korszerű viszonyok közötti folyamatos biztosításának az alapja. Ezek olyan feladatok, amelyeknek megoldása a hadtáp harcckészültsége fokozása módjainak tökéletesítésével érhető el a mindennapi gyakorlati tevékenység folyamán és a kiképzés során, különösen a hadtáp-harcászati és a harcászati gyakorlatok alatt.

Sajnos, egyes parancsnokok gyakran nem tartják még elsőrendűnek és állandónak a hadtáp harcckészültségének a kérdéseit. Azokkal általában csak akkor foglalkoznak, amikor a hadtápot békeállapotból áthelyezik hadiállapotba. Az ilyen nézet alapjában helytelen. Széles értelemben véve a hadtáp harcckészültsége alatt annak azt a képességét kell érteni, amelynek alapján feladatait meg tudja oldani bármilyen harcshelyzetben, mivel a hadtáp nem saját harcckészültségéért, hanem a csapatok folyamatos biztosításáért létezik. Ezért valamennyi gyakorlaton, akármelyik feladat feldolgozásakor is, első helyre azt kell állítani, hogyan biztosítja a hadtáp a csapatokat az adott pillanatban és a megszabott harc feladatok végrehajtásakor.

Mindéz megegyszer aláhúzza a hadtáperők és -eszközök vezetése hozzáértő megszervezésének fontosságát. Ebből eredően a mindennapi gyakorlatban tesz nagy jelentőségre szert a hadtáp különböző helyzet alatti tevékenységének az ESZG és más eszközök segítségével történő modellezése, abból a célból, hogy a korszerű harcshelyzetben úgyis szűkében levő erők és eszközök minimális igénybevétele és vesztesége mellett, optimális megoldást kapjanak.

A párt és a kormány szüntelen gondoskodásának, a szovjet emberek önfeláldozó munkájának eredményeképpen a Fegyveres Erők ma rendelkeznek minden szükségessel hazájuknak, a szocializmus vívmányainak megbízható védelméhez.

Végéhez közeledik a tizedik ötéves terv. Sikeresen valósulnak meg a gyakorlatban az SZKP XXV. kongresszusának grandiózus útmutatásai. Országunk újabb lépést tett a gazdasági fejlődés útján. Még jobban erősödött a hadsereg és a flotta harci erejének anyagi bázisa, még jobban növekedett azok harckészültsége és hadrafoghatósága. Készülődve a kommunisták soron következő tanácskozására, a szovjet harcosok, köztük a hadtáp szakemberek is, minden erejüket és energiájukat szakmai mesterségük szüntelen korszerűsítésének, az előttük álló bonyolult és felelősségteljes feladatok végrehajtásának szentelik.



## A politikai és nevelő munka hatékonysága

*Írta: Ja. MAJOROV altábornagy, a vasúti csapatok politikai csoportfőnöke  
– a katonai tanács tagja*

*(Fordítás: megjelent a „Til i Sztabzsenyije” c. folyóirat 1979. 11. számában)*

Urkaltu-kitérő. Ez a helységnév ma még nem található meg sem a földrajzi, sem a vasúti térképeken, azt azonban ma már ismeri az egész ország. Annak az alegységnek a harcosai, amelynek a parancsnoka V. Kazsdan százados, 1979. június 30-án itt lerakták a távol-keleti vasúti gyűrűt lezáró „ezüst” szakaszt. Az Urgal–Karuzszomolszka–Amure szakaszon egy évvel a megszabott határidő előtt befejeződött a fővágány lerakása, megnyitották a Csendes-Oceánhoz vezető legészakibb kijáratot.

A Bajkál–Amur vasút keleti szakasza építésének résztvevőit ebből az alkalmából üdvözlő L. I. Brezsnyev elvtárs, az SZKP KB főtájkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Elnökségének elnöke megjegyezte, hogy ez a jelentős győzelem a haza békés építő munkájához hozzájáruló vasutas-katonák önfeláldozó munkájának a következménye.

Leonyid Iljics Brezsnyev forró és szívélyes üdvözlete még egy meggyőző bizonyítéka annak, hogy szeretett Kommunista Pártunk állandóan figyelemmel kíséri az évszázad legnagyobb építkezését, annak építőinek ügyét és gondjait. Ez a vasutas katonák erőfeszítésének, a személyi állomány hazafias lendületét a párt és a kormány által megszabott feladatok végrehajtására mesterien irányító parancsnokok, politikai szervek, párt- és komuszomol-szervezetek hatalmas szervező- és politikai munkájának a magasfokú értékelése.

Az SZKP KB-nak „Az ideológiai, politikai és nevelő munka további javításáról” c. határozatát a mi parancsnokaink és politikai szerveink úgy fogadták, mint a hosszú időre szóló tevékenység harci programját, mint a párt a kommunizmust építő ember formálásáról való gondoskodásának megnyilvánulását.

Az egységek és alegységek parancsnokai, politikai munkásai, párt- és komuszomol-szervezetei állhatatosan törekednek a politikai- és nevelő munka hatékonyságának a növelésére. A BAM-on dolgozó alegységeknél széleskörűen kibontakozott a V. I. Lenin születésnapja 110. évfordulójára való készülődés. Ünnepi körülmények között a férfias helytállást tanúsított, köztisztelőben álló embereknek, a Nagy Honvédó Háború veteránjainak, a helyi párt- és tanácsi szervek képviselőinek részvételével folynak mindenütt a lenini felolvasások. A felolvasásokon részt vevők részére könyvkiállításokat, dokumentum- és művészeti filmvetítéseket, V. I. Lenin szavait tartalmazó lemez meghallgatásokat szerveznek, kartársainak visszaemlékezéseivel egybekötve.

A vasúti csapatok múzeuma által a BAM keleti szakaszán szervezett mozgó kiállítás a szocialista haza védelmére, a vasúti szállítási ágazatnak az ország gazdasági és védelmi képessége erősítésében betöltött jelentőségére vonatkozó lenini eszmék propagálását szolgálja.

Ezekben a napokban sok parancsnok, politikai munkás, párt- és komszomol aktíva előadást tart és elbeszélget a személyi állománnyal a lenini párról, annak megnövekedett szerepéről a kommunizmus építéséről, az SZKP által a szovjet emberek, köztük a Fegyveres Erők harcosai nevelésével szemben támasztott magas követelményekről. „V. I. Lenin élete és tevékenysége – a haza odaadó szolgálatának a példaképe”, „V. I. Lenin a szocialista haza védelméről”, „Korunk értelmec, becsülete és lelkiismerete”, „A BAM-össznépi építkezés” – ez csak néhány azokból az előadásokból és beszélgetésekből, amelyeket N. Zavada, A. Holicsev, A. Kozima őrnagyok, E. Jackiv százados és más kommunista tisztek folytattak a személyi állománnyal.

A célirányos, nagyhatékony eszmei és nevelői munkában példát mutatnak a V. Kuprijanov alezredes parancsnoksága alatt álló zászlóalj parancsnokai, politikai munkásai, párt- és komszomol szervezetei. Ennél a zászlóaljnál a párt- és komszomol taggyűléseken, a tiszt-, zászlósi- és tiszthelyettesi gyűléseken rendszeresen megvitatják a harcosok nevelésének, azok eszmei felvértezésének, a katonai fegyelem erősítésének kérdéseit. Az SZKP KB „Az ideológiai, politikai és nevelő munka további javításáról” c. határozatának megjelenését követően párt-taggyűlést tartottak, amelyen a zászlóalj kommunistái részletesen megvitatják a pártszervezetnek ezen fontos pártokmányban foglaltak megvalósításával kapcsolatos feladatait.

A taggyűlés határozata végrehajtásának során fokozta a pártvezetés a kommunisták társadalmi-politikai aktivitását, a századoknál szervezett politikai és nevelői rendezvények minősége és hatékonysága növelésével kapcsolatos munkát. A pártvezetőségi üléseken a felszólalók rendszeresen foglalkozni kezdtek a személyi állomány politikai oktatása, a klubok, könyvtárak, lenini szobák tevékenysége további javításának kérdéseivel. Az agitációs és propagandacsoporton belüli munkáról, a harcosok nevelésében való részvételről a vezetőség előtt beszámoltak V. Ivanov százados, V. Lobanov főhadnagy és több más elvtárs.

A század pártszervezetek munkája tartalmasabb, tárgyyszerűbb lett. Az egyik pártszervezet – ahol a titkár Sz. Zavgordnyij hadnagy – tapasztalatát általánosították és elterjesztették a keleti szakasz minden alegységénél. Itt a politikai és a nevelő munka a személyi állomány életével szoros kapcsolatban folyik. A rendezvények rendszerint az alegységeknél, a kezelőszemélyzet között, az objektumokon folynak le, ami különösen fontos azoknak a szempontjából, akik katonai kollektíva állandó állomáshelyétől elszakadva, az istenhátamögötti tajgában dolgoznak.

Érdekesek és tanulságosak voltak a századnál a BAM-os harcosok becsületességével és méltóságával, a komszomolisták harckiképzésben betöltött élenjáró szerepével, a munkával és a fegyelemmel foglalkozó tematikus esték. Érdeklődéssel hallgatták a harcosok az igazságügyi dolgozóknak a jogrend megóvásával és a jogsértők elleni harc erősítésével foglalkozó felszólalásait.

A zászlóaljnál folyó aktív pártpolitikai és ideológiai nevelő munka nagyban hozzájárult a személyi állomány magasfokú érzelmeinek és munkakedvének a növeléséhez. Ezen kollektíva tagjai a munkatermelékenység növeléséért, a takarékoságért és a gazdaságosságért indított mozgalom kezdeményezőjévé lettek

a vasúti csapatoknál. Szavukat adták arra vonatkozóan, hogy idő előtt teljesítik a termelési tervet, 100 000 rubellel csökkentik az építkezés önköltségét.

A versenyben a jobbszárnyon lévő harcosok becsülettel eleget tesznek vállalt kötelezettségeiknek. A BAM kelcti szakaszának nagy területein, amire a terep igen nehéz domborzati viszonyai a jellemzőek, sem nappalra, sem éjszakára nem csendesül el a motorok zaja. A vasúti pályát méterről méterre fejlesztik tovább. A zászlóalj hónapról hónapra sikeresen teljesíti a termelési feladatokat és a szocialista vállalásokat. A parancsnokság és a pártszervezet közös erőfeszítéssel biztosította itt az összehangolt, vállalva végzett munkát.

A személyi állomány parancsnokaiknak irányítása alatt átvéve az élenjáró tapasztalat, rövid idő alatt sajátítja a bonyolult építő technikát és rendszerint túlteljesíti a megállapított normákat. Így pl. annak az alegységnek a kotrógépkezelői, ahol a gépész A. Zinovszkij munkás és Sz. Rjazsev, sorkatona, I. Csertok munkás és I. Konkin sorkatona nagyon sokat tanult attól. Elsajátította pl. azt, hogyan kell ésszerűen megszervezni a munkát, megelőzni, hogy a bányában gépkocsi „dugók” keletkezzenek. Nagyon sokat használt a fiatal harcos-gépkezelőknek a helyi rádióközpont adása, amelynek során közvetítették I. Csertok felhívásait. A kiváló kotrógépkezelő ismertette munkamódszerét, felszólította munkatársait a technika megóvására, hatékonyabb üzemeltetésére.

A zászlóaljnál nagy méretekben kibontakozott a verseny a technika kiváló kezeléséért és karbantartásáért, a gépek és szerkezetek élettartamának meghosszabbításáért, a verseny nyílvanosság előtt folyik. Az élenjáró munkamódszereknek, a harc- és politikai kiképzés kiválóinak, a legjobb szakmunkásoknak a népszerűsítése az agitációs és a propagandamunka minden lehetséges eszközeivel folyik. A verseny győzteseit – a kezelőket, rajokat és szakaszokat – vándorzászlókkal jutalmazták, az első helyen végző század tiszteletére minden hónapban felhúzzák a vörös lobogót.

A faliújságok, rölapok, rádióújságok külön kiadásai népszerűsítették pl. a zászlóalj legjobb gépkezelőit – Sz. Rjazsev N. Tyelescsak, V. Szidorov, N. Szenin sorkatonákat és másokat. Róluk meleg szavakkal emlékeztek meg az élenjárók tiszteletére rendezett estéken, a szocialista munkaverseny győzteseinek találkozóján. A klub előterében elhelyeztek egy nagyon szép tablót, amelyen elhelyezték a győztesek színes fényképeit, felsorolták a „Becsület könyv”-be bekerült harcosok neveit.

A pártszervezet sokat tesz az alegységeknél folyó politikai és nevelő munka korsezítéséért. Ebben személyes példát mutatnak a zászlóaljparancsnokok és azok helyettesei V. Kuprijanov, E. Szibirjov, I. Malcev, N. Krasznov tisztek, akik rendszeresen felszólalnak a századoknál és a szakaszoknál a katonaság és a tiszthelyettesek előtt, részletesen és önkritikusan és a párt XXV. kongresszusának követelményeinek és az SZKP KB soron következő határozatainak szellemében ismertetik azokkal a kiképzés és a termelés eredményeit, rámutatnak arra, hol és minek következtében hibáztak, javaslatot tesznek arra vonatkozóan, hogy milyen tartalékokhoz nyúlhatnak, hogyan szervezhetnék meg jobban a kiképzést és a nevelést.

A csapatoknál, köztük a BAM-nál is, az ilyen kollektívák száma nem kevés. Az egységeknél és alegységeknél folyó sokoldalú eszmei-politikai és nevelő munka hozzájárult a személyi állomány magasfokú erkölcsi-pszichológiai, továbbá azon tulajdonságainak kialakításához, hogy azok elbírák viselni a tajgai élet nehézségeit. Erről meggyőződhetünk a Bajkál-Amúr vasútvonal építése

gyakorlatából vett példák alapján, ahol a zord éghajlati viszonyok és a szolgálat, valamint az életkörülmények ezzel kapcsolatos nehézségeinek ellenére a harcosok hősiessen végzik az úttörési lerakását.

Az elmúlt öt év során sok minden történt. Csak a keleti szakaszon lefektettek több mint 600 km vágányt, felépítettek több tucat hidat, többek között olyan gyorsfolyású folyókon, mint az Amguny, a Bureja, a Giljij, az Orokot, elvégeztek nagyvolumenű földmunkát. A katonák által lerakott sineken már Tind és Dipkun, Ugral Alonk és Komoszomolszk-na-Amure között közlekednek a munkás vonatok.

A BAM építésénél széles körűen felhasználják a szűzföldön szerzett tapasztalatokat, ahol egy negyedszázaddal ezelőtt a vasúti csapatok alegységei részt vettek az új vonalak lerakásában (erről részletesen olvashatunk a Szocialista Munka Hőse címmel kitüntetett P. Kabonov „A katonák vágányai” c. cikkében). A cikk a „Til i Sz nabzsenyje” c folyóirat 1979/7. számában jelent meg. Az olyan „szűzföldi módszerek”-et, mint az erők összpontosítása a főirányokban, a lehetséges akadályok megállapítása, a „bánya-vasút” áramlás megszervezése, a földburkolat feltöltések stb., az építkezések első napjaitól kezdve alkalmazzák a BAM-on is és azok jó gazdasági eredményeket adnak.

Meg kell jegyezni, hogy a munkában most is a szűzföldet megjárta, leszerelt katonák járnak az élen. Azok szívesen átadják az akkor szerzett tapasztalataikat. A közelmúltban pl. a személyi állomány előtt felléptek a szűzföldön keresztül húzódó fővonalak építkezésén részt vett V. Szemkin és P. Zemljankó zászlós, akik beszéltek a szűzföld hősköltevénybe illő eseményeiről arról, hogy milyen mély benyomásokat tett L. I. Brezsnyev elvtársnak „A szűzföld” c. könyve azokról a nehézségekről, amelyekkel szembe kerültek a munka során, azoknak leküzdése során.

Közbevetőleg meg kell említeni, hogy mindkét zászlóst kitüntették „A szűzföldek meghódításáért” és „A Bajkál–Amúr vasútvonal építéséért” emlékéremmel.

Az építkezés évről évre változtatja a táj arculatát. A járhatatlan tajga helyén utakat raknak le, új településeket, állomásokat építenek. A harcosok itt válnak férfiakká. A nemrég még iskolások, a különleges BAM atmoszférába kerülve, ahol a lemondás és a nagyszerű hangulat mindennapi és általános, gyorsan érnek szellemileg és fizikailag, merítenek hitet saját erejükből, válnak mesterekké. Így pl. a BAM egyik alegységéhez került Szergej Limonov sorkatona, a parancsnokok és a bajtársak segítségével, már a szolgálat első évében az egyik legjobb útpítő lett.

Évfolyamtársaihoz hasonlóan, ő is kiképző alegységnél részesült kiképzésben, látogatta a technikai szakkört, az élenjáró tapasztalat iskoláját. Leszolgálta a kötelező időt. Limonov úgy döntött, hogy a vasútnál marad azért, hogy vonaton elsőként jusson el az Amúrhoz. Most ő kiváló építő a BAM-on, aktíva, az ifjúság métereinek lerakásában. Megvalósult az álma: ott volt az első vonat megbecsült nevelője. Lehetőséget kapott arra, hogy részt vegyen a Távolszolgálati körvasút utolsó utasai között.

A haza magasra értékeli a személyi állomány önfleáldozó munkáját az évszázad vasútjának építkezésén. Sok harcost tüntettek ki emlékéremmel, más magas kormánykitüntetésekkel, Sz. Rudnyev, A. Kuznyecov, A. Pilev, E. Szolovjev, E. Zujev, V. Tracs fiatal tisztek és mások komszomol díjasok lettek.

Válaszul erre a gondoskodásra a vasutas-harcosok úgy határoztak, hogy még jobban kiszélesítik a versenyt az öt éves terv negyedik év feladatainak a teljesítéséért és túlteljesítéséért.

Így pl. azon alegség vágányfektető gépeinek kezelői, amelynek a parancsnoka A. Bakijev százados, M. Vlagyimirov, I. Peszkisev és A. Bakijev tiszthelyettes hidépítő rajainak személyi állománya, annak az árokásógépnek a személyzete, amelynek gépészce Ju. Filipp, megfogadták azt, hogy a Szovjetunió Alkotmányának második évfordulójára teljesítik éves feladataikat, és be is bizonyították, hogy szavuk nem volt üres beszéd. Ezek az élenjáró harcosok egy váltás alatt másfél-két normát teljesítenek.

A vasútnál igen elterjedt a nevelői mozgalom. Az árokásógépeket, bulldózereket, fűrógépeket, vágányfektetőgépeket úgy töltik fel személyzettel, hogy azok mellett, akik éppen csak kezdik elsajátítani a vasútépítés alapismereteit, ott legyenek a tapasztalat szakemberek is. A vasúti csapatok legkiemelkedőbb gépkezelői, mint pl. I. Stercer, V. Szapunov, A. Zinovszkij, V. Kulcsanij és sokan mások, foglalkozásokat tartanak az élenjáró tapasztalat iskolában, és a technikai szakkörökben, patronálják a fiatal katonákat. A harcosok előtt felelősségteljes feladatok állnak. A közeljövőben meg kell ismerkedni a vasút új körzeteivel, fel kell építeni többszáz kilométer gépkocsiutat, meg kell szelídíteni az alattomos folyókat, le kell küzdeni az emelkedéseket. Nagy volumenű munkálatokat kell elvégezni az üzembe helyezett vasútvonalak berendezésével kapcsolatosan, meg kell gyorsítani az állomásoknak és a településeknek az építését.

A csapatok előtt álló feladatok végrehajtásának a sikere jelentős mértékben függ a párt-politikai munka színvonalától. Ezen tevékenység problémáit és javításának útjait a közelmúltban vitattuk meg a pártmunkások értekezletén. Az értekezlet résztvevői sokoldalúan elemezték a harcosok kommunista nevelésével kapcsolatos tapasztalatokat, meghatározták a pártszervezetek alapvető feladatait, amelyek az SZKP KB-nak „Az ideológiai, politikai és a nevelőmunka további javításáról” c. határozatából erednek. Többek között megjegyezték, hogy az alegségeknél mind nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a komplex pártpolitikai munkaterveknek, amelyek szerves részét képezik a harc- és politikai kiképzési és a termelési terveknek.

A nevelőmunka tervezése és koordinálása általában a harcosok igényeiből és szükségleteiből, azok teljesítése lehetőségeiből kiindulva történik, a hiányosságok és azok okai elemzésének alapján. Ebben a vonatkozásban sajnos javulás még nem észlelhető. Nem mindig és mindenütt sikerül operatívan leküzdeni a propaganda munkához, a tisztek marxista-leninista oktatásához, a zászlósok politikai kiképzéséhez való formális, szűk látókörű viszonyulás elemeit. A sor- és a tiszthelyettesi állomány részére megtartásra kerülő rendezvények, köztük a politikai foglalkozások számtalan esetben nem készítetik a harcosokat a kollektíva életével és termelő tevékenységével kapcsolatos kérdések mélyreható és sokoldalú elemzésére, a nagyszerű eredmények elérését biztosító legracionálisabb és hatékonyabb utaknak a keresésére.

Nem minden történik még az élenjáró tapasztalat általánosításának és elterjesztésének alapján. Vannak kollektívák, ahol a szocialista munkaverseny nem bontakozott ki megfelelően, annak a kommunista világnézet és a magasfokú erkölcsi-harci tulajdonságok formálására gyakorolt hatása szemelláthatóan nem megfelelő.

Ahogy azt az ügyek állásának annál a kollektívánál – amelynek parancsnoka T. Godna tiszt – a közelmúltban történt ellenőrzés is bebizonyította, a harcosok között folyó politikai és nevelő munka megszervezése gyenge. Előfordultak olyan esetek, amikor megsértették a katonai fegyelmet. A párt és a komszomol szervezet

nem gondoskodik állandóan arról, hogy a kollektívában az igazi bajtársiasság, kölcsönös segítségnyújtás, az egymással szembeni igényesség atmoszférája legyen az uralkodó. Egyes kommunisták, mint pl. V. Sziscsenkó és A. Petrenkó nem szolgálnak a magasfokú erkölcs példaképekül.

A katonák minden kategóriáját befolyásoló, a katonai kollektívák életének minden oldalát naponta vizsgáló parancsnokok és pártszervezetek hivatottak biztosítani a párt-politikai munka hatékonyságát, annak szoros kapcsolatát a megoldandó feladatokkal, ahogy azt a dolgozók közelmúltban megtartott ideológiai össz-szövetségi értekezlete is aláhúzta.

A szervezettség, a termelési terv teljesítéséért, az építkezés minőségéért, a technológia és a munkafegyelem betartásáért, továbbá a munkaidő csökkentéséért való felelősség fokozásához hozzájárul az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa. „A gazdasági mechanizmus által a termelés hatékonysága és a munka minősége növelésére gyakorolt hatás tervezésének és erősítésének további javításáról” c. határozatának gyakorlati megvalósításával kapcsolatosan a csapatoknál kibontakozott munka.

Most a vasutas-harcosok között terjed a V. I. Lenin születésnapja 110. évfordulójának méltó megemlékezéséért folyó munkaverseny. Számtalan kollektíva vállalta azt, hogy 1980. április 22-re teljesíti az ötéves terv feladatait. A lenini műszak sikerének záloga – az eszmei és a nevelőmunka fokozása.



# MILITÄRWESEN

## A hadtáp őrzése és védelme

*Irta: Z a n d e r, H. vezérőrnagy*

*(Fordítás: megjelent a Militärwesen c. folyóirat 1979. 11. számában.)*

A szárazföldi csapatok parancsnoki és törzsvezetési, valamint csapatgyakorlatai folyamán mindig szemben állunk azokkal a problémákkal, amelyek a hadsereg, csapatok, valamint objektumok hadtápszolgálata életképessége fenntartásával kapcsolatosak.

A hadtáp megnőtt jelentősége a harc sikeres kimenetelére, hatása a csapatok harc készségének fokára, valamint érzékenysége az ellenséges tevékenységgel szemben azt igényli, hogy a hadtáp őrzésére, védelmére és biztosítására az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsunk.

Ismert, hogy az ellenség a hadtáp befolyását a harc kimenetelére helyesen értékeli és a rejtett harctevékenység (gerillák, diverzánsozók stb. alkalmazása) keretében hadtáp elleni tevékenységet tervez és ehhez a szükséges erőket és eszközöket biztosítja. Ez a tevékenység azonban nemcsak a tábori hadtáp ellen irányul, hanem a mélységben levő csapatok harcát biztosító összes erők, szervek, üzemek és műszaki létesítmények ellen.

A hadtápcsoportok rendeltetésüknél fogva harc képességükben korlátozottak összefegyvernemi egységekkel, alegységekkel szemben és mindenekelőtt mozgékony, jól felfegyverzett és kiképzett ellenséges erők váratlan támadásával szemben.

NATO-nézetek szerint a rejtett harctevékenység keretében a hadtáp ellen a következő erők alkalmazhatók:

- különleges alegységek;
- felderítő alegységek;
- területvédelmi (hátszázgyvédelmi) csapatok;
- honvédő (heimatschutz) csapatok;
- a titkos szolgálatok erői, valamint
- a reguláris erőkből a fronton keresztül átszállított, átszivárgott vagy a mélységben hátramaradó csapatok.

Különös jelentőséggel bírnak a légi úton szállított erők, mivel azok a hátszáz, hadtápkörlet teljes mélységében különböző célok ellen alkalmazhatók. A hadtápnál különösen veszélyeztetettek:

- a mélységben levő fontos objektumok, berendezések (pl. vezetési pontok, bázisok, raktárak, üzemek, közlekedési műtárgyak);



- hadtápegységek és alegységek összpontosítási körletei;
- szállító- és menetoszlopok;
- hadtápipintézetek (kórházak, műhelyek stb.).

A hadtáp őrzésére-védelmére összpontosítási (települési) körletekben, objektumoknál és menetnél a rendeltetésszerű feladat ellátása mellett felhasználhatók:

- hadtápegységek és -egységek szervezetszerű erői és eszközei;
- a hadtáp nem szervezetszerű erői és eszközei;
- a hadtáp megerősítésére rendelt erők és eszközök a harcos csapatok állományából.

A szervezetszerű erőkhöz és eszközökhöz az adott alegység, egység vagy intézet állománya tartozik. Ezek az erők rendeltetésüknek megfelelően teljesítik a csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos feladataikat.

A nem szervezetszerű erőket a hadtápegységek, egységek és intézetek állományából speciális feladatok végrehajtására hozzák létre. Ezekhez a tűzoltó, mentő és más csoportok tartoznak. Feladatuk a tömegpusztító fegyverek által okozott károk felszámolása, a hadtáp őrzése-védelme.

Őrzés és védelmi feladatok ellátása céljából a hadtápot ideiglenesen megerősíthetik összefegyvernemi, légvédelmi, műszaki és vegyvédelmi alegységekkel.

A hadtápegységek, -alegységek és -intézetek parancsnokai a közvetlen biztosítást saját hatáskörükben szervezik meg. A hadtáp légvédelmét a csapatok hadműveleti és harcrendi felépítésében levő légvédelmi erők oldják meg.

A hadtáp őrzésének és védelmének célja a telepítési körletekben levő vezetési pontok, alegységek, intézetek, továbbá az után- és hátraszállítási utakon levő objektumok védelme az ellenség váratlan rajtaütésétől és egyéb tevékenységétől. Ezért – miután az ellenség tevékenységét időben felismertük – haladéktalanul intézkedéseket kell foganatosítani a védelemhez szükséges erők összpontosítására, hogy biztosíthassuk a csapatok folyamatos, minden oldalú és időbeni hadtápbiztosítását.

A hadtáp őrzésének, védelmének és tömegpusztító fegyverek elleni védelmének elveit a különböző szabályzatok rögzítik. A hadtáp közvetlen biztosításával kapcsolatos feladatok teljesítése egy jól szervezett, hézagmentes és rugalmas biztosítási rendszert igényel. Ehhez szükséges:

- a körletek és utak minden oldalú felderítése;
- az erők és eszközök célszerű telepítése a második lépcsők vagy összefegyvernemi tartalékok fedezete alatt;
- célszerű menetrend kialakítása a szállítóoszlopoknál;
- hézagmentes figyelő és értesítő rendszer kialakítása;
- szilárd híradás megszervezése;
- tartalékok létrehozása a tömegpusztító fegyverek és más ellenséges tevékenység által okozott károk felszámolására.

Ezen intézkedések végrehajtása kedvező feltételeket teremt arra, hogy minden vezetési szinten biztosíthassuk a hadtápszolgálat stabil munkáját.

Őrzés és védelem szempontjából milyen a helyzet a különböző vezetési szinteken?

Tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a hadtápnak sem hadművelleti, sem harcászati szinten nincsen elegendő ereje és eszköze hatékony őrzés és védelem végrehajtására, ehhez összefegyvernemi megerősítés szükséges.

A rejtett hadviselés ellenséges erői a hadtápalegységek, -egységek és -intézetek megsemmisítését elsősorban rajtaütéssel és visszamaradással tervezik. Ehhez alkalmas terepet kedvező objektumot választanak ki, mint az útszűkületek, települések, hidak, zsilipek stb. A szubverzios erőknek előnyük származik a meglepetésből, s ezzel erősen akadályozhatják védelmünket. Olyan helyzetbe kerülhetnek, hogy nemcsak egyes gépkocsikat, hanem egész oszlopokat, intézeteket semmisíthetnek meg. Az ellenségnek azon sokoldalú lehetősége, hogy a hadtápszolgálat munkáját zavarja, arra kényszerít minket, hogy hatékony intézkedéseket foganatosítsunk az őrzés-védelem megszervezésére és végrehajtására. A hadtáp őrzésének és védelmének megoldása saját erőkkkel és eszközökkel kényszerítően a hadtápbiztosítás kapacitásának csökkenéséhez vezet.

A rejtett hadviselést végző ellenséges erők tevékenysége megköveteli a hadtáp viszonylag megbízható őrzését-védelmét. Az eddig alkalmazott módszerek gyakran nem kielégítőek. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy ha az összefegyvernemi parancsnok fenn akarja tartani a hadtáp működőképességét, akkor azt harcos egységekkel biztosítani kell, hogy a hadtápegységek parancsnokainak a harcegységek állományából erőket és eszközöket kell alárendelni.

#### Összefoglalás

A hadtudomány összecs ágának fejlődéséből egyre bonyolultabb feladatok adódnak, így van ez a hadtáp őrzésével-védelmével is. A hadtápbiztosítás feladatai időben és teljes végrehajtása érdekében a hadtáp megbízható védelme az összes parancsnok ügye, mivel a harc sikeres kimenetele döntően függ a hadtápbiztosítástól.



# TRUPPENDIENST

## Gyalogos csapatok ellátása

### (I. Rész)

*Irta: Gernot Albrecht alezredes*

*(Fordítás: megjelent a Truppendienst c. folyóirat 1979. 6. számában.)*

#### *I. Általános elvek*

Szélesen elterjedt, de helytelen nézet az, hogy a gyalogos csapatok anyagi szükséglete alacsony. Ennek oka a múlt századokból ered, amikor a lőszer- és üzemanyagszükséglet igen alacsony volt. Ebben a cikkben célszerű vázlatosan ismertetni, hogy ez mennyire érvényes a mai gyalogságra.

Gyalogos csapatokon a hadseregek azt a részét kell érteni, amely képes utaktól távol, fedett terepen, kis távolságon a nap bármely szakaszában, az időjárástól függetlenül harcolni, s ezzel gyakran a végső döntést elérni.

A gyalogos csapatok felszerelése általában kézi fegyverekből és kevés nehéz fegyverből, az is főleg páncélelhárító fegyverből áll. Feladatunk szerint a gyalogság felosztható:

- klasszikus gyalogságra, mint pl. az osztrák vadász és landwehr zászlóaljok, amelyek feladata lövész és páncélos csapatok elleni küzdelem;
- gépesített (páncélozott) gyalogságra, mint pl. az osztrák páncélgmánatos zászlóalj, amelynek feladata a gyalogság és páncélosok elleni küzdelem együttműködve a páncélos csapatokkal;
- könnyű gyalogságra, amely kis, kutató-üldöző alegységekből áll, feladatuk pedig a nem hagyományosan harcoló (partizánok stb.) erők elleni küzdelem.
- gyors gyalogságra, amelyen ejtőernyős és más légi szállítású gyalogságot kell érteni.

A gyalogos erők ellátása vezetésének célja bármely helyzetben a szükséges anyagot időben, a megfelelő helyre eljuttatni, valamint az egészségügyi ellátást és javítást, karbantartást biztosítani. Ezen kívül ezeket az erőket mentesíteni kell minden olyan anyagtól és tevékenységtől, amely közvetlenül nem függ össze a harccal.

Ezután szükségesnek látszik a gyalogos csapatok ellátásának rövid történeti áttekintése.

#### *II. Történeti visszapillantás*

Az ókori Görögországban a túlnyomóan gyalogos erők gyorsan eldöntötték az ütközet sorsát. A legyőzött hősnek tekintette a győzöt, aki engedélyt adott arra, hogy a halottakat eltemesse. Az ellenség sebesültjeit megölték, a sajátjairól pedig gondoskodtak.

A hetedik század bizánci gyalogsága a hadsereg kiválóan szervezett és fegyelmezett része volt. A lovagsághoz hasonlóan a gyalogsághoz is jelentős ellátó erők tartoztak. Minden 16 emberre rendszeresítettek két kordét (taligát) lőszerral, étellemmel, konyhafelszereléssel, beleértve kézi malmot is és sáncszerszámmal (ásó, kalapács, fejsze, fűrész). Ezen kívül voltak teherhordó lovak is, amelyek menetben látták el a csapatokat. Műszaki és ellátó oszlopok mellett létezett az egészségügyi szolgálat is. Minden 400 ember rendelkezett egy orvossal és 6-8 egészségügyi katonával. Őket ellátták – lovaik egy üveg vízzel és nyereggel voltak felszerelve. A kengyelt úgy képezték ki, hogy a sebesülteket ülő helyzetben tudták szállítani. Minden sérült harcterről való kiszállításáért a sebesültvivők prémiumot kaptak.

Az osztrák–magyar hadsereg gyalogos és vadász csapatainak lőszerjavaldalmazása 1900 körül a következőként alakult: a katonánál 100 db, a század 2 lőszeres kocsiján 10 000 gyalogsági lőszer. A hadosztály, hadtest és hadsereg lőszerraktárakban viszonylag kevés lőszert halmoztak fel.

Az egészségügyi ellátásra századonként egy egészségügyi járőrt és 4 sebesültvivőt rendszeresítettek. Zászlóaljnál tiszthelyettes, ezrednél egy tiszt látta el a parancsnok szerepét. A zászlóaljorvos a fentén kívül 2 kötszerszállítóval is rendelkezett. A katonák személyi felszereléséhez egészségügyi csomag is tartozott.

Élelmezés céljából katonánként egy kulacsot és két katonára egy főzőedényt rendszeresítettek. Az ezred vonatja (egy alegység) szállította a vágóhíd készletet, kávépörkölő serpenyőt, vizes hordókat és tartalék főzőedényeket szállított. Egy 4 zászlóaljból álló ezrednél a vonat harci és szállító (bagázs) vonatból állt.

A harci vonat – 34 fő és 48 ló – ebből 6 tartalék 2 fogata lóból állt. A szállító vonat (hadosztályszintű ellátás) – 29 fő és 37 ló – több kocsiból és egy fegyverkovácsból állt. A zászlóalj ezen kívül még rendelkezett egy tábori kovácsműhellyel és 2 kocsiemelővel.

Harcban a lőszert a rajvonalba egy tartalékosokból álló lőszeres különítmény szállította ki. A különítmény élén egy tiszthelyettes állt. Védelemben a lőszert szétosztották a rajoknak, vagy a rajvonál közelében egy megfelelő ponton halmozták fel.

A gyaloghadosztály lőszeroszlopa 2 tisztből, 132 katonából, 150 lóból és 30 zászlóaljlőszeres kocsiból állt.

A hadosztály szintű egészségügyi biztosítást az egészségügyi intézet (két segélyhely, egy kötözőhely stb.) végezte. Az intézet alárendeltségébe 3 orvos, 180 katona és 34 országos jármű tartozott.

Az élelmiszer kiszállítását a csapatokhoz az élelmezési oszlop végezte. A hadosztály 4 napos élelmiszerjavaldalmazását több mint 500 országos jármű szállította. Ez egy 18 000 főből és 3500 lóból álló gyaloghadosztály (15 zászlóalj, 3 lovas század és egy tüzérezred) szükségletét fedezte. Ezen erők fő feladata az élelmezés, a lőszerellátás és az egészségügyi biztosítás volt. A technikai biztosítás alárendelt szerepet játszott.

### *III. Az ellátás feladata korszerű harcban*

Minden helyzetben számolni kell az agresszor valamennyi alkalmas eszközének és harcmódjának alkalmazásával. Ez azt jelenti, hogy fő irányban tüzéséggel és légierővel támogatott páncélozott erők alkalmazása mellett har-

cászati atomfegyver bevetése is várható. A támadó arra törekszik, hogy minden erő és eszköz felhasználásával a támadás szempontjából fontos körleteket minél előbb birtokba vegyen. Ezeket a körleteket a főerők részére előzőleg légideszant vagy szubverzív erőkkel előkészítik. Az ellenség légiereje a harc-tér teljes mélységében támadja a célokat, különösen közlekedési és híradó csomópontokat, az utánszállítási utakat gyakran szétrombolják vagy megrongálják. A védő alegységek gyakran elszakadnak a főerőktől, vagy bekerítik őket. Minden tevékenységet a pszichológiai hadviselés összes eszközével támogatnak. Kis és nagy mozgékonyágú ellenséges erők váratlan rajtaütésével állandóan számolni kell. A katonai előrejelzési idő csak néhány nap lesz. A korszerű harc jelentős mértékben befolyásolja az ellátás eredményét.

#### IV. Az ellátás alapelvei

1. Az ellenségnek légtérből való erős csapásmérő és elszigetelő lehetősége miatt az egységeknek, magasabbegységeknek jelentős ellátási önállóságot kell biztosítani. Ez azt jelenti, hogy a csapatoknál az eddiginél nagyobb készletet kell felhalmozni, hogy harcban a hosszadalmas szállítást csökkenthessük. Ez gyakorlatilag megoldható:

- már békében létesített raktárrendszerrel, beleértve készletek felhalmozását a várható harcterületen;

- a készletképzés időbeni befejezésével a csapatok ellátópontjain.

A raktárak széttagolása mellett azokat biztosítani is kell. Pénzügyi nehézségek miatt a következő években a készletképzés második változata kap elsőbbséget. Kivételt képeznek a területvédelemhez kötött csapatok (pl. a záró alegységek), amelyeknél a készletképzés első változata a mérvadó. A készletképzés végrehajtását a hadtáp felvonulásának „bővített hadtáp menetnek” is nevezhetjük. Ezen a fogalmon jelenleg hadseregszintű készletképzést értik összhangban a hadművelleti elgondolással. Ez a nézet jelenleg aligha tartható fenn, mivel a készenlét elérése hadsereg szinten nem gyakorol jelentős hatást a csapatok készenlétére a harcterületen. Ezek a csapatok gyakran igen kevés felkészülési (figyelmeztető) idővel rendelkeznek az államhatár közelsége miatt, ezért készenlétüket kis alegység szintig rövid idő alatt kell elérni. Ez elvezet minket a második alapelvhez.

2. A hadtáp felkészülését az eddiginél sokkal nagyobb mértékben kell végrehajtani a harc előtt. Ezt indokolja a széles körű decentralizálás, a készletképzés és az ezekkel összefüggő magas munkaerő és eszközráfordítás. Az időszükséglet nem lehet hosszabb, mint az egység, magasabbegység bemozgósítási ideje. A mozgékony és egyes területhez kötött erők részére készletképzés békében bázison vagy a közelébe történik.

3. Az országvédelem nem katonai területével való szoros kapcsolat és összehangolás szükségessége elsősorban a hadtápot érinti, mivel sok anyagot és intézetet közösen használnak. Ez különösen érinti:

- az egészségügyi ellátást;
- a gazdasági (élelem, ivóvíz, tábori posta és pénz) anyaggal való ellátást, valamint

- a technikai biztosítást nem kizárólag harci technika vonatkozásában. Mindkét félnél levő anyagok és eszközök felhasználására konkrét elsőbbségi sor-

rendet kell megállapítani. A békében való felkészülésnél a katonai szükségletek biztosítása elsőbbségi jogot élvez. A katonai és polgári készletek, eszközök közös felhasználása általános eset lesz. Elképzelhető az is, hogy ellenség által körülzárt területen a gyermekek több ételmet kapnak, mint a katonák.

4. A várható intenzív harcok miatt a Bundesheer sok egységének „élete” rövid lesz, mivel az erőfölényben lévő agresszor miatt nagy személyi és anyagi veszteséggel kell számolni. Szovjet nézetek szerint az anyagi és személyi veszteség 48 óra alatt meghaladhatja a 35<sup>0</sup>/<sub>0</sub>-ot, akkor az érintett csapatot megsemmisülnék kell számítani. Amikor az ellenség mennyiségi és minőségi fölényét teljes mértékben beveti, akkor a Bundesheer-nél még nagyobb veszteséggel kell számolni.

A harc tényleges időtartama, amelyet irányoktól függően kell felbecsülni, jelentős hatást gyakorol a hadtápbiztosítás mennyiségére és helyzetére. Az ellenséges erők nagyobb mennyiségét és minőségét csak csekély mértékben lehet hadtápbiztosítással (mint pld. nagyobb lőszerkészlet létrehozása) ellensúlyozni.

#### V. Ellátás rendje területvédelemben

Először a legnehezebb harcmód, a területvédelem hadtápbiztosításával foglalkozunk.

##### 1. Ellátás területvédelmi zónában.

A területvédelmi zónában a harc lehet vadász erőkkel végrehajtott ellenlökés az ellenség hátába és szárnyába, valamint erődített körletben való védelem. A zóna (körlet) védelmére kijelölt vadász erők részére már békében fel kell halmozni a körletben, vagy annak közelében. A körlet megszállásakor történik a készletek és a hadtápalagységek további decentralizálása, amelyet lehetőség szerint nem a szervezetszerű alegységenként, hanem a körletet elfoglaló összes erők szempontjából kell végezni. Hogy képet kapjunk a készletek nagyságáról, számítási alapként egy vadász szakaszt (4 vadászraj, egy pct. rakéta raj és egy közepes aknavető raj) veszünk. Kéthetes harcra a vadász szakasznak szükséges:

- 1,2 t puskalőszer;
- 0,8 t géppisztolylőszer;
- 1,0 t könnyű pct. rakéta
- 0,7 t nehéz pct. rakéta;
- 5-7 t aknavető lőszer;
- 0,5 t akna és robbanóanyag;
- 2,0 t élelmiszer;
- 0,3 t egészségügyi anyag.

A mennyiség megállapításánál az ellenséges támadás átlagos akciógyakoritást vettük alapul. A következő megszállási szakaszban a fele is elég.

Gyűjtőval ellátott lőszer tárolása békében különös problémát jelent. Biztonsági okokból ezeket a lőszeret rendszerint nem lehet a körletben vagy közelében tárolni, ezért különös figyelmet kell fordítani ezen lőszer időbeni kiszállítására.

A vadász csapatok század és szakasz szinten a harc egész időtartamára rendelkeznek készletekkel. Ezt „vadászjavadalmazás”-nak nevezhetjük. A vadászcsapatoknak – a megkövetelt mozgékonyáguk miatt – nem szükséges az

összes készletet magukkal szállítani. A parancsnok minden akció, álláshagyás előtt részletesen megszabja, hogy mennyi és milyen anyagot kell magukkal vinni.

Rendszerint magukkal visznek katonaként és fegyverenként 2-3 élelmszerjavadalmazást (a zárolt javadalmazáson kívül), 200 puskalőszert, 500 gépsztyolylőszert, 8 pct. rakétát és 8 aknavető lőszert.

A harc tervezett időtartamára kijelölt 12-14 t anyagot legalább 2 szakasz-ellátóponton kell elhelyezni, amelyet a szakasz biztosít. Erre rendszerint a tapasztalt tiszthelyetést jelölnek ki. Az anyag elhelyezéséhez gépkocsi szükséges. Titoktartás céljából a gépkocsivezetőt az adott alegységtől kell kijelölni. Az ellátópontot rejtetni, fedni (de legalább a csapadéktól védeni) kell. Különös jelentőséggel bír az odavezető utak álcázása és az áruló hulladékok eltakarítása. Ezt a szakaszparancsnoknak ellenőriznie kell. Ellenséges veszélyeztetés csetére elő kell készíteni a készletek megsemmisítését. Általában vegyes ellátópontokat létesíteni, ahol a fentebb említett anyagokon kívül tartalék akkumulátorokat, felszerelést, ivóvizedényt és üzemanyagot is kell tárolni.

A zászlóalj készleteinek felhalmozása a hosszadalmas és munkaigényes szállítás elkerülése céljából főleg a szakasz ellátópontokon történik, mivel a tulajdonképpeni fogyasztó a szakasz. Elegendő készlet esetén ezért alig van szükség század- és zászlóalj ellátópontokra. Kevés készlet esetén például század ellátópont létesíthető zárolt lőszer tárolására, zászlóalj ellátópontok berendezése függ a kialakult helyzettől.

A tervezettnél nagyobb szükséglet felmerülése esetén (pl. a tervezettnél hosszabb harc miatt) az utánpótlásról az előljáró gondoskodik. Ez két módon történhet:

- lényegesen nagyobb készlet felhalmozásával;
- utánszállítás. Utánszállításra a közutak rombolása miatt legcélszerűbb a helikopter. Ez szükségessé teszi a megfelelő légi szállítási lehetőség megteremtését.

A sikeres területvédelmi harc próbaköve a megfelelő egészségügyi ellátás, mert ez a katonák harcerkölcset, s ezzel harcértékét jelentősen befolyásolja. Az egészségügyi biztosítást az adott védőkörlet körülményeivel összhangban kell megszervezni. Az alapproblémát nem nagyszámú sebesült és beteg-ellátása jelenti, hanem inkább azok gyors első orvosi ellátása és sebészeti végső ellátást nyújtó intézetbe való mielőbbi hátraszállítása jelenti. Végső egészségügyi ellátáson azt az ellátást kell érteni, amely képes megteremteni a feltételeket a sérültek és betegek gyógyításához. A végső ellátást végző intézetekben tehát gyakran kell biztosítani fektető lehetőséget. Veszteség számításnál akciónként a könnyű, közepes és súlyos sebesülteket veszik alapul. E probléma megoldására milyen módszert, struktúrát alkalmazunk?

A harc sajátossága és a védőkörlet nagysága miatt a bajtársi és öngógy-nyújtáshoz magasabb kiképzési fokot kell biztosítani, valamint már a szakasznál kell biztosítani egy egészségügyi tiszthelyettes alárendelésével a szakszerű első egészségügyi segélyt. Század szinten biztosítani kell az első orvosi ellátást, amelyet a vezényelt „századorvos” nyújt. A fenti egészségügyi erők feladata a sérülés fokának megállapítása, harc az akut életveszély ellen, sokk elleni harc és a szállítóképesség helyreállítása. A századorvos által nyújtott egészségügyi



ellátásnak biztosítani kell azt az időt, amely a végső ellátást nyújtó egészségügyi intézetbe való szállításra szükséges.

A századot tehát legalább egy sebesültszállító gépkocsival kell megerősíteni. A sebesültek szállítása a sebesülés helyétől a végső ellátást nyújtó intézetbe történhet gépkocsival és sebesültvivőkkel, függően az intézet települési helyétől. Követelmény az, hogy a sebesült legkésőbb 3-4 órán belül orvoshoz, 12 órán belül pedig sebészhez (szakorvoshoz) kerüljön. Amennyiben a szállítási idő a műtéig túl hosszú széles tartományú antibiotikumot kell alkalmazni – hasi sérülés kivételével – ami miatt tapasztalatok szerint a műtét 1-2 napig elhalasztható. Súlyos sérültek szállítására helikoptert kell alkalmazni. Ezeket a helikoptereket hadtest szinten célszerű készenlétben tartani, amelyek a sérülteket rendszerint a bázis térségébe szállítják.

A végső egészségügyi ellátáshoz 1-3 zászlóalj védőkörletre egy intézet szükséges. A teljes védősáv ellátásához az egész sávot fedő intézethálózatot kell kialakítani polgári és egészségügyi intézetekből. Az ellenség által bekerített terület a következő lehetőségekben veendő figyelembe:

- Ellátás a polgári lakosságnál, rejtett helyen, ahol az orvosi ellátást elhárítás szempontjából megbízható szakszemélyzet végzi. Ez lehet földalatti kórház is. (Erre példa a jugoszláv partizánháború). Előnye a sérültek széthelyezése, amely megnehezíti az ellenséges felderítést.

- Titkos katonai egészségügyi intézetek, amelyek elhagyott objektumokban, pincékben, házakban stb. rendezhetők be (példa erre is a jugoszláv partizánháború). Az intézet titokba tartása hosszú ideig igen nehéz. Titoktartás szabályainál a következőket kell figyelembe venni:

a) A rejtett intézetet csak azok a személyek ismerjék, akik működtetéséhez feltétlenül szükségesek;

b) Sérültek és betegek ebbe az intézetbe csak rejtett helyről (sebesült fészekből) szállíthatók.

c) Sebesültek és betegek nem ismerhetik az intézet helyét. Odaszállításuk csak éjszaka vagy bekötött szemmel történik.

d) A kiszolgáló állomány szigorúan ellenőrzött, megbízható személyzet lehet.

e) A személyzet beszélgetéséből a sérültek és betegek nem következtethetnek a kórház helyére. Az objektumot és környezetét megfelelően álcázni kell.

Az élelmiszer elkészítése a szakaszoknál, a katonák által történik. A helyzettől függően felhasználhatók a parasztházak konyhái is.

A fegyverek, gépjárművek és egyéb készülékek karbantartását a kezelők végzik. A fontosabb technika, nehézfegyver, híradó technika stb. kis javítását zászlóalj szinten egy gépkocsival rendelkező javító raj végzi. A raj legalább egy fegyvermesterből, egy gépjármű technikus tiszthelyettesből és híradó tiszthelyettesből áll. A gépkocsi szállítja a szükséges javító alkatrészeket is.

A harci technika pótlására tartalékot kell képezni a szakaszt ellátóponton. A súlyos sebesülteknél minden esetben meg kell ítélni, hogy kézi fegyverét leadja-e a szakasznál, vagy hátraszállítsák.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a vadász csapatok ellátása igen nehéz. Fő figyelmet a

- készletképzésre,
- az egészségügyi ellátás megszervezésére,
- a légiszállítás biztosítására, valamint
- a titoktartásra kell fordítani.

A hadtáp felkészülésének állapotától jelentősen függ az, hogy az ellenséges erők ebben a harcban elgyengülnek-e, vagy pedig a vadász erők jelentős személyi veszteséget szenvednek el.

## Gyalogos csapatok ellátása

### (II. Rész)

*Írta: Gernot Albrecht alezredes*

*(Fordítás: megjelent a Truppendienst c. folyóirat 1980. 1. számában.)*

#### *Ellátás zárózónában (Schlüsselzone)*

Az amerikai FM 100-5. sz. szabályzat a gyalogság egyik trendjének a következőket írja: „Ahol páncélos és gépesített erők nem képesek szabadon manőverezni, ott a gyalogság központi szerepet játszik”. Ebből a megállapításból kell kiindulnunk amikor egy zászlóaljban levő gyalogsági erők ellátásáról van szó.

Hol és hogyan alkalmazzák a zárózónában levő gyalogsági erőket? Ebben a harceljárásban statikus elem részeként rendszerint landwehr és vadász zászlóaljak védenek egy zárókörtet, amelyet zászlóaljnyi vagy ezrednyi erő véd. Zárókörtetek fontos terepszakaszok a zárózónában, amelyen belül fontos mozgási irányokat zárnak le. Ezeket a harcászatiilag összetartozó körteteket megfelelő műszaki építményekkel és infrastruktúrával rendezik be. A körteteket elfoglaló erőknek feladata védelem és rendelkeznek az ehhez szükséges eszközökkel is. A zóna mozgó elemét a páncélgránátosok képezik. Ezek feladata ellenlökések végrehajtása. Fedett terepen az ellenlökő erőkhöz, ha az ellenlökés sikeres, a gyalogos erők is csatlakoznak. A védelem sajátossága és az ellenlökésben való részvétel miatt a hadtápnak is rendelkeznie kell – a harcos erőkhöz hasonlóan – szilárd objektumokkal és PSZH-kel támogatott mozgó erőkkel.

A túlerőben levő ellenséges technika miatt a várható veszteség magas lesz. Harmincnaponként 20%-os személyi és anyagi veszteség várható.

A fentiekből az is következik, hogy igen magas lőszer-, műszaki anyag- és egészségügyi anyagfogyasztással kell számolni. Az ellenség légifölénye jelentősen akadályozza az utánszállítást is.

Ez miatt a készleteket az alegységeknél szét kell tagolni és utánszállítást a repülést akadályozó időben kell végrehajtani.

#### *Az ellátás alapelve*

A zárózónában levő harcos és kiszolgáló erők már békében berendezett és feltöltött raktárakból és egyéb intézetekből történik. Ezeket az intézeteket a tervezett harcnapokra szükséges készletekkel feltöltik és a zárózóna védelméért felelős parancsnokság (magasabbegység) alárendeltségébe tartálékot is képeznek.

A zárózónában bevethető mozgó gyalogos erők (vadászzászlóalj) és területéhez kötött gyalogos erők (landwehr zászlóalj) részére szükséges anyagokat a háború előtt időben kiszállítják, ha lehet tagozatok átugrásával a zászlóalj ellátópontokra, tüzelőállásokba szállítják ki. A zárózónában harcoló összes erők ellátásához egy központi hadtápszervezet szükséges az ellátóbázisokon vagy azok közelében. Szabály szerint a zárózóna parancsnoka rendszerint dandárparancsnok, zónahadtápot létesít, amely az egészségügy kivételével magába foglalja a dandár összes hadtápilegységét. A készletek nagyságánál figyelembe kell venni az alakulatok készleteit és a harcfeladatot. A dandár-zóna szinten rendszerint csak az alárendeltekénél levő kevés anyag és a veszteségek pótlásához szükséges készleteket tárolják.

A zárózónák között jelentős a terep és infrastruktúráis berendezések különbözősége. A hadtápvezetés feladata az, hogy az adott körülmények figyelembevételével szervezze meg a hadtápot. Ennek megfelelően az egyes zónákban alkalmazott hadtápilegységek típusa és ereje különböző lesz.

A szükséges ellátópontokat és más objektumokat már békében szemrevételezik, kijelölik és megfelelően berendezik. A felső (hadosztály) kerület vagy a hadsereg hadtápvezető szervei ezeket az agresszió előtt megszállják, és azokat később a dandár hadtápszervei működtetik.

Szállítási távolság a zónahadtáp (dandár) és a körletek között (zászlóalj) legfeljebb 20 km lehet. A szakaszoknál a különböző lőszer típusokat több helyre kell elosztani, hogy ellenséges behatás esetén egyszerre azonos típusú lőszer teljes mennyisége ne semmisülhessen meg.

A zárózónában levő erők védelmi képességének létrehozása a hadtápbiztosítással kezdődik, hogy továbbiakban a lehetőség szerint biztosíthassuk a folyamatos ellátást.

A zárókörletekben az utánszállítási utakat, ha azt a harcászati helyzet lehetővé teszi, nyitva kell tartani az egészségügyi és technikai hátraszállítás érdekében.

Folyamatos híradás biztosítására a helyi eszközök felhasználásával híradó összeköttetést kell létesíteni a zónahadtáp és a zászlóalj, valamint az ellenlökő erők hadtápvezetési pontjai között.

Békében a következő feladatokat kell megoldani:

- a polgári infrastruktúra felhasználása a hadsereg által a meghatározott törvények alapján;
- híradással kapcsolatos feladatok összehangolása az Osztrák Postával;
- műszakilag berendezett hadtápolektumok létesítése, ha erre megfelelő polgári intézet nincs;
- raktárak létesítése a mindenesetre zárózónában maradó erők részére;
- a szükséges hadtáp telepítési körletek előkészítése;
- az egészségügyi biztosítás előzetes megszervezése;
- rendszeres hadtápgyakorlat a zárózónában.

Az első ellátmányt az alegységek magukkal szállítják. Az első ellátmány harci és szállítási (oszlop) készletből áll, amelynek mennyisége lehetővé teszi az ellátást az első utánpótlásig. A harci készlet a századnál van a harc biztosítására, míg a szállítási készlet a zászlóaljknál tartalékok képez.

### *A zárókörletben*

A zárókörletben felhalmozott készleteknek biztosítaniuk kell a maximális önállóságot az utánszállítástól. Ez azt jelenti, hogy az alegységeknél a tervezett harcfeleladatok figyelembe vételével a készleteknek legalább 6 napra elegendőnek kell lenniük. Egyes anyagokat, pl. pótalkatrészt, és egészségügyi anyagot az alegységeknél kevesebbet tárolnak. A dandár minden anyagból 1–2 napos készletet tárol.

A zárókörletben zászlóalj és század szinten ellátópontokat kell létesíteni. Az ellátópontokat úgy kell telepíteni, hogy a szállítási távolság a legkisebb legyen. Az ellátópontok összessége a hadtáp települési (ellátó) körlete. A zárókörlet ellátó körletének kiterjedése elérheti az 1 km<sup>2</sup>-t. Az ellátópontok helyének kiválasztásánál figyelembe kell venni a meglévő infrastruktúrát. Ez azt jelenti, hogy az érdekelt hadtáptörzset be kell vonni az elhatározás meghozatalába.

### *Ellenlökés gépesített erőkkel*

A zászlóalj megindulási körletében mozgó hadtápot kell készenlétben tartani, hogy az ellátás rövid időn belül végrehajtható legyen. Ez századonként a következő:

- 1 páncélozott terepjáró sebesültszállító gépkocsi a szükséges személyzettel az elsősegély nyújtására;
- 1 páncélozott terepjáró pótalkatrésszel és javító szakemberekkel;
- 1 vontató gépjármű személyzettel.

A zászlóaljhadtápot a zászlóalj vezeti a századokat megerősítők kivételével. A zászlóaljhadtáp a zászlóalj összpontosítási és megindulási körletében települ. Lőszerből és üzemanyagból gépkocsira rakott készletekkel rendelkezik.

### *Egészségügyi biztosítás*

Az egészségügyi biztosítást meg kell szervezni legkésőbb a védelmi készenlét eléréséig. Az egészségügyi biztosítást úgy kell megszervezni, hogy a sérültek hátraszállítása legkésőbb 6–12 órán belül megtörténjen az utolsó egészségügyi ellátás intézetébe. Napi 20%/o-os egészségügyi veszteséggel számolva az egészségügyi biztosítás megszervezésénél figyelembe kell venni:

- elsősegélyt a század egészségügyi tiszthelyettese az alárendelt egészségügyi katonáival végzi a század sebesültszállítóeszközében;
- olyan zárókörletben, amelyet zászlóalj véd, az első orvosi segély a fedezékben elhelyezett zászlóalj segélyhelyen történik. A nagy veszteség miatt a zászlóaljat sebesültszállító eszközökkel és egészségügyi személyzettel kell megerősíteni. A sebesültszállító eszközöket (sebesült szállító gépkocsikat és páncélozott sebesült szállító gépkocsikat) úgy kell csoportosítani, hogy a sebesülteket a lehető legjobban védjük az ellenséges behatás elől. Ha a hátraszállítási út nyílt terepen keresztl vezet, akkor a landwehr és a vadászzászlóaljat harcos századként egy-egy páncélozott sebesült szállító gépkocsival kell megerősíteni. A zárókörlet körülzárása veszély esetén egészségügyi személyi és fektető megerősítést kell adni a zászlóaljnak.

Zárózóna (dandár) szinten taralékolni kell egy mozgó segélyhelyet veszteség pótlására, vagy nagy egészségügyi veszteség ellátásának biztosítására.

Azt, hogy a sebesültet melyik egészségügyi intézetbe szállítják, elsősorban a szállítási idő és a sebesülés súlyossága dönti el. A polgári egészségügyi infra-

struktúrát katonai erővel kell megerősíteni, hogy ott a katonai sérülteket is kezelni tudják. Ahol értékelés szerint kevés a polgári egészségügyi intézet, (kórház, szanatórium stb.) ott katonai egészségügyi intézetet kell telepíteni. A sebesültek ellátásának irányítása zászlóaljtól felfelé egészségügyi hirtrendszeren keresztül történik.

A sérültek az utolsó egészségügyi intézetben addig maradnak, amíg annak elfoglalási veszélye nem áll fenn.

Az élelmiszereket, amíg csak lehetséges, a zónába vagy a zóna közelébe kell szállítani. Itt gondolni kell arra, hogy különböző zónában a polgári élelmiszertartalék eltérő, és nem mindig elég az ott tartózkodó katonák számára. Igénylésnél figyelembe kell venni, hogy a romlandó élelmiszerek beszerzéséhez több idő szükséges. A zóna polgári és katonai raktáraiban tehát élelmiszert kell tartálékolni az előkészítő időszakra és a tervezett harcnapokra. A fentén kívül az alegységek mozgó tartalékkal is rendelkeznek.

A pénzzel, kereskedelmi anyaggal, ruházati és felszerelési anyagokkal való ellátást, azok javítását, tisztítását, és a tábori posta szolgálatot a gazdasági szolgálat intézi.

A technikai biztosításnál fő figyelmet a karbantartásra és a kisjavításra kell fordítani. Ez az alegységeknél rendszerint a sérülés helyén történik. Zóna szinten a vontatást és azokat a javításokat kell megoldani, amelyeket az alegységek pótalkatrész vagy idő hiány miatt nem tud megoldani. A technikai biztosítás minden szintjének fontos feladata az alsóbb szintek technikai biztosításának segítése. A sérült technika pótalkatrész ellátására is használható. Ennek szabályait a zóna (dandár) szintjén szabják meg. A polgári üzemeket katonai célra messzemenően fel kell használni.

A századok a technika karbantartását, műszaki állapotának egyszerű ellenőrzését és kisebb zavarok elhárítását végzik.

A zászlóaljknál csapatjavítást végeznek, ami a következőket jelenti:

- sérülés helyének felderítését, mentést, alkatrészek, aggregátorok cseréjét és a sérült technika átadását az előljárónak.

Zóna (dandár) szinten mennyiségi és minőségi szempontból támogatják a zászlóaljknál folyó csapatjavítást. Segítik a zászlóalj csapatjavítását, hátravonják a sérült technikát és elvégzik az egyes alkatrészek, aggregátorok kijavítását.

A zóna megerősíthető a hadsereg javító alegységeivel is, amelyek a helyi üzemek felhasználásával bázisjavítást végeznek oly hosszú ideig, ameddig csak lehetséges.



## TUDOMÁNYOS ÉLET

Az MN Hadtáp Tudományos Tanács plenáris ülésén adott számot az elmúlt 5 évben végzett kutató munkáról.

*Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy elvtárs részletesen értékelte a tudományos testület munkáját, az MN különböző szintjein végzett tudományos tevékenység erős és gyenge oldalait.* Következésképpen megállapítható, hogy a kormány tudománypolitikai irányelvei megjelenését követően a hadseregben, így szolgálatunkban is, eredményesen fejlődött a tudományos munka. Erősödött az elmélet és gyakorlat kapcsolata, fokozódott a tudományos munka szerepe az oktatási, nevelési és kiképzési feladatok megoldásában.

A hadtáp hadtudományi tevékenység eredményesen segítette elő a fejlesztési célkitűzések realizálását, a szolgálat valamennyi szakterületén jelentkező feladatok megoldását. Hatására javultak a személyi állomány élet- és munkakörülményei, hatékonyabbá váltak a védelmi kiadások felhasználására tett intézkedések, korszerűsödött a gazdálkodási rendszer, fejlődött a hadtápbiztosítás elmélete és gyakorlata.

*A tudományos munka erőssége, hogy rendszeresen részt vesz a döntéshozókészítési folyamatban, annak a tudományos munka eszközeivel történő alapozásában.*

A nagyobb jelentőségű kidolgozott és fejlesztési feladatok megvalósítására egyre inkább jellemzőbb, hogy azok a tudományos munka módszerével, a legjobban felkészült káderek széles körű bevonásával és az elvi, elméleti alapok egyértelmű tisztázásával kerülnek megvalósításra.

A tudományos eredmények kellőképpen hasznosításra kerültek az oktató-nevelő munkában, a különböző szintű gyakorlatok, rendezvények előkészítésében és a továbbképzések során. A kutatómunka hatására fejlődött a vezető szervek munkamódszere, több területen feltárásra kerültek a határfokot növelő tényezők, tökéletesedtek a harctevékenységek hadtápbiztosításának módszerei, a harckészültség és mozgósítás színvonala. Fejlődött a gazdálkodás, közelebbről a szolgáltatások minőségének, az élet- és munkakörülmények javításának és a gazdaságosság határfoka. Emelkedett az ellenőrzés hatékonysága, a hadtápbiztosítás komplex rendszerébe tartozó feladatok megvalósításának színvonala.

A Tudományos Tanács az elmúlt 5 év alatt 51 rendezvényen összesen 74 témát dolgozott fel. A testületi ülések alapvetően eredményesek, az előterjesztett anyagok nagyobb része színvonalas volt és nagymértékben hozzájárultak a fő feladatok tudományos megalapozásához.

E munka értékét növeli, hogy a témák jellegétől függően a testületi ülések kibővítettek voltak, melyeket magas fokú aktivitás, őszinte, elvtársi



légkör, előremutató és építő bírálatok jellemeztek.

Úgy ítélhető meg, hogy a felső és középszintű szerveinknek a polgári tudományos kutató szervekkel való kapcsolata általában megfelel az elvárásoknak, mint ismeretes egyesekkel különösen kimagasló értékű kutatásokat végeznek és eredményeket produkálnak. Ezen együttműködések eredményeként jelentős sikerek születtek az MN részére nagyjelentőségű, de a polgári életben is közkedvelt különféle konzervek – köztük 15 féle úrhajós konzerv – kialakításában, a korrózióvédelemmel kapcsolatos védőanyagok kimunkálásában, az állami díjjal kitüntetett kollektíva által kifejlesztett többrendeltetésű folyami uszályhíd megalkotásában, a csapattárolási (raktározási) rendszer fejlesztésében, továbbá a „konzerv” és „fóliás” tartósított kenyér gyártástechnológiájának kidolgozásában, és nem utolsósorban a nagy stratégiai és takarékosági jelentőséggel bíró „védett üzemanyagtárolók” katonaföldrajzi, műszaki és gazdasági problémáinak feltárásában, a megoldás módszereinek kimunkálásában.

A „Hadtápbiztosítás” folyóirat színvonala tovább javult, egyre inkább betölti helyét, szerepét, azaz ma már lényegében időben és jó színvonalú cikkek útján tájékoztatja szolgálatunk személyi állományát az aktuális feladatokról, a vezetés elvárásairól, a lefolytatott rendezvényekről, azok tapasztalatairól, értékelésekről, egyes szervek, személyek adott témában kifejtett véleményéről. Az elmúlt 5 évben 20 kiadványban összesen 397 cikket jelentettünk meg 416 szerzőtől.

A tudományos kérdésképzés – a lehetőségek függvényében – alapvetően tervszerűen folyik. Szolgálatunk területén jelenleg 6 fő hadtudományi fokozaton tevékenykedik. Jelenleg 3 fő nyugdíjas kandidátussal szoros munka-

kapcsolatban állunk. Ezideig 10 fő aspiránsunk van és 1 fő doktori disszertációján munkálkodik. Az elmúlt 5 évben 5 fő védte meg disszertációját, 2 fő lefolytatta munkahelyi vitáját.

*Tudományos munkánk gyenge oldalához tartozik, hogy a napi munka során nincs kellően kihasználva az ebben rejlő lehetőség. Még kevés olyan értékű munka születik, amely a különböző hadtáp gyakorlatok és más hasznos tapasztalatok mélyrható, tudományos igényű elemzése alapján jobban segítené a hadtáp elmélet és gyakorlat továbbfejlesztését. Lemaradás van a különböző katonai szervezetekkel való összehangolás, együttműködés, illetve a széles körű tapasztalatok mélyrehatóbb elemzésében, feldolgozásában is.*

Még sok a tennivaló a fiatal hadtáptisztek tudományos munkába való fokozottabb bekapcsolásában, a tanintézetek tanári állománya elméleti kapacitásának jobb kihasználásában és a ZMKA hallgatóinak kutató munkába való aktivizálásában, a szakirodalmi bázis kihasználásában és az információs szolgáltatás által biztosított lehetőségek igénybevételében.

*A tudományos tanácskozáson megfogalmazásra kerültek a következő tervidőszakban megvalósításra váró kutatási feladatok, melyek közül néhány jelentőségénél fogva kiemelt érdemel:*

– az MN hadtápban végzett tudományos kutató munka biztosítsa minden szintű vezetők döntéséhez a szükséges előrelátást, a fejlesztéssel-, felkészítéssel-, fenntartással kapcsolatos soron levő feladatok végrehajtásának elméleti megalapozását, egyben erősítse a tudományos szemléletet és a tudományos munka iránti igény fokozását, az elmélet és gyakorlat mind hatékonyabb kapcsolatát;

– tárja fel mindazon lehetőségeket, amelyek a korszerű fegyverzet, tech-

nika, harceljárás és a hadtápbiztosítási rendszer, illetve a hadtápszervezetek, a hadtáp technika közötti meglévő alapproblémák megoldását szolgálják mind a rendszerbeni, mind az MN-ben bekövetkező szervezetbeni változásokat alapul véve;

- biztosítsa, hogy az MN hadtáp valamennyi szakterületén végzett kutatómunka kellően támaszkodjon a népgazdaság területén folyó és tevékenységünkhöz kapcsolódó tudományos munkára, bővüljön az együttműködés a polgári kutató bázisokkal, szervekkel. Fokozódjanak a közös kutatások a fegyvernemek, szakszolgálatok kutatóival, biztosítva a specifikumok jobb érvényesítését;

- hatékonyabban használja fel az EFE törzs, a baráti hadseregek, a társfegyveres testületek, az MN fegyvernemi-, és szolgálati főnökségek tudományos szervei által elért eredményeket. Biztosítsa a hazai és nemzetközi tapasztalatok feldolgozásának feltételeit, hasznosításának lehetőségeit;

- segítse elő a „Hadtápbiztosítás”, a „Honvéddorvos” és más katonai szakfolyóiratok, különböző főnökségi szakkiadványok útján a rendszeresebb tudományos tájékoztatást;

- tökéletesítse a tudományos munka szervezésének, irányításának módszereit, különös tekintettel a feladatmegfogalmazásra, a hadtáp szolgálati ágak, a tanintézetek és a csapatok közötti együttműködés erősítésére, a koordinációra;

- kutassa - az MN különböző vezető szervei tevékenységéhez kapcsolódva - a hadtápvezetés tökéletesítésének útjait, módjait, hogy az MN egyre ütöképesebb, a kor színvonalán álló hatásos fegyverrendszerekkel ellátott csapatai harctevékenységének hadtápbiztosítását a követelmények szintjén legyen képes tervezni, szervezni, irányítani.

### *I. Általános doktrinálási kérdések*

1. 1957-1980. (az USA katonapolitikájának változásairól).

Ismerteti Carter 1980. január 23-i kongresszusi beszédét, összehasonlítja Eisenhower elnök 1957. évi kongresszusi üzenetével. Ha Carter politikája - amely ma a korábbi állásfoglalásaitól 180 fokban eltér - megnyeri a Kongresszus és a közvélemény támogatását, és valami váratlan incidens közbe nem jön, 1981 januárjában továbbra is ő marad az USA elnöke. Ez a politika azonban számos kérdést vet fel: új célkitűzéseikhez rendelkezésre állnak-e az eszközök? az új katonai programok eredményei csak évek múlva mutatkoznak; Európa számára előnyös-e az új amerikai kemény vonal? Végül megállapítja, hogy Carter új vonala nem egyezik azzal, amivel Franciaország immár 20 éve elkötelezte magát.

*Defense Nationale, 1980. 3. sz. 91-96. oldal.*

### *II. Vezetés és gépesítés*

1. Anyagi eszközök egységes nyilvántartási rendszere.

A Szovjet Fegyveres Erők hadtáptörzse együttműködve a vezérkarral és más főcsoportfőnökségekkel kidolgozott egy új utasítást a hadseregben levő mindennemű anyag és technika egységes nyilvántartási rendjére. A cikk felsorolja a rendszer előnyeit.

*Til i Sztabzsenyije, 1980. 7. sz. 52-55. oldal.*

2. Elektronikus számítógép és automatizált vezetési rendszer alapján.

Varlamov vörge, elvtárs cikkében jellemzi a számítógépes feldolgozás

előnyeit és általános rendjét a hadtáp törzsekben és szolgálatainál.

*Til i Szabzsenyije, 1980. 7. sz. 66–68. oldal.*

3. Rendszerszemléletű megközelítés a csapatok hadtápbiztosításának megszervezésében.

A hadtápbiztosítás „hierarchikus” és „réteges” rendszereit ismertette a szerző tárgyalja a hadtápbiztosítás környezetbe való (előljáró hadtáp, összfégyvernem, népgazdaság, ellenség) beilleszkedésének módját, majd ismerteti az analitikai azonosítást és a tevékenység logikai sorrendjét.

*Przeglad Kwatermistrzowsky, 1980. 2. sz. 147–153. oldal.*

4. Hadtápdöntés korlátozott időben.

A szerző ismerteti az elhatározás meghozatalának rendjét normál körülmények között, a kevesebb idő okait és azon lehetőségeket, amelyek elősegítik a gyors, de célirányos döntés meghozatalát.

*Przeklad Kwatermistrzowski, 1980. 3. sz. 12–18. oldal.*

### III. Pártpolitikai munka, nevelés

1. Fő kritérium a hatékonyság.

Dorosenko ezredes elvtárs egy gyakorlati példán keresztül ismerteti a polgári alkalmazottak politikai és gazdasági oktatásának módszertani kérdéseit.

*Til i Szabzsenyije, 1980. 9. sz. 28–29. oldal.*

### IV. Gazdálkodás, szállítás, egészségügyi ellátás békében

1. Üzemanyag szolgálat karbantartási napjai.

A cikk foglalkozik a karbantartási nap tervének tartalmával, előkészítésével és a gépkocsik hadrafoghatósági mutatóival.

*Tyl a Zasobovani, 1980. 6. sz. 47–48. oldal.*

2. Az üzemanyaggal való takarékoskodás mindenki kötelessége.

Brunner, Kurt ezds. elvtárs, az NDK Nemzeti Néphadsereg üza. szolgálatának vezetője statisztikai adatokat ad a túlfogyasztás okairól, az elért eredményekről és a feladatokról.

*Til i Szabzsenyije, 1980. 6. sz. 44–46. oldal.*

7. Fő irány a csapatorvos tevékenységében.

Komarov orvos vezeds. elvtárs értékeli a csapatorvosok tevékenységét és megszabja főbb feladataikat.

*Til i Szabzsenyije, 1980. 6. sz. 47–51. oldal.*

### V. Harc, hadművelet hadtápbiztosítása, kiképzés, oktatás

1. Az osztrák hadsereg egészségügyi biztosítása békében és háborúban (2. rész).

A szerző a következő kérdésekkel foglalkozik:

- zászlóalj-segélyhely;
- zászlóalj-orvos helyzetmegítélésének rendje;
- egészségügyi szükségrendszer szabályok;

*Truppendienst, 1980. 4. sz. 373–376. oldal.*

2. Gépesített lövész zászlóalj hadtáp harcban.

Gyakorlatok tapasztalatai, a korszerű harc követelményei alapján a szerző elemzi a zászlóalj hadtáp feladatát és tevékenységének rendjét.

*Til i Szabzsenyije, 1980. 7. sz. 23–24. oldal.*

3. Harckocsi zászlóalj hadtápjának tapasztalatai téli gyakorlaton.

A tapasztalatok kiterjednek az erdős-hegyes terepen végrehajtott gyakorlat előkészítésére és végrehajtására.

*Tyl a Zasobovani, 1980. 3. sz. 13–15. oldal.*

## VI. Katonai rendszer

1. A csaknem ismeretlen anyagi hivatal (2. rész).

A cikkből ismerhetjük meg az osztrák hadsereg központi raktárainak telepítési helyét és munkarendjét.

*Truppendienst*, 1980. 2. sz. 138–142. oldal.

## VII. Technika

1. Mozgókonyha univerzális sátra.

A szerző ismerteti a PK-60 típusú csehszlovák sátor alkalmazásának lehetőségeit az ellátószakaszok mozgókonyháinál.

*Tyl a Zasobovani*, 1980. 6. sz. 37–40. oldal.

2. Folyamatosan működő mosógép.

A cikk vázlaton ismerteti a PK-704 típusú mosógép működési elvét. A gép teljesítménye 700–850 kg/óra, hossza 25 650, szélessége 2300, magassága 3680 mm.

*Til i Sznabrsenyije*, 1980. 7. sz. 68–69. oldal.

## KÖNYVSZEMLE — ÚJ KÖNYVEK

*Az ifjúság vádolja az imperializmust.*  
Havanna, 1980.

E gyűjtemény dokumentális bizonyítékokon és szemtanúk vallomásain alapszik, amelyeket „Az ifjúság vádolja az imperializmust” elnevezésű nemzetközi bíróság vizsgált. Ez a bíróság a Kubában megrendezett XI. VIT keretében végezte munkáját.

A könyv megvizsgálja az imperializmus agresszív lényegét, a neokolonializmus formáit és módszereit, a faji diszkrimináció különböző megnyilvánulásait, a CIA aknamunkáját, a terror és a

repressziók politikáját a diktatórikus rendszerű országokban, tárgyalja a tőkés és a fejlődő államok ifjúságának társadalmi-politikai, gazdasági és szellemi problémáit.

*S. Bira, N. Iszsamc, S. Szandag: A Mongol Népköztársaság történelmének maoista meghamisítása és a történelmi igazság.*

Ulánbátor, 1980.

„A maoisták ideológiai aknamunkájában különleges helyet foglal el a történelemhamisítás, amelyet Kínában most teljességgel és kizárólag Peking nagyhatalmi – sovinizta és expanzionista politikájának szolgálatában állítanak” – írják ennek az orosz nyelven kiadott monográfiának a szerzői.

Konkrét példákon mutatják be, milyen torz formákat ölt Kínában a történelmi tények elferdítése. A mű feltárja forrásait. A szerzők kimutatják, hogy a maoizmus külpolitikai aspektusainak a történelemnek a „kartográfiai agresszióval” párosított manipulálása ahhoz szükséges Pekingnek, hogy igazolja a szomszédos államok területeire vonatkozó annexiós igényeit.

*J. B. Kaslev: Az európai enyhülés Helsinkitől Madrid felé.*

Moszkva, 1980.

A szovjet publicista megvilágítja a helsinki európai biztonsági és együttműködési értekezleten aláírt záróokmány jelentőségét, s bemutatja a Szovjetunió tevékeny és következetes harcát a záróokmány valóra váltásáért, a leszerelésért és a katonai feszültség enyhítéséért az európai kontinensen.

A könyv leleplezi az enyhülés ellenfeleink, köztük a pekingi vezetőknek a manővereit, akik kezdettől fogva szélsőségesen ellenséges álláspontra helyezkedtek a helsinki értekezlettel szemben, amely mérföldkövet jelentett a háború utáni történelemben.

*Constantin Sirbu: Erőforrások, anyagi ráfordítások, nemzeti jövedelem.*

*Bukarest, 1980.*

A román tudós könyve részletesen foglalkozik az emberiség további gazdasági haladásának időszerű problémáival: a természeti kincsekkel, ezek reprodukálhatóságával és reprodukálhatatlanságával, a hagyományos és az új energiaforrásokkal, a nyersanyag értékével. Nagy figyelmet fordít továbbá az anyagi ráfordításokra, csökkentésük módjaira, a nemzeti jövedelem kérdéseire.

*A Kínai Népköztársaság. Rövid történelmi áttekintés.*

*Moszkva, 1980.*

Ez a könyv a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Távol-keleti Intézetének, továbbá Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Mongólia és a Német Demokratikus Köztársaság sinológusainak közös munkája. A mű tárgyalja a Kínai Népköztársaság politikai és társadalmi-gazdasági fejlődésében történt elvi változásokat. A népköztársaság megalakulása utáni első évtizedben végbement jelentős társadalmi haladást az ezt követő húsz esztendőben pangás és szociális visszaélés váltotta fel, az ország külpolitikája pedig az antiimperialista harctól az imperialista reakcióhoz való csatlakozás felé haladt. A szerzők érvekkel bizonyítják, hogy a maoizmus politikája és gyakorlata egyre élesebben megnyilvánuló ellentmondásokat idéz elő a kínai dolgozók létérdekei és a szocialistaellenes, katonai-bürokrata rezsim között. Történelmi távlatban ezeket az ellentmondásokat szükségszerűen meg kell oldani a kínai nép érdekében, Kínai Népköztársaság szocialista fejlődésének érdekében. Az események ilyen menete határozza meg a szocialista országoknak a maoizmus ellen és Kína szocialista jövőjéért vívott következetes harcát is.

*Béke és szocializmus 1981. 1. és 2. szám*

*Aczél György: A mai magyar társadalomról*

*Valóság, 1980. 12. sz.*

Aczél György a közelmúltban fogadta Paul Lendvait, az Europäische Rundschau főszerkesztőjét és válaszolt kérdéseire. A bécsi folyóirat 1980. évi 4. számában megjelent interjút közölte a Valóság is.

Az interjúban a következő kérdések szerepeltek:

– „Melyek a mai magyar társadalom fő problémái? . . .”

– „Van-e magyar szocialista modell vagy legalábbis módszer?”

– „Mit jelent a mai magyar kultúrális életben a marxista hegemonia fogalma? Vannak-e . . .-ellenzékiek?”

– „Van-e cenzúra Magyarországon?”

– „. . . Magyarországon is erősödik a nacionalizmus?”

A szerző a felmerült kérdésekre a mai magyar társadalmi szemléletnek megfelelően válaszolt, melyet a Valóság 1980. 12. számában teljes terjedelemben közölt.

*Társadalmi szemle 1981. 2. szám*

*Gondolatok a szocialista marketingről*

*Orosdy Béla*

A marketing elmélete és gyakorlata mintegy 10–15 évvel ezelőtt jelent meg a szocialista országokban. Kezdetben a marketinget igen leszűkítve értelmezték, sokan pedig úgy közelítettek hozzá, mintha a szocialista gazdaságra valamilyen potenciális veszélyt jelentő, tökéletes jelenség volna. A „védekező” állapotból következett, hogy a témával foglalkozók többsége viszonylag hosszú ideig – ahelyett, hogy a tevékenységrendszer szocializmusbeli helyét és szerepét, politikai gazdaságtani alapjait

vizsgálta volna – a tőkés marketing adaptálhatóságának kérdéseivel, az egyes résztvevőek szocializmusbeli alkalmazhatóságával foglalkozott.

A marketing szocializmusbeli fejlődésének mintegy másfél évtizedét minősíti, hogy – a kétségtelen előrelépés ellenére – jelenlegi színvonala elmarad mind a szükségestől, mind a lehetségestől. Vállalataink marketingmunkájához mind a mai napig nem tudunk olyan konkrét, legalábbis a tipikus helyzetekre kidolgozott modellt ajánlani, amely bevezetését és elterjedését érdemben megközelíthetné. Ennek az elméleti és gyakorlati szinten egyaránt tapasztal-

ható lépéshátránynak a fő oka, hogy a marketinget sokan még ma is olyan, a tőkés gazdaságból átvett módszernek tekintik, amelyet óvatosan kell kezelni, ügyelve a szocialista viszonyok közti adaptálhatóság hatáira. Pedig a marketing valójában a szocialista termelési viszonyok között szükségszerűen kialakuló – bár az ismert történelmi-társadalmi-gazdasági okok következtében csak a tőkés kialakulást követően megjelenő –, a tulajdonviszonyoktól létezése szempontjából független, önálló közgazdasági diszciplína.

*Közgazdasági szemle 1981. 2. szám*



## A „hadtápbiztosítás” 1980. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke

### *Takarékoskodjunk*

- Dr. Sándor György ezds. A pártpolitikai szervek, politikai munkások feladatai és munkamódszerei a takarékosági célkitűzések elérésének teljesítésében.  
1980. 1. sz. 3. oldal.
- Ettig Antal ezds. A takarékosság, az ésszerű üzemanyag-gazdálkodás alapja.  
1980. 1. sz. 14. oldal.
- Pály István ezds. A hatékonyabb, ésszerűen takarékosabb gazdálkodás néhány területe az ételmezési szolgálatban.  
1980. 1. sz. 18. oldal.
- Nátrán György ezds. Hol tart a takarékosság a ruházati gazdálkodásban.  
1980. 1. sz. 21. oldal.
- Dr. Ónodi István  
o. alez.  
Zoltvai Rezső kpa.  
MN Hadtáp Törzs  
Kiképzési Osztály  
kollektívája  
Az egészségügyi ellátás hatékonyságának fokozása az MN-ben, mint az ésszerű takarékoság alapja.  
1980. 1. sz. 25. oldal.
- Ésszerű takarékoság, a hadtápkiképzés állandó eleme.  
1980. 1. sz. 29. oldal.

### *A hadtápbiztosítás elmélete*

- Dr. Generál Tibor alez. A hadtápbiztosítás főbb sajátosságai a gépesített lövész-hadosztály nagyvárosokban vívott támadó harctevékenysége során.  
1980. 1. sz. 33. oldal.
- Skrabán László alez. Gondolatok a „Haderőreform-78” előzményeiről, az osztrák haderő fejlesztésének irányairól.  
1980. 1. sz. 42. oldal.
- Tóth Imre szds. A vegyes páncéltörő tüzérezred alkalmazása a hadsereg támadó hadműveletében, harctevékenysége hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése, anyagi biztosításának sajátosságai.  
1980. 1. sz. 46. oldal.
- Dr. Lapos Mihály vörgey. A csapatok hadtápbiztosításának időszerű kérdései.  
1980. 2. sz. 3. oldal.
- Dr. Deák Péter alez. A hadtáptechnikáról.  
1980. 2. sz. 10. oldal.
- Dr. Lapos Mihály vörgey. A gazdaság és a korszerű háború.  
1980. 3. sz. 3. oldal.



- Pártos János ezds. Néhány gondolat a koalíciós alárendeltségű szárazföldi csapatok seregtettek hadtápbiztosításának elveiről és módszereiről.  
1980. 3. sz. 12. oldal.
- Dr. Generál Tibor alez. A gépesített lövész- és harckocsiezred hadtápfeldatai és azok méretei harcban.  
1980. 3. sz. 24. oldal.
- Elekes János ezds.  
Dr. Kajdi József alez. A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa határozataiból fakadó gondolatok az MN hadtáp feladatainak tervezéséhez, végzéséhez.  
1980. 4. sz. 3. oldal.
- Dr. Deák Péter alez. A hadtáppal — mint a csapatok szerves részével — szemben napjainkban és a jövőben támasztható általános követelmények.  
1980. 4. sz. 13. oldal.
- Bagdács Gyula alez. Gondolatok a hadtápbiztosítás korszerűsítésének néhány napirenden levő kérdéséhez.  
1980. 4. sz. 18. oldal.
- Fischer László  
nyá. alez. A hadtáp technikai biztosításáról.  
1980. 4. sz. 25. oldal.
- Eőri Tibor őrgy. Gépesített lövész- (hk.) hadosztály támadó harca hadtápbiztosításának sajátosságai erdős-hegyes terepen.  
1980. 4. sz. 37. oldal.

#### *Politikai munka a hadtápszolgálatban*

- Forgács András ezds. Előkészítjük és megkezdjük a XII. kongresszus határozatainak végrehajtását.  
1980. 2. sz. 21. oldal.  
Közéletiség, a központhadtáp vezetőinek közéleti tevékenységéről.  
1980. 4. sz. 47. oldal.
- Dr. Sándor György  
ezds. Soronlevő feladataink a szocialista demokrácia, a munkahelyi demokrácia fejlesztésében.  
1980. 4. sz. 56. oldal.

#### *Harckészültség és hadtápkiképzés*

- A Hadtáp Kiképző  
Központ  
szerzői kollektívája A Hadtáp Kiképző Központ életéből.  
1980. 1. sz. 57. oldal.
- Kapus Gyula ezds.  
Berár Dénes szds. Hadtáptörzsek munkájának megszervezése az ÁHKSZ időszakában.  
1980. 1. sz. 68. oldal.
- Eőri Tibor őrgy.  
Berár Dénes szds. „KUNSAĞ-79” hadsereg hadtáp rendszergyakorlat tapasztalatai.  
1980. 2. sz. 25. oldal.
- Skrabán László alez. A „PAJZS-79” hadtápbiztosítása vezetésének tapasztalatai a koalíciós összetételű hadosztály hadtáptörzsnél.  
1980. 2. sz. 40. oldal.
- Gombás Kálmán ezds. Az MN központ hadtáp HKSZ és „M” helyzete, a mozgósítási készség fokozásának soron következő feladatai.  
1980. 2. sz. 40. oldal.

- Ujvári Mihály őrgy. A harcászultság-mozgósítás, valamint a háborús ellátás ruházati biztosításának alapvető összefüggései I. rész. 1980. 3. sz. 44. oldal.
- Gombás Kálmán ezds. Az MN hadtáp mozgósítási rendszerének alakulása az elmúlt tízéves időszakban. 1980. 4. sz. 67. oldal.
- Ujvári Mihály őrgy. A harcászultság-mozgósítás, valamint a háborús ellátás ruházati biztosításának alapvető összefüggései. II. rész. 1980. 4. sz. 76. oldal.
- Skrabán László alez. Az osztrák hadsereg ellátó csapatainak korszerűsítéséről, a dandár kötelékben levő vadász alegységek védelmi harctevékenységének hadtápbiztosításáról. 1980. 4. sz. 90. oldal.

*A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés*

- Bogdány Tamás fhdgy. Gazdálkodásunk hatékonyságának értelmezése, funkcionális tervezés alapján. 1980. 1. sz. 79. oldal.
- Dunai Imre őrgy. Sebesültszállítás D-566-os gépkocsival. 1980. 1. sz. 93. oldal.
- Dr. Várhelyi István alez. Takarékoskodjunk! De hogyan és mivel? 1980. 2. sz. 45. oldal.
- MN Ruházati Szolgálat Főnökség Munkakollektívája Az üzemi demokrácia érvényesülésének tapasztalatai az MN Textiltisztító és Javitó Üzemben. 1980. 2. sz. 50. oldal.
- Bogyay István alez. A takarékoság üzemanyag-gazdálkodás tapasztalatai, közeli, és távlati feladatai a Magyar Néphadseregben. 1980. 3. sz. 53. oldal.
- Lex Mihály ezds. Boros János mk. alez. Egységakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése, a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében. 1980. 3. sz. 61. oldal.
- Fazekas Imre alez. Anyagi és egészségügyi biztosítás a csapatok hadműveleti körülmények között végrehajtásra kerülő vasúti szállításakor. 1980. 3. sz. 67. oldal.
- Dr. Thürmer Gyula alez. A Lengyel Néphadsereg hadtáp-szolgálatában bevezetett takarékosági módszerekről. 1980. 4. sz. 95. oldal.
- Lex Mihály ezds. Boros János mk. alez. Egységakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése, a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében. 1980. 4. sz. 107. oldal.
- Bagi Zoltán alez. A Magyar Néphadsereg üdülői élelmezésének helyzete, és fejlődése. 1980. 4. sz. 116. oldal.
- Mlinkó Mária kpa. Gondolatok a költségvetési szervek gazdálkodásának korszerűsítéséről az állami pénzügyekről szóló törvény keretei között. 1980. 4.sz. 123. oldal.

## *Hadtápvezetés, rendszerszervezés és adatfeldolgozás*

- Fischer László alez. Csapatvezetés, hadtápvezetés fegyverzeti biztosítás III. rész.  
1980. 1. sz. 101. oldal.
- Csabai György szds. A hadtáp vezetési pontok tömegpusztító fegyverek elleni védelme és őrzés-védelme megszervezésének néhány aktuális kérdése.  
1980. 2. sz. 57. oldal.
- Dr. Kazinczi István alez. Összefüggések és képletek a harcászati és hadműveleti szintű lőszerszállítás matematikai modelljének kialakításához.  
1980. 2. sz. 65. oldal.

### *Munkavédelmi közlemények*

- MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 1. Tájékoztató az 1980-ban megrendezendő MUNKA-VETÉLKEDŐ sorozatról.  
1980. 1. sz. 113. oldal.
- Blaschke Henrik kpa. 2. A katonai tevékenységhez kapcsolódó munkahelyi károsító hatások, egészségkárosodások veszélyei.  
1980. 1. sz. 114. oldal.
- MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 3. Járművezetők és a gyalogosok együttműködése a közlekedésben.  
1980. 1. sz. 118. oldal.
- MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 1. Tájékoztató az MN Munkavédelmi Bizottság üléséről.  
1980. 2. sz. 73. oldal.  
2. Egy motorkerékpár-baleset szomorú krónikája.  
1980. 2. sz. 81. oldal.
- MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 1. Tájékoztató a létesítéssel kapcsolatos munkavédelmi feladatokról.  
1980. 3. sz. 77. oldal.  
2. Tájékoztató a munkavédelmi filmekről és kölcsönzési lehetőségeiről.  
1980. 3. sz. 78. oldal.
- Farnadi Tibor mk. alez. 3. Faipari munkabalesetek a néphadseregben.  
1980. 3. sz. 83. oldal.
- MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 1. MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztály tájékoztatója a munkavédelmi tervezéshez.  
1980. 4. sz. 139. oldal.  
2. Munkavédelmi plakát-pályázat eredményhirdetése.  
1980. 4. sz. 143. oldal.  
3. Tájékoztató az Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet Biztonságtechnikai Szervezetéről.  
1980. 4. sz. 144. oldal.

### *Külföldi folyóiratszemle*

- Sz. Kurkotkin hadseregtábornok Az új kiképzési év küszöbén.  
1980. 1. sz. 123. oldal.
- I. Golusko vezérezerdes Fokozzuk a hadtáptiszti káderek kiképzését.  
1980. 1. sz. 130. oldal.

- Militärtechnik Hatékonyan és ésszerűen használjuk az üzemanyagot.  
1980. 1. sz. 136. oldal.
- A. Plieneggel alez. Az osztrák hadsereg ellátásának automatizálása.  
1980. 1. sz. 140. oldal.
- I. Golusko vezérezredes A törzsben dolgozó tiszt.  
1980. 2. sz. 83. oldal.
- N. Putyij hb. alez. A belső pénzügyi ellenőrzés.  
1980. 2. sz. 91. oldal.
- V. Csurgujev hb. vör. Számítógépek alkalmazása a pénzügyi szolgálatban.  
1980. 2. sz. 94. oldal.
- Dr. J. Kozak—Dr. B. Koci A sérültek hátraszállítása erdős-hegyes terepen.  
1980. 2. sz. 97. oldal.
- A. Ergan nyá. mk. vör. Az ismeretek ellenőrzésének információs rendszere a katonai tanintézetekben.  
1980. 2. sz. 101. oldal.
- Wiener Friedrich „KNACKNUSS” fedőnevű svájci hadtestgyakorlat.  
1980. 2. sz. 103. oldal.
- Weber Friedrich fhgdy. Osztrák vadászszázad ellátása védelemben.  
1980. 2. sz. 108. oldal.
- Plienegger Alfred alez. Az ismeretlen anyagi hivatal.  
1980. 2. sz. 108. oldal.
- V. Nyikitin mérnök A nyugati hadseregek üzemanyag-biztosításának néhány kérdése.  
1980. 3. sz. 89. oldal.
- F. Petrov hb. altbgy. A tudományos-műszakifejlődés figyelembevétele.  
1980. 3. sz. 93. oldal.
- V. Korovljev hb. ezds. Revizor érkezett az egységhez.  
V. Zaszorin hb. őrgy. 1980. 3. sz. 98. oldal.
- B. Kuzmin ezds. A hegyekben télen folytatott tevékenység sajátosságai.  
1980. 3. sz. 102. oldal.
- Fraizer Robert alez. Hadtest hadtápkörlet védelme.  
1980. 3. sz. 106. oldal.
- Puknaski Jan Hadtápszolgálati vagyontárgyakban keletkezett károk gazdasági elemző módszer gazdasági egység szinten.  
Renkas Stanislaw ezds. 1980. 3. sz. 111. oldal.
- Zychowicz Crzegorsz. A túlsúlyosság mint társadalmi probléma, a megelőzés alapelvei.  
o. prof. 1980. 3. sz. 117. oldal.
- I. M. Golusko vezérezredes. Az anyagi eszközök utánszállítása.  
1980. 4. sz. 149. oldal.
- Steiger, G. altbgy. A hadtápvezetéssel szemben támasztott követelmények a 80-as években.  
1980. 4. sz. 159. oldal.
- V. Stastny „MULTIDEPOZIT” anyagtárolási és anyagmozgatási módszer.  
1980. 4. sz. 166. oldal.
- A. Tyr A fűtőolajjal és energiával való takarékoság mindenki feladata.  
1980. 4. sz. 168. oldal.

### *Tájékoztató közlemények*

Tudományos élet.

1980. 1. sz. 143. oldal.

Folyóiratokból.

1980. 1. sz. 144. oldal.

Könyvszemle — új könyvek.

1980. 1. sz. 147. oldal.

A „hadtápbiztosítás” 1979. évben megjelent számainak  
összesített tartalomjegyzéke.

1980. 1. sz. 151. oldal.

Szerkesztőségi tájékoztató

1980. 2. sz. 115. oldal.

Folyóiratokból.

1980. 2. sz. 118. oldal.

Könyvszemle — új könyvek.

1980. 2. sz. 121. oldal.

Szerkesztőségi tájékoztató.

1980. 3. sz. 121. oldal.

Folyóiratokból.

1980. 3. sz. 124. oldal.

Könyvszemle — új könyvek.

1980. 3. sz. 128. oldal.

Publikációs tervterv.

1980. 4. sz. 171. oldal.

Tudományos élet.

1980. 4. sz. 173. oldal.

Felhívás.

1980. 4. sz. 173. oldal.

Folyóiratokból.

1980. 4. sz. 173. oldal.

Könyvszemle — új könyvek.

1980. 4. sz. 176. oldal.

## TARTALOMJEGYZÉK

### *A hadtápbiztosítás elmélete*

Dr. Lapos Mihály vörgy.	A csapatok hadtápbiztosításának korszerűsítéséről	3
Dr. Kazinczi István alez.	A szervezeti integráció néhány fontosabb elvi és hadügyi vetületű kérdése — — — — —	8
Dr. Generál Tibor alez.	A hadtáp tömegpusztító és gyújtófegyverek elleni védelmének, őrzésének — védelmének néhány újszerű kérdése — — — — —	19

### *Politikai munka a hadtápszolgálatban*

Dr. Sándor György ezds.	Az aktív, eredményes pihenést segítő elő néphadseregünk üdülőiben folyó eredményes közművelődési tevékenység — — — — —	29
-------------------------	--	----

### *Harckészültség és hadtápkiképzés*

Elekes János ezds. Skrabán László alez.	A „GRÁNIT-80” honi légvédelmi rendszergyakorlat hadtáp tapasztalatai — — — — —	39
József Vince alez.	Területvédelmi egységek magasabb harckészültségbe helyezése és mozgósítási feladatai végrehajtása üzemanyag-biztosításának sajátosságai —	46
Eőri Tibor őrgy. Csabai György szds.	A gépesített lövész zászlóalj ellátó szakaszáról —	53
Ács Gábor őrgy.	Kiképzés és környezetvédelem — — — — —	64
Dr. Generál Tibor alez. Szauter Lajos szds.	Legenda és valóság a megsemmisült 2. Magyar Hadsereg ellátó rendszeréről — — — — —	74

### *A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés*

Lex Mihály ezds. Boross János mk. alez.	Egység- és csapatalkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése, a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében III. rész — — — — —	85
Magyar János mk fhdgy.	Az MN tárolási részrendszerében (kaposvári magasbabegeység) lezajlott korszerűsítési folyamat elemzése, a tartalékok kihasználásának lehetőségei	94

*Hasznos tapasztalatok*

*	*	*	*	Előszó az új rovathoz — — — — —	101
*	*	*	*	Ötletek az élelmezési szolgálatnál — — — —	102
*	*	*	*	Anyag-börze az MN hadtáp Kiképző Központban	104

*Munkavédelmi közlemények*

MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség	1.	A Magyar Néphadsereg I. Munkavédelmi Konferenciája — — — — —	107
	2.	Csonkulásos balesetek alakulása a néphadseregben — — — — —	108
	3.	Egy halálos baleset okairól — — — — —	112

*Tájékoztató a rendszeresített hadtáp technikai eszközökről és anyagokról*

*	*	*	*	Vasúti rögzítő eszköz-készlet — — — — —	115
*	*	*	*	Terepjáró rakodógép — — — — —	116
*	*	*	*	Motoros emelővillás targoncák — — — — —	116
*	*	*	*	Elektromos emelővillás targoncák — — — — —	117
*	*	*	*	Elektromos szállító targoncák — — — — —	119

*Folyóiratszemle*

I. M. Golusko vezérezredes	A	hadtáp harckészültsége — — — — —	121
Ja. Majorov altbgy.	A	politikai és nevelőmunka hatékonysága — —	128
Zander H. vörgy.	A	hadtápbiztosítás védelme és őrzése — — —	134
Gernot, Albrecht alez.	A	gyalogos csapatok ellátása I. és II. rész — —	137

*Tájékoztató közlemények*

*	*	*	*	Tudományos élet — — — — —	149
*	*	*	*	Folyóiratokból — — — — —	151
*	*	*	*	Könyvszemle — új könyvek — — — — —	153
				A hadtápbiztosítás 1980. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke — — — —	156

## СО Д Е Р Ж А Н И Е

<i>Теория тылового обеспечения</i>		
Генерал-майор ЛАПОШ Михай	О совершенствовании тылового обеспечения войск	3
Подполковник КАЗИНЦИ Иштван	Некоторые важнейшие принципиальные и военно-научные вопросы организационной интеграции —	8
Подполковник ГЕНЕРАЛ Тибор	Некоторые новые вопросы защиты, охраны и обороны тыла — — — — — — — — — —	19
<i>Политическая работа в службе тыла</i>		
Полковник ШАНДОР Дьердь	Проводимая в домах отдыха ВНА общеобразовательная деятельность способствует активному, успешному отдыху — — — — — — — — — —	29
<i>Боевая готовность и тыловая подготовка</i>		
Полковник ЭЛЕКЕШ Янош Подполковник ШКРАБАН Ласло	Опыт работы тыла на учении ПВОС „ГРАНИТ-80”	39
Подполковник ЙОЖЕФ Винце	Особенности приведения в боевую готовность и снабжения горючим при выполнении мобилизационных задач соединениями, частями территориальной обороны — — — — — — — — — —	46
Майор ЭРИ Тибор Капитан ЧАБАИ Дьердь	О взводе снабжения механизированно-стрелкового полка — — — — — — — — — —	53
Майор АЧ Габор	Подготовка и охрана окружающей среды — —	64
Подполковник ГЕНЕРАЛ Тибор	Легенда и действительность уничтожения 2-й венгерской армии — — — — — — — — — —	74
<i>Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение</i>		
Полковник ЛЕКС Михай Подполковник-инженер БОРОШ Янош	Организация перевозок без перегрузки с применением пакетов в системе материального обеспечения войск в военное время — — — — — — — — — —	85
Ст. лейтенант-инженер МАДЬЯР Янош	Анализ процесса совершенствования осуществленного в системе хранения (в соединении в г. Капошвар), возможности использования ресурсов — —	94



*Полезный опыт*

* * *	Предисловие к новому разделу — — — — —	101
* * *	Новаторство в области продовольственной службы	102
* * *	Биржа в Учебном Центре Тыла ВНА — — —	104

*Сообщения по охране труда*

Управление Финансовой Службы ВНА	1. Первое совещание ВНА по охране труда — —	107
	2. Несчастные случаи с ампутацией в ВНА — —	108
	3. О причинах одного несчастного случая со смер- тельным исходом — — — — —	112

*Информация о табельных технических средствах службы тыла*

* * *	Набор железнодорожных крепежных средств —	115
* * *	Вездеходная погрузочная автомашина — — —	116
* * *	Моторные вилочные тележки — — — — —	116
* * *	Электрические вилочные тележки — — — — —	117
* * *	Электрические тележки — — — — — — — —	119

*Обзор зарубежной печати*

Генерал-полковник ГОЛУШКО И. М.	Боевая готовность тыла — — — — —	121
Генерал-лейтенант МАЙОРОВ Я.	Эффективность политико-воспитательной работы —	128
Генерал-майор ЦАНДЕР Х.	Охрана и оборона тыла — — — — —	134
Подполковник ГЕРНОТ А.	Тыловое обеспечение пехотных войск, часть I и II	137

*Сообщения информационного характера*

* * *	Научная жизнь — — — — — — — —	149
* * *	Обзор журналов — — — — — — — —	151
* * *	Обзор книг—новые книги — — — — — — —	153
	Указатель статей, помещенных в журнале „ХАД- ТАПБИЗТОШИТАШ” за 1980 г. — — — — —	156

MELLEKLETEK, ÁBRÁK



Melléklet: "A gépesített lővész zászlóalj ellátó  
szakaszáról." című cikkhez

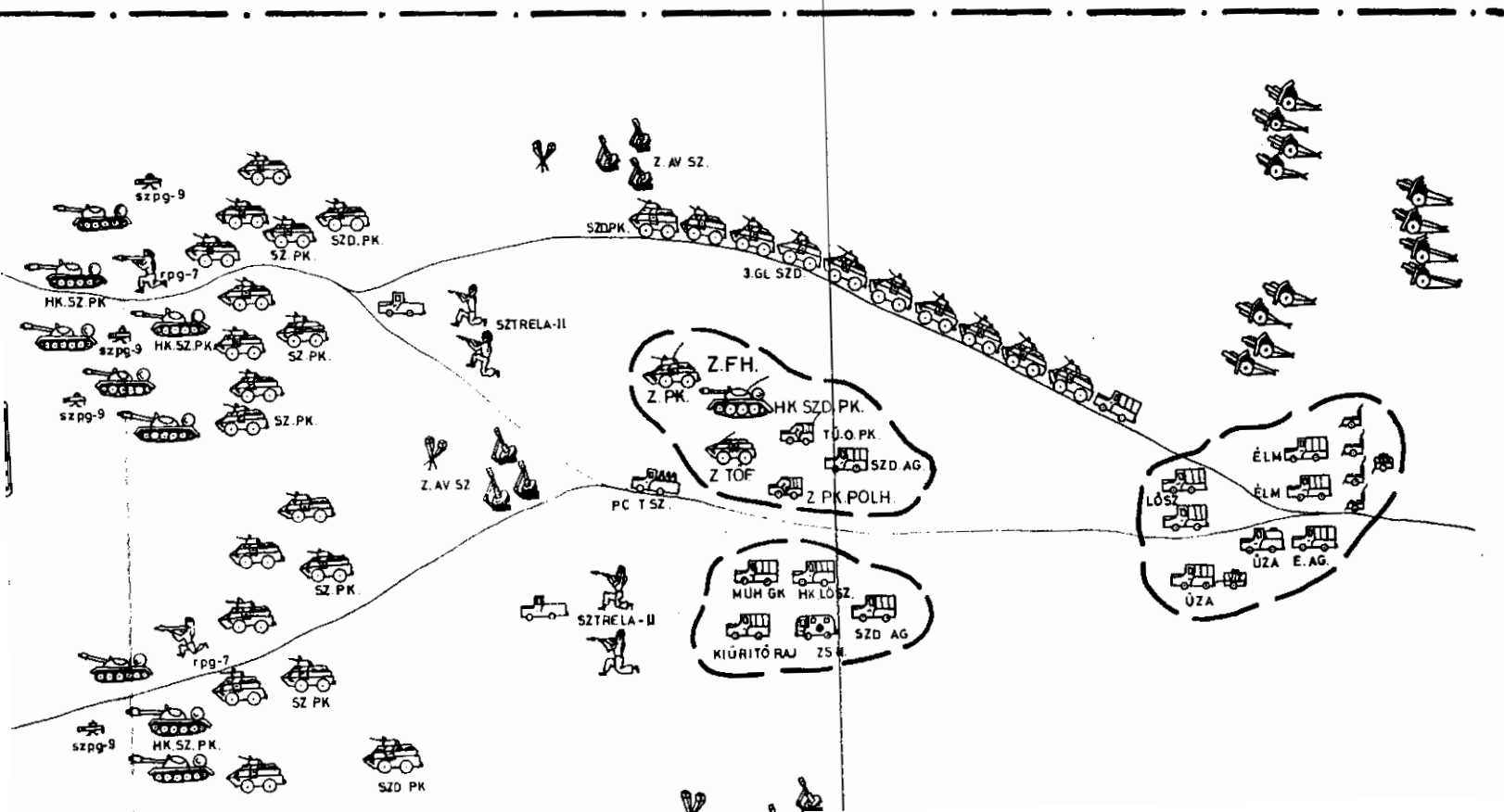
A2





# MEGERŐSÍTETT GL. Z. TÁMADÁSBAN /VÁLTOZAT/

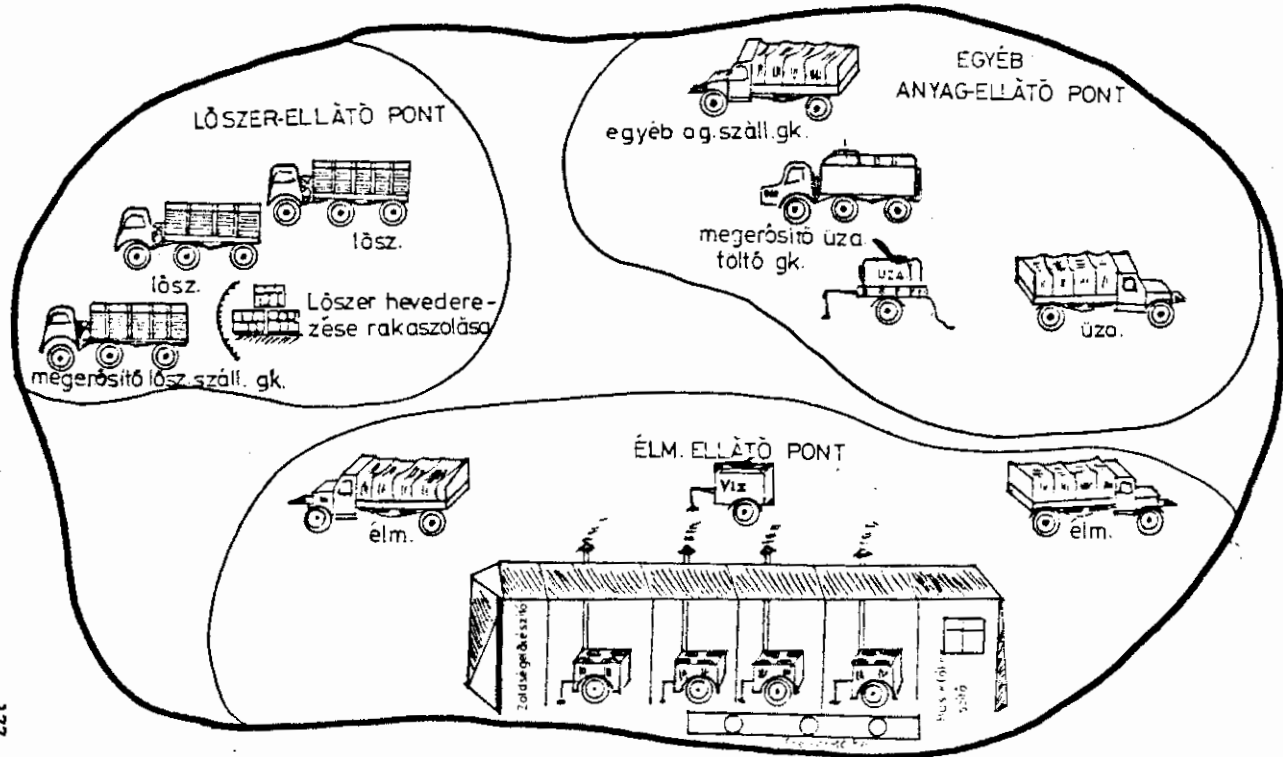
2. sz. melléklet







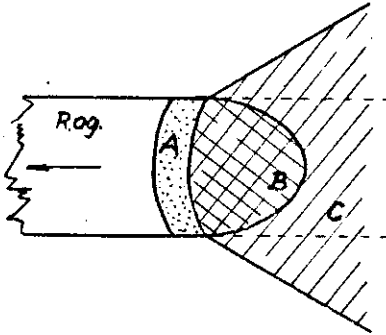
# GL. Z. ELLÁTÓ SZAKASZ ELHELYEZKEDÉSE /Változat /





Ábrák "A kiképzés és környezetvédelem" című  
cikkes.





1.számú ábra

A robbanás folyamata detonáció esetén

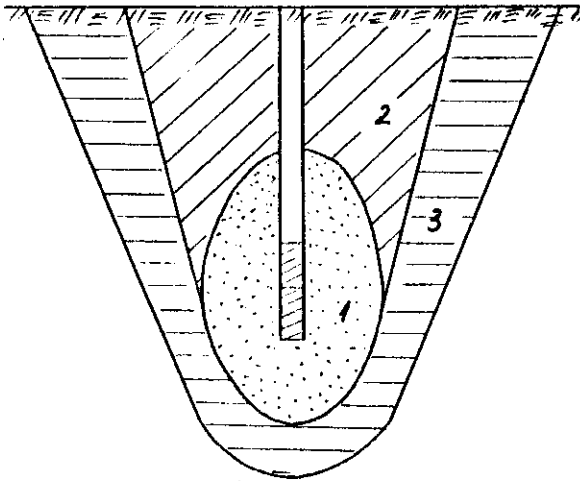
Rog = robbanóanyag

A = lökőnullám zónája /2-10 mm/

B = vegyi átalak. zónája

C = kiterjeszkedő gázter-mék

← = detonáció iránya



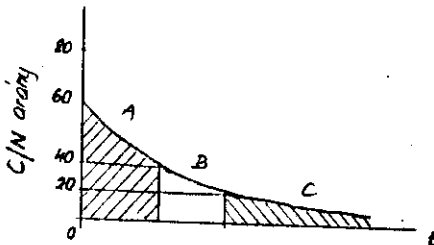
2.számú ábra

Zónák földalatti robbantásnál

1. = roncsolási zóna

2. = kivetési kúp

3. = lazulási zóna



3.számú ábra

A szén és hidrogén alakulása az összetétel arányában

A = tiszta N megkötés zónája

B = egyensúly zónája

C = tiszta ásványosodás



**Melléklet:** Az "Egységparancsnokok alkalmazásával  
végrehajtásra kerülő átrakás nélküli  
szállítások szervezése, a csapatok  
háborús anyagi biztosítási rendse-  
rében III. rész" című cikkhez.

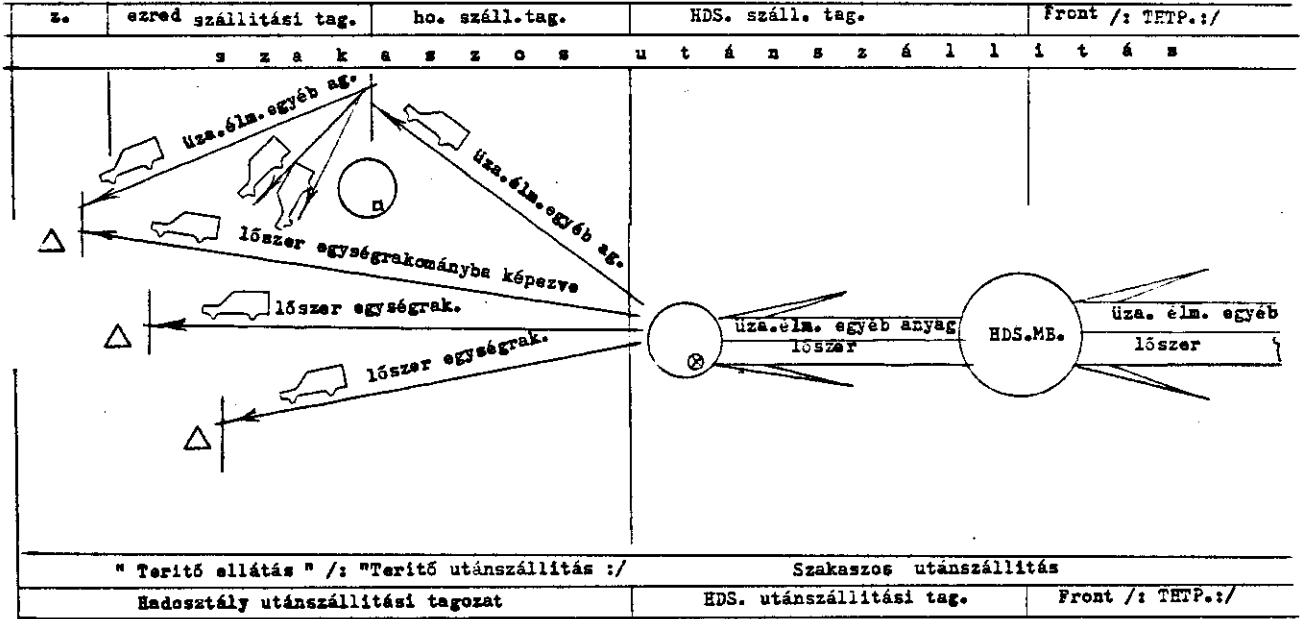






" Szakaszos-terítő " utánszállítás elve-rendszere

186.

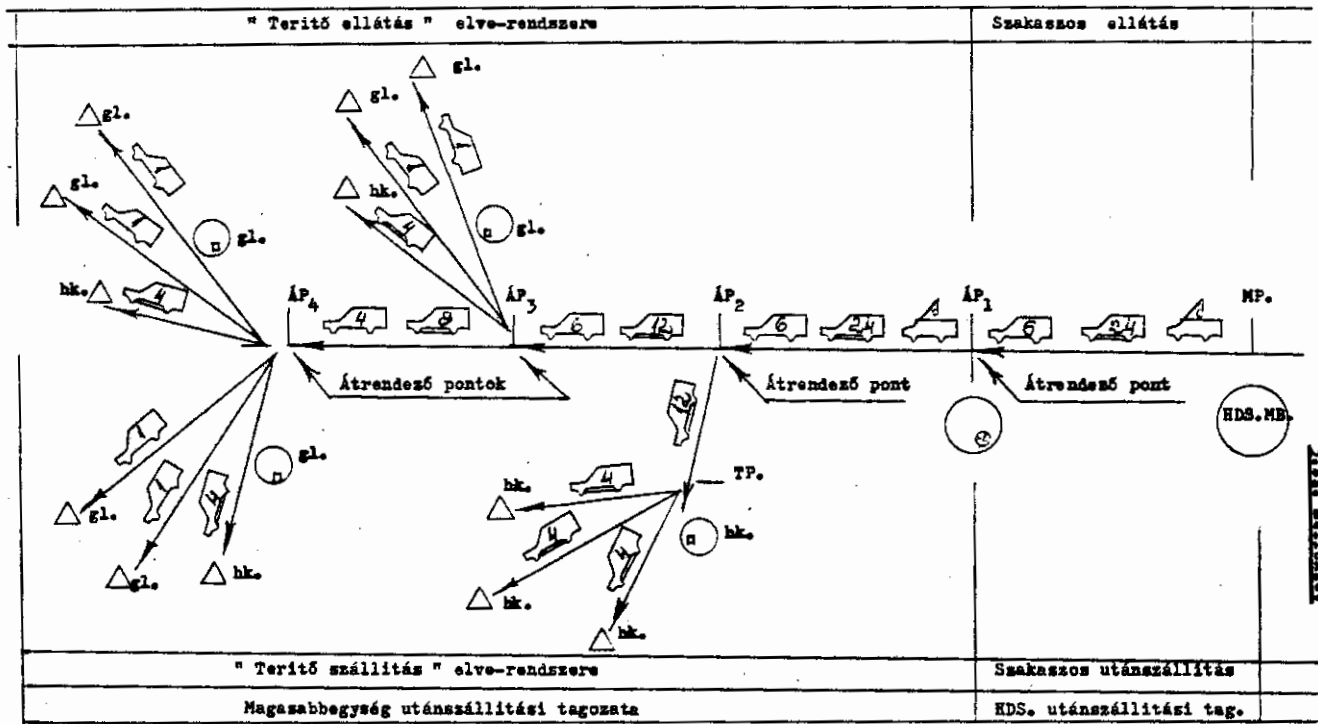


2.sz. ábra

2.sz.melléklet

EGYSÉGRAKOMÁNYOKBÓL ÖSSZEÁLLÍTOTT GÉPKOCSI OSZLOP KÖZLEKÉDÉSE

ÁTRAKÁSNÉLKÜLI SZÁLLÍTÁSOK VÉGREHAJTÁSA



3.sz.ábrn

Jelmagyarázat:

- gl. s-ak részére egység-grakományokba rendezett 16szert szállító gépkocsik;

- hk. s-ak részére egység-grakományokba rendezett 16szert szállító gépkocsik

1388. melléklet



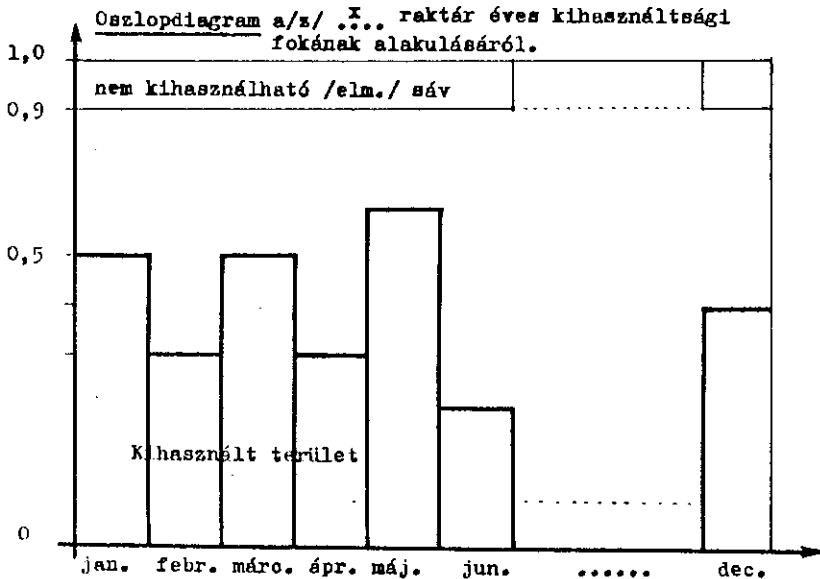
Mellékletek: "Az M<sup>H</sup> tárolási részrendszerében /kaposvári magasabbegység/ lezajlott korszerűsítési folyamat elemzése, a tartalékok kihasználásának lehetőségei" című cikkhez.



Táblázat havi bontásban

Hónapok	Kihasználtság foka	
	absz.	/ %-ban/
január	0,70	70
február	0,28	28
március	0,50	50
.		
.		
.		
december	0,85	85

Megjegyzés: A táblázatban lévő adatok tetszőlegesen felvett értékek.





2.sz.melléklet

**Normáldiagram a/s/ ..... raktár éves kihasználtsági fokának alakulásáról.**

